Rozdz. 1. Imiona synów Izraela, ich rozmnożenie się i ucisk w Egipcie. Rozdz. 2. Narodzenie Mojżesza, ocalenie, ucieczka i ożenienie się. Rozdz. 3. Powołanie jego przy płonącym krzaku do wyzwolenia Izraela. Rozdz. 4. Wraca do Egiptu i zapowiada Izraelitom wyzwolenie. Rozdz. 5. Mojżesz i Aron udają się do faraona, który odmawia uwolnienia ludu i jeszcze bardziej go uciska.

Księga druga — שמות

Exodus - Wyjście.

ROZDZIAŁ 1.

1. A te są imiona synów Izraela, którzy przybyli do Micraim z Jakóbem, każdy z domem swoim przybyli:
2. Ruben, Szymon, Lewi i Jehuda,
3. Izachar, Zebulun i Benjamin;
4. Dan i Naftali, Gad i Aszer.
5. A było wszystkich dusz, wyszłych z bioder Jakóba, siedmdziesiąt dusz a Józef był już w Micraim.
6. I umarł Józef i wszyscy bracia jego i cały ród ten.
7. A synowie Izraela rozrodzili się i rozpłodzili się i rozmnożyli się i spotężnieli bardzo a bardzo i zapełnił się kraj nimi.
8. Lecz powstał król nowy nad Micraim, który nie znał Józefa,
9. I rzekł do ludu swego:- Oto lud synów Izraela liczniejszy i potężniejszy od nas.
10. Nuże! przechytrzyjmy go, aby się nie mnożył: bo stałoby się, gdy wydarzy się wojna, przyłączyłby się także on do wrogów naszych i walczyłby przeciw nam i wyszedłby z kraju.
11. Więc ustanowili nad nim naczelników robocizny, aby go dręczyli robocizną ich; i budował miasta składowe dla faraona: Pytom i Raamzes.
12. Lecz im bardziej dręczyli go, tem więcej rozmnażał się, tem więcej rozrastał się; więc trwożyli się przed synami Izraela.
13. Tedy ujarzmiali Micrejczycy synów Izraela ze srogością.
14. I rozgoryczali życie ich robotą ciężką przy glinie i przy cegłach i przy wszelkiej robocie na polu i przy wszelakich robotach ich, któremi nakładano na nich ze srogością.
15. Więc przemówił [...] imię jednej Szyfra a imi[...]
16. I rzekł [...] na drgalonia [...] tona [...] jeśli córka to jest, [...]
17. Ale obawi[...]k mówił do nich król [...]
18. Tedy wezw[...] Czemuż uczyniłyście [...]
19. A rzekły [...]rejskie kobiety są He[...] już urodzi[...] do nich położna,
20. I powodzen[...]otężniał bardzo.
21. I stało si[...] stwarzał im domy.
22. Więc nakazał [...]ego syna, który urodzi[...] macie [...]

ROZDZIAŁ 2.

1. Ongi poszedł pewien mąż z domu Lewi i pojął córkę Lewity.
2. I poczęła ta niewiasta i urodziła syna, a widząc go, że dobry był, tedy ukrywała go trzy miesiące.
3. Ale nie zdołała nadal ukrywać go, więc wzięła dla niego czółenko z trzciny i wylepiła je [...] i smołą a włożywszy w nie dziecko, złożyła je w sitowiu na brzegu rzeki.
4. A stanęła siostra jego w oddali, aby wiedzieć, co dziać się będzie jemu.
5. Tedy zeszła córka faraona, aby kąpać się w rzece, a dziewice służebne jej przechadzały się nad brzegiem rzeki. Wtem ujrzała czółenko wpośród sitowia, więc posłała służebnicę swą a ta zabrała je.
6. A otworzyła je i ujrzała dziecię, a oto chłopiec płaczący! Więc zlitowała się nad nim, rzekła:- Z dzieci hebrejskich jest ten.
7. Wtedy rzekła siostra jego do córki faraona:- Czyż pójść i wezwać tobie kobietę karmiącą z Hebrejek, aby karmiła ci to dziecię?
8. A rzekła do niej córka faraona:- Idź! Więc poszła dziewczyna i zawołała matkę dziecka.
9. I rzekła do niej córka faraona :- Zabierz dziecko to i wykarm je mi a ja dam wynagrodzenie tobie. Tedy wzięła kobieta dziecko i karmiła je.
10. Gdy urosło dziecię, wtedy przyniosła je do córki faraona i stał się jej synem i nazwała imię jego Mosze i rzekła:- Gdyż z wody wyciągnęłam go.
11. I stało się za dni owych, gdy wyrósł Mojżesz, że wyszedł do braci swych i przyjrzał się ich robociźnie i widział człowieka micrejskiego, bijącego człowieka Hebrejczyka z braci jego.

Rozdz. 1. Imiona synów Izraela, ich rozmnożenie się i ucisk w Egipcie. Rozdz. 2. Narodzenie Mojżesza, ocalenie, ucieczka i ożenienie się. Rozdz. 3. Powołanie jego przy płonącym krzaku do wyzwolenia Izraela. Rozdz. 4. Wraca do Egiptu i zapowiada Izraelitom wyzwolenie. Rozdz. 5. Mojżesz i Aron udają się do faraona, który odmawia uwolnienia ludu i jeszcze bardziej go uciska.

Księga druga — שמות

Exodus - Wyjście.

ROZDZIAŁ 1.

1. A te są imiona synów Izraela, którzy przybyli do Micraim z Jakóbem, każdy z domem swoim przybyli:
2. Ruben, Szymon, Lewi i Jehuda,
3. Izachar, Zebulun i Benjamin,
4. Dan i Naftali, Gad i Aszer.
5. A było wszystkich dusz, wyszłych z bioder Jakóba, siedmdziesiąt dusz a Józef był już w Micraim.
6. I umarł Józef i wszyscy bracia jego i cały ród ten.
7. A synowie Izraela rozrodzili się i rozpłodzili się i rozmnożyli się i spotężnieli bardzo a bardzo i zapełnił się kraj nimi.
8. Lecz powstał król nowy nad Micraim, który nie znał Józefa,
9. I rzekł do ludu swego:- Oto lud synów Izraela liczniejszy i potężniejszy od nas.
10. Nuże! przechytrzyjmy go, aby się nie mnożył: bo stałoby się, gdy wydarzy się wojna, przyłączyłby się także on do wrogów naszych i walczyłby przeciw nam i wyszedłby z kraju.
11. Więc ustanowili nad nim nadzorców robocizny, aby go dręczyli robocizną ich; i budował miasta składowe dla faraona: Pytom i Raamzes.
12. Lecz im bardziej dręczyli go, tem więcej rozmnażał się, tem więcej rozrastał się; więc trwożyli się przed synami Izraela.
13. Tedy ujarzmiali Micrejczycy synów Izraela ze srogością.
14. I rozgoryczali życie ich robotą ciężką przy glinie i przy cegłach i przy wszelkiej robocie na polu i przy wszelakich robotach ich, które nakładano na nich ze srogością.
15. Więc rzekł król do położnych hebrejskich, z których imię jednej Szyfra a imię drugiej Pua,
16. I rzekł :- Przy porodzeniu Hebrejek, patrząc na drgnienia łona: jeśli syn to jest, uśmierćcie go, a jeśli córka to jest, żyć może.
17. Ale obawiały się położne Boga, więc nie czyniły, jak mówił do nich król Micraimu i życie utrzymały dzieciom.
18. Tedy wezwał król Micraim położne i rzekł do nich:- Czemuż uczyniłyście rzecz taką i żyć dzieciom? Lutrzymujecie
19. A rzekły położne do faraona:- Ponieważ nie jak micrejskie kobiety są Hebrejki, bo żywotne są one ; zanim przybywa do nich położna, już urodziły.
20. I powodzenie dał Bóg położnym a lud mnożył się i spotężniał bardzo.
21. I stało się dlatego, że bały się położne Boga, więc stwarzał im domy.
22. Więc nakazał faraon całemu ludowi swemu, mówiąc:- Każdego syna, który urodzi się, do rzeki wrzućcie, a każda córka żyć może.

ROZDZIAŁ 2.

1. Ongi poszedł pewien mąż z domu Lewi i pojął córkę Lewity.
2. I poczęła ta niewiasta i urodziła syna, a widząc go, że dobry był, tedy ukrywała go trzy miesiące.
3. A nie zdołała nadal ukrywać go, więc wzięła dla niego czółenko z trzciny i wylepiła je gliną i smołą a włożywszy w nie dziecko, złożyła je w sitowiu nad brzegu rzeki.
4. A stanęła siostra jego w oddali, aby wiedzieć, co dziać się będzie jemu.
5. Tedy zeszła córka faraona, aby kąpać się w rzece, a dziewice służebne jej przechadzały się nad brzegiem rzeki. Wtem ujrzała czółenko wpośród sitowia, więc posłała służebnicę swą a ta zabrała je.
6. A otworzyła je i ujrzała dziecię, a oto chłopiec płaczący! Więc zlitowała się nad nim, rzekła:- Z dzieci hebrejskich jest ten.
7. Wtedy rzekła siostra jego do córki faraona:- Czyż pójść i wezwać tobie kobietę karmiącą z Hebrejek, aby karmiła ci to dziecię?
8. A rzekła do niej córka faraona:- Idź! Więc poszła dziewczyna i zawołała matkę dziecka.
9. I rzekła do niej córka faraona :- Zabierz dziecko to i wykarm je mi a ja dam wynagrodzenie tobie. I wzięła kobieta dziecko i karmiła je.
10. Gdy urosło dziecię, wtedy przyniosła je do córki faraona i stał się jej synem i nazwała imię jego Mosze i rzekła:- Gdyż z wody wyciągnęłam go.
11. I stało się za dni owych, gdy wyrósł Mojżesz, że wyszedł do braci swych i przyjrzał się ich robociźnie i widział człowieka micrejskiego, bijącego człowieka Hebrejczyka z braci jego.

12. Więc obrócił się tu i tam a widząc, że niema człowieka, tedy zabił Micrejezyka i ukrył go w piasku.
13. I wyszedł w dniu drugim a oto dwaj ludzie, Hebrejczycy, swarzyli się, więc rzekł do złoczyńcy: Czemuż bijesz bliźniego swego?
14. A on rzekł: Któż ustanowił cię mężem przełożonym i sędzią nad nami? Czyż zabić mnie zamierzasz, jak zabiłeś Micrejczyka? Więc uląkł się Mojżesz i rzekł:- Zaprawdę, wyjawiła się ta sprawa!
15. I usłyszał Faraon o sprawie tej, a szukał sposobu, aby zabić Mojżesza. Lecz umknął Mojżesz przed Faraonem i zatrzymał się w kraju Midjan i usiadł nad studnią.
16. A kapłan Midjanu miał siedm córek, przybyły i naczerpały wody i napełniły koryta, by napoić owce ojca swego.
17. Lecz nadeszli pasterze i odpędzili je. Tedy powstał Mojżesz i pomógł im i napoił owce ich.
18. Gdy przybyły do Reguela, ojca swego, tedy rzekł:- Czemu tak prędko przybywacie dziś?
19. Więc rzekły: Człowiek micrejski ocalił nas z rąk pasterzy a także czerpać, naczerpał nam i napoił owce.
20. Tedy rzekł do córek swych: A gdzież on jest? Czemuż opuściłyście tego człowieka? Zawołajcież go i niech spożyje chleb.
21. I ~~przyzwolił~~ Mojżesz, by pozostać u tego męża, a on oddał Cyporę, córkę swą, Mojżeszowi.
22. I urodziła syna i nazwał imię jego Gerszom, gdyż rzekł: Obcym byłem w ~~ziemi~~ cudzej.
23. I stało się w czasach długich tych, że umarł król Micraimu. I jęczeli synowie Izraela pod robocizną i narzekali, a doszedł lament ich do Boga z powodu robocizny niewolniczej.
24. I wysłuchał Bóg te jęki ich i wspomniał Bóg na przymierze swoje z Abrahamem, z Izakiem i z Jakóbem.
25. I wejrzał Bóg na synów Izraela i uznał Bóg.

ROZDZIAŁ. ~~III~~ 3.

1. A Mojżesz był pasterzem trzody Jetry, teścia swego, kapłana w Midjan; popędzał owce w dół pustyni i przybył do góry Bożej, do Chorebu.
2. I zjawił się anioł Wiekuistego jemu w płomieniu ognistym z pośród cierniska i widział, że oto ciernisko gorejące ogniem a ciernisko nie ~~zgorzało~~.
3. Tedy rzekł Mojżesz:- Zwrócę się też i zobaczę zjawisko wielkie to, dlaczego nie ~~zgorzeje~~ to ciernisko.
4. Gdy widział Wiekuisty, że zwrócił się, aby zobaczyć, tedy zawołał do niego Bóg zpośród cierniska i rzekł: Mojżeszu! Mojżeszu! A on odrzekł:- Otóż jestem!
5. Tedy rzekł:- Nie zbliżaj się tu! Zzuj obuwie twoje z nóg twych, gdyż miejsce, na którem ty stoisz, ziemią świętą jest.
6. I rzekł: Jam Bóg ojca twego, Bóg Abrahama, Bóg Izaka i Bóg Jakóba! Więc zakrył Mojżesz oblicze swe, gdyż bał się spojrzeć ku Bogu.
7. I rzekł Wiekuisty: Widzieć, widziałem ~~nędzę~~ ludu Mego, który w Micraim woła, a krzyk ich słyszałem wobec ~~dręczycieli~~ jego; ~~gdyż~~ uznałem udręki jego.
8. Więc zestąpiłem, by go ocalić z ręki Micraimu i wyprowadzić go z kraju tego do kraju pięknego i obszernego, do kraju, opływającego mlekiem i miodem, na miejsce Kanaanity i Chitejczyka i Emoryty i Perezyjczyka i Chiwity i Jebuzyty.
9. A teraz, oto krzyk synów Izraela doszedł przedemnie a także widziałem ucisk, jakim Micrejczycy uciskają ich.
10. ~~Więc~~ teraz idź i poślę cię do Faraona a wyprowadź lud Mój, synów Izraela z Micraimu.
11. I rzekł Mojżesz do Boga: Któż ja jestem, abym poszedł do Faraona i żebym wywiódł synów Izraela z Micraim?
12. ~~Tedy~~ rzekł:- Wszak będę z tobą.. a to niech ci będzie znakiem, że Ja posłałem ciebie.... Gdy wywiedziesz ten lud z Micraim, służyć będziecie Bogu ~~przy~~ górze tej.
13. I rzekł Mojżesz do Boga: Oto ja przyjdę do synów Izraela i powiem im: Bóg ojców waszych posłał mnie do was! A gdy powiedzą mi:- Jakie imię jego?- Cóż odpowiem im?.

14. Więc rzekł Bóg do Mojżesza:- Jestem, który jestem! I rzekł:-
Tak przemów do synów Izraela:-„Istniejący" posyła mnie do
was.
15. I rzekł jeszcze Bóg do Mojżesza:- Tak powiedz synom Izraela:
Wiekuisty, Bóg ojców waszych, Bóg Abrahama, Bóg Izaka i
Bóg Jakoba posłał mnie do was, to jest imię Moje na wieki
i to wspomnienie o mnie od pokolenia do pokolenia.
16. Idź i zgromadź starszych Izraela i powiedz im: Wiekuisty, Bóg
ojców waszych, objawił się mi, Bóg Abrahama, Izaka i Jakoba
i rzekł:Czuwać, czuwałem nad wami i nad tem uczynionem wam w Mic-
raim.
17. Tedy rzekłem:Wyprowadzę was z męczarni Micraimu do kraju Kanaanitów,
i Chetytów i Emorytów i Perezytów i Chiwitów i Jebusytów do
kraju opływającego miodem i mlekiem.
18. Więc usłuchają głosu twego i przyjdziesz ty i starsi Izraela do
króla Micraimu i powiecie mu:Wiekuisty, Bóg Hebrejczyków zja-
wił się nam;więc teraz pójdźmyż drogą trzech dni na pustynię
i ofiarujmy Wiekuistemu, Bogu naszemu:
19. A ja wiem, że nie zezwoli wam król Micraimu odejść, ani ręką sil
ną..
20. Tedy wyciągnę rękę Moją i uderzę Micraim wszystkiemi cudami mo-
jemi, które zdziałam pośród niego a potem wypuści was.
21. I użyczę łaski ludowi temu w oczach Micrejczyków i stanie się,
gdy wyjdziecie, nie wyjdziecie próżno.
22. Lecz wyprosi każda kobieta od sąsiadki swej i od mieszkanki do-
mu swego przedmioty srebrne i przedmioty złote i szaty, i
włożycie je na synów swych i na córki swe i opróżnicie Mic
raim.

ROZDZIAŁ ~~IV~~.4.

1. Więc odpowiedział Mojżesz i rzekł: Lecz patrz, nie uwierzą mi i nie
usłuchają głosu mego, gdyż powiedzą:- Nie objawił się tobie
Wiekuisty!..
2. Tedy rzekł do niego Wiekuisty:- Cóż to w ręce twej? A odrzekł:-
-Laska.
3. I rzekł: Rzuć ją na ziemię!- Więc rzucił ją na ziemię i stała się
wężem i uciekł Mojżesz przed nim.
4. A rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Wyciągnij rękę twą i chwyć go
za ogon!. Więc wyciągnął rękę i chwycił go i stał się laską
w ręce jego.
5. Aby uwierzyli, że objawił się tobie Wiekuisty, Bóg ojców ich,
Bóg Abrahama, Bóg Izaka i Bóg Jakoba.
6. a rap. I rzekł Wiekuisty do niego jeszcze:- Włóżże rękę twą w zanadrze
twe! Więc włożył rękę swą w zanadrze swe i wyjął ją a oto
ręka jego trędowata, jakby śnieg.
7. A rzekł:- ~~Włóż napo~~ Zwróć rękę twoją w zanadrze:- Więc ~~włożył napo-~~
zwrócił rękę swą w zanadrze swe a gdy wyjął rękę z zanadrza swe-
go, a oto była znowu, jak ciało jego.
8. a rap. I stanie się, jeśli nie uwierzą tobie i nie usłuchają głosu
znaku pierwszego, to uwierzą głosowi znaku ~~ostatni~~ następnego.
9. I stanie się, jeśli nie uwierzą także dwóm znakom tym i nie usłu-
chają głosu twego, to weźmij wodę z rzeki i wylejesz na su-
che (miejsce) i stanie się, że woda, którą weźmiesz z rzeki,
stanie się krwią na ~~lądzie~~ suchem.
10. a rap. Tedy rzekł Mojżesz do Wiekuistego:- Proszę, Panie mój! Nie jestem mę
żem wymownym ja, także nie byłem wczoraj, także nie onegdaj,
także nie odkąd przemawiałeś do sługi Twego, gdyż ociężałych
ust i ociężałego języka jestem.
11. Więc rzekł Wiekuisty do niego:- Któż sprawił usta człowiekowi,
lub kto czyni niemowym, lub głuchym, lub widzącym, lub śle
pym? Czyż nie Ja, Wiekuisty?.
12. Więc teraz idź a Ja będę z ustami twemi i nauczę cię, co mówić
masz.
13. Tedy rzekł:- Proszę, Panie mój! Poślijże, przez kogo posłać ra-
czysz.
14. A zapłonął gniew Wiekuistego przeciw Mojżeszowi i rzekł:- Czyż
nie jest Aron, brat twój, Lewitą? Wiem, że mówić ~~skłonny~~ mówi,
a także oto on wychodzi naprzeciw ciebie, a gdy cię zobaczy,
wtedy uraduje się w sercu swojem.
15. Więc przemów do niego i włożysz te słowa w usta jego a Ja będę

z ustami twemi i z ustami jego i pouczę was, co czynić macie.
16. I przemówi on za ciebie do ludu i stanie się, że on będzie tobie/słu-
żył/ za usta, a ty będziesz dla niego zamiast Boga.
17. I tę laskę weźmiesz do ręki twej, przez którą wykonasz owe znaki.
a cap. 18. Więc poszedł Mojżesz i wrócił do Jetry, teścia swego i rzekł do niego:-
Poszedłbym też i powrócił do braci moich, którzy w Micraim i zo-
baczę, czy jeszcze żyją. Tedy rzekł Jetro do Mojżesza:- Idź w po-
koju.
19. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza w Midjan:- Idź, wróć do Micraim, gdyż po-
marli wszyscy ludzie, godzący na duszę twoją.
20. Więc wziął Mojżesz żonę swą i synów swych i wsadził ich na osle i wracał
do kraju Egiptu. A wziął Mojżesz laskę Bożą w rękę swą.
21. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Gdy pójdziesz, by wrócić do Micraim, zważ
na wszystkie znaki, które złożyłem w rękę twą, i wykonasz je wobec
faraona. A Ja zatwardzę serce jego i nie wyprawi ludu.
22. I powiesz faraonowi:- Tak rzecze Wiekuisty: Syn mój pierworodny ~~jest~~
Izrael.
23. I mówiłem tobie:- Wypuść syna Mego, aby Mi służył, ale ty wzbroniłeś się wy-
prawić go, oto Ja zabiję syna twego, pierworodnego twego.
a cap. 24. I stało się w drodze, w gospodzie, że spotkał go Wiekuisty i szukał (spo-
sobu) zabicia go.
25. Tedy wzięła Cypora krzemień i obrzezała napletek syna swego i położyła u
nóg jego, i rzekła:- Wszak (nanowo) poślubionym (ofiarą) krwi ~~krewnym i drogim~~ jesteś
mi dla obrzezań.
26. I odstąpił od niego. Wtedy rzekła:- Oblubieńcem krwi przez obrzezanie.
a cap. 27. I rzekł Wiekuisty do Arona:- Wyjdź naprzeciw Mojżesza na pustynię. Więc
poszedł i spotkał go u góry Bożej i ucałował go.
28. I opowiedział Mojżesz Aronowi wszystkie słowa Wiekuistego, który wysłał
go i wszystkie znaki, które mu przykazał.
29. Więc poszli Mojżesz i Aron i zgromadzili wszystkich najstarszych synów
Izraela.
30. I wypowiedział Aron wszystkie słowa, które rzekł Wiekuisty do Mojżesza
i czynił owe znaki w oczach ludu.
31. I uwierzył lud a gdy usłyszał, że czuwał Wiekuisty nad synami Izraela
i, że wejrzał na nędzę ich, wtedy ukorzyli się i pokłonili się.

ROZDZIAŁ 5.

1. A potem przyszli Mojżesz i Aron i rzekli do faraona:- Tak rzekł Wieku-
isty, Bóg Izraela:- Wypraw lud Mój, aby święcili Mi na pustyni.
2. Tedy rzekł faraon:- Któż jest Wiekuisty, którego słuchać mam głosu, aby
wyprawić Izraela? Nie znam jego Wiekuistego, a także Izraela nie wy-
prawię.
3. Więc rzekli:- Bóg Hebrejczyków wezwany nad nami. Pójdziemy też drogą trzech
dni na pustynię i będziemy ofiarować Wiekuistemu Bogu naszemu,
aby nie nawiedził nas morem lub mieczem.
4. Ale rzekł do nich król Micraimu:- Czemuż to Mojżeszu i Aronie, odrywa-
cie lud od pracy jego? Idźcie do robót swoich!
5. I rzekł Faraon:- Oto, wielu jest teraz lud kraju a wy chcecie świętowania ich
wśród robocizny ich!
a cap. 6. Więc rozkazał faraon w dniu tymże dręczycielom ludu i nadzorcom jego, mó-
wiąc:
7. Nie będziecie więcej dostarczali słomy ludowi do formowania cegieł, jak wczoraj
i przedwczoraj; oni niech idą i zbierają sobie słomę.
8. Ale tę ilość cegieł, jaką oni wyrabiali wczoraj i przedwczoraj, nałożycie
im, nie ujmijcie z niej; gdyż leniwi są oni, dlatego one wołają,
mówiąc, pójdźmy, ofiarujmy Bogu naszemu.
9. Niech zaciąży robocizna na tych ludziach i niech wykonują ją, a nie zwra-
cają się do mów kłamliwych.
a cap. 10. Tedy wyszli dręczyciele ludu i nadzorcy jego i rzekli do ludu, mówiąc:- Tak
rzekł faraon: nie ja dam wam słomy,
11. idźcie, zbierajcie sobie słomę, skąd znajdziecie, lecz nie ujmie
się z robocizny waszej niczego.
12. Więc rozbiegł się lud po całym kraju Micraim, aby zbierać ściernie za-
miast słomy.
13. A dręczyciele przynaglali, mówiąc:- Wykończcie roboty wasze, robotę co-
dzienną, każdego dnia, jak gdy była słoma.
14. I bito nadzorców synów Izraela, których ustanowili dręczyciele faraona,
mówiąc:- Czemu nie wykończyliście przydziału waszego w cegłach, jak
wczoraj i przedwczoraj, także wczoraj, jak dziś?
a cap. 15. Więc przyszli nadzorcy synów Izraela i wołali do faraona, mówiąc: Cze-
mu czynisz tak sługom twoim?

F Rozdz. 6. Powtórzenie obietnicy wyzwolenia. Rodowód Mojżesza i Arona. 7. Dalsze poselstwo do faraona. Laska Arona zmienia się w wężą a woda w krew. Rozdz. 8. Plagi egipskie: żaby, plugastwo, robactwo. Rozdz. 9. Zaraza, wrzody, grad. 5

16. Słomy nie daje się sługom twoim a cegły, powiadają nam, róbcie! A oto słudzy twoi są bici, i tak grzeszy lud twój.
17. I rzekł:- Leniwiz jesteście, leniwi!, Dlatego wy mówicie:- pójdźmy, ofiarujmy Wiekuistemu!.
18. A teraz idzcie, pracujcie, a słomy nie da się wam: a przydzieloną ilość słomy cegieł będziecie oddawać.
19. Więc ujrzeli nadzorcy synów Izraela siebie w biedzie, gdy mówiono:- Nie ujmujcie z cegieł waszych, z roboty codziennej, każdego dnia.
20. A spotkali Mojżesza i Arona, stojących, aby spotkać ich, gdy wyszli od faraona.
21. Tedy rzekli do nich:, Niech wejrzy Wiekuisty na was i osądzi, że obrzydziliście woń naszą w oczach faraona i w oczach sług jego, podając miecz w rękę ich, aby zabili nas.
22. Więc zwrócił się Mojżesz do Wiekuistego i rzekł:- Panie mój, czemu to zło wyrządziłeś ludowi temu, czemuż to posłałeś mnie?.
23. Wszak odkąd przybyłem do faraona, by mówić w imieniu Twojem, pogorszył ludowi temu, a wybawić, nie wybawiłeś ludu Twego!

ROZDZIAŁ 6.

1. Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Teraz ujrzysz, co uczynię faraonowi! Gdyż przez rękę przemożną wyprawi ich i przez rękę przemożną wypędzi ich z kraju swego.
F 2. I przemówił Bóg do Mojżesza i rzekł do niego:- Jam jest Wiekuisty!
3. A objawiłem się Abrahamowi, Izakowi i Jakóbowi jako Bóg wszechpotężny, lecz imieniem mojem Wiekuisty nie byłem znany im.
4. Ja także ustanowiłem przymierze Moje z nimi, że oddam im kraj Kanaan, kraj obczyzny ich, w którym przebywali (jako obcy).
5. a także Ja usłyszałem ten jęk synów Izraela, których Micrejczycy niewolą ujarzmiają-i wspomniałem na przymierze Moje.
6. Przeto powiedz synom Izraela: Jam Wiekuisty i wywiodę was z pod brzemienia Micraimu i ocalę was z ujarzmienia ich i wyzwolę was ramieniem wyciągniętem i sądami wielkiemi.
7. A przyjmę was Sobie za lud i będę wam Bogiem i uznacie, żem Ja, Wiekuisty, Bóg wasz, który wyprowadza was z pod ciężarów Micraimu.
8. A wywiodę was do tego kraju, nad którym wzniosłem rękę Moją, by dać go Abrahamowi, Izakowi i Jakóbowi i oddam go wam w dziedzictwo, Jam Wiekuisty!..
9. Więc przemówił Mojżesz do synów Izraela tak; ale nie słuchali Mojżesza dla skrępowanego ducha i dla robocizny ciężkiej.
10. Tedy przemówił Bóg do Mojżesza, rzekłszy:
11. Idź, powiedz faraonowi, królowi Micraimu, by wyprawił synów Izraela z kraju swego.
12. Zatem przemówił Mojżesz wobec Wiekuistego, mówiąc:-Oto synowie Izraela nie słuchają mnie, a także nie usłucha mnie faraon, a jam nieciętych warg!
13. Więc rzekł Wiekuisty do Mojżesza i do Arona i dał im nakaz dla synów Izraela i do faraona, króla Micraimu, by wyprowadzić synów Izraela z Micraimu.
14. Te są głowy domów ojców ich: Synowie Reubena, pierworodnego Izraela: Chanoch i Fallu, Checron i Karmi; te są rody Reubena.
15. A synowie Szymeona: Jemuel i Jamin i Ohad i Jachin i Cochar i Szaul, syn Kanaanejki. Te są rodziny Szymeona.
16. A te są imiona synów Lewiego podług rodowodów ich: Gerszon i Kehat i Merari. A lata życia Lewiego- sto trzydzieści i siedem lat.
17. Synowie Gerszona: Libni i Szimi podług rodzin ich.
18. A synowie Kehata: Amram i Jic-har i Chebron i Uzjel. A lata życia Kehata: sto trzydzieści i trzy lata.
19. A synowie Merari-ego: Machli i Muszi. Te są rodziny Lewi'ego według rodowodów ich.
20. A pojął Amram Jochebdę, ciotkę swą, sobie za żonę. I urodziła mu Arona i Mojżesza. A lata życia Amrama: sto trzydzieści i siedem lat.
21. A synowie Jic-hara: Korach i Nefeg i Zychri.
22. A synowie Uzjela: Miszael i Elcafan i Sytri.
23. I pojął Aron Eliszebę, córkę Aminadaba, siostrę Nachszona, sobie za żonę i urodziła mu Nadaba i Abihu, Elazara i Itamara.
24. A synowie Koracha: Assyr i Elkana i Abi-Asaf. Te są rodziny Korachidów.
25. A Elazar, syn Arona, pojął sobie z córek Putiela za żonę i urodziła mu Pinchasa. Te są głowy rodów Lewitów według rodzin ich.
26. Tenże Aron i Mojżesz, do których rzekł Wiekuisty:- Wyprowadźcie synów Izraela z kraju Micraim według zastępów ich.
27. Oni to są, którzy przemawiali do faraona, króla Micraimu, by wyprowa-

dzić synów Izraela z Micraimu; to jest Mojżesz i Aron.

28. I stało się w dniu, gdy mówił Wiekuisty do Mojżesza w kraju Micraim,
29. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:- Jam Wiekuisty! Powiedz faraonowi, królowi Micraimu, to wszystko, co Ja mówię do ciebie;
30. Tedy rzekł Mojżesz wobec Wiekuistego:- Oto, jam nieciętych warg, więc jakże wysłucha mnie faraon?

ROZDZIAŁ VII.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: Patrz, ustanawiam cię mocarzem nad faraonem a Aron, brat twój, będzie prorokiem twoim.
2. Ty powiesz to wszystko, co przykażę tobie, a Aron, brat twój, przemówi do faraona, aby wyprawił synów Izraela z kraju swego.
3. A Ja zatwardzę serce faraona i namnożę znamiona Moje i cuda Moje w kraju Micraim.
4. I nie usłucha was faraon; i nałożę rękę Moją na Micraim i wywiodę zastępy Moje, lud Mój, synów Izraela, z kraju Micraim, sądami wielkiemi.
5. I poznają Micrejczycy, żem Ja Wiekuisty, gdy wyciągnę rękę Moją nad Micraim i wywiodę synów Izraela zpośród nich.
6. I uczynił Mojżesz i Aron; jak przykazał Wiekuisty im, tak uczynili.
7. A Mojżesz miał ośmdziesiąt lat, zaś Aron miał ośmdziesiąt i trzy lata, gdy przemawiali do faraona.
8. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza i do Arona, rzekłszy:
9. Jeśli powie wam faraon, mówiąc: Dajcie od siebie dowód cudu, tedy powiedz do Arona:-Weź laskę twą i rzuć przed faraonem, stanie się wężem.
10. Więc przyszedł Mojżesz i Aron do faraona i uczynili tak, jak przykazał Wiekuisty . I rzucił Aron laskę swą wobec faraona i wobec sług jego i stała się wężem.
11. Wtedy wezwał także faraon mędrców i czarowników, a uczynili także oni, hieroglifiści Micraimu swojmi mamidłami takoż.
12. I rzucili każdy laskę swą i stały się węże, lecz połknęła laska Arona laski ich.
13. Ale zatwardziało serce faraona i nie usłuchał ich, jak to powiedział Wiekuisty.
14. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:Zatwardziało serce faraona, wzbrania się wyprawić lud.
15. Idź do faraona z rana, patrz, wychodzi nad wodę, i stań naprzeciw niego nad brzegiem rzeki, a laskę, która zmieniła się w węża, weź w rękę twoją;
16. I mów do niego: Wiekuisty, Bóg Hebrejczyków, posłał mnie do ciebie, mówiąc:- Wypraw lud Mój, aby służyli Mi na pustyni; a oto nie usłuchałeś aż dotąd.
17. Tak rzekł Wiekuisty, po tem poznasz, żem Ja Wiekuisty! Oto ja uderzę laską, która w Mojej ręce, na wodę, co w rzece, i zamieni się w krew.
18. A ryby, które w rzece, zemrą i zatęchnie rzeka i umęczą się Micrejczycy, aby pić wody z tej rzeki.
19. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Przemów do Arona:- Weź laskę twą i wyciągnij rękę twą ku wodom Micraimu, ku strumieniom ich, ku rzekom ich, ku stawom ich i ku wszystkim zbiornikom wód i staną się krwią i będzie krew w całym kraju Micraim i w drewniakach i w kamionkach.
20. I uczynili tak Mojżesz i Aron, jak przykazał Wiekuisty. I wzniósł laskę i uderzył wodę, która w rzece, w oczach faraona i w oczach sług jego i zamieniły się wszystkie wody w rzece w krew.
21- A ryby , które w rzece, zmarły, i zatęchła rzeka i nie mogli Micrejczycy pić wody z rzeki, i była krew w całym kraju Micraim.
22. I uczynili tożsamo hieroglifiści Micraimu mamidłami swemi i zatwardziało się serce faraona i nie usłuchał ich, jak zapowiedział Wiekuisty.
23. I odwrócił się faraon i poszedł do domu swego i nie wziął do serca swego także tego.
24. I kopali wszyscy Micrejczycy koło rzeki za wodą do picia, gdyż nie mogli pić wody z rzeki.
25. I spełniło się siedm dni po uderzeniu przez Wiekuistego rzeki:
26. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Przybądź do faraona i powiedz mu- Tak rzekł Wiekuisty:- Wypraw lud Mój, aby służył Mi.
27. A jeśli zwleczesz ty, by wyprawić, oto, ja uderzę całą dzielnicę twą żabami.
28. I zaroi się rzeka żabami i wylezą i wejdą do domu twego i do izby sypialni twej i na łoże twoje i do domu sług twoich i między lud twój i do pieców twych i do dzież twych.
29. I na ciebie i na lud twój i na wszystkie sługi twe wejdą żaby.

ROZDZIAŁ VIII. 8.

1- I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: Powiedz Aronowi: Wyciągnij rękę twą
z laską twą nad strumienie, nad rzeki i nad stawy, a wywiedź
żaby na kraj Micraim.
2. Więc wyciągnął Aron rękę swą nad wody Micraimu i wystąpiły żaby i pokryły kraj Micraim.
3. Ale uczynili tak samo hjeroglifiści mamidłami swemi i wyprowadzili żaby na kraj Micraim.
4. Więc wezwał faraon Mojżesza i Arona i rzekł:- Módlcie się do Wiekuistego, aby oddalił żaby odemnie i od ludu mego a wyprawię lud, aby ofiarował Wiekuistemu.
5. Tedy rzekł Mojżesz do faraona:- Uświetnij się wobec mnie! /i powiedz/, na kiedy mam błagać o ciebie i o sługi twe i o lud twój, aby wytępić żaby od ciebie i od domów twych? by tylko w rzece zostały.
6. A rzekł: Na jutro. Więc odrzekł:- Według słowa twego! Abyś wiedział, że nikt nie jest, jak Wiekuisty, Bóg nasz.
7. Więc ustąpią żaby od ciebie i od domów twoich i od ludu twego, tylko w rzece zostaną.
8. Wyszli: Mojżesz i Aron od faraona. I wołał Mojżesz do Wiekuistego w sprawie żab, które nasłał na faraona.
9. I uczynił Wiekuisty według słów Mojżesza i zdychały żaby w domach, na podwórzach i na polach.
10. I zgarnięto je w stosy obok stosów i zacuchnął kraj.
11. Gdy widział faraon, że stała się ulga, tedy zatwardział serce swe i nie usłuchał ich, jak zapowiedział był Wiekuisty.
12. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Powiedz Aronowi: wyciągnij laskę twą i uderz proch ziemi i stanie się robactwem w całym kraju Micraim.
13. Więc uczynili tak. I wyciągnął Aron rękę swą z laską swą i uderzył proch ziemi i powstało robactwa na człowieku i na bydlę, wszystek proch ziemi stał się robactwem w całym kraju Micraim.
14. Ale uczynili podobnie hjeroglifiści czarami swemi, by wydobyć robactwo, lecz nie zdołali, i było robactwo na człowieku i bydle.
15. Więc rzekli hjeroglifiści do faraona:- Palec Boży to jest! Ale twarde było serce faraona i nie usłuchał ich, jak zapowiedział Wiekuisty.
16. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Wstań rano i stań wobec faraona. Oto wyjdzie ku wodzie i przemów do niego:- Tak rzecze Wiekuisty: Wypraw lud Mój, aby służył Mi.
17. Gdyż, jeśli nie wyprawisz ludu Mego, patrz, ześlę na ciebie i na sługi twe i na lud twój, i na domy twe robactwo i zapełnią się domy Micrejczyków robactwem a także ziemia, na której są.
18. A wyłączę dnia onego krainę Goszen, na której lud Mój przebywa, żeby nie było tam plugactwa, abyś poznał, żem Ja Wiekuisty wpośród kraju /obecny/.
19. I uczynię przedział /ochronny/ między ludem moim a ludem twoim. Jutro stanie się znak ten.
20. I uczynił Wiekuisty tak: I przybyło plugactwo ciężkie w dom faraona i w dom sług jego i na całym kraju Micraim zniszczała ziemia od plugactwa.
21. Tedy zawołał faraon Mojżesza i Arona i rzekł:- Idźcie, ofiarujcie Bogu waszemu w kraju.
22. I rzekł Mojżesz:- Nie godzi się czynić tak, gdyż obmierzłość Micrejczyków ofiarowalibyśmy Wiekuistemu, Bogu naszemu. Patrz, ofiarowalibyśmy obmierzłość Micrejczyków w oczach ich, a nie ukamienowaliby nas?
23. Drogą trzech dni pójdziemy do pustyni i ofiarować będziemy Wiekuistemu, Bogu naszemu, jak rzeknie nam.
24. I rzekł faraon:- Ja wyprawię was, abyście ofiarowali Wiekuistemu, Bogu waszemu, na pustyni; lecz oddalić, nie oddalajcie się w pochodzie. Módlcie się za mnie.
25. I rzekł Mojżesz:- Patrz! Ja odchodzę od ciebie i prosić będę Wiekuistego, i oddali plugactwo od faraona, od sług jego i od ludu jego jutro; tylko niech faraon nie zwodzi, żaby nie wyprawić ludu, dla ofiarowania Wiekuistemu.
26. I rzekł Mojżesz do faraona i modlił się do Wiekuistego.
27. Więc uczynił Wiekuisty według słów Mojżesza i ustąpiło plugactwo od faraona, od sług jego i od ludu jego; nie pozostało ani jedno.
28. Lecz zatwardził faraon serce swe także tym razem i nie wyprawił ludu.

ROZDZIAŁ ~~IX.~~ 9.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Wejdź do faraona i powiedz mu:-Tak rzecze Wiekuisty, Bóg Hebrej~~czyk~~ów: Wypraw lud Mój , aby służył Mi;
2. Gdyż, jeśli wzbronisz się wyprawić i jeszcze zatrzymasz ich:
3. Patrz, ręka Wiekuistego ~~będzie~~ ~~had~~ ~~stadami~~ twymi, które na polu, nad końmi, nad osłami , nad wielbłądami, nad ~~bydłem~~ i nad owcami, ~~pomór~~ ciężki bardzo.
4. I ~~od~~różni Wiekuisty między ~~stadami~~ Izraela a między ~~stadami~~ Micrejczyków, aby ~~nic~~ nie padło ~~z wszystkiego, co~~ do synów Izraela należy.
5. I ustanowił Wiekuisty ~~czas~~, mówiąc:- Jutro ~~uczyni~~ Wiekuisty rzecz tę w kraju.
6. I ~~uczynił~~ Wiekuisty rzecz tę nazajutrz i padło wszelkie ~~stado~~ Micraimu, ale ze ~~stad~~ synów Izraela nie padło ani jedno.
7. I wysłał faraon a oto nie padło ze ~~stad~~ Izraela ani jedno, lecz zatwardziałe było serce faraona i nie wyprawił tego ludu.
8. Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza i do Arona:- Weźcie sobie po pełnej garści waszej sadzy z pieca żarowego i rozsypie Mojżesz ku niebu przed oczyma faraona:
9. I stanie się prochem nad całym krajem Micraim i stanie się na ludziach i na bydle-wrzodem, wybuchającym jako wyprysk w całym kraju Micraim.
10. Więc wzięli sadzę z pieca i stanęli wobec faraona. I rozsypał ją Mojżesz ku niebu i stała się wrzodem, wybuchającym wypryskiem na ludziach i na bydle.
11- I nie zdołali hieroglifiści ostać ~~przed~~ Mojżeszem z powodu wrzodów, gdyż były te wrzody na hieroglifistach i na wszystkich Micrejczykach.
12. Lecz zatwardził Wiekuisty serce faraona i nie usłuchał ich, jak powiedział Wiekuisty Mojżeszowi.
13. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Wstań wcześ rano i stań wobec faraona i powiedz mu: Tak rzecze Wiekuisty , Bóg Hebrej~~czyk~~ów;- Wypraw lud Mój, aby służyli Mi;
14. Gdyż tym razem Ja nasyłam wszelkie plagi Moje na serce twe i na sługi twe i na lud twój, abyś poznał, że ~~nikt~~ nie jest, jak Ja, na całej ziemi;
15. ~~Gdyż~~ teraz wyciągnąłbym rękę Moją i uderzyłbym ciebie i lud twój pomorem i byłbyś ~~zgładzony~~ z ziemi:
16. Jednak gwoli temu pozostawiam cię, ażeby okazać tobie moc Moją i aby rozpowiadano imię Moje po całej ziemi-
17. Jeśli jeszcze wynosisz się nad ludem Moim, aby nie wyprawić go:
18. Oto, ześlę o tym czasie jutro grad ciężki bardzo, jakiego nie było podobnego w Micraim od dnia założenia go, aż dotychczas.
19. Więc teraz wyślij, schroń ~~stado twe~~ i wszystko, co twoje, na polu: na wszystkich ludzi i na ~~bydło~~, które znajdzie się na polu, a nie zgromadzi się w domu, spadnie na nie grad i pomrą.
20. Kto ulękł się słowa Wiekuistego ze sług faraona, kazał umknąć służbie swej i ~~stadom~~ swym do domów;
21. Kto zaś nie wziął do serca słowa Wiekuistego, zostawił służbę swą i ~~stado~~ swe na polu.
22. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- ~~Wyciągnij~~ rękę twą ku niebu a będzie grad w całym kraju Micraim na ludzi i na bydło i na wszelkie zioła polne w kraju Micraim.
23. Więc ~~wyciągnął~~ Mojżesz laskę swą ku niebu a Wiekuisty zesłał gromy i grad i zestąpił ogień na ziemię i spuścił Wiekuisty grad na kraj Micraim.
24. A był grad i ogień ~~promienisty~~ wśród gradu ciężki bardzo, jakiego nie było podobnego w całym kraju Micraim, odkąd stał się narodem.
25. I wytłukł grad w całym kraju wszystko, co było na polu, od człowieka do bydła i wszystkie zioła polne wytłukł ten grad i wszystkie drzewa polne połamał.
26. Tylko w krainie Goszen, gdzie byli synowie Izraela, nie było gradu.
27. Tedy wysłał faraon i zawołał Mojżesza i Arona i rzekł do nich:Zgrzeszyłem tym razem! Wiekuisty jest sprawiedliwy a ja i naród mój jesteśmy ~~złoczyń~~cami.
28.. Módlcie się do Wiekuistego, bo ~~dość~~ było gromów Boga i gradu, a wyprawię was i nie dłużej zostaniecie.
29. I rzekł do niego Mojżesz:-Skoro wyjdę z miasta, rozłożę ręce me do Wiekuistego; gromy ustaną a gradu nie będzie nadal, abyś

poznał, że Wiekuistego jest ziemia.
30. Lecz ty i sługi twe, wiem, że jeszcze nie boicie się oblicza Wieku-
istego Boga.
31. A len i jęczmień były wytłuczone, bo jęczmień miał kłosy, a len pącz-
ki;
32. Zaś pszenica i orkisz nie były potłuczone, bo późno dojrzewające są.
33. I odszedł Mojżesz od faraona zamiasta i rozłożył ręce swe do Wieku-
istego, i ustały gromy i grad a deszcz nie lał na ziemię.
34. I widział faraon, że ustał deszcz i grad i gromy, lecz nadal grzeszył
i zatwardział serce swe, on i sługi jego.
35. I twarde zostało serce faraona i nie wyprawił synów Izraela, jak za-
powiedział był Wiekuisty za pośrednictwem Mojżesza.

Roz. 10. Szarańcza. Ciemność. Roz. 11. Groźba śmierci pierworodnych. Roz. 12. Ustanowienie święta Pesach ofiarą i przaśnikami. Pierworodni umierają a Izraelici uchodzą z Egiptu. Roz. 13. Uświęcenie pierworodnych Izraelitów. Dalsze zarządzenie na święto Pesach.

ROZDZIAŁ X 10.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza :- Idź do faraona, gdyż Ja zatwardzi-
łem serce jego i serce sług jego, abym wykonał znaki te wśród
nich,
2. I abyś opowiadał w uszy syna twego i wnuka twego to, co zdziałałem
w Micraim i te znaki Moje, które wykonałem wśród nich, byście
wiedzieli, żem Ja Wiekuisty.
3. Więc przybył Mojżesz i Aron do faraona i rzekli do niego:- Tak rze-
cze Wiekuisty, Bóg Hebrejów, dopokądżę zwlekasz, by ukorzyć się
wobec Mnie? Wypraw lud Mój, aby Mi służyli.
4. Gdyż, jeśli zwlekasz ty, by wyprawić lud mój, oto przywiodę jutro sza-
rańczę na dzielnicę twoją,
5. I pokryje wejrzenie ziemi, i nie będzie można widzieć ziemi, i pożre
resztkę ocalałą, pozostałą wam po gradzie, i obeżre każde drze-
wo, rosnące wam na polu;
6. I zapełni domy twoje i domy wszystkich sług twoich i domy wszystkich
Micrejczyków, czego nie widzieli, ojcowie twoi, ani ojcowie
ojców twoich, od dnia, kiedy są na ziemi, aż do dnia dzisiejsze-
go. I odwrócił się i odszedł od faraona.
7. Więc rzekli słudzy faraona do niego:- Dopokądże będzie dla nas mat-
nią? Wypraw tych ludzi i niech służą Wiekuistemu, Bogu swemu.
Czyż jeszcze nie wiesz, że zniszczeje Micraim?
8. I zawrócono Mojżesza i Arona do faraona a on rzekł do nich:- Idźcie,
służcie Wiekuistemu, Bogu waszemu! Którzy a którzy są to ci wy-
chodzący?.
9. I rzekł Mojżesz :- Z młodzią naszą i ze starcami naszymi pójdziemy,
ze synami naszymi i z córkami naszemi, z stadami naszemi i
z bydłem naszem pójdziemy, gdyż święto Wiekuistego mamy nadane.
10. Tedy rzekł do nich:- Niechaj będzie tak Wiekuisty z wami, jak ja wy-
prawię was i dzieci wasze. Patrzcie, gdyż zło przed obliczem
waszem.
11. Nie tak, idźcie tylko silni/mężowie/ i służcie Wiekuistemu, gdyż tego
wy pragniecie! I wygnano ich z przed oblicza faraona.
12. A rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Wyciągnij rękę twą nad kraj Micraim
o szarańczę, aby wystąpiła na kraj Micraim i zeżarła wszelkie
zioła ziemi, to wszystko, które pozostawił grad.
13. Więc wyciągnął Mojżesz laskę swą nad kraj Micraim a Wiekuisty przy-
wiódł wiatr wschodni na kraj, cały dzień ów i całą noc. Ranek
nastał a wiatr wschodni niósł szarańczę.
14. I wystąpiła owa szarańcza na cały kraj Micraim i rozłożyła się po ca-
łej dzielnicy Micraimu ciężarem wielkim, przed nie było takiej
szarańczy, jak ta, i po niej nie będzie takiej.
15. I zakryła wejrzenie całej ziemi, i zaćmiona była ziemia, i zżarła
wszelkie zioła ziemi i wszelki owoc drzewa, które pozostawił
grad, a nie pozostała żadna zieleń na drzewie, ani ziela polnego
w całym kraju Micraim.
16. Więc spieszył faraon, aby zawołać Mojżesza i Arona i rzekł:- Zgrze-
szyłem wobec Wiekuistego, Boga waszego, i wobec was-
17. A teraz przebaczże grzech mój tylko ten raz i błagajcie do Wiekuiste-
go, Boga waszego, aby oddalił odemnie tylko śmierć tę.
18. I wyszedł od faraona i modlił się do Wiekuistego.
19. I zwrócił Wiekuisty wicher zachodni bardzo silny, i przeniósł sza-
rańczę i wtrącił ją do morza Sitowego. Nie pozostała szarańcza
ani jedna w całej dzielnicy Micraim.
20. Lecz zatwardził Wiekuisty serce faraona, że nie wyprawił synów Izraela.
21. Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Wyciągnij rękę twą ku niebu a na-
stanie ciemność nad krajem Micraim, i będzie dotkliwa ciemność.
22. Więc wyciągnął Mojżesz rękę swą ku niebu i nastała ciemność gęsta w ca-
łym kraju Micraim trzy dni.

23. Nie widział jeden drugiego i nie powstał nikt z miejsca swego
trzy dni. Ale u wszystkich synów Izraela była jasność w siedzibach ich.
24. Tedy zawołał faraon Mojżesza i rzekł:- Idźcie, służcie Wiekuistemu! Tylko bydło wasze i owce wasze niech zostaną. Także dziatwa wasza niech idzie z wami!
25. I odrzekł Mojżesz:- Także ty sam daj w ręce nasze ofiary/bite/ i całopalne, abyśmy je przyrządzili dla Wiekuistego, Boga naszego.
26. A także stada nasze pójdą z nami:- nie pozostanie ani kopyto, gdyż z tego weźmiemy , aby służyć Wiekuistemu, Bogu naszemu. Wszakże my nie wiemy , czem służyć mamy Wiekuistemu, aż przyjdziemy tam.
27. Lecz zatwardził Wiekuisty serce faraona, że nie chciał wyprawić ich.
28. I rzekł do niego faraon:- Odejdź odemnie! Strzeż się, abyś więcej nie oglądał oblicza mego, , gdyż w dniu kiedy zobaczysz oblicze moje, umrzesz!
29. A odrzekł Mojżesz:- Słusznie powiedziałeś. Już więcej nie zobaczę oblicza twego!

ROZDZIAŁ XI.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Jeszcze plagę jedną przywiodę na faraona i na Micraim, potem wyprawi was stąd. Gdy wyprawi, wszystkich wygnając wygna was stąd.
2. Przemówże w uszy ludu, aby uprosili każdy od bliźniego swego i każda od bliskiej swej, przedmiotów srebrnych i przedmiotów złotych.
3. I użyczył Wiekuisty łaski ludowi swemu w oczach Micrejczyków; także ów mąż Mojżesz był wielkim bardzo w kraju Micraim w oczach sług faraona i w oczach ludu.
4. Tedy rzekł Mojżesz:- Tak rzecze Wiekuisty:- Około północy Ja przejdę wpośród Micraimu.
5. I wymrze wszystko pierworodne w kraju Micraim, od pierworodnego faraona, zasiadającego na tronie swoim, aż do pierworodnego służebnej, która za żarnem, i wszystko pierworodne z bydła.
6. I będzie krzyk wielki w całym kraju Micraim, jakiego nie było i jakiego nie będzie więcej.
7. Lecz na wszystkich synów Izraela nie naostrzy pies języka swego, ani na człowieka, ani na bydło, abyście wiedzieli, że odróżnia Wiekuisty między Micrejczykiem a Izraelem.
8. I zejdą wszyscy słudzy twoi ci do mnie i pokłonią mi się mówiąc:- Wyjdź ty i cały lud, który za stopami twemi/idzie/, a potem wyjdę ja. I wyszedł od faraona w płonącym ogniem gniewu.
9. Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Nie usłucha was faraon, aby mnożyły się cuda moje w kraju Micraim.
10. A Mojżesz i Aaron czynili wszystkie te cuda wobec faraona, lecz zatwardził Wiekuisty serce faraona, że nie wyprawił synów Izraela z kraju swego.

ROZDZIAŁ XII.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza i do Arona w kraju Micraim, rzekłszy:
2. Miesiąc ten będzie wam początkiem miesięcy, pierwszym będzie on wam z miesięcy roku.
3. Przemówcie do całej gminy Izraela, mówiąc: W dziesiątym /dniu/ miesiąca tego weźmie sobie każdy jagnię dla domu rodowego, jagnię dla domu.
4. A jeśli za mały byłby dom na jagnię, niech weźmie on i sąsiad jego, najbliższy domu jego, według liczby dusz; każdego w stosunku do jedzenia policzycie na jagnię.
5. Jagnię bez skazy, samiec, roczniak, będzie dla was; z owiec lub z kóz weźmiecie.
6. A pozostanie u was w przechowaniu do czternastego dnia miesiąca tego. i zarżniecie je, cały zbór gminy Izraela między wieczorami.
7. I wezmą z krwi i naznaczą oba odrzwia i nadproże na domach, w których spożywać je będą.
8. A jeść będą mięso nocy tejże, pieczone na ogniu, i przaśniki, z gorzkiemi ziołami jeść je mają.
9. Nie spożyjecie z niego niedogotowane, lub gotowane w wodzie, lecz tylko pieczone na ogniu, głowy do uda i z wnętrznościami.
10. A nie zostawicie z niego do rana, a pozostałe z niego do rana, w ogniu spalicie.
11. I tak spożyjecie je: biodra wasze opasane, obuwie wasze na nogach

waszych, a laska wasza w ręce waszej, a spożyjecie je w pośpiechu: ofiara pesachowa to dla Wiekuistego /poświęcona/.
a kap. 12. I przejdę przez kraj Micraim nocy tejże i uderzę wszystko pierworodne w kraju Micraim od człowieka, aż do bydła i nad wszystkiemi bożkami Micraimu spełnię sądy,. Ja Wiekuisty!
13. A będzie ta krew dla was znakiem na domach, w których wy jesteście tam, i ujrzę tę krew i przekroczę was i nie będzie wśród was klęski dla zniszczenia, gdy razić będę w kraju Micraim.
a kap. 14. A będzie dzień ten dla was dla pamięci i świętować będziecie go jako święto Wiekuistemu; w pokoleniach waszych, jako przepis wieczysty obchodzić go będziecie.
15. Siedm dni przaśniki jadać będziecie; jednak dnia pierwszego uprzątniecie kwas z domów waszych; gdyż każdy, spożywający zakisłe, - wytracona będzie dusza ta z Izraela, - od dnia pierwszego do dnia siódmego.
16. A w dniu pierwszym zwołanie świąteczne i w dniu siódmym zwołanie świąteczne będzie u was. Żadna praca nie będzie wykonywana w nim, jednak co bywa spożywane przez którąkolwiek istotę, to tylko będzie przyrządzone dla was.
a kap. 17. A przestrzegajcie przaśników, gdyż w samym dniu tym wywiodłem zastępy wasze z kraju Micraim, więc przestrzegajcie dnia tego w pokoleniach waszych jako ustawę wieczystą.
18. W pierwszym /miesiącu/, w czternastym dniu miesiąca na wieczór jeść będziecie przaśniki, do dnia dwudziestego pierwszego miesiąca /tego/ na wieczór,
19. Siedm dni niech kwas nie znajdzie się w domach waszych, gdyż każdy jedzący kwaszone - wytracona będzie dusza ta z gminy Izraela - czy to przychodzień, czy urodzony w kraju.
20. Nic kwaszonego nie spożyjecie; we wszystkich siedzibach waszych jeść będziecie przaśniki.
a kap. 21- Więc zawołał Mojżesz wszystkich najstarszych Izraela i rzekł do nich:- Ujmijcie i weźcie sobie jagnięta według rodzin waszych i zarznijcie ofiarę pesachową.
22. I weźcie wiązkę hyzopu i zanurzcie we krwi, która w miednicy, i dosięgniecie nadproża i oba odrzwia krwią, która w miednicy. Wy zaś nie wychodźcie, nikt za drzwi domu swego, do rana.
23. A będzie, gdy przejdzie Wiekuisty, aby razić Micraim, a ujrzy krew na nadprozu i na obu odrzwiach, to przekroczy Wiekuisty te drzwi i nie dozwoli tępicielowi wejść do domów waszych, aby razić uderzyć.
24. Tedy przestrzegajcie sprawy tej jako ustawy dla ciebie i dla synów twych na wieki.
a kap. 25. I stanie się, gdy przyjdziecie do kraju, który da Wiekuisty wam, jak zapowiedział, przestrzegajcie służby /Bożej/ tej.
26. A stanie się, gdy przemówią do was synowie wasi:- Cóż to za służba ta dla was?
27. Tedy powiecie:- Ofiara pesachowa jest to dla Wiekuistemu /poświęcona/, który przekroczył domy synów Izraela w Micraim, gdy uderzał razil Micrejczyków, a domy nasze ocalił. Więc pokłonił się lud i ukorzył się.
28. Tedy Więc poszli i uczynili to synowie Izraela; jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi i Aronowi, tak uczynili.
a kap. 29. I stało się w połowie nocy, że Wiekuisty uderzył razil wszystko pierworodne w kraju Micraim od pierworodnego syna faraona, który siedział na tronie swym, do pierworodnego więźnia, który w domu więziennym, i wszelkie pierworodne bydła.
30. Więc Gdy wstał faraon nocą, on i wszystkie sługi jego i wszyscy Micrejczycy, wtedy był krzyk ogromny w Micraim, gdyż nie było domu, w którym by nie było umarłego trupa.
a kap. 31. Tedy Więc wezwał Mojżesza i Arona w nocy i rzekł:-Wstańcie i wyjdźcie z pośród ludu mego, tak wy, jak synowie Izraela, a idźcie, służcie Wiekuistemu, jak mówiliście.
32, Także owce wasze, także bydło wasze weźcie, jak powiedzieliście, a idźcie! I błogosławcie także mnie!
33. Więc napierali Przynaglili Micrejczycy na lud, aby spiesznie wyprawić ich z kraju, gdyż rzekli:- Wszyscy pomrzemy!
34. I poniósł lud ciasto swe, zanim zakisło; dzieże swe, owinięte w szaty swe, na barkach swych.
35. A synowie Izraela uczynili według słowa Mojżesza i wyprosili od Micrejczyków przedmioty srebrne i przedmioty złote i szaty.
36. Tak Wiekuisty dał łaskę ludowi w oczach Micrejczyków, że użyczyli im i ogołocili wzięli od Micraim Micrejczyków.
a kap. 37. Wyruszyli synowie Izraela z Ramzes do Sukkot koło sześć-set-tysięcy pieszych mężów, oprócz dzieci.

38. A także wielka zbieranina ludu wyszła z nimi i owce i bydło, sta
da liczne bardzo.
39. I wypiekli ciasto, które wynieśli z Micraim, placki przaśne, gdyż
nie zakisło, bowiem wypierani byli z Micraim, i nie mogli
zatrzymywać się a także żywności na drogę nie przysposobili
sobie.
40. A pobyt synów Izraela, przez który mieszkali w Micraim, trwał trzy-
dzieści lat i czterysta lat/430/.
41. I stało się na końcu czterystutrzydziestu lat, i stało się w sa
mym dniu tymże wyruszyły wszystkie zastępy Wiekuistego z
kraju Micraim.
42. Noc straży była to dla Wiekuistego, aby wyprowadzić ich z kraju
Micraim, to jest noc owa dla Wiekuistego, straży dla wszyst-
kich synów Izraela w pokoleniach ich.
43. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza i do Arona:- Ta jest ustawa pesa-
chowej ofiary; żaden obcy nie spożyje z niej.
44. A każdy sługa męski, nabyty za pieniądz, gdy go obrzeżesz, wtedy
spożywać może z niej;
45. Osiadły i najemnik nie spożyje z niej.
46. W domu jednym spożytą będzie; nie wyniesiesz z domu tego mięsa na
zewnątrz, a kości nie złamiecie w niej;
47. Całe gmina Izraela uczyni to.
48. A jeśli zamieszka u ciebie obcy i uczyni ofiarę pesachową Wieku-
istemu, obrzeż u niego wszystkich mężczyzn, a wtedy przy-
stąpi do pełnienia jej i będzie, jak rodak kraju, lecz żaden
nieobrzezaniec nie spożyje z niej.
49. Zakon jeden będzie dla rodaka i dla obcego, mieszkającego wśród
was.
50. Wtedy uczynili wszyscy synowie Izraela, jak przykazał Wiekuisty Moj-
żeszowi i Aronowi, tak uczynili.
51. I stało się w samym dniu tym, że wyprowadził Wiekuisty synów Izra
ela z kraju Micraim wedle zastępów ich.

ROZDZIAŁ XIII. 13.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:
2. Poświęć mi wszelkie pierworodne, rozwierające wszelkie łono u
synów Izraela, tak u ludzi, jak u bydła; mojem jest.
3. I rzekł Mojżesz do ludu:- Pamiętajcie ów dzień, w którym wyszli-
ście z Micraim, z domu niewoli, gdyż przemożną ręką wywiódł
Wiekuisty was stąd, a nie spożytem będzie kiszone!
4. Dziś wy wychodzicie w miesiącu kłosów!
5. I stanie się, gdy zaprowadzi cię Wiekuisty do kraju Kanaanity i
Chetejczyk i Emorejczyty i Chiwity i Jebuzyty, o którym
przysiągł ojcom twoim, by dać tobie, kraj, opływający mle-
kiem i miodem:więc wypełnisz obrządek ten w miesią-
cu tym.
6. Siedm dni jadać będziesz przaśniki, a w dniu siódmym uroczystość
Wiekuistemu!
7. Przaśniki spożywane będą przez siedm dni; nie będzie widziane
u ciebie kiszone i nie ukaże się u ciebie zakis w całym
obrębie twoim.
8. A opowiesz synowi twemu w dniu tymże, mówiąc:-Gwoli temu, co uczy-
nił Wiekuisty mnie, gdy wychodziłem z Micraim.
9. I niech będzie tobie znakiem na ręce twej i ku pamiątce między
oczyma twemi, aby była nauka Wiekuistego w ustach twych,
gdyż ręką przemożną wywiódł cię Wiekuisty z Micraim.
10. Więc przestrzegaj będziesz ustawy tej w oznaczonym jej czasie z
roku na rok.
11. A stanie się, gdy zaprowadzi cię Wiekuisty do kraju Kanaanity,
jak przysiągł tobie i ojcom twym i odda go tobie:
12. Tedy wyłączysz wszystko, rozwierające łono, dla Wiekuistego, i wszyst-
ko rozwierające, rzucone bydło, które twoje, samce, dla
Wiekuistego /poświęcone/ będzie.
13. A każde pierworodne osła okupisz jagnięciem a jeśli nie okupisz,
złamiesz mu kark; lecz wszystko pierworodne człowieka w sy-
nów twych okupisz.
14. I stanie się, gdy zapyta cię syn jutro, mówiąc:-Cóż to? Tedy po-
wiesz mu:-Przemożną ręką wywiódł nas Wiekuisty z Micraim,
z domu niewoli.
15. A stało się, gdy uparł się faraon, co do wyprawienia nas, wtedy za-
bił Wiekuisty wszelkie pierworodne w kraju Micraim, od pier-

Treść: Kierunek pochodu Izraelitów. Roz. 14. Egipcjanie ścigają ich i giną w morzu, za co Izr. Roz. 15. nucą hymn Bogu. W pochodzie przez pustynię w Mara gorzka woda staje się pijalną, Roz. 16. otrzymują mannę Roz. 17. wodę ze skały. Pokonanie Amaleka.

worodnego ludzi, do pierworodnego bydła; dlatego ofiaruję ja
Wiekuistemu wszystko rozwierające łono, samce, a wszystkich pier-
worodnych synów moich okupuję.
16. I niech to będzie znakiem na ręce twej i naczółkiem między oczyma
twemi, że przemożną ręką wywiódł nas Wiekuisty z Micraim.
17. I stało się, gdy wyprawił faraon lud ten, że nie prowadził ich Bóg
drogą kraju Pelisztów, choć bliższa była, gdyż rzekł Bóg: Aby
nie żałował lud, widząc wojnę, i nie wrócił do Micraim.
18. Więc prowadził Bóg lud drogą pustyni nad morzem Sitowem. I uzbrojeni
wyruszyli synowie Izraela z kraju Micraim.
19. I zabrał Mojżesz kości Józefa ze sobą, gdyż przysięgą zaprzysiągł sy-
nów Izraela, mówiąc:- Wspomnieć, wspomni was Bóg, wtedy wynieś-
cie kości moje stąd ze sobą.
20. I wyruszyli z Sukkot i obozowali w Etam, na skraju pustyni.
21. A Wiekuisty postępował przed nimi dniem-w słupie obłoku, by prowadzić
ich drogą, a nocą-w słupie ognia, by przyświecać im, żeby szli
dniem i nocą.
22. Nie ustępował słup obłoczny dniem, ani słup ognisty nocą, przed lu-
dem.

ROZDZIAŁ XIV. 14.

1. Tedy przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:
2. Powiedz synom Izraela, aby zawrócili i obozowali przed Pi-Hachirot,
między Migdol a między morzem przed Baal-Cefon; naprzeciw nie-
go obozować będziecie nad morzem.
3. A powie faraon o synach Izraela: Lamentują oni w kraju, zamyka ich
pustynia.
4. Więc zatwardzę serce faraona, że pogoni za nimi i wsławiony będę przez
faraona i przez całą armię jego a uznają Micrejczycy, żem Ja
Wiekuisty. I uczynili tak.
5. Gdy opowiedziano królowi Micraimu, że umknął lud, więc odmieniło się
serce faraona i sług jego przeciw ludowi i rzekli:- Cóż to uczy-
niliśmy, że wyprawiliśmy Izraela, aby nie służył nam?
6. Więc zaprzągł wóz swój i lud swój wziął ze sobą.
7. I wziął sześćset wozów doborowych i wszystkie wozy Micraimu i trzeci
zapaśników nad każdym.
8. I zatwardził Wiekuisty serce faraona, króla Micraimu, że ścigał za sy-
nami Izraela, lecz synowie Izraela wychodzili z ręką podniesio-
ną.
9. A gonili Micrejczycy za nimi, i doścignęli ich, obozujących nad morzem,
wszystkie konie wozów faraona, i jeźdźcy jego i armja jego, przy
Pi-Hachirot, przed Baal-Cefon.
10. Gdy faraon zbliżył się, to podnieśli synowie Izraela oczy swe a oto
Micraim ciągnie za nimi! Więc bali się bardzo i wołali synowie
Izraela do Wiekuistego.
11. I rzekli do Mojżesza:- Czyż, ponieważ niemą grobów w Egipcie, zabra-
łeś nas, abyśmy pomarli w pustyni? Cóż to uczyniłeś nam, że wy-
prowadziłeś nas z Micraim?.
12. Czyż nie toż słowo, które mówiliśmy do ciebie w Micraim, mówiąc:-
Poniechaj nas a będziemy służyli Micrejczykom; gdyż lepiej nam
służyć Micrejczykom, niż umierać na pustyni.
13. Więc rzekł Mojżesz do ludu:- Nie trwożcie się! Stańcie i patrzajcie na
wybawienie Wiekuistego, które spełni wam dziś! Gdyż, jak widzicie
Micrejczyków dziś, więcej nie ujrzycie ich nadal na wieki!
14. Wiekuisty walczyć będzie za was, a wy zachowajcie się.
15. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:-Czemu wołasz do mnie? Powiedz synom
Izraela, aby wyruszyli.
16. A ty podnieś laskę twą i wyciągnij rękę twą nad morze i rozdziel je
aby przeszli synowie Izraela środkiem morza po suszy.
17. I Ja, oto, zaprę serce Micrejczyków, że podążą za nimi; i wsławiony
będę przez faraona, i przez wozy jego, i przez jeźdźców jego.
18. I uznają Micrejczycy, żem Ja Wiekuisty, gdy wsławię się przez faraona,
przez wozy jego i przez jeźdźców jego.
19. Więc wyruszył Anioł Boży, kroczący przed obozem Izraela, i szedł za ni-
mi. Wyruszył słup obłoku przed nimi i stanął za nimi.
20. I przybył między obóz Micraimu a między obóz Izraela; i był obłok
i mrok Egipcjanom, a rozjaśniał noc Izraelowi. A nie zbliżał
się jeden do drugiego przez całą noc.
21. Więc wyciągnął Mojżesz rękę swą nad morze a pędził Wiekuisty morze wi-
chrem wschodnim gwałtownym przez całą noc i uczynił może suszą
i rozstąpiły się wody.
22. I przechodzili synowie I-
zraela

Izraela środkiem morza posuszy, a wody były im ścianą po prawicy ich i po lewicy ich.
23. I gonili Micrejczycy i przyszli za nimi: wszelaki koń faraona, wozy jego i jeźdźcy jego w środek morza.
24. I stało się koło straży porannej, że wejrzał Wiekuisty na obóz Micrejczyków słupem ognia i obłoku i zamącił obóz Micrejczyków.
25. I strącił koła z wozów jego i ciągniono je z uciążliwością. I rzekł Micraim: - Uciekajmy przed Izraelem, gdyż Wiekuisty walczy z nimi przeciw Micraimowi.
26. Wiekuisty rzekł do Mojżesza: - wyciągnij rękę twą nad morze a wrócą wody nad Micrejczyków, nad wozy ich i nad jeźdźców ich.
27. Wyciągnął Mojżesz rękę swą nad morze i wróciło morze przed ranem do prądu swego, a Micrejczycy uciekali naprzeciw niemu, więc wtrącił Wiekuisty Micrejczyków w środek morza.
28. Wróciły się wody i zakryły wozy i jeźdźców wraz z całą armią faraona, następującą za nimi do morza; nie pozostał z nich ani jeden.
29. Ale synowie Izraela szli posuszy przez środek morza a wody były im ścianą po prawicy ich i po lewicy ich.
30. I wybawił Wiekuisty w dniu tym Izraela z ręki Micrejczyków, i widział Izrael Micrejczyków martwych na brzegu morza.
31. I widział Izrael potęgę wielką, jaką zdziałał Wiekuisty na Micrejczykach, i obawiał się lud Wiekuistego i zaufał Wiekuistemu i Mojżeszowi, słudze Jego.

Rozdział XV.

1. Wtedy zanucił Mojżesz i synowie Izraela pieśń tę Wiekuistemu i rzekli słowami: - Zaśpiewam Wiekuistemu, gdyż jest wzniosły wysoce! Rumaka i jeźdźca jego wtrącił do morza!
2. Potęgą moją i śpiewem moim jest Wieczysty, i stał się dla mnie zbawieniem. On to Mocarz mój, i uwielbiam Go. Bóg ojca mego, i wynoszę Go ponad wszystko.
3. Wiekuisty panem boju; Wiekuisty imię Jego!
4. Wozy faraona i armię jego wtrącił w morze a wybrani trójzapaśnicy jego pogrążeni w morzu Sitowem.
5. Otchłanie pokryły ich, runęli w głębię, jak kamień.
6. Prawica Twa, Wiekuisty, uświetniona mocą; prawica Twa, Wiekuisty, zdruzgotała wroga!
7. A w ogromie majestatu Twego miażdżysz buntowników Twych; wypuścisz żar Swój, pochłania ich, jak ściernie.
8. I od tchnienia decha Twego spiętrzyły się wody; stają, jakby mur bałwany ruszają, skrzepły otchłanie w środku morza.
9. Rzekł wróg: - Pogonię, doścignę, rozdzielę łup, nasyci się niemi dusza żądza moja, dobędę miecz mego, zgładzi ich ręka moja.
10. Wionąłeś tchnieniem Swem, nakryło ich morze; pogrążyli się, jak ołów w wodach gwałtownych.
11. Któż, jak Ty, wśród mocarzy, Wiekuisty! Któż, jak Ty, uświetniony w świętości, chwale, działający cuda!
12. Wyciągnąłeś prawicę twą, pochłonęła ich ziemia!
13. Wiódłeś w łasce twej lud ten, który wyzwoliłeś, wiedziesz w łasce twej lud pieczołowicie potęgą twą do przybytku świętości Twej!
14. Usłyszą narody- zadrżą; dreszcz przejmie mieszkańców Filistynii.
15. Wtedy zatrwożą się książęta Edomu, mocarze Moabu; przejmuje ich drżenie; truchleją wszyscy mieszkańcy Kanaanu.
16. Ogarnia ich strach przy i lęk; przed wielkością ramienia Twego zamilkną jak kamień, aż przejdzie naród Twój, Wiekuisty, aż przejdzie naród ten, który nabyłeś.
17. Zawiedziesz ich i zaszczepisz ich na górze dziedzictwa Twego, podstawie siedziby Twej, którą stworzyłeś, Wiekuisty! Świątynię, Panie! którą utrwaliły ręce Twoje!
18. Wiekuisty królować będzie na wieki i zawsze!
19. Gdy przybył rumak faraona z rydwanem jego i z jeźdźcami jego do morza, wtedy zwrócił Wiekuisty na nich wody morza, ale synowie Izraela przeszli posuszy środkiem morza.
20. I wzięła Mirjam, prorokini, siostra Arona, bębenki w rękę swą i wyszły wszystkie niewiasty za nią z bębenkami i ze śpiewami.
21. I zawtórowała im Mirjam: - śpiewajcie Wiekuistemu, gdyż jest wzniosły wysoce! Rumaka i jeźdźca jego wtrącił w morze!
22. Wywiódł Mojżesz Mojżesz Izraela od morza Sitowego i wyszli do pustyni Szur i szli trzy dni po pustyni a nie znaleźli wody.
23. I przybyli do Mary, lecz nie mogli pić wód z Mary, bo gorzkie były, dlatego nazwano imię jej Mara.
24. Więc szemrał lud przeciw Mojżeszowi, mówiąc: - Cóż pić będziemy?

a cap. 25. Tedy wołał do Wiekuistego o zmiłowanie. Tedy Więc wskazał mu Wiekuisty drzewo;
gdy wrzucił je do wody a osłodziła się woda. Tam nadał mu ustawę i prawo i tam doświadczył go.
26. I rzekł:- Jeśli słuchać będziesz głosu Wiekuistego, Boga Twego, a co
rzetelne w oczach Jego spełniać będziesz i przestrzegać będziesz
przykazania Jego, a strzec będziesz wszystkich ustaw Jego; żadnej choroby, którą dotknąłem na Micraim, nie złożę na ciebie, gdyż Jam Wiekuisty, lekarz twój.
a cap. 27. Tedy przybyli do Elim, a tam było dwanaście źródeł wody i siedmdziesiąt
palm, obozowali tam nad wodami.

ROZDZIAŁ ~~XVI.~~ 16.

1. Zatem wyruszyli z Elim i przybyli cała gmina synów Izraela na pustynię
Syn, która między Elim a Synaj, w piętnastym dniu miesiąca drugiego po wyjściu ich z kraju Micraim.
2. Tedy szemrali, cała gmina synów Izraela, na Mojzesza i na Arona na pustyni.
3. I rzekli do nich synowie Izraela:- Któżby sprawił, abyśmy byli zmarli z ręki Wiekuistego w kraju Micraim, gdy siadaliśmy przy garnku mięsa, gdy jadaliśmy chleb do syta! Gdyż wyprowadziliście nas na pustynię
tę, żeby uśmiercić całą gromadę tę głodem!
4. Wtedy rzekł Wiekuisty do Mojzesza:- Patrz, ja deszczem wam chlebem
z nieba i wyjdzie lud i zbierze potrzebę dzienną w każdym dniu,
abym doświadczył go, czy postępować będzie nauce Mojej,
czy nie.
5. I stanie się w dniu szóstym, gdy przyrządzą to, co przyniosą, tedy
będzie podwójnie tego, niż co zbiorą dzień w dzień.
a cap. 6. Więc rzekł Mojzesz i Aron do wszystkich synów Izraela:- Wieczorem
poznacie, że Wiekuisty wyprowadził was z kraju Micraim.
7. A zrana ujrzycie majestat Wiekuistego, bo usłyszał szemrania wasze
przeciw Wiekuistemu. A my czemżeśmy, że szemrzecie przeciw nam?
8. Tedy rzekł Mojzesz:- Gdy da Wiekuisty wam wieczorem mięso do jedzenia,
a chleb zrana do syta, poznacie, że usłyszał Wiekuisty szemrania wasze, które wy wznieśliście przeciw niemu; bo my czemżeśmy?
Nie przeciw nam szemranie wasze, lecz przeciw Wiekuistemu!
9. I rzekł Mojzesz do Arona:- Przemów do całej gminy synów Izraela:
Zbliżcie się przed Wiekuistego, gdyż usłyszał szemrania
wasze.
10. I stało się, gdy przemawiał Aron do całej gminy synów Izraela i odwrócili się ku pustyni, a oto majestat Wiekuistego zjawił się w obłoku!
a cap. 11. I przemówił Wiekuisty do Mojzesza, rzekłszy:
12. Słyszałem szemranie synów Izraela. Powiedz im, mówiąc: Między wieczorami jeść będziecie mięso, a zrana nasycicie się chlebem, i poznacie, żem Ja Wiekuisty, Bóg wasz!
a cap. 13. I stało się nad wieczorem, że uniosły się przepiórki i pokryły obóz,
a zrana była warstwa rosy około obozu.
14. A gdy uniosła się warstwa rosy, a oto na powierzchni pustyni coś drobnego, łuszczącego, drobne, jakby szron na ziemi.
15. Skoro ujrzeli to synowie Izraela, rzekli jeden do drugiego:- Cóż jest to? bo nie wiedzieli, co to jest. Więc rzekł Mojzesz do nich:-
Jest to ten pokarm, który dał Wiekuisty wam do jedzenia.
16. To jest sprawa, którą przykazał Wiekuisty:- Zbierajcie z tego każdy
w stosunku spożywania swego, omer na głowę według liczby dusz
waszych, które każdy ma w namiocie swym, zbierze.
17. Więc uczynili tak synowie Izraela i zbierali ten więcej, ten mniej.
18. I mierzyli na omer a nie miał zbytecznie, kto więcej /zebrał/, a
kto mniej /zebrał/, nie miał braku; każdy w stosunku spożywania
swego zbierał.
a cap. 19. I rzekł Mojzesz do nich:-Nikt niech nie zostawi z tego do rana.
20. Lecz nie słuchali Mojzesza i zostawili niektórzy z tego do rana, tedy
uniosło się robactwem i zacuchnęło; więc rozgniewał się na nich
Mojzesz.
21. A zbierali je rano w rano, każdy w stosunku spożywania swego, a gdy gorące było słońce, wtedy topniało.
22. I stało się dnia szóstego, zbierali pożywienie podwójne, dwa omery
dla jednego; i przyszli wszyscy książęta gminy i opwiedzieli to
Mojzeszowi.
a cap. 23. Tedy rzekł do nich:- To jest, co powiedział Wiekuisty: Sabat, Sabat
święty Wiekuistego jutro. To, co upiec macie, upieczcie /dziś/, a to, co ugotować macie, ugotujcie, a to wszyst-

ko, co zbyteczne, zostawcie sobie na przechowanie do rana.

24. Więc zostawili je aż do rana, jak rozkazał Mojżesz, a nie zacuchnęło, ani robactwa nie było w niem.

25. I rzekł Mojżesz:- Jedzcie to dziś, gdyż spoczynek jest dziś dla Wiekuistego, dziś nie znajdziecie tego na polu.

26. Sześć dni zbierać będziecie, a w dniu siódmym spoczynek, nic nie będzie w nim do czynienia.

27. I stało się w dniu siódmym, wyszli z ludu zbierać, lecz nie znaleźli.

28. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Dopokądże wzbraniać będziecie, aby przestrzegać przykazań Moich i nauk Moich?

29. Patrzcie, ponieważ Wiekuisty nadał wam ten spoczynek, dlatego daje wam w dniu szóstym pokarm na dwa dni, niech zostanie każdy na miejscu swojem, niech nie wyjdzie nikt z miejsca swego w dniu siodmym.

30. Więc spoczywał lud w dniu siódmym.

31. I nazwał dom Izraela miano tego manna , a była jak ziarno korjandru białą a smak jej, jakby placek z miodem.

32. I rzekł Mojżesz:- To jest słowo, które przykazał Wiekuisty:napełnij omer z tego do przechowania dla pokoleń waszych, aby widzieli pokarm, którym żywiłem was na pustyni, gdy wywiodłem was z kraju Micraim.

33. I rzekł Mojżesz do Arona:- Weź bańkę jednę i daj do niej pełny omer manny a postaw ją przed Wiekuistym, do przechowania dla pokoleń waszych.

34. Jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi, tak ustawił ją Aron przed"świadectwem " do przechowania.

35. A synowie Izraela jadali mannę przez czterdzieści lat, aż przybyli do kraju zamieszkałego. Mannę jedli, aż przybyli do granic kraju Kanaan.

36. A omer - dziesiątą częścią efy jest.

ROZDZIAŁ XVII 17.

1. Więc wyruszyła cała gmina synów Izraela z pustyni Syn w pochodach swoich według rozkazu Wiekuistego i obozowali w Refidim, lecz nie było wody, aby pił lud.

2. Więc swarzył się lud z Mojżeszem i rzekli:- Dajcie nam wody, abyśmy pili! Tedy rzekł Mojżesz:- Czemuż swarzycie się ze mną? Czemu doświadczacie Wiekuistego?

3. Lecz pragnął tam lud wody, więc szemrał lud przeciw Mojżeszowi i rzekł:- Pocóż to wywiodłeś nas z Micraim, aby uśmiercić mnie i dzieci moje i stada moje pragnieniem?

4. Więc wołał Mojżesz do Wiekuistego i rzekł:- Cóż mam uczynić dla ludu tego? Jeszcze mało a ukamionują mnie!

5. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Przejdź przed ludem i weź ze sobą starszych Izraela i laskę twą, co uderzyłeś nią w rzekę, weźmij w rękę twą i idź!.

6. Oto stanę przed tobą tam, na skale, na Chorebie, więc uderzysz w skałę a wyjdzie z niej woda i napije się lud. I uczynił tak Mojżesz oczach starszych Izraela.

7. I nazwał imię tego miejsca "Massa i Meriba" dla swaru synów Izraela i za to, że doświadczali Wiekuistego, mówiąc:- Czyż jest Wiekuisty między nami, czy nie?

8. Tedy przybył Amalek i walczył z Izraelem w Refidim.

9. I rzekł Mojżesz do Jozuego:- Wybierz nam mężów i wyjdź, walcz z Amalekiem. Jutro ja stanę na szczycie wzgórza a laska Boża w ręce mojej.

10. I uczynił Jozue, jak rzekł mu Mojżesz, by walczył z Amalekiem, a Mojżesz, Aron i Chur wstąpili na szczyt wzgórza.

11. I stało się, skoro podnosił Mojżesz rękę swą, zwyciężał Izrael, a skoro opuszczał rękę swą, zwyciężał Amalek.

12. Gdy ręce Mojżesza ociężały, tedy wzięli kamień i podłożyli pod nim i usiadł na nim; zaś Aron i Chur podpierali ręce, stąd jeden, a stąd jeden, i tak ręce jego wytrwały, aż zachodu słońca.

13. I porazi Jozue Amaleka i lud jego ostrzem miecza.

14. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Wpisz to dla pamięci do księgi i włóż w uszy Jozuego, że zgładzić, zgładzę pamięć Amaleka z pod nieba.

15. I zbudował Mojżesz ołtarz, i nazwał imię jego: Wiekuisty proporcem moim!

16. I rzekł:- Gdyż ręka wzniesiona ku tronowi Wiekuistego:- Wojna to Wiekuistego z Amalekiem od pokolenia do pokolenia.

יתרו

Roz. 18. Jetro odwiedza Mojżesza w obozie i radzi mu. Roz. 19. Przysposobienie i uroczystość nadania przykazań na Synaju. Roz. 20. Dziesięcioro przykazań. Wrażenie, jakie objawienie Boga wywarło na lud. Nakaz co do ołtarza ofiarnego.

ROZDZIAŁ ~~XVIII~~ 18.

1. Gdy usłyszał Jetro, kapłan Midjanu, teść Mojżesza, o tem wszystkiem, co uczynił Bóg dla Mojżesza i dla ~~Mojżesza~~ Izraela, ludu swego, że wyprowadził Wiekuisty Izraela z Micraim;
2. Tedy wziął Jetro, teść Mojżesza, Cyporę, żonę Mojżesza, po odesłaniu jej;
3. i obu ~~dwoch~~ synow jej, z których imię jednego Gerszom, gdyż mówił ~~powiedział~~ "Cudzoziemcem ~~Przybyszem~~ byłem w kraju obcym".
4. a imię jednego Eliezer, gdyż mówił ~~powiedział~~: "Bóg ojca mego był pomocą moją i ocalił mnie od miecza faraona".
5. Więc przybył Jetro, teść Mojżesza, i synowie jego i żona jego do Mojżesza na pustynię, gdzie on obozował tam pod górą Bożej.
6. I zawiadomił ~~powiedział kazał~~ Mojżesza:- Ja, teść twój, Jetro, przybywam do ciebie, a żona twoja i dwaj synowie jej z nią.
7. Więc wyszedł Mojżesz naprzeciw teścia swego i pokłonił się i ucałował go i dopytywali się jeden drugiego o powodzenie i weszli do namiotu.
8. I opowiedział Mojżesz teściowi swemu to wszystko, co uczynił Wiekuisty faraonowi i Micraimowi gwoli Izraelowi; o wszelkiem utrapieniu, które napotkało ich na drodze i jak ocalił ~~[illegible]~~ ich Wiekuisty.
9. Tedy cieszył się Jetro z wszystkiego dobrego, które wyświadczył Wiekuisty Izraelowi, że ~~gdy~~ ocalił go z przemocy Micraimu.
10. I rzekł Jetro:- Pochwalony Wiekuisty, który ocalił was z ręki (władzy) ~~przemocy~~ Micraimu i z ręki ~~przemocy~~ faraona, który ocalił ten lud z pod ręki ~~przemocy~~ Micrejczyków.
11. Teraz wiem, że większy jest Wiekuisty nad wszystkie bożki, gdyż właśnie w sprawie, w której wykroczyli przeciw nim (zamierzonej) godziwości.
12. I złożył Jetro, teść Mojżesza, całopalenia i ~~[illegible]~~ rzeźne Bogu; i przybyli Aron i wszyscy starsi Izraela, aby spożyć pokarm wraz z teściem Mojżesza przed Bogiem.
a cap. 13. I stało się nazajutrz, że zasiadł Mojżesz dla sądzenia ludu a stał lud koło Mojżesza od rana do wieczora.
14. Gdy widział teść Mojżesza to wszystko, co on czynił dla ludu, więc rzekł:- Cóż to jest za sprawa ta, którą ty ~~czynisz~~ spełniasz dla ludu? Czemu ty siedzisz sam a cały lud stoi koło siebie od rana do wieczora?
15. Tedy odrzekł Mojżesz teściowi swemu:- Gdyż przybywa do mnie lud, aby radzić się Boga.
16. Gdy mają jakąś sprawę, przybywają do mnie; więc rozsądzam między człowiekiem a bliźnim jego i uświadamiam o ~~ustawach~~ prawach Boga i o naukach Jego.
17. Tedy rzekł teść Mojżesza do niego:- Nie dobra to sprawa, którą ty czynisz.
18. Znużyć, znużysz tak siebie, jak lud ten, który przy tobie; gdyż za ciężka dla ciebie sprawa, nie zdołasz wykonać jej sam.
a cap. 19. Teraz usłuchaj głosu mego, jak poradzę tobie, a będzie Bóg z tobą; bądź ty dla ludu wobec Boga i przedłóż ty sam sprawy przed Bogiem;
20. i objaśniaj im ~~ustawy~~ prawa i nauki i uświadamiaj im drogę, którą postępować mają, i czyn, który wykonać mają.
21. Lecz ~~Wiec~~ ty upatrz sobie z całego ludu mężów dzielnych, bogobojnych, ludzi prawdy, wrogów przekupstwa i ustanów ich naczelnikami tysięcy, naczelnikami stu, naczelnikami pięćdziesięciu i naczelnikami dziesięciu.
22. Niechaj sądzą lud każdego czasu i będzie, że każdą sprawę większą przywiodą przed ciebie a każdą sprawę małą rozsądzą oni: tak ulży się tobie, bo uniosą z tobą (ciężar).
23. Jeśli sprawę tę wykonasz, a przykaże ci Bóg, więc zdołasz się ostać, a także wszystek lud ten ~~[illegible]~~ na miejsce swe ~~[illegible]~~ przybędzie w spokoju.
a cap. 24. I usłuchał Mojżesz głosu teścia swego i uczynił wszystko, co ~~jak~~ powiedział.
25. Więc wybrał Mojżesz mężów dzielnych z całego Izraela i ustanowił ich naczelnikami nad ludem: naczelników tysięcy, naczelników stu, naczelników pięćdziesięciu i naczelników dziesięciu.
26. Tedy sądzili lud każdego czasu; sprawę trudną przywiedli przed Mojżesza a każdą sprawę mniejszą sądzili sami.
27. I odprawił Mojżesz teścia swego a on poszedł sobie, do kraju swego.

Exodus 1–17, tekst

X 17

Księga II.

Exodus

I.

Komentarz

1. Z Jakóbem przybyli synowie jego, każdy „ze swym domem". Chociaż każdy syn stanowił już osobną rodzinę, to jednak wszyscy razem, każdy ze swoimi indywidualnymi właściwościami, określonymi w błogosławieństwach ojca (I M. roz. 49.), skupiali się koło ojca. Ten nierozerwalny węzeł rodzinny, ten twardy duch familijny jest podstawą i warunkiem rozbudowy organizacji społecznych. Gdy rodzice z dziećmi i z wnukami, dzieci z rodzicami i z potomkami swymi tworzą harmonijną, zgodną wspólnotę, wtedy powstaje ścisły związek, który stanowi tajemnicę powodzenia pokoleń.

5. Uczeni zwracają uwagę, że gdy mowa o domu Jak., wtedy jest określenie נפש (w l. p. = dusza, duch) dla oznaczenia, że u wszystkich panował jeden duch, wszyscy razem tworzyli jedną duszę, owładnięci byli wspólnymi myślami i dążeniami utrzymania jedności rodzinnej.

Jest to określenie, że potomkowie Izraela w Goszen stanowili silną, poważną potęgę, pełną mocy duchowych i fizycznych, z którymi liczyć się musiał nowo nastały „Król".
~~Z~~apełnił się „kraj" t. j. Kraina Goszen.

Nowy „Król" t. j. władca, panujący, jeszcze nie nazwany „faraonem", ponieważ to był najeźdźca, który zniósł poprzednią dynastję*
i ~~sprowadził~~ rozmieścił w kraju swój zdobywczy naród.

Księga II. xx przedstawieniem wszystkich indywidualnych postaci biblijnych, 1.

Exodus. – ~~Wyjście~~ zwolenie

Roz. 1. 1. Spójnik na początku wskazuje na ciąg dalszy księgi pierwszej. Jak Genesis rozpoczyna stworzeniem i rozwojem świata, tak Exodus stworzeniem i rozwojem ~~się~~ rodziny Jakóba w „naród" (rd. 9). Jest więc rozdz. 1 – 15; 22. staje się historja narodu Izraela w Egipcie, i podaje, w jakich ~~okrutnych~~ ograniczonych przeciwnościach Izrael rozmnożył się w naród, jak nowy król daremnie usiłował ciężką robocizną i barbarzyńskiemi środkami przeszkodzić rozwojowi i że właśnie przezto spowodował ~~wyjście~~ wyzwolenie tego ludu, którego wybawcą był Mojżesz, powołany przez Boga, aby zapowiedzianą uroczyście patrjarchom obietnicę wyjścia potomków z Egiptu cudami Bożemi 10 plag ~~...~~. Uroczystość święcenia Pesachu miała uwiecznić pamięć wyjścia z Egiptu, ponieważ sprawdziła wierność przymierza i opieki Boga, który także za pośrednictwem Mojżesza objawił się jako wieczny, nie opuszczający Opiekun ludu izraelskiego, który wyprowadził lud z Egiptu pustymi drogami ~~...~~ ~~...~~ (1, 14.), co wszystko spowodowało lud do uznania i uwielbienia imienia Boga, jako Wielkiego" w pieśni Mojżesza po wszystkie czasy. Uznanie to powtórzyło się także po ogłoszeniu przykazań na Chorebie (3, 12.). Herz.

F P 1. < > a wyraźniej wskazuje to rd. 6. I. M. 46; 8 – 27.

2. Synowie Jakóba wyliczeni są podług imion matek: Lei, Racheli, Bilhy i Zylpy. I. M. 35; 23 – 26. Liczba przybyłych do Egiptu podana jest, aby dzieje narodu ściśle związać z protoplastami i uwydatnić rozmnożenie w porównaniu do nieznacznej liczby przybyłych.

V 5. 5. W liczbie 70 mieszczą się Jakób, Józef i jego dwaj synowie. I. M. 46; 26 i 27. Wzmianka, że Józef był już w Micraim, stwierdza, że chociaż był przedtem pastuszem, chociaż przebył więzienie i doszedł do najwyższej godności w państwie, nie zmienił się w skromnem usposobieniu i stale zaliczał się do swej rodziny (dochował swej wiary).

6. Także Egipcjanie współcześni wymarli, dlatego „król nowy" rd. 8. Którego nie znał Józef. Ibn Ezra. i który nie znał Józefa. Raszi.

7. Synonimy wskazują, że lud izraelski rozmnażał się stale przez czas długi. פרו = rozrodzili się, וישרצו = mnóstwo urodzin, וירבו = potomstwa mnożyły się nadzwyczajnie ponieważ stosunkowo mało nowonarodzonych umierało. ויעצמו = jako zdrowe były silne pokolenia. ‡ Arystoteles podaje, że niektóre Egipcjanki rodziły często po 5 dzieci, ale słabsze.

F 8. Flaw. sądzi, że to był rzeczywiście nowy król po szeregu innych od Ramzesa a Samuel tłumaczy, że ten król wprowadził nowe surowe zarządzenia. Raszi wyjaśnia że „udawał, jakoby nie znał" zasług Józefa. Józ. Flaw. sądzi, że to była nowa „dynastja królewska, która narodem (kraj opanowała)

>> ~~Widząc, że Izraelici (przewyższali) mądrzejsi od Egipcjan, chciał ich podstępem przechytrzyć~~.

Γ Prawdopodobnie Izraelici nie (byli) liczniejsi i potężniejsi "od Egipcjan., ale nowy król uważał, że Izr. jako jeden (zwarty") stan wobec wielu kast egipsk. są zanadto liczni i za silni wobec osłabionych kast egips. Król nie miał żadnego innego powodu do tępienia Izr. a także ludność egipska nie żądała tego. Tylko król-satrapa dla utrwalenia swej mocy postanowił ich zniszczyć. x x

F ciemiężcami, nie dowierzał podwładnym i obawiał się ich (buntu i zemsty) ~~zemsty~~.

x x Py Jest to wypróbowana metoda gnębienia i tępienia pewnej warstwy ludności krajowej, że oddaje się ją na pastwę innej warstwy (uciśnionej) ~~niezadowolonej~~, aby odwrócić jej uwagę od właściwego powodu rozgoryczenia. Ustanawia się wyjątkowe przepisy, układa się krzywdzące i niszczące prawa, postępuje się z bezwzględną i zabójczą surowością, aby grozą odstraszyć poczucie słuszności i sprawiedliwości.

Każdy despota obawia się odwetu i podstępnej zbrodni.

„I wyszedłby z kraju (jego)" t.j.z. Goszenu, rozmieściłby się w Egipcie, (w swojej krainie) które ~~nie mogłaby~~ nie znalazłby pomieszczenia. Hirsch.

F ~~Zamienioną~~ Izr. na niewolników, nakładając na nich przymusowe prace ~~roboty~~, które łamały ich siły fizyczne i przytłumiały władze umysłowe, przez co poniżono ich wobec Egipcjan wymyślano różne dokuczliwe czynności i ubliżające czynności, stosowano złośliwą i gorzką napotniejącą surowość dozorców.

<< Spełniły się Abrahamowi zapowiedziane klęski potomków jego w Egipcie: obcość, ujarzmienie i ciemiężenie. I. M. 15:13.

x i dbały o ich zdrowie.

L Według lekarskich stwierdzeń fizjologiczne ruchy w łonie matek, rodzących chłopców ~~były~~ (są) inne, niż rodzących dziewczynki. Hirsch.

Dobroczyńców zapomina się zwykle szybciej, niż wrogów. Naszym obowiązkiem zaś jest, abyśmy odwrotnie złe puścili w niepamięć, ale dobrodziejstwa i dobroczyńców mieli zawsze w świeżej i wdzięcznej pamięci. Hertz.
9. Nie znając przeszłości ludu izraelskiego, który odróżniał się od Egipcjan rasą, wiarą, zatrudnieniem i obyczajami a osiadły był na kresach państwa obawiał się jego liczebnej siły. Jest to zjawisko, powtarzające się w historji, że ci, którzy gwałt zadają drugim, zawsze podejrzewają podwładnych o zdradę i wciąż tworzą plany się o bunt, jako despota, rządzący barbarzyńskie przemocą i okrut.
10. Król obawiał się, aby Izraelici nie zechcieli wyjść "w górę z doliny Egiptu do kraju Kanaan. Może Izr. wyrazili swe życzenie" w myśl istniejącej wśród nich nadziei spełnienia obietnicy, danej praojcom. Egipcjanie chcieli ich więc unieszkodliwić zwłaszcza, że mieszkali w stronie wschodniej (Goszen), skąd obawiali się napadu wrogów azjatyckich, którzy mogliby Izraelitom ułatwić wyjście z kraju. Niektórzy tłumaczą „wyniósłby się ponad nas a my musielibyśmy z podstępem wyjść z kraju". P Przekonawszy się, że to naród mądry, chciał ich podejść chytrością.
11. Król chciał ich ujarzmić, gdyż od czasu Józefa żyli swobodnie jako lud pasterski. Miasta obronne jako magazynowe nazwano na cześć bożka Ptah i króla Ramzesa II., za którego rządów to się działo. II. Kron. 32; 28. Od czasów zarządzenia Józefa (I. M. 47; 24.) każdy mieszkaniec obowiązany był składać piątą część plonów, które przechowywano w spichrzach król. na wypadek nieurodzajów. שרי מסים = nadzorcy robocizny, którym podlegali nadzorcy נגשיו (ad. 5; 6.). Pytom = Patumos nad morzem, Ramzes = I. M.; 47; 11.
12. Jedni tłumaczą "ויקצו" „i trwożyli się" przed niezwykłą, tajemniczą potęgą liczebnego wzrostu Izraelitów, inni wyprowadzają znaczenie tego wyrazu od קוץ = cierń, że Izr. byli im cierniem w oku.
13. Ujarzmili ich ciężką robocizną, wstrząsającą cały organizm. Niektórzy sądzą, że w kamieniołomach. Ponieważ w dolnym Egipcie brak kamieni, więc musieli wypalać cegły.
14. Nietylko jedynym rodzajem pracy, ale wszelką robocizną uciemiężali Izr. «
15. Tylko tym dwom polecił król. Ibn Ezra. Podług tradycji Szyfra była matką Mojżesza, a Pua jego siostrą, które odznaczały się bogobojnością.
16. Położne miały uśmiercać dzieci tak potajemnie, aby nawet matki o tem nie wiedziały, bo wstydził się tej zbrodni i obawiał się oburzenia wszystkich Izr. Córki w razie wojny nie byłyby niebezpieczne a mogłyby wyjść za Egipcjan. Majm. W kolizji obowiązków należy przykazanie Boga dać pierwszeństwo przed nakazem ludzkim. Hertz
17. Te dwie nietylko nie zabijały, ale jeszcze karmiły dzieci hebr.
19. Położne miały tajemnie uśmiercać chłopców, kiedy matki osłabione jeszcze nie wiedzą, czy dziecko żywe, czy nie. Tłumaczą się więc, że za późno przychodzą, gdy matki już same zajmują się dziećmi, co nie wszędzie często się zdarza. Hebrajki były pełne zdrowia i życia, gdy egipskie często były wątłe i chore.
20. Bóg dał im powodzenie, że król im wierzył i nie karał ich, a Hebrajki chętnie je wzywały i bogato je wynagradzały.

P Według tradycji żyd. Mojż. urodził się 2413 r. od stw. świata (1575 r. przed zw. rach.)
a prof. [uniw. w Londynie] Henry Spooner obliczył, ~~że Mojż. ur. się~~ r. 1571. przed zw. rach. (t. j. różnica o 4 lata), co jednak nie da się ściśle stwierdzić.

F ירחים 3 obroty Księżyca czyli miesiące.

21. Rody Izraelitów mnożyły się i potężniały, (II. Sam. 7; 11.) ~~Mendels.~~ dlatego rozkazał faraon; i. d. Mendels. Domy w znaczeniu „rody" kapłańskie, lewitów, królów, Traktat Sota.

22. Nie mogąc osiągnąć celu, rozkazał król całemu ludowi, aby topił chłopców nowonarodzonych izraelskich. Podług podania uczynił to dlatego, że magowie przepowiedzieli narodzenie wybawcy ludu izraelskiego, ale nie wiedzieli, z jakiego rodu wyjdzie. Rozkaz jednak widocznie nie był ściśle wykonany, skoro własna córka faraona utrzymała Mojżesza przy życiu. Nie był ten rozkaz także wiele wcześniej wydany, gdyż o 3 lata starszy Aron żył bez przeszkody. Nachm. Rozkaz ten mógł się odnosić tylko do Izraelitów, mieszkających nad Nilem między Egipcjanami a nie w krainie Gosen. Gdyby rozkaz był ogólny i długotrwały, w takim razie Mojżesz, mając lat 80, nie mógłby wyprowadzić tylu mężczyzn, zdolnych do boju. Herx.

Rozdz. 2. Tu rozpoczynają się dzieje Mojżesza, proroka, jakiego już nie było w Izraelu (V. M. 34; 10), który nietylko wyzwolił Izraelitów z egipskiej niewoli, ale stworzył z nich obyczajny, samodzielny, wolny naród z najczystszą wiarą w Boga, oddany służbie Bożej. Za jego pośrednictwem Bóg objawił swemu narodowi i całej ludzkości ~~cechy~~ idealnej wiary. Prorok ten z poświęceniem żył dla wzniosłego powołania swego. Już w krótko ujętej historji młodości jego z narażeniem życia okazuje żarliwe poczucie sprawiedliwości i miłosierdzia dla swych uciśnionych rodaków, a nawet wobec córek Jetry. On sam jeden nie uległ barbarzyńskiej przemocy tyrana egipskiego, ale odebrał w otoczeniu mędrców egipskich na dworze królewskim swobodne wychowanie i uszedł z Egiptu na miejsce, skąd mając ~~jako~~ 80 lat wrócił jako przez Boga powołany oswobodziciel, prawodawca i rozumny przywódca narodu swego.

1. Zwrot „I poszedł" zwykle poprzedza ważniejsze zdarzenie. I M. 35; 22. V. M. 31; 1. Joz. 23; 16. Amram, wnuk Lewiego, Jochebed, córka Lewiego ~~[illegible]~~ 6; 20. IV. M. 26; 50. Zaślubienie odbyło się na długo przed rozkazem zatopienia chłopców, skoro Arona nie musieli ukrywać a Miryam była już dziewicą, gdy Mojżesza w czółenku umieściła wśród sitowia. Mend. i Johls. dlatego pierwszy wyraz tłumaczą przez „~~[illegible]~~ poszedł".

P 2. Mojżesz był już trzeciem dzieckiem, bo Aron był o 3 lata starszy a Miryam o kilkanaście lat starsza. Że był „dobry", ~~[illegible]~~ to ją jeszcze bardziej skłoniło, iż go ukrywała. Skoro był nakarmiony, nie krzyczał, więc było to dziecko dobrotliwe, które można było ukryć przed oczymi.

3. F. Nie mogła go dłużej ukrywać, ponieważ mieszkający między Izraelitami Egipcjanie mogli go zauważyć i donieść o tem dozorcom (3; 22). Trzcina,

F Świadczy to tylko, jaką aureolą otaczano pamięć wielkiego męża.

rosnąca na brzegu rzek i na bagniskach, była na palec gruba i bardzo wysoka. Z kory jej wyrabiano papyrus a z łodyg lekkie sprzęty, jak łódeczki, opałki, kosze i t. p. Jer. 18; 2. Hij. 9; 26. Zewnątrz oblepiła smołą, aby woda nie przeciekała, a wewnątrz gliną, aby przykra woń smoły nie raziła dziecka. Umieściła wśród sitowia u brzegu, aby prąd wody nie uniósł koszałki.

4. Zapewne matka kazała jej czuwać nad dziecięciem, aby się dowiedzieć, co się z niem stanie.

5. Królewna zauważyła dziecko, ale dziewczęta nie spostrzegły go. Józ. Flaw. podaje, że królewna nazywała się Termutis.

6. Widząc opuszczone dziecko, domyśliła się królewna, że to hebrejskie, co zresztą mogła poznać po rysach i po cerze dziecka. Niektórzy twierdzą, że miłosierna królewna spowodowała cofnięcie barbarzyńskiego rozkazu. (św.

7. Uważała się powierzyć dziecko Egipcjance, znając ich niechęć do Hebrej[czyków].

8. Mijam poszła raźnie i ochoczo zwyczajem usłużnych dziewcząt.

9. Raszi tłumaczy, że królewna bezwiednie prorokowała, mówiąc: „Oto masz twoje własne dziecko".

10. Pod opieką królewnej wychowany, poznał stosunki na dworze egipskim i wszystko, co było mu później potrzebne do spełnienia swego powołania. Imię Mojżesz משה nadała mu prawdopodobnie królewna. Józ. Flaw. wywodzi je z języka egipsk.: z mo (woda) usos (ocalony), lub z hebrejs. „z wody wydobyty". Powtarza on także podanie, że Mojż. został przeznaczony na następcę tronu, że pobierał naukę u mędrców greckich i in., że wybrano go dowódcą wyprawy wojennej do Etyopji i że tam ożenił się z księżniczką. F

Tu godzi się rozważyć cudne zrządzenie Opatrzności, która czuwa nad swymi wielkimi wysłańcami. Mimo całej chytrości i władzy wychował faraon na własnym dworze właśnie skutkiem rozkazu topienia Izraelitów ich wybawiciela a jego własna córka powołała na mamkę dla Mojżesza jego matkę, która z macierzyńską czułością nad nim czuwa i wpajała w serce jego uczucia i nadzieje narodu, czego nie zapomniał w życiu dworskiem. A gdy mogło grozić mu, że obok wolnych wykształconych i szczęśliwych Egipcjan mógł zapomnieć o niewolniczym i nie-szczęśliwym narodzie, wtedy musiał udać się między braci, gdzie ożyły jego wspomnienia młodości i krwią rozstrzygnął walkę dla Izraelitów. Staje się jawnym wrogiem ciemięzców, którzy go nienawidzą, i nie może wrócić. Musi uciekać i w samotności karmić się uczuciami dla braci niedoli, które wpoiła w niego matka, uczuciami sprawiedliwości i współczucia dla gnębionych: okazał wobec katowanego Izraelity i wobec córek Jetry. I ten Jetro, kapłan jedynego Boga, potomek Abrahama, oddając mu córkę, przygotował go do [illegible], która później stała się miejscem objawienia się Boga i powołania go na przywódcę narodu. Herz.

F Hirsch wyjaśnia, ~~dlaczego~~ że dwukrotnie użyta jest forma męska a raz forma żeńska, ~~[illegible]~~ dlatego, iż pasterze postąpili wobec pasterek tak surowo i bezwzględnie, jak gdyby były mężczyznami, a Mojż. bronił je ze względu na ich płeć słabszą, a napoił owce ze względów ludzkich wogóle.

11. R. Juda wyjaśnia, że w zd. 10. „gdy wyrosło" dziecię oznacza rozwój fizyczny, a w tem zd. „gdy wzrósł" oznacza dojrzałość umysłową. Określenie „z braci jego" wskazuje na płonącą miłość do braci. Nietylko widział, ale odczuwał ich gnębienie pracą niewolniczą i uciemiężenie ich niedolę materjalną i moralną. Naganiacz egipski katował i maltretował Izraelitę.

12. Widząc, że niema „człowieka" z uczuciem litości wśród Egipcjan w słusznem oburzeniu" uniósł się i chciał dręczyciela skarcić, aby sam odczuł cierpienie zadanych razów. Cios wymierzył na grzbiet, ale naganiacz nachylił się i uderzenie padło na skroń tak nieszczęśliwie, że padł martwy. Abarb. zwraca uwagę, jak takie katowanie braci jego przez barbarzyńskiego Egipcjanina musiało oburzyć szlachetnego młodzieńca. Niektórzy tłumaczą הכה w zd. 11. „zabił Izraelitę, więc Mojż. wykonał tylko powszechnie wtedy w użyciu będący odwet, za który chciał go król ukarać tylko dlatego, że uczynił to w obronie Izraelitów. W Egipcie i w Arabji często ludzie znajdują śmierć pod kurhanem piasku, dlatego Mojż. nie miał powodu obawiać się podejrzenia, gdyby znaleziono trupa w piasku.

13. Wyraz נצה znaczy kłótnia, połączona z biciem i szarpaniem się (21; 22) dlatego pytanie „Czemu bijesz". Jako człowiek sprawiedliwy nie mógł znieść krzywdy niczyjej. Niedość, że dozorcy znęcali się nad Izraelitami, to już sami między sobą nie powinni wzajemnie dręczyć się. Według podania mieli to być Datan i Abiram. IV. M. 16; 1. Raszi.

14. „Mężem" – wszak jesteś dopiero młodzieńcem. אמר z mówić do siebie, myśleć, zamierzać. Midrasz objaśnia, że Mojż. przekonał się, iż między Izraelitami znajdują się donosiciele, więc uznał, że musieli ciężko grzeszyć, skoro takie niewolnicze udręki na nich spadły.

15. Faraon dowiedział się od donosicieli. Mojż. przeczuwał zamiar faraona, więc pragnąc bronić gnębionych, uszedł z kraju, aby czekać sposobności. Midjan, kraina arabska na półw. Synajskim. 3; 1. 18; 5. I. M. 25; 2. Podobnie, jak Eliezer I. M. 24; 11–28 i Jakób I. M. 29; 1–11. zatrzymał się przy studni, gdzie wieczorem gromadzili się pasterze dla pojenia trzody i bydła.

16. כהן oznacza tu księcia, który piastował zarazem najwyższą godność duchowną szczepu, pochodzącego od Abrahama. Od tego wyrazu pochodzą takie tytuły „Chan" (Kahn), Chagan (Kahan) i t. p.

17. Poczucie sprawiedliwości nie pozwoliło mu przyglądać się obojętnie zuchwałości pasterzy, więc nie licząc się z ich przewagą, że mogli przeciwstawić mu się czterdziestu, iż był zupełnie obcym przybyszem, stanął śmiało w obronie słabszych i krzywdzonych. Podobnie postąpił Abraham, spiesząc na odsiecz Lotowi i pojmanym mieszkańcom Sodomy i Gomory. Mojż. poznał swoją żonę u studni, jak Jakób. I. M. 29.

F

F, bo następcy jego nie znieśli niewolnictwa i nadal ich dzierżyli.

x sposobów ludzkiego wyjawienia świadomości.

P Wyraz „pustynia” nietylko w znaczeniu zupełnie z wszelkiej roślinności ogołocona przestrzeń piaszczysta, ale także miejscami posiadająca pastwiska, krzewy, osty i zarośla.

Γ Uczeni stwierdzają, że ogień znajdował się w środku cierni a anioł wśród ognia.

18. Zwykle wracały później do domu, bo musiały czekać, aż pasterze naprzód napoją swoją trzodę. Reguel był według IV. M. 10; 29 ojcem Chobaba, który podł. Sędz. 4; 11. był teściem Mojżesza II M. 3; 1. 4; 18. i 18; 1 nazywa się Jetro. Reguel był więc dziadkiem a Cypora wnuczką jego, jak często nazwane jest dal-sze pokrewieństwo. I. M. 24; 27. Prawdopodobnie naprzód wymieniony Reguel jako głowa rodziny a po jego śmierci Jetro.
19. Sądząc z ubioru i z mowy jego, uważali go za Micrejczyka.
20. Słysząc o niezwykłej uczynności i odwadze tego człowieka, pragnął go ugościć.
21. Poznawszy prawość i dzielność Mojżesza, oddał mu córkę za żonę. Cypora = ptaszek.
22. גר = ~~przybysz~~ obcy, שם = tam, ściągnięte razem. Obcym był w Egip.
23. W czasach długich" pobytu Mojżesza w Midjan, bo około 60 lat. Wzmianka o śmierci króla ma zaznaczyć, że mimo to nie nastąpiła ulga dla Izraelitów
24. Cierpiący mniema, że Bóg odwrócił się zupełnie od niego (Ps. 10; 1), więc pomoc Boga oznaczona tu jest w 5-krotnych ~~zwrotach~~ wyrażeniach jako zwrócenie spojrzenia i myśli Boga ku uciśnionym. וירא, וידע, וישמע, ויזכר, וירא, ידע Wyliczone są wszelkie określenia ×
25. „Wejrzał Bóg" w nieprzebranem miłosierdziu i „uznał" za godnych, aby ująć się ich krzywdy i niedoli, wyniklej z niewoli i z niegodziwości władzy egips.

Rozdz. 3. Skoro pokolenie Izraela pod pełną miarą egipskiego uciemiężenia i upokorzenia wobec Boga dojrzewa do wyzwolenia, a także Mojżesz ustale-niem charakteru, wiadomościami, doświadczeniem i wiekiem dojrzał dla wykona-nia dzieła wy~~prowadzenia~~zwolenia ludu z Egiptu i przyjęcia objawienia Boga, następuje w rozdz. 3. i 4. powołanie Mojżesza.
1. „W dół pustyni", gdzie były wodzajniejsze grunta. Onkelos wyjaśnia „gdzie były dobre pastwiska". Choreb ~~nazywał~~ był tak się szczyt niższy a Synaj szczyt wyż-szej góry, zwanej „Bożą", ponieważ Bóg objawił się później na niej. Nazwa Choreb i „Synaj" pochodzą od pokrywających górę suchych krzaków ciernistych a także #
2. Anioł Boży, jak I M. 16; 7. i 18; 1. Objawieniu się Boga zawsze towarzyszy blask światła i ognia. 19; 18. Ezech. 1; 27. i 8; 2. które są symbolem obecności Boga. √ Niektórzy tłumaczą ogień, jako symbol dokuczających wrogów, a krzak, jako wycieńczony, ale nieznieszczalny lud izraelski.
5. Śmiertelnik nie może bezkarnie przystąpić do miejsca, w którem objawia się Majestat Boga, dlatego lud nie mógł zbliżyć się do góry Synaj 19; 12. ani lewici do Przybytku. IV. M. 4; 15. i 8; 19. Zdejmowanie obuwia z powodu niedostępności dotychczas na wschodzie następuje w miejscach odprawiania nabożeństwa i wobec władców dla okazania czci. Ziemia „święta" z powodu objawienia się Boga. ~~IV.~~ Joz 5; 15.
6. W pierwszem objawieniu Bóg daje się poznać i podaje mu powód (zd. 7) posta-nowienia (zd. 8), do którego wykonania powołał go (zd. 10). Wymienieni są tylko patryarchowie, którym Bóg się objawił, ale nie bliżsi protoplaści Mojżesza. Zakrył oblicze według przekonania, że bez narażenia życia nie można spoglą-dać ku Bogu. I. M. 32; 31. Także Eljasz tak postąpił I. Król 19; 13. i również Jez. 6; 2. Żona Lota została ukarana, gdyż chciała widzieć, co Bóg działał. I. M. 19; 17.

Γ Znowu są wymienione owe trzy klęski. I. M. 15; 13.

= przy starannej uprawie całorocznej i pod szczególną opieką B. Palestyna, jako kraj opok i piasków, częstokroć głód nawiedził, jak z poprzedniej historji wiadomo; Także obecnie po rozproszeniu ludu izr. jest nieurodzajny a dopiero dzięki niestrudzonej i poświęcającej pracy napływających żydows. pracowników pod ich wyczerpującą uprawą staje się urodzajny.

= ale gdy woła prawo, obowiązek i nakaz religijny, nie powinien wahać się, lecz ufać pomocy Boga. Herx.

F Obecne położenie ludu powoduje, że wzywam się do zajęcia się jego wyzwoleniem.

P uciśniętym pod obuchem knuta barbarzyńskiej niewoli

×× Hirsch wyjaśnia wyraz „עבריים, pisany jedynie w tym miejscu przez podwójne „י", że oznacza zarówno charakter ogółu, ale także każdej jednostki ogółu. R. Juda stwierdza: Jak Bogu wystarczył jeden Abr., który miał odwagę pozostawić cały świat doczesny i zato nazwany został „Ibri", tak każdy z jego potomków oddziedziczył duchową odwagę i czystość charakteru.

√ 20. Cuda, czyli zjawiska, zmieniające zwykły porządek świata, stwierdzają, że nietylko istnieje porządek dzięki woli i władzy B., ale także mocą działania B. mogą nadal trwać, albo też ulec zmianie.

21. Właściwie nienawiść Egipc. przeciw Hebr. była tylko sztucznie z góry wywołana i podsycana, jak to i obecnie wśród ludności się ~~zjawia~~ zdarza. ~~Hirsch~~

22. Uprosicie" grzecznie, uprzejmie, a one chętnie udzielą, częścią pobudzone "zwrotem" ludzkości, częścią aby się was pozbyć. Hirsch.

7. „Uznałem" słuszność narzekań na udręki i uznałem konieczność wyzwolenia.
8. „Zstąpiłem" wyrażenie obrazowe, jak I. M. 11; 5. Obfitość mleka i miodu wskazuje na szczególną żyzność kraju i na bogactwo bujnej roślinności, oczywiście.
F 10. Według badań historycznych miał to być Ramzes II., przez Greków zwany Sesostrys.
11. Mojżesz w swej skromności i pokorze nie czuje się godnym posłannictwa i na podwójne żądanie wd. 10. wypowiada podwójne wątpliwości, że jako skromny, obcy pasterz, nie może (odważyć się, aby wystąpić przeciw władzy) rozkazywać tyranowi, ani nie będzie mógł kierować ludem izraelskim. Człowiek powinien rozważyć swoje siły i zdolności.
12. Posłannictwo nie jest twoje, ale Moje. Ja pokieruję posłannictwem a skutek, że będziecie mi ofiarowali na tej górze, będzie dla ludu znakiem, że posłannictwo się powiedzie. Jak płonący krzak z mojego rozkazu nie zgorzał, tak i ty spełnisz posłannictwo bez przeszkody. Góra, na której stoisz, będzie miejscem służby religijnej a w nagrodę posłuszeństwa lud otrzyma na tej górze Zakon. Raszi.
13. Skoro Bóg mianuje się (wd. 6) tylko „Bogiem praojców", a lud izraelski widział w Egipcie różne bóstwa, mógłby więc zapytać: Które to bóstwo?
14. Wyjaśniając znaczenie imienia, poleca także wystąpić z tem znaczeniem wobec Izraelitów. Jako istota wiekuista będę zawsze niezmieniony, jak byłem dla praojców, jak jestem dla obecnych, tak będę dla potomności wszystkich wieków; nie potrzeba zatem szczególnej nazwy. Jez. 26; 4. Mal. 3; 6.
15. Imię יהוה? jest skrótem wyrazów הָיָה = być, הֹוֶה = jest, יִהְיֶה = będzie, czyli wieczny, Wiekuisty.
18. „Wiekuisty, Bóg Hebrejczyków," w przeciwieństwie do bożków egipskich. „Zjawił się" jakby przygodnie, co tłumaczy, dlaczego prawie teraz mają ofiarować Bogu. Ponieważ wszystko będzie daremne (wd. 19), to należy przemówić do faraona łagodnie, prosząc go o pozwolenie na krótką podróż, nie żądając odrazu zupełnego wypuszczenia na wolność. Jeżeli więc na to nie pozwoli, to nie będzie mógł usprawiedliwić się później. Chcieli ofiarować na pustyni, ponieważ według 8; 22. w Egipcie tego nie mogli czynić. Od stolicy faraona
×× do pustyni były 3 dni drogi. Gdy tak przedstawisz rozkaz, to cię usłuchają.
19. Izraelici mogli żądać pewnego wynagrodzenia (w formie darów) za bezpłatną ciężką służbę, i za grunta, domostwa i urządzenia, które pozostawili Egipcjanom. Była też szczególna łaska Boża, iż lud egipski darzył uchodzących Izraelitów i Mojżesza wielką przychylnością 11; 3. Spełniła się zapowiedź, iż „z wielkim dobytkiem wyjdą." I. M. 15; 14. Aby przekonać faraona o mocy jego „silnej ręki", zsyła Bóg różne zjawiska, że wreszcie zezwoli na opuszczenie kraju a nawet obdarzy lud na drogę. Niektórzy sądzą, że lud izraelski był przekonany, iż mają odbyć tylko pielgrzymkę dla obchodzenia święta na cześć Boga, poczem mają wrócić do Egiptu, więc prosili o wypożyczenie kosztownych przedmiotów dla przyozdobienia siebie, oddając jako zastaw swoje grunta, domy i sprzęty, których wartość znacznie przewyższała rzeczy zabrane, i że na to Egipcjanie chętnie się zgodzili.
√20.

Γ Wobec zapowiedzi B., że far. nie odrazu usłucha ~~Mojż.~~ (3; 19.),

F Laska, jako martwy przedmiot, służy do opierania się i do przedłużenia siły swego ramienia na odległość, a wąż, jako żywa istota, jest postrachem dla człowieka. Zmiana ta miała stwierdzić, że na zrządzenie B. wszelkie zjawiska przyrody ulegają zupełnym przeobrażeniom. Hirsch.

P Użyta (delikatna) forma życzenia, czy prośby, ponieważ skutek miał być przykry dla Mojż., stwierdza autentyczność Księgi. Hirsch

7. Zmiana stanu ręki jest symbolicznym znakiem, że B. włada stanem i losem ~~organizmu~~ człowieka. Według woli jego może stać się czynnym i użytecznym, lub chorym, niezdolnym i zawadą dla drugich. Hirsch.

F 9. Pierwsza plaga dotyka rzeki Nilu, który jest warunkiem dobrobytu Egip.

a rep. t. Że skromność Mojż. jest także żywem świadectwem, że cały Zakon nadany został za pośrednictwem, ale nie pochodzi od ~~przez~~ Mojż., co stanowi główną, podstawową prawdę zdania: „I przemówił Bóg do Mojżesza". Hirsch.

‡ Do charakteru lewity należy świadomość siły (własnych) sił, odwaga, stanowczość.

Rozdz. 4. 1. Mojż. wyraża znowu przypuszczenie, że Izraelici z niedowierzaniem 8.
przyjmą jego wezwanie, skoro u faraona nic nie wyjednał, i że będą obawiali
się groźnych skutków barbarzyńskiej władzy przełożonej. Ramb. sądzi, że „usłu-
chają głosu twego" 3; 18. o tyle, iż pójdą z tobą do faraona. Mojż. prosi
zatem o jakiś znak, któryby stwierdził przed samymi Izraelitami, że
pochodzi od Boga, czyli o cud dla stwierdzenia jego posłannictwa.
2. Pytanie, jak I. M. 3; 9., które ma z odpowiedzi wysnuć dalsze uzasadnienie
Laska służyła Mojż. w podeszłym już wieku do oparcia a nie jako pasterska,
z którą nie mógłby wystąpić wobec faraona. Ibn Ezra.
F 3. Opowiadanie o przeistoczeniu laski w węża niektórzy tłumaczą symbolicznie,
że Mojż. porzucił życie pasterskie a podjął walkę z chytrością faraona. Zrazu
wahał się, lecz Bóg obdarzył go odwagą i wytrwałością. Odrętwienie węży i po-
budzenie ich nanowo do ruchów było znane w Egipcie. Wyprężona postać okul-
larnika, jako symbol władzy, zdobiła pomniki i złotem tkane stroje królów.
Raszi zarzuca Mojżeszowi, że popełnił wobec Izraelitów oszczerstwo, przy-
puszczając, że nie uwierzą mu, że więc otrzymał uposażenie węża.
4. Że zd. 4, 5, 8 i 9. wynika, że Mojż. miał wykonać 3 cuda także wobec Izraeli-
tów dla stwierdzenia swego powołania. Abarb. sądzi, że te cuda miały stwier-
dzić, że Mojż. pokona węża (chytrość faraona), uleczy Izraelitów od cierpień (zd. 7) i wreszcie
zniszczy Egipcjan przez wodę (zd. 9.).
6. Kapłani egipscy znali sposób wywołania i usuwania trądu. IV. M. 12; 10 (-15) i II. Król. 5; 27.
√ 7. 8. Bóg naprzód wiedział, czy uwierzą, czy nie, ale ze względu na Mojżesza powiedział,
o ile lud nie uwierzy na pierwszy znak, wtedy.... Ibn Ezra. „Głos znaku"
jako metafora (wyrażenie obrazowe).
√ F 9. 10. Mojż. podnosi świeżą wątpliwość, bo sądził, że do przekonania faraona i
ludu koniecznym warunkiem jest wymowa, (wymowy wada), której nie posiadał, a na-
wet od czasu, gdy Bóg mu się objawił, ta wada nie ustąpiła.
11. Raszi objaśnia to zdanie w sposób następujący: Któż uczył cię wymowy,
gdy przed faraonem usprawiedliwiałeś się co do zabójstwa Micrejczyka? Któż
oniemił faraona, że nie mógł wydać surowego rozkazu, aby cię zatądzić na
stracenie? Któż ogłuszył służbę, że nie słyszała jego rozkazu? Któż oślepił
oszczerców i kata, że nie widzieli, jak uszedłeś kary? Ja, którego imię jest
Wszechmocny, sprawiłem to wszystko. Mogę zatem i tę wadę usunąć.
13. Mojżesz, najskromniejszy z ludzi IV. M. 12; 3. czuje się niegodnym tak
ważnego posłannictwa, dlatego prosi o wysłanie kogo innego.
14. Uchylanie się Mojżesza spowodowało, że Bóg przeznaczył Arona do
służby arcykapłańskiej, którą miał otrzymać Mojżesz. II. M. 10; 11. Określenie
„Lewita" dla odróżnienia od innych tegoż imienia. Ibn Ezra.
15. Ja was nauczę mówić płynnie, rozsądnie i przekonywująco.
16. Aron będzie orędownikiem (פיך Raszi, למתורגמן = tłumaczem Onk.) słów, które
mu poda Mojż., jak Bóg podaje wolę swą prorokom. W zd. 15. i 16. uwzględ-
nione jest pojęcie inspiracji, czyli natchnienia Bożego. (7; 1.)

F Uczeni ~~zwracają~~ uwagę, że całe nasze życie doczesne po-
winno być skierowane do pokoju i zgody przez harmonijne
zespolenie warunków, przez rozumne wzajemne ustępstwa
i celowe szlachetne dążenia.

P Mimo grożących niebezpieczeństw Mojż. ufny w pomoc i opiekę B.
~~[illegible]~~ sposobił się do powrotu, zabierając żonę i dzieci.

V Widocznie miał tylko jednego osła, na którym umieścił żonę z dziećmi,
a sam podążał pieszo.

V F Na razie miał wykonać wymienione powyżej 3 znaki. Wyraz אות =
znak, przemawiający do rozumu, ale zostawiający człowiekowi swobodę
wykonania lub nie. מופתים = znaki, zmuszające do uwzględnienia. Hirsch

F 29. Po raz pierwszy (i jedyny) wymienieni זקני בני ישראל, bo następnie tylko זקני ישראל, ponie-
waż wtedy starsi jeszcze nie stanowili przedstawicielstwa ogółu, tylko byli wiekiem
najstarsi.

A 30. Aron wiernie powtórzył wobec ludu rozkazy Boga.
31. Lud uwierzył w posłannictwo Mojż. i Arona, więc ukorzył się przed rozkazem
Boga i złożył pokłon wdzięczności Wiek. ~~[illegible]~~. (że B. uznał czas wyzwolenia, ich udrękę i)

Bóg rozdzielił mądrze zdolności między ludzi. Jednostka nie podoła 9.
wszystkiemu, jak Mojż. bez Arona, Aron bez Mojżesza. Tylko przez skojarzenie
rozsądku, wymowy, wpływu osobistego, zdolności i t. p. mogą rozmaici tęż,
nie razem wiele dobrego zdziałać. Herx.
17. Znaki czyli cuda, wymienione w zd. 4. i wszystkie podane 3; 20.
18. Wrócił z Chorebu do Jetry. 3; 1. Imię יתר następnie יתרו, jak Neck. 2. 19.
גשם w 6; 6. Ibn Ezra. Mojż. nie wyjawia właściwego celu pielgrzymki;
aby go nie powstrzymano. [Murami stoli drzący, że ...]
19. Ponowne uspokojenie ma go zachęcić do niezwłocznego wykonania rozkazu.
P. 20. Ibn Ezra sądzi, że Eliezer urodził się przed samą podróżą, dlatego 2; 22.
wymieniony tylko Gerszom i dlatego spóźniony został obrządek przymierza (24).
„Wracał" t.j. sposobił się do powrotu. Laskę Bożą", ponieważ Bóg miał za jej
pośrednictwem działać cuda; (zd. 17), jak góra „Boża" 3; 1. V
21. Bóg wzywa Mojżesza do odwagi i wytrwałości wobec uporu i zuchwałości fara.
ona przy działaniu cudów, które mu Bóg wykonać polecił. Bóg zatwardził serce"
faraona, o ile postępowanie jego było wprawdzie samowolne, ale pod kierun-
kiem czynnego działania Boga, aby poznał władzę Boga. 7; 3-5. Mendels.
V 22. Po raz pierwszy tu zwrot: „Tak mówi Wiekuisty", którego prorocy często używają.
W przeciwieństwie do pierworodnego faraona (zd. 23) nazwany Izrael pierworodnym
Boga, t.j. naród, którego praojcowie pierwsi czcili duchowego Boga, dlatego
Bóg wyróżnia go przed innymi narodami, jak ojciec miłuje swego pierwo-
rodnego syna. Jer. 31; 9. Ponieważ ta nazwa zwiastuje, że Bóg w stosunku do
Izraela pozostaje, jak ojciec do syna, i zamierza chronić go i błogosławić
uzasadniona jest ostatnia plaga egipska. A Mojżeszowi daje najlepszą na-
dzieję i potężną otuchę na początku jego działalności. Jez. 45; 11. Hoz. 11; 1. Zech. 13; 11
23. Bóg zapowiada odrazu najsroższą karę, aby faraona ostrzec i skłonić do posłuszeństwa.
Tu wyraźnie ujawnia się wszechwiedza Boga wobec wolnej woli człowieka.
24. Treść zd. 24 - 26. tłumaczy Rabi Josse w sposób następujący: Mojż. nie zaniedbał
aktu przymierza rozmyślnie, ale rozważał, czy ma naprzód spełnić przepis cere-
monialny, w takim razie dziecku groziło niebezpieczeństwo w czasie podróży;
czyli ma odrazu wykonać rozkaz Boga i ruszyć w drogę. Kara spotkała go za
zbytnie zajęcie się przybytkiem. Inni tłumaczą zdarzenie następujące: Mojż.
zapadł w drodze na niebezpieczną chorobę. Cypora uważała to za karę z powodu
odraczania aktu przymierza, dlatego spełniła to prędko, i szybkie wyzdrowienie
Mojżesza uważała za skutek wykonania obrządku. Zdarzenie to miało także prze-
konać Mojżesza w jego posłannictwie, że Bóg nakazał ten obrządek Abra-
hamowi pod karą śmierci, więc także potomkowie mają obowiązek wykonać
go ściśle. Nawet Mojż. nie mógł odwlekać wykonania ogólnego nakazu B.
25. W przekonaniu, że ‡ krew dziecka okupiła ... życie męża, więc nazywa go nanowo (po-
ślubionym (ofiarą krwi" dla następnych pokoleń.
...... kamiennym. Joz. 5; 3.
26. „I odstąpił" anioł Boży.
27. „Spotkanie rodzonego, duchowego i współdziałać mającego brata na Chorebie
było dla Mojżesza pierwszym spełnieniem obietnic Boga, które zapewniało go, że także
dalsze będą spełnione. ‡ spełniła obowiązek religijny, poświęcający

Γ Świętować mieli na pustyni, aby nikt im nie przeszkadzał, gdy wszyscy Izr. zgromadzą się, i aby to nie raziło Egipc.

F W ten sposób król chce powstrzymać przywódców, aby nie zwracali uwagi ludu roboczego na myśli wyłamania się z pod jarzma niewoli.

P Przykład świętowania Izr. mógłby także szkodliwie podziałać na Egipc.

= religijnych, świętowaniu, są niepraktyczne i pustą gadaniną a szkodzą tylko sprawom państwa.

V Nie dozwolono, aby jedni zbierali słomę lub ściernie, a drudzy wyrabiali cegły, co ulżyłoby pracę, ale każdy musiał sam spełniać jedną i drugą czynność, co szczęście utrudniało ich obowiązek, i często byli karani.

Rozdz. 5. 1. Cel obchodu uroczystości podany 3:8. Z obawy przed faraonem starsi ociągali się tak, że do pałacu weszli tylko Mojżesz i Aron. Zato u góry Synaj otrzymali zapłatę. „A Mojżesz przystąpił sam, samżym zaś kazał cofnąć się." 24:2. Raszi. Γ

2. Faraon w swej zuchwałości nietylko lekceważy rozkaz Boga, ale dla okazania pewności siebie i swej władzy stanowczo odmawia.

3. Słowa te same, co 3:18., ale teraz szczegółowo uzasadniają {ogólną} prośbę swoją, której odmówiono. Klęski uważano zawsze za bezpośrednią karę znieważenia lub lekceważenia rozkazów Boga. Nie chcąc ubliżyć królowi, który nie wierzył w Boga jedynego, Mojżesz wyraża się „nas" t. j. Izraelitów, (zaniedbujących rozkaz) a nie „ciebie" żeby „nie nawiedził morem lub mieczem." Zresztą także faraonowi nie byłoby obojętnem, gdyby stracił tylu niewolników przez zarazę lub wojnę, a skutki tych klęsk dotkną cały kraj.

4. Król ostrzega ich, aby nietylko nie odrywali roboczego ludu od pracy, gdyż pokolenie Lewi było wolne od robocizny niewolniczej, ale żeby także oni sami pilnowaniem swojego zajęcia dawali przykład pracowitości. Γ

5. Odrywając od pracy bardzo liczną klasę roboczą, wyrządziliby wielką szkodę państwu, a świętowanie proletarjatu mogłoby sprowadzić nieobliczalne następstwa w stosunkach społecznych. Mendels. P

6. ~~Naganiaczami~~ Dręczycielami byli Egipcjanie (nad Izr.) a nadzorcami Izraelici. (zd. 14). ~~Naganiacze~~ Dręczyciele byli ustanowieni nad dozorcami, których popędzali do gorliwego spełniania obowiązków nadzoru. Rozkazał im niezwłocznie zastosować surowsze środki postępowania, aby nie dać sposobności do porozumiewania się i doprowadzenia do buntu.

7. Słoma była potrzebna jako podściółka pod świeże, mokre cegły, aby się nie przylepiały do ziemi i do wygładzania cegieł. Cegły, ulepione z mokrej gliny, suszono częścią na słońcu a częścią w piecach i były tak trwałe, że dotychczas istnieją zbudowane z nich kanały i piramidy.

8. Mimo potrzebnego czasu na zbieranie słomy, którą przedtem dostarczali inni robotnicy, mieli wykonać tę samą ilość cegieł, co oczywiście wymagało większego wysiłku. Zdaniem króla pracowali zbyt leniwo, a teraz zachciewa im się jeszcze mniej pracować a nawet całkiem świętować. Raszi.

9. Uciążliwa praca ma im odebrać czas i ochotę do ~~[illegible]~~ zwodniczych rozmów, że chcą ofiarować Bogu swemu. Wszelkie debaty o sprawach duchowych. ±

12. Ściernie są to resztki źdźbła, na korzeniach słomy tkwiących, pozostałe po ścięciu słomy, które musieli wyrywać z ziemi. V

14. Izraelscy na dozorcy odpowiadali wobec egipt. ~~naganiaczy~~ dręczycieli za dostarczanie przepisanej ilości cegieł; dlatego bito dozorców, jakoby oni zawinili zbytnią pobłażliwością i niedość surowem napędzaniem robotników itd., z powodu czego nie dostarczali przepisanej ilości cegieł dziennie.

Γ „Teraz", gdy okazała się zupełna niemoc, gdy nastąpiła rozpacz, bo wysiłki ludzkie ~~[illegible]~~ były u far. bezskuteczne, występuje Mojż. jako wysłannik B. a wszechpotęga B. staje się widoczna.
„Wyprawi" wbrew swej woli i wypędzi" wbrew woli Izr. Wyzwolenie ~~Hirsch~~. ma więc nastąpić tylko jako dzieło B. po wieczne czasy. Hirsch.

F Znaczenie wyrazu אלהים jest: w widocznem אלה działający niewidoczny. Wszystko dotychczasowe wynikło ze zwyrodnienia i z przemocy Egiptu a bezwładności i niemocy Izr. Teraz występuje Bóg wszechpotężny, który nieskrępowaną wolą swą zmienia bieg wypadków w dziejach ludzkości i świata. Hirsch.

P Należyte zrozumienie i poznanie znaczenia imienia Wiekuisty" nastąpić może dopiero z biegiem wieków i doświadczeń, a patriarchowie dopiero pierwsi mieli sposobność poznania jego władzy i potęgi, skoro zawarł z nimi przymierze. Hirsch.

16. Srogi los uważali za niezasłużoną karę, nie poczuwali się bowiem do żadnej winy, wykonywując sumiennie swoje obowiązki. „Tak grzeszy lud twój" egipsk[redacted], ma (obłożnie) wyrazić przekonanie, że far[redacted] nie zna nie godziwego postępowania ~~naganiaczy~~ przeczyciela wobec ludu izr.
18. Far[redacted] był nieugięty i niewyrozumiały na błagania.
19. Ujrzeli swe smutne położenie, że muszą lud zawiadomić o tem. Mend[redacted].
20. Wysłańcy ludu z niecierpliwością oczekiwali [redacted] i A[redacted], aby się dowiedzieć, co król odpowiedział. Tradycja głosi, że Datan i Abiram czynili wyrzuty Mojż[redacted] i A[redacted] i lud jątrzyli przeciw nim, opierając się na wyrazach [Hebrew] IV. M. 16, 27. gdzie podana jest ich historja. Raszi.
21. „Woń w oczach" porównuje Ibn Ezra do zwrotu „słodkie jest światło" Kazn. 11, 7. ponieważ zmysły są ze sobą złączone i odpowiadają wzajemnie za siebie. Nasze żądania dały tylko far[redacted] powód, aby nas zupełnie zniszczyć.
22. Widząc bezskuteczność swego poselstwa a natomiast pogorszenie się doli ludu izr., czego B[redacted] mu nie zapowiedział, Mojż[redacted] traci odwagę. Dlatego [redacted]
zaraz w następnem zd. 6, 1. „Teraz ujrzysz"...
[redacted]

Rozdz. 6. 1. Po przybyciu do Eg[redacted] Mojż[redacted] po raz pierwszy otrzymuje zapowiedź. Ponieważ wątpisz (w skuteczność posłannictwa) a nie postępujesz, jak Abr[redacted], który spełniał rozkazy bez wahania (n. p. ofiarowanie Iz[redacted]), tedy sprawy, że ujrzysz i przekonasz się, co stanie się z far[redacted]. Dla przemożnej ręki mojej, która zaciąży nad nim, zmuszony będzie wyprawić ich i z powodu ręki przemożnej nawet wyprawi ich wbrew ich woli. 12, 33. Raszi.

2. W rozstrzygającej chwili najwyższego powątpiewania Mojż[redacted] i ludu, na wzmocnienie stwierdzenie treści zd. 1. następuje powtórzenie i zapewnienie wszystkiego co może ożywić odwagę Mojż[redacted] do energicznego działania przeciw far[redacted]. Bóg, jako „Wiekuisty" (3, 14.) okaże temu pokoleniu sw[redacted] wieczną wierność i prawdziwość, z jaką zawarł przymierze z praojcami, że potomków wyprowadzi z Eg[redacted] do Kanaan, kiedy ochroną i błogosławieństwem okazał im sw[redacted] wszechmoc. Tak rozpoczyna [redacted] i kończy się odstęp (zd. 2-8) słowami „Jam Wiekuisty", i w imię tego określenia (zd. 6.) ma także Mojż[redacted] przemawiać do ludu: „Jam Wiekui[redacted]", który według zasług i postępków nagradza lub karze. Zwrot ten znajduje się przy ważniejszych nakazach lub zakazach. Herz.

3. „Bóg Wszechmogący (potężny)" określenie to wywołuje uwielbienie i pokorę a idea wiekuistości budzi cierpliwość i ufność, że wszelkie zapowiedzi spełnią się. Jako Bóg „Wszechmogący (potężny)" przemawiał do Abrahama, ustanawiając przymierze I. M. 17, 1-8., do Izaaka, ponawiając obietnicę, daną Abr[redacted]. I. M. 26, 3., do Jak[redacted], powtarzając przyrzeczenie, że Kanaan odda potomkom. I. M. 28, 13.
4. ~~Przymierze, ustanowione z Abr[redacted] I. M. 17, 7-8.~~ z Iz[redacted] I. M. 26, 3. z Jak[redacted] I. M. 35, 12.

√ Powiedz im wyraźnie, objaśnij im dokładnie, przemów im do serca i ~~umysłu~~ do rozumu, aby zrozumieli i przekonali się.

F Nie własną siłą uwolnicie się, lecz będziecie uwolnieni moją mocą; nie zrzucicie sami z siebie bezprawia niewoli, ale ja was wyzwolę; nie wyłamiecie się sami z pod władzy egips., ale ja was ocalę. (Hirsch.
Jako ojciec całej ludzkości ochronię was moją ręką potężną przed klęską obcości.

= dem wolnym, wtedy staniecie się moją szczególną własnością, jako spół. nota religijna, (Hirsch. (która pierwsza uznała jedynego, duchowego B.)
Wyzwolenie nastąpiło w stosunku odwrotnym, aniżeli nastąpiło ujarzmienie i niewola.

F Mojż. mówił do siebie a B. oczywiście słyszał, czyli wiedział o tem. To samo zd. 30.

xx Dokładny rodowód Mojż. i Ar. poprzedza okres ich zwycięskiego postanowienia, aby stwierdzić, że urodzeni w zwyczajnych stosunkach ludzkich doszli do odszczególnionej roli w dziejach ludzkości, powołani przez B. jako ludzie wybrani, dzięki ich ~~szczególnym~~ szlachetnym zaletom zdobiltym.

F Natomiast ze względu na Mojż~~esza~~ i ~~Arona~~ dokładniej podany jest ród Lewi'ego i wymienione są wszystkie osoby tego rodu, które w następstwie mają znaczenie, ~~a~~ innych zaś n. p. synów ~~Mojżesza~~ pominięto. Herx.

5. Skoro przymierze to jest twałe, więc muszę je spełnić. Usłyszawszy jęki ciemiężonych synów Izraela, postanowiłem wykonać obietnicę. Już wśród rozciętych połaci bydła ofiarnego zapowiedział Bóg, że potomstwo Abrahama będzie ciemiężone, ale że ciemięzcy będą ukarani, i że wyzwoleni wyjdą z wielkim dobytkiem. I. M. 15; 13 i 14.

V. 6. Czterokrotne określenia potęgują obietnicę, że zostaną uwolnieni: od: 1) brzemienia Egipcjan, 2) od niewolnictwa, 3) od wszelkiej władzy egipskiej, 4) a staną się własnością Boga przy górze Synaj. (19; 5). V. „Ramieniem wyciągniętem" t. zn. gotowem do uderzenia i dosięgającem nawet najdalsze zakątki świata.

Na zasadzie 4 słowach zapowiedzi, wskazujących z naciskiem stopniowo coraz bliższe wyzwolenie, ustanowiono podczas uroczystej wieczerzy w Pesach wychylenie 4 kielichów wina na chwałę i cześć Boga.

7. Z pod dręczącego jarzma Micraim, uwolnię was, a gdy staniecie się lu=

8. „Was" t. j. was lub dzieci wasze, jak „Abrahamowi i t. d. = t. j. potomkom. Wzniosłem błogosławiącą rękę na znak przysięgi. I. M. 14; 22. V. M. 32; 40. Kraje wyraźnie wspomina przysięgę I. M. 22; 16. Izr. stali się narodem przed otrzymaniem

9. Nie przyjęli pocieszenia Mojżesza. Kto nia troska i cierpieniami przygnębiony umysł, ten staje się małodusznym i niedowierzającym. IV. M. 21; 4. Dz. S. 14; 29. Niestety dotychczas nie słuchają głosu Mojżesza ani proroków z powodu skrępowanego umysłu קצר רוח i z powodu ciężkich obowiązków świeckich עבודה קשה Hertz.

10. Odstęp od zd. 10. do 7; 8. uważają niektórzy za włączone dla przedstawienia historji o posłannictwie Mojżesza i Arona, co jednak przy objaśnieniu poszczególnych zdań będzie wytłumaczone. ×× Odtąd B. nakazuje działać, więc odtąd zaczyna się właściwa historja wyzwolenia.

11. Chociaż Mojżesz nie znalazł posłuchu u Izraelitów, to przecież ma pójść do faraona. Tak więc zd. 11. i 12. są w ścisłym związku ze zd. 9.

12. F Straciwszy znowu odwagę z powodu obojętności ludu, Mojżesz przypisuje to swojej organicznej wadzie (4; 10), a także pomoc Arona nie skutkowała.

13. Mieli oni powiedzieć ludowi, jakie postawią żądanie faraonowi. Jest więc rozkaz, że Aron ma także wystąpić wobec faraona i teraz przemawia Bóg także wprost do Arona. W ten sposób Bóg pokrzepia na duchu Mojżesza i wzmacnia jego zaufanie. Jak opiewa rozkaz, nastąpi to dopiero po przedstawieniu rodowodu pokolenia Lewi. ××

14. Krótka wzmianka o rodowodach Rubena i Szymona służy tylko do uwydatnienia trzeciego kolejno pokolenia Lewi, które odznaczało się wybitnie i gorliwie przy wyzwoleniu ludu izraelskiego. O innych rodach Jakóba nie ma wzmianki.

F 16. Podane są lata życia tylko Lewi'ego, Kehata i Amrama, od których pochodzili Mojżesz i Aron. Raszi sądzi, że podanie wieku Lewi'ego wskazuje na to, iż dopiero po wymarciu wszystkich synów Jakóba z których Lewi żył najdłużej, rozpoczęła się niewola Izraelitów. Opiera on swoje twierdzenie na zdaniach: „I umarł Józef i wszyscy bracia jego" 1; 6. a potem dopiero następuje zdanie: „Powstał król nowy." 1; 8.

Γ Wobec far. musiał Mojż. wystąpić jako inkarnacja B., ~~przed~~ którego (potęgi i mocy) według pojęć bałwochwalczych mieli się obawiać. Jak prorok w stosunku do B., tak Izr. miał pozostać ~~[illegible]~~ w stosunku do Mojż. Prorok nie jest twórcą, ale organem, głoszącym słowo B. Hirsch.

F 4. „Rękę moją" zam. władzę. Izr., przekonawszy się w klęskach Egiptu o wszechwładzy B., skupią się razem i nierozłącznie jako jeden spólny naród pod ochroną i rozkazami B.

P תנין właściwie potwór morski. I. M. 1; 21.

F Małżeństwo takie było później zakazane III M. 18; 12.

20. Jochebed była córką Lewi'ego a siostrą jego ojca Kehata. IV. M. 26; 59.
F Niektórzy tłumaczą, że była wnuczką Lewi'ego. II. M. 12; 40. O innych podano tylko imię ojca, ale o prorokach i kapłanach, tak znakomitych mężów, jak Mojżesz, Aron, Eleazar zd. 23. i Pinchas zd. 25. wymienione są także matki i ich pokrewieństwo. Herz.

26. „Tenże" wspomniany w zd. 20. W stosunku do wieku wymieniony jest naprzód Aron przed Mojżeszem IV. M. 3; 1. i 26; 59., zresztą zaś ze względu na wyższą godność i stanowisko zawsze Mojżesz przed Aronem, jak już w następnym zd. 27. Tu nawiązuje się do zd. 13., kończąc genealogię z uwagą, że odnosiła się do Mojżesza i Arona, wysłanników bożych (zd. 27.) którzy odpowiedzieli swemu powołaniu.

28. Z powodu przerwy przez przeprowadzenie genealogji w zd. 28–30 powtórzona jest treść zd. 10–12. i przystępuje się do rozstrzygającego przemówienia Boga. 7; 1–5. Zd. 28–30 jest więc nawiązaniem do 7; 1.

29. „Jam Wiekuisty", posiadający pełną moc do rozkazów, do wysłania ciebie i do żądania spełnienia. Raszi.

Rozdz. 7. 1. Mojżesz zostaje upełnomocniony od Boga (4; 16) nie tylko wobec Arona, ale także wobec faraona, o ile faraonowi [above: donosi] przez Arona wyjawi wolę Boga, czyli prorokując. Jez. 57; 14. Dz. S. 10. 31.

F 2. Ty wypowiesz wszystko wiernie, zaś Aron przemówi we formie wykwintnej [above: przekonywującej].

3. Bóg dał człowiekowi wolną wolę, że może wybierać dobre lub złe i zna wszystkie jego myśli i zamiary, ale czyni go odpowiedzialnym za jego postępowanie. Wiedząc, że zatwardziały tyran i bałwochwalczy zaprzaniec nie szuka ukojenia ducha w skrusze, Bóg pomnaża znamiona i kary, aby go siłą przekonać o swej wszechmocy, co jest zarazem przykładem dla chwiejnych jednostek. 4; 21. Herz Raszi.

F 4. 5. Wyjście z Egiptu ma przekonać Izraelitów, że Bóg dochowuje i wykonuje swoje obietnice i że Egipcjanie, którzy zlekceważyli jego imię (5; 2) także uznają jego moc i władzę, gdy zostaną zaporwiedziane kary. „Wyciągnę rękę" jest obrazowym określeniem potęgi Bożej.

6. Z naciskiem podane jest, że odtąd ani Mojżesz, ani Aron nie byli chwiejni, lecz ściśle wykonywali [above: rozkazy B.], dlatego dopiero w nast. zdaniu podany jest wiek ich, co wskazuje na ich powagę.

8. Po dotychczasowych przygotowaniach następuje do rozdz. 15. historja cudów przed i przy [above: wyjściem i podczas] wyjściu z Egiptu.

9. Pierwszy dowód dla stwierdzenia posłannictwa. 4; 3–9 i 30. Laska którą powierzył Mojżesz Aronowi a którą miał wskazać znaki [above: cuda, jako] i dowody sprawdzenia się tego, co zapowiadają. P

str. 14 a

na str 20 a

w porządku pionowym

~~Dwie plagi są naprzód zapowiedziane i wykonane, trzecia bez zapowiedzi~~
~~stępuje jako kara za to, że~~ ~~pierwsze~~ ~~poprzednie dwie przeszły bez skutku.~~
Każda serja plag jest niejako odpowiedzią na klęski Izr. zadane przez ~~[illegible]~~ ~~Egipcjan~~.

Obcość	niewola	udręka
krew	żaby	robactwo
zwierz drap.	zaraza	trąd
grad	szarańcza	ciemność
rażenie pierworodn.		

ענוי	עבדות	גרות
כנים	צפרדע	דם
שחין	דבר	ערוב
חשך	ארבה	ברד
בכורות	מכת	

Krew, zwierz drap., grad, wskazały, jak Egipc. sami byli bezwładni w kraju, więc jak bezprawnie ~~mogli~~ uważali Izr. za obcych.
Żaby, zaraza, szarańcza, stwierdziły nicość ich zuchwalstwa, że upokarzali Izr. niewolą.
Robactwo, trąd, ciemność, przekonały ich, co znaczy ulegać systematycznym klęskom.
Porażenie pierworodnych zakończyło plagi i spowodowało wyzwolenie Izr.

R. Jehuda zgrupował klęski egips. w 3 skrótach: ד'צ'ך objawiają moc B. na wodzie i na lądzie, ע'ד'ש moc B. na żywych tworach lądu, ב'א'ח'ב stwierdzają moc B. w wyzwoleniu od klęsk obcości, niewoli i udręki przez zjawiska atmosferyczne.

11. Faraon uważał Mojżesza i Arona za czarowników, jak egipscy, którzy naturalne zjawiska i rzeczy zmieniali przez tajemne sztuki. Powołał więc przeciwko nim egipskich czarowników, zwanych także hieroglifitami, (I M. 41, 8), których przywódcami według Targumu byli Jannes i Jambres. Dodatek „mamidłami" (zd. 22. oraz 8; 3 i 14) czyli kuglarstwem według Targumu w służbie złych duchów, podług Majmona, guślarstwem wskazuje jednak na różnicę między ich zwodniczemi czynami a jawnemi cudami Mojżesza. Herx.

12. Przyszły arcykapłan izraelski pokonuje kapłanów egipskich, co faraon przypisuje tylko jego większej biegłości.

13. Chociaż potem laska Arona, przedtem laska, połknął ich węże, faraon pozostał nieugięty, ponieważ jego mistrze także zamienili laski w węże.

14. Zaczynają się plagi. Pierwsza plaga 14–25.

15. Faraon wczesnym rankiem, jako najwyższy kapłan, nad Nilem odprawiał modły o dobrą wodę, ale w przeciwieństwie do bożka Nilu miała być uwielbiona moc Wszechmogącego. (zd. 17.) 8; 16. i 9; 13.

16. „Aż dotąd" Midrasz sądzi, że odnosi się to do chwili, gdy otrzymał wiadomość o śmierci pierworodnych, gdzie zdanie rozpoczyna się od wyrazu כה (11; 4).

17. Skoro nie chcesz uznać Wszechmogącego (5; 2), teraz go poznasz. Woda Nilu w czasie najniższego stanu przed wezbraniem dorocznem nabiera barwy zielonej, która przechodzi później w ciemno-brunatną. Wtedy roi się w niej mnóstwo żyjątek i gnijących cząstek organicznych, co czyni wodę niezdatną do picia. Ale za uderzeniem laski Mojżesza zjawisko to nastąpiło w porze niezwykłej i w stopniu tak spotęgowanym, że ryby pozdychały. Niektórzy sądzą, że był to t. zw. krwawy deszcz. II. Król. 3; 22, powstały z zabarwienia pary wodnej przez drobnoustrojowe zwierzątka lub grzybki, unoszące się nad stojącą wodą. Jeszcze inni sądzą, że to od czerwonego piasku, który woda unosi. Cudem jednak jest, że stało się to na rozkaz, przy niskim stanie wody i że nawet w naczyniach zaczerwieniała, wskutek że ryby pozdychały, co nigdy się nie zdarzało. Herx. Zaś Ratzi zwraca uwagę, że naprzód plaga dotknęła Nilu, jako przedmiotu, ubóstwianego przez Egipcjan, a potem dopiero plagi dotknęły samych Egipcjan.

18. Nil był bardzo bogaty w ryby (IV. M. 11; 5) tak, że w kwietniu i w maju Egipcjanie prawie wyłącznie niemi się żywili, tedy bardzo dotkliwie to odczuwali o tej porze. Całe masy zdechłych ryb tak zaśmierdziały wodę, że żadną miarą nie mogli przezwyciężyć wstrętu i przestali pić tę wodę. Strudzą się szukaniem środków do uzdrowienia wody, ale daremnie.

19. Aron miał skierować laskę na wszystkie strony kraju. Odnosi się do wszelkich rodzajów wód płynących, jak: strumienie, rzeki, dopływy, mające własne źródła, i do wód stojących, jak: jeziora, stawy, kanały, cysterny, studnie, tachy i t. p. a nawet nagromadzonych w naczyniach drewnianych, w konwiach, korytach, wiadrach, kadziach, beczkach, lub kamiennych, glinianych i t. p.

21. Było to dla Egipcjan tem straszniejsze, ponieważ ubóstwiali Nil, jak Hindusi dotychczas ubóstwiają Ganges.

F Hieroglifici naśladowali ruch ręki Ar. a ponieważ rój żab wzmagał się zwolna i rozszerzał się po kraju, więc oni twierdzili, że to się dzieje skutkiem ich czarów. Skoro jednak nie zdołali ich tępić, tędy ~~[illegible]~~ far. widział ich niemoc i wezwał Mojż. i Ar. (4) Hirsch.

22. Uczynili to samo co do węża po upływie 7 dni klęski. Raszi. Co Mojż. uczynił dla całego kraju, oni naśladowali w małych rozmiarach. Ibn Ezra, Jak n. p. z wodą, której Mojż. jeszcze nie odmienił, to Egipcjanie wykopywali (zd. 24) Abarb. 15.

24. Zatem Izraelici nie szukali wody, bo mieli dobrą. Dzisza. Zmiana wody Nilu w krew była zapłatą za zbrodnię krwi Egipcjan, którzy krwią dzieci izraels. zakrwawili Nil. Abarb.

25. Każda plaga trwała 7 dni ~~więc co tydzień~~ poczem upominali far. Raszi,

26. Druga plaga. Zd. 26 – 8;11. Raszb. zwraca uwagę, że co 2 plagi następiły po upomnieniu a trzecia bez upomnienia, jako kara za nieposłuszeństwo (co do poprzednich)

27. „Całą dzielnicę", gdzie znajdowała się stolica far., a nie cały kraj, lub całe państwo, bo n. p. kraina Goszen, chociaż też należała pod rządy far., nie została dotknięta przy plagami. Po opadnięciu Nilu wprawdzie zwykle roi się dużo żab, które (są łapane przez) węże, bociany i inne ptaki, więc nigdy nie rozłażą się w tak niezwykły sposób i w tak ogromnej masie, że stały się istną plagą. Przytem pojawiły się i znikły na rozkaz Mojż., co stanowiło cud.

28. Plaga dotknęła naprzód far., który był sprawcą złego, a potem dopiero sługi, jako wykonawców jego niegodziwych zarządzeń. Zapełnienie pieców i dzież z ciastem na chleb i placki, zamieszało Egipcjanom jedzenie. Egipc. przekonali się więc, co znaczy niepewność własnego domu, łoża, chleba, jna co skazali Izr. (niepokój dnia i nocy)

Rozdz. 8. 1. Powtórzenie rozkazu z 7; 17.

2. W hebrajskim „żaba" jako nazwa gatunkowa, zam. l. mn. „żaby".

3. ~~Uczynili to samo, pomnażając klęskę, której usunąć nie zdołali, dlatego~~
~~far. kazał wezwać Mojżesza (zd. 4).~~

4. Druga klęska była mocniejsza, niż pierwsza. Ps. 78; 45. Ibn Ezra. Far., widząc, że jego wróżbici powiększają tylko zło, ale nie zdołają zażegnać nieszczęścia, uznał już władzę Wiekuistego i kazał Mojż. i Ar., aby zwrócili się z błaganiem do Boga swego, uważając usunięcie klęski także za cud.

5. „Pochwal się" albo „wznieś się" nademnie, jak Sędz. 7; 2. i Jez. 10; 15. Twoim rozkazem, ja stoję do usług. Mendels. Zaś Raszi tłumaczy: Pochwal się i zażądaj odemnie zadania, którego nie zdołałbym wykonać. Inni znowu: „Wskaż mi" Sept. Gesen., de Wette. Sens jest: Zostawiam tobie ten zaszczyt wyznaczenia czasu, żebyś nie sądził, iż to zależy od mojego wyboru, kiedy żaby mają wrócić do właściwego miejsca pobytu t. j. do płynącego Nilu.

6. Spełnienie twojego życzenia będzie dowodem wszechmocy Boga. Far. nie żądał natychmiastowego usunięcia plagi, sądząc, że to jest naturalne zjawisko, które znane było Mojż. z dłuższego zapytuje far. o czas usunięcia, mniemając, że far. (za) żąda natychmiast. Ibn Ezra. Mojż. zwraca uwagę far., że Boga Izr. nie można porównać z żadnym bóstwem egip.

F Ponieważ Mojż. po raz pierwszy odważył się samodzielnie coś zapowiedzieć, więc

V9. Żeby nie wróciły do swego żywiołu, ale pozdychały.

‡ przebytych nieszczęściach, chorobach, klęskach, niepowodzeniach i t. p. tłumi i nie wykonuje poprzednich postanowień i przyrzeczeń; dlatego człowiek nie powinien zbyt polegać na swoich ~~przyrzeczeniach~~ zamiarach i obietnicach. Herx.

W styczniu 1938 r. stolicę połud. Afryki Johannesburg pewnej nocy niezliczona armia milionów żab napadła, niesamowitym rechotem budząc ze snu mieszkańców miasta. Przez otwarte drzwi i okna zaległy mieszkania, uniemożliwiając ruchy ludzi. Zacięta walka przy usuwaniu natrętnych napastników trwała wiele dni i w tym czasie życie mieszkańców wyszło z normalnego trybu. Przyrodnicy nie mogą wytłumaczyć tego nieprzewidzianego zjawiska, które od czasu plagi egipskiej nie było znane.

P Przy pierwszej pladze Mojż. wyszedł naprzeciw far. nad Nil, przy drugiej przed dom far., ~~aby~~ go ostrzec, że w swoim kraju nie jest bezpieczny, (czyli jest obcy, za jakiego uważał Izr.) (trzecia plaga jako kara bez zapowiedzi miały) Hirsch.

7. Ustąpią żaby od Egipcjan bo i ta plaga nie dotknęła Izraelitów,
jak również trzecia nie (zd. 14), czego faraon nie zauważył, dlatego
dopiero przy czwartej pladze (zd. 18.) wyraźnie na to zwrócona uwaga jego.
8. B. Błagali gorąco, aby naraz już z pewnością żaby pozdychały, żeby faraon
mógł przekonać się o prawdziwości ich słów i posłannictwa!
√9. 10. Takie było mnóstwo, że nie zdołano usunąć do Nilu, ani zakopać.
11. Jak to zapowiedział 7; 4. Podobnie do faraona często człowiek po ‡
12. Trzecia plaga 12–15. Według Filona i Sept. były to bardzo drobne komary
moskity, które wciskały się do oczu, nosa i uszu i sprawiały silny i nieznośny
ból a jeszcze dotkliwsze, niż druga plaga; Jer. 51; 6. Ps. 105; 31. Ponieważ
nie można dokładnie oznaczyć rodzaju robactwa, więc Mendel. nazywa je
„plugactwem”. Jest to niebezpieczna i powszechna plaga w Egipcie, ale nie
w takiej ilości i nie o nadzwyczajnej porze, co uważano za cudowne zjawisko.
Raszi tłumaczy, że Aaron wywołał plagi z wody i z prochu a nie Mojżesz,
gdyż Mojżesz zawdzięczał Nilowi ocalenie życia a proch ukrył Micrejczyka,
którego zabił.
13. Plugactwo mnożyło się bez liku.
14. Uderzali także w proch Ibn Ezra, aby tępić plugactwo Abarb.
15. Przedtem (zd. 4.) faraon potajemnie uznał moc Boga, teraz także dworzanie, hieroglifiści i czarnoksiężnicy uznają, że to moc Boga a nie siły ludzkie
działają: „Palec” (potęga), jak Ps. 8; 4. zam. ręki 9; 3.
P 16. Czwarta plaga 16–28. Midrasz twierdzi, że plagi następowały podobnie
jak postępuje wojsko wroga, gdy uderza na miasto. Naprzód odcina się lub
czyni się niezdolną wodę do picia dla oblężonych, potem trąby szerzą postrach
(skrzek żab), później pociski rażą jak samych mieszkańców (plugactwo dokuczało), i t. d.
17. Według Jos. Flaw. i tradycji była to sfora i drapieżnych zwierząt „dzicz” Mendel.
18. (Jak zd. 7.) Przy każdej klęsce uprzedza się faraona o nowym cudzie, który
w potęgującej sile ma go przekonać, że wszystkie plagi zjawiają się tylko
ze względu na Izraelitów, tak też obecnie. (zd. 6 i 15. 9; 5, 11. i 29.) „Wpośród
kraju” ma ten cud stwierdzić ukaranie winnych i obronę Izraelitów przez
Boga. Raszi, Luter i in. tłumaczą „na całej ziemi”.
21. Widząc, że w krainie Goszen są bezpieczni, radził im faraon, aby pozostali
w kraju a nie wychodzili na pustynię.
22. Zwierzęta, które Egipcjanie ubóstwiali, właśnie służyły Izraelitom do ofiar, co
Egipc. uważaliby za znieważenie i wstrętne (I. M. 46; 34) i mściliby się za to.
23. Naparła nie wiemy, co i w jakiej ilości mamy ofiarować. 10; 26.
24. Skoro już muszą koniecznie wyjść na pustynię, to niechaj nie bardzo się oddalą,
bo wciąż myśli, że przemocą zmusi ich do powrotu, gdyby sami nie wrócili. Jest
ciężą mu bezgraniczna moc Boga, więc prosi, aby go przebłagali za upór dotychczasowy.
25. Mojż. zwraca uwagę faraonowi, że jego zwodzenie i zwlekanie jest bezcelowe.
26. Mojż. błaga szczerze i mile.
27. Bóg spełnił prośbę Mojżesza, aby faraon uznał skuteczność jego błagań.
28. W zatwardziałości serca przeciwnie trwał w uporze a nie dotrzymał przyrzeczenia.

F Wymienione są wszelkiego rodzaju zwierzęta: konie do pojazdów władzy, osły do spokojnej pracy, wielbłądy, znoszące długo pragnienie, więc nadające się do kupieckich podróży karawanami przez pustynię, bydło i owce, służące do pracy, pożywienia i odzieży. Wyraz הויה = zjawia się nagle. Hirsch.

P Far. sądził, że Izr. jako niewolnicy są jego własnością razem z dobytkiem swym, ale klęska wykazała, że B. chroni Izr. (i ich dobytek) chociaż są „obcy” i „niewolnicy”.

x x Dobytek t. j. własność, nabyta (legalną) drogą kupna, zamiany, usługi, zarobku, darowizny, spadku i t. p.

Rozdz. 9. 1. Piąta plaga: ~~pomor, stada~~ zaraza na dobytek. 1–7.
3. Dość często w Egipcie grasująca na bydło zaraza wystąpi w nadzwyczajny sposób i w niezmiernej sile. (zd. 6.). F XX
4. „Wyróżni" = oddzieli, wyłączy, wydzieli
5. Oprócz odróżnienia między Izr. a Egipc., jak przy poprzednich plagach, przy tej ~~plad~~ klęsce przybywa jeszcze nadzwyczajna okoliczność dokładnego oznaczenia naprzód czasu trwania. 8; 18.
6. Zaraza dotknęła tylko bydło na polu (zd. 3.) nie w stajniach i oborach, o czem mowa w zd. 10. 19. i 25. Ibn Ezra tłumaczy: dlatego nie „wszelkie", ale „bardzo wiele", mnóstwo. Kto wierzył w zapowiedź, ten zabrał bydło z pola (do domu.
7. Jeszcze w tej klęsce faraon nie uznał zrządzenia Boga.
P 8. Szósta plaga: (Wrzody) 8–12. „Z pieca żarowego", hutniczego, czyli topielni. Zwyczajny piec = כבשן III. M. 2, 4. Obaj wzięli sadzę, ale tylko Mojżesz rozsypał;
9. Proch rozniósł się w sposób cudowny po całym kraju. Wrzody, czyli krosty jątrzące, rozpalające skórę, na ludziach zwane barras, na zwierzętach melandria. Pogańscy pisarze fałszywie i kłamliwie podają, jakoby wypędzono Izr. z Egiptu z powodu tego, że byli obrzuceni wrzodami, gdy właśnie było przeciwnie. V. M. 28; 27. Także ten cud ma związek ze znaną w Egipcie i groźną plagą: Pera.
12. Odtąd opiewa: „Bóg zatwardził serce faraona". Wszystkie plagi następują ściśle według zapowiedzi, ale nie przypadkiem lub niespodzianie.
13. Siódma plaga (Grad) zd. 13–35.
14. „Wszelkie moje plagi", połączone z gradem, a więc gromy, błyskawice, deszcz ulewny, wichry, nie raz nastąpić mające dalsze plagi, sięgające spustoszenie ~~materialne~~, miały ugodzić w serce tyrana, zaślepionego w swej władzy, i sług jego, którzy mieli obowiązek przekonać go o bezcelowości uporu i przekory. (zd. 28.) „Żaden" z bożków ~~egips.~~ pogańsk.
15. Groźba klęski powszechnego pomoru miała go skłonić do opamiętania.
16. Obecnie przy zarazie na bydło mógłbyś ty i lud twój być uśmiercony i zadać koniec wszystkiemu (zd. 14.), lecz nie stało się to dlatego, aby nie sądzono, że to był przypadek nieprzewidziany; jednak aby moc moja okazała się tobie i całej ludzkości, dlatego zapowiadam tobie także teraz straszną, chociaż nie śmiertelną plagę. Bezgraniczna cierpliwość i wspaniałomyślność Boga wobec grzeszników rozgłosi się wśród wszystkich mieszkańców ziemi. Herx.
17. Wyraz סלל tłumaczy Kimchi przez ~~wznosić~~ wynosić się (nad kogo), a Sellen, sprzeciwić się, być krnąbrnym.
18. Zapowiedź dalszej klęski znowu pozostawia czas do namysłu i poddania się woli Boga.
21. Krnąbrna służba też została ukarana za niedowierzanie zapowiedziom.
24. „Ogień ~~płomienisty~~ ogarniający" = nieustające, nieprzerwane błyskawice.
26. Szczególna opieka Boga nad Izraelem znów stała się widoczna dla wszystkich.

F Początek plagi mógł sobie far. tłumaczyć dowolnie, ale ustanie tejże na prośbę Mojż. było już przekonywującym dowodem, że dzieje się to na zrządzenie najwyższej istoty, która włada zjawiskami przyrody.

P Mojż. wskazuje, że wprawdzie len i jęczmień zostały zniszczone a pozostały jeszcze pszenica i orkisz nie przez omyłkę, z powodu czego far. jeszcze nie dowierza wszechmocy B., ale wreszcie będzie zmuszony przekonać się.

F Opowiadać „w uszy", aby doszło do wiadomości i do przekonania, do umysłu i do serca.

V 3. Dopokądże zamierzasz trwać w uporze i nie uznać władzy B.?

: nie chcesz wyzwolić ludu izr., więc zgotuję kraj z obfitości, abyś poznał swoją niemoc.

27. „Tym razem" wyznaję, że zgrzeszyłem. Gdy dotkliwie poczuł następstwa tak surowego napomnienia i ostrzeżenia, nareszcie uznaje najwyższą władzę i sprawiedliwość Boga. Rambam Nachm.

28. „Zawiele", aby jeszcze więcej potrzeba było (dla przekonania o wszechmocy Boga). Grad, błyskawice, i ulewa i gromy, były tak bezprzykładnie straszliwe i niszczące, że nawet faraon stał się ustępliwy. Widząc niemoc swoich bożyszczy i bezskuteczność modłów swoich kapłanów, błaga Mojżesza i Aarona, aby oni modlili się do Wiekuistego.

29. W mieście wśród bałwanów egipskich nie chciał modlić się, ale za miastem wśród nieskalanej przyrody chciał błagać Boga. Abarb. podaje, że poza miastem mieszkał Mojżesz, gdzie Izraelici odprawiali modły. Wyszedł poza stolicę, aby ujść burzliwym zjawiskom przyrody na pole (25).

30. Mojżesz wiedział, że dotychczasowe zjawiska „jeszcze nie" przekonały zatwardziałych, aby z czcią uznali Boga, ale tylko pragną uwolnić się od trwającej i niszczącej plagi, więc tylko dla uświęcenia imienia Boga a nie dla obłudnych słów faraona (zd. 27. i 28.) postanowił modlić się.

31. Zdanie to i następne odnoszą się do tego, że jeszcze inna klęska ma zniszczyć to, co pozostało. Pożyteczne rośliny, już bliskie dojrzewania, jako twardsze zostały zupełnie zniszczone. Len egipski jest znakomity a jęczmień obfity.

32. Rośliny, później dojrzewające, jako miękkie, nie uległy zagładzie. Orkisz rodzaj pszenicy o twardych ziarnach, z której Egipcjanie wypiekali chleb. P

35. Mojżesz wiedział od Boga, że faraon trwać będzie w krnąbrności. (zd. 30.).

Rozdz. 10. 1. Ósma plaga. Szarańcza. 1–20. Bóg każe oznajmić i ujawnić zamiary na przyszłość w razie uporu, aby faraon nie tłumaczył się, że klęski nawiedziły go znienacka, że nie był uprzedzony, dlatego nie ustąpił i nie usłuchał. Miał więc czas do rozważania w swoim umyśle i w sercu, ale też za to dźwiga sam całe brzemię odpowiedzialności za upór i krnąbrność.

2. „Co zdziałałem" z konieczności na szkodę ogółu z powodu zuchwałości i uporu odpowiedzialnego władcy, który ukorzyć się wzbraniał przed Bogiem. Te cuda mają na celu, aby pokolenia izraelskie po wieczne czasy uznały i spełniały obietnice Boga (6; 2), jak Egipcjanie uznali jedynego i wszechmocnego Boga. 9; 14. 16. i 25.

3. 4. Szarańcza wędrowna (podobna do pasikonika zielonego), czteroskrzydlna, dochodząca długości dłoni, gęstemi rojami w postaci chmury przybywa z Azji do Egiptu i do Palestyny i zalega grubemi warstwami pola, niszcząc doszczętnie całą roślinność. Znane silnym wiatrem wschodnim, najczęściej opadają na morze i tam giną. Zd. 5. 6. 13. i 14. dokładnie opisują straszną i naprzód oznaczoną klęskę nadzwyczajnej złości szarańczy. Ty sądzisz, że jesteś mocarzem Eg. i dlatego z

5. „Widok", czyli widnokrąg albo powierzchnię, zaciemniając słońce, jak chmury, i pokrywając powierzchnię ziemi na daleką przestrzeń. „Każde drzewo, które po gradzie (9; 25.) znowu zazieleniło się, co na wschodzie szybko następuje". 9; 6.

⊏ bo wszyscy razem stanowią nierozłączną całość.

[wiejący na morze

F Przedtem, ani potem nie było takiej szarańczy co do ilości i co do gatunku. Ps. 78; 46. i 47.

⊏ Far. uznał więc grożącą możliwość śmierci głodowej.

xx ostateczna zagłada. Nie mogli posługiwać się wzrokiem a tylko dotykiem mogli orjentować się w sytuacji otoczenia.
Upór, krnąbrność i przewrotność far. spowodowały coraz cięższe klęski na Egipt., ~~Klęski~~
~~[illegible]~~.
√22. Ciemność, jakby zasłona otaczająca wszystko.

√F 27. Widząc ustępującą ciemność, znowu cofnął postanowienie.
28. Gdyby Mojż. jeszcze raz odważył się stanąć przed nim, to go uśmiercić każe.

7. „Ten” Mojżesz. Po niszczącym gradzie faraon już uznał władzę Boga 9;27. (19.
teraz wreszcie także kapłani i doradcy jego uznali to i ośmielają się oświadczyć to królowi.
Mojżesza uważali za nastawiającego na nich sidła, lub matnię, która sprawi im
niechybną zgubę.
8. Widząc, że otoczenie także już doszło do tego przekonania, król posyła gońców za
nimi, aby się wrócili.
9. Na pytanie króla, wskazujące, że byłby skłonny wypuścić (z kraju) tylko pewną część
Mojżesz oświadcza, że cały naród ma służyć części Boga, więc także kobiety i dzieci;
10. Życzenie, wyrażone ironicznie: Niech Bóg wasz opiekuje się wami tak chętnie
jak chętnie ja was wyprawiam. Już z oblicza waszego wyczytać można złe
zamiary, żeby więcej nie wrócić; a nie kobiety i dzieci.
11. Do służby Bożej potrzeba tylko mężczyzn. Że udajecie jakieś święto, dowód to,
że zamierzacie zupełnie wydalić się. V przed oczyma waszemi jest, aby > żeby
zapewnić sobie ich powrót, chce zatrzymać ich żony i dzieci. Widząc jednak
nieustępliwość Mojżesza i Arona, król w uniesieniu każe ich przemocą wydalić.
13. Wiatr wschodni widocznie ominął krainę Goszen i zmocnił, a przeciwny wiatr
zachodni zapędził szarańczę nad morze Sitowe, gdzie zginęły. (zd. 19).
14. Co do ilości nie było przedtem ani potem tyle szarańczy, z czego można
było poznać nadzwyczajne zrządzenie Boga. F
17. Mojż. błagał o usunięcie groźby śmierci głodowej, któraby nastąpiła jako nieunikniona następstwo po zniszczeniu wszelkiej roślinności i zarażonego powietrza przez
zdechłe szarańcze, jakoteż przez możliwe wylęgnienie następnego roju. <<
21. Dziewiąta plaga. Ciemność. 21–29. Przy zwykle pogodnem, błękitnem niebie
powstała ciemność dotkliwa, gęsta, nieprzebyta, długotrwała, że nikt nie od-
ważył się ruszyć z miejsca, przytem u Izraelitów była zwykła pogoda, (zd. 23) była
dla Egipcjan zjawiskiem tak przerażającem, że uznali to za cud i karę.
Wiatr gwałtowny, przepełniony elektrycznością, zwany „chamsyn”, naniósł z pustyni
gęstą, nieprzebytą kurzawę piasku i drobnego pyłu, który wciskał się do mieszkań
i zasypywał oczy tak, że niemożliwem było roztworzyć oczy choćby na chwilę.
Ps. 105; 28. Księga Mądrości rozdz. 17. Byli więc przekonani, że nadeszła ××
√F 23. Uchronienie krainy Goszen od tej klęski znowu świadczyło o szczególnej opiece Boga.
W czasie tym Żydzi mogli Izraelici wyjść bezpiecznie, ale oni mieli wyjść jawnie
a nie potajemnie. 14; 8.
24. Faraon pozwala już więcej, niż zd. 11, aby wszyscy Izr. wyszli, stara się jednak
zatrzymać przynajmniej ich bydło na zastaw, że wrócą.
25. Mojż. żąda nietylko wydania bydła Izraelitów, ale także części stad królewskich.
26 √F Mojż. oświadcza, że jeszcze nie jest mu wiadomem, co należy poświęcić na ofiarę. O
tem dowie się dopiero na miejscu obchodu uroczystości, które i ile zwierząt.
√F Nie pozostanie ani kopyto, t. zn. zabierzemy wszystkie zwierzęta parzystokopytne.
III. M. 11; 3.
√F 27. 29. Mojż. ironicznie przyznaje, że nie będzie już więcej oglądał oblicza faraona, ale
nie na jego rozkaz, lecz z powodu zrządzenia Boga. Prawdopodobnie już
wiedział, co nastąpi.

20a

F „Wszystkich wyganiając, wygna was" t.zn. z siłą wypędzi na zawsze.

P Nie podstępem, nie groźbą, ani przemocą przywłaszczali sobie dobytek, ale próbą wyjednali sobie życzliwość Egipc.<< Mojż. wzrósł w oczach Egipc. jako wysłannik B., w którego imieniu zapowiadał i spowodował nadzwyczajne zjawiska.
<< którzy też chętnie udzielali Izr. pomocy i zasiłków, gdy opuszczali Eg.

V 6. Gdy uśmiercano dzieci izr., wtedy milczano, a teraz powstanie „krzyk wielki".

= tylko dalsze klęski aż do upokorzenia go.

F ze str. 14 a

Dziesiąta plaga: Śmierć pierworodnych.

Rozdz. 11. 1. Ponieważ Mojż. po zapowiedzeniu 10;29. odchodzi dopiero zd. 8. i już
nie wraca niewołany przez faraona, więc niektórzy sądzą, że Bóg oznajmił mu to
w zd. 1. i 2., kiedy był jeszcze u faraona. Raszi, Raszbam, Abarb. Inni sądzą, że
było to wcześniejsze objawienie (B. pierwej powiedział był) Ibn Ezra, Ranke. Wobec tego
zd. 3. należy uważać za nawiasowe, jak przy innych plagach, dla zagrożenia 0
skutku ostatniej plagi, a od zd. 9. dokładnie przedstawione. Herx.

(było) 2. Celem zapewnienia skutku zd. 1. miał Mojż. zawiadomić lud o tem, co jemu zwiastowano 3; 22.

3. Na błaganie Mojżesza użyczył Bóg łaski ludowi izr. Za królem i dworzanami
wreszcie cały lud egips. uznał nadzwyczajne posłannictwo Mojżesza.

4. W dalszym ciągu (zd. 10;29.) Mojż. grozi 10tą plagą dokładniej, o której
dowiadujemy się 4;23. Abarb. Krótką wiadomość podaje się następnie dokładnie.
„Ja przejdę" t. zn. sąd Boży ukaże się w całym kraju. Śmierć przypada zwykle koło północy.

[12;29. 5. Wszystkich dotknąć miała plaga bez względu na ówczesną kastę społeczną, począwszy od władcy do niewolnicy, która uważana była za istotę niższego rzędu od
niewolnika. Kara spotkała także niewolników egipskich, bo nawet ci uważali
się za uprawnionych do znęcania się nad niewolnikami izraelskimi. Bydło
miało paść jako przedmiot ubóstwiania Egipcjan. Raszi. Niektórzy tłumaczą
to zjawisko w ten sposób, że pierworodni zebrali się dla obchodu uroczystości religijnej, przyczem pierworodne bydło miało być ofiarowane, i wtedy wybuchła zaraza,
którа nie oszczędziła ani jednej istoty.

VI. 7. „Nie zaostrzy psa języka" ma wyrazić, że nawet najzłośliwszy nie poważy się
napaść na Izr. Joz. 10; 21.

8. Mojż. zapowiada tylko, że dworzanie przyjdą do niego z poleceniem, aby wyszedł
z ludem izr. z Egiptu, chcąc w ten sposób oszczędzić osobę króla, który w końcu
osobiście w towarzystwie dworzan przybył do Mojżesza 12; 31.

9. Po nieprzerwanym opisie tak bezpośrednio po sobie następujących 9 plag następuje
(w opowiadaniu przerwa), jakoteż przed samą rozstrzygającą plagą, przyczem
skupiają się sumarycznie skutki wszystkich dotychczasowych cudów, zapowiedzianych przez
Boga. Dlatego tłumaczenie w czasie zaprzeszłym. Upór i krnąbrność far. powodują =

10. Wzmianka, że Mojżesz i Aron spełnili wszystkie cuda według rozkazu Boga, służy do nawiązania treści z następującym rozdziałem.

Uczeni zaznaczają, że po 2 plagach, poprzedzonych przestrogą, następowała
trzecia już bez przestrogi; dalej, że po 2 plagach, powstałych z wody: krew
i żaby; nastąpiły 2 z ziemi: plugastwo i dzicz; potem 2 plagi o charakterze zapalnym: zaraza i wrzody; dalej 2 plagi z atmosfery: grad i szarańcza;
wreszcie 2 plagi w mroku i ciemności.

Po każdym rodzaju klęsk wskazany jest cel: „abyś poznał" 7;17. 8;18. 9;14.
11;7.

F

F Jak po potopie B. dał Noemu tęczę jako znak przymierza, tak obecnie jako znak wyzwolenia z Eg. daje (znak księżyc ~~a~~ jako) wolności i swobody i ustanawia ten miesiąc jako pierwszy t.j. główny miesiąc, w roku. (czyli początek, odnowienie miesiąca)

Oddziaływanie na siebie dwóch największych w naszym systemie planetarnym świateł na niebie: słońca i księżyca ma nam wskazać, że lud izr. powinien zwracać się do B. po światło rozumu ~~i wiary~~ [illegible] w chwilach zamroczenia drogi życia.

„Nów" księżyca ma nam przypomnieć obowiązek odnawiania się duchowego, pozbycia się wad i błędów popełnionych a odrodzenia się moralnego i religijnego.

Cały naród miał stanowić jedną „gminę" wspólną, jednolitą, jako państwo. (Hirsch)

P „Dom rodowy" = pokolenie, dom = rodzina.

xx Hirsch tłumaczy: zmierzch między dniem a nocą t.j. gdy dzień ustępuje, a noc nadchodzi, i gdy noc ustępuje a dzień nadchodzi.

F Odrzwia i nadproże stanowią ~~stanowią~~, fizyczne i socjalne granice dla mieszkańców wobec szerszej społeczności.

V Spożywanie z ofiary pesachowej miało być symbolem poczucia wolności i swobody po uzyskaniu wyzwolenia i wdzięczności wobec B. za szczególną opiekę.

Gromadne spożywanie miało stwierdzić szczere przywiązanie członków rodziny, krewnych i sąsiadów, których łączy węzeł krwi i przekonań wiary, jako podstawy bytu państwowego.

Przaśniki są symbolem chleba niewoli, który spożywali ojcowie w Eg., i wywołują wdzięczność wobec B. za wyzwolenie.

‡ Hagada na Pesach podaje, że R. Eliezer, R. Jozua, R. Elazar b. Azarja, R. Akiba i R. Tarfon, zebrani w Bene-Brak rozprawiali o wyzwoleniu z Eg. przez całą noc pesachową, aż przybyli ich uczniowie, zwracając uwagę, że już nadeszła pora odmówienia modlitwy porannej.

Rozdz. 12. 1. ~~Poprzednie zdania~~ Stwierdzone zostało wierne współdziałanie Mojż. i Ar. przy pośredniczeniu w wyzwoleniu z Egiptu, więc też obaj mają być nadal pośrednikami przy nadaniu Izr. ustaw ~~przez Boga Izraelitom~~ przy ustanowieniu święta Pesach na wieczną uroczystość pamiątkową wyzwolenia, mającą corocznie przypomnieć ~~Izraelitom~~ obrządki i stosunek ich, że całe istnienie narodu zawdzięczyć mają Bogu, który ocalił ich od zagłady w Egipcie. Herz. „Do Mojż. i do Ar." w ten sposób Aron otrzymuje równorzędne stanowisko, ponieważ zgodnie współdziałał z Mojż. przy wywoływaniu plag. „W kraju Micr." t. zn. poza stolicą, gdzie pełno było bożyszczy bałwochwalczych. „Raszi: Jest to pierwszy w Egipcie wydany przepis religijny. F

2. O znaczeniu miesiąca tego" i święta Pesach patrz: S. Spitzer, Zdrój życia" cz. I.

3. ~~Dla~~ każdej rodziny" przeznaczone było jedno jagnię.

4. ~~Gdyby rodzina była za mała, aby spożyć całe jagnię, mogą połączyć się wystarczające ze sobą rodziny,~~ Aby na każdą osobę wystarczyło przynajmniej [illegible] tj. wielkości połowy kurzego jaja.

6. Przez 4 dni mieli czas badać, czy jagnię jest bez skazy. Inni sądzą, że w tych dniach mieli odzwyczaić się od widoku bałwochwalczych zwyczajów ~~obrzędów~~ a przywyknąć do obrządków religijnych. „Cały zbór" t. zn. wszyscy równocześnie. „Między wieczorami" wyjaśnia Ibn Ezra, że to jest czas od zmierzchu ~~do zapadnięcia nocy~~. Rabanici zaś uważają czas od południa do północy jako między wieczorami. Od wschodu słońca do południa było „rano" od południa do północy był „wieczór", od północy do świtu była „noc".

7. „Krwi spożywać nie wolno. III. M. 17; 10. Odrzwia pionowe i poprzeczna belka górna miały być oznaczone w domu mieszkalnym od wewnątrz, ale nie stodoły, komory lub stajni. Miał to być znak, że ofiara nakazana 5; 3, została spełniona (zd. 13.) i że okupiona została dusza pierworodnego w tym domu od śmierci. F

8. W nocy z dn. 14. na 15. Mięso, ale nie żyły ani kości. Pieczone, aby nie trzeba było krajać. Z przaśnikami t. j. z pieczywem, nie zawierającym kisu, jak tego wymaga uczta ludzi czystych. Gorzkie zioła mają przypominać gorycz przebytych cierpień. Ur 14.

9. Wnętrzności były naprzód wypłukane a niedozwolone części oddzielone. Naprzód przepis w formie nakazu (zd. 8) a potem zakaz, aby nie było wątpliwości.

10. Dwukrotnie powtórzone określenie „do rana" wskazuje, że do wschodu słońca po tejże nocy można spożywać z ofiary, jednak pozostałe do rana spalić należy ze względów hygienicznych, gdyż mięso ulega prędko zepsuciu w gorących krajach. Inni sądzą, aby resztki nie służyły do nadużycia u pogan zabobonnych bałwochwalczych ludów.

11. „Biodra opasane", aby wierzchnia długa odzież nie zawadzała w czasie szybkiego pochodu. II. Król. 4; 29. Obuwie noszono tylko w czasie podróżowania.

= pieczywa, lub innych pokarmów z mąki zboża lub roślin strączkowych, z ciasta kiszonego sporządzonych; na pamiątkę cudownego wyzwolenia.
Spożywać można też mięso, owoce z drzew wszelkiego rodzaju i jarzyny

tradycję, potem spisaną.

F „Przestrzegajcie" wszyscy (razem jako jedna wspólnota) bez wyjątku; „dla ciebie i dla synów twoich" t. zn. każda poszczególna osoba ma obowiązek uznania i przestrzegania nakazu.

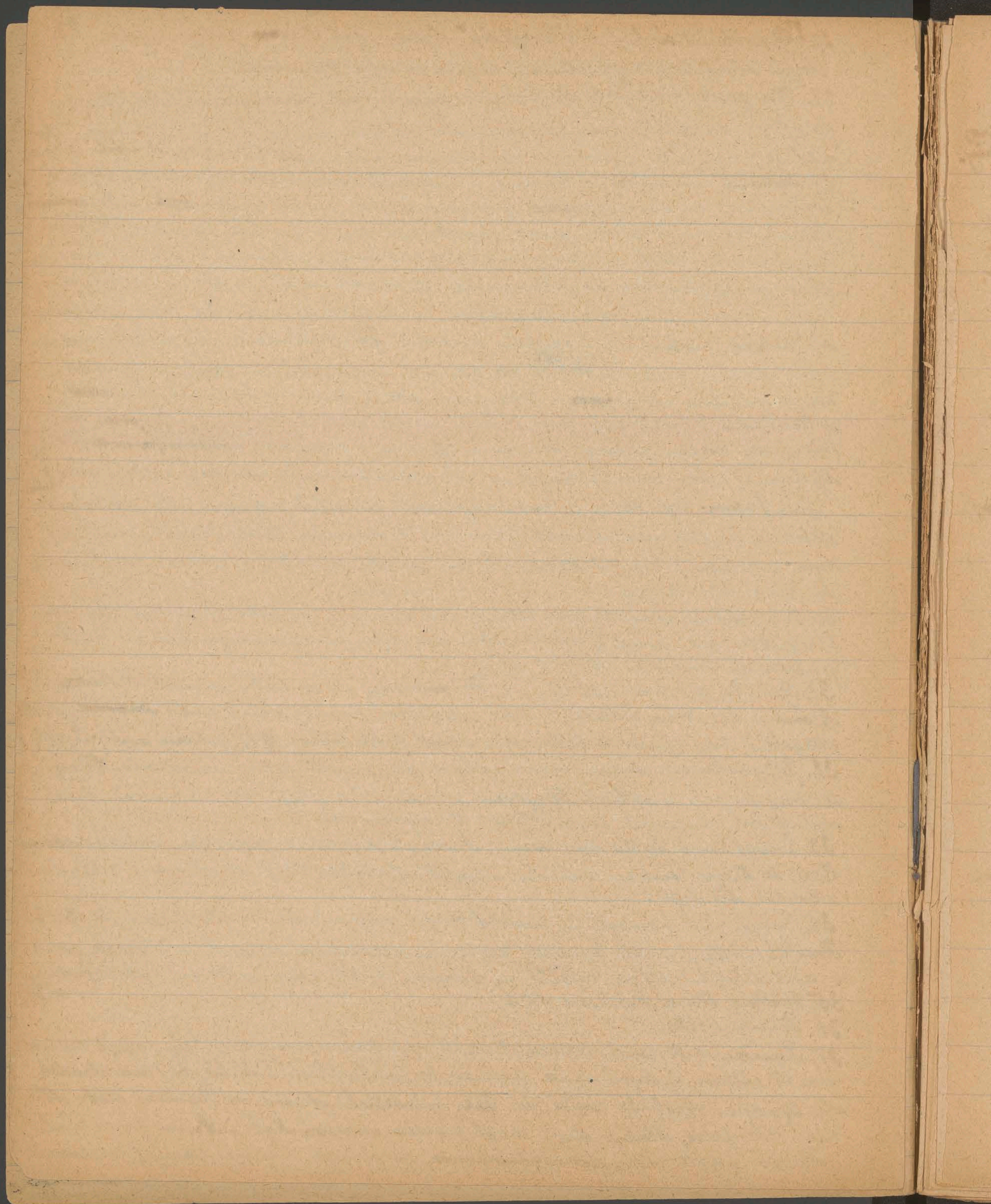
L w obłędnym materjaliźmie i wstrętnym egoiźmie.

„W pośpiechu" zupełnie przysposobieni do wywędrowania. Ofiara „pesachowa", 22. przypominająca ominięcie domów Izraelitów, gdy pomór tępił pierworodnych egipskich.
12. „I przebędę", nie zatrzymując się nigdzie. „Ja, Wiekuisty" okażę moc swoją Egipcjanom, którzy mnie uznać nie chcieli.
13. Znakiem „dla was" wewnątrz domu, gdyż Bogu, jako wszechwiedzącemu nie potrzeba znaków. Znaki miały być dowodem posłuszeństwa w wykonaniu rozkazów. Was klęska nie spotka, choćby nawet który przypadkiem znalazł się wśród Egipcjan.
14. Dzień ten t.j. 15 nissan ma być święcony po wieczne czasy.
15. Zakis należy uprzątnąć dn. 14. do południa, aby po południu można zająć się przyrządzaniem sederu. Od dnia 1. do dn. 7. jeść będziecie przaśniki zamiast =
16. Zgromadzenie Zwoływanie „świąteczne" t.j. uroczyste, co do religijnego, nabożnego nastroju, w odróżnieniu od innych zebrań publicznych, zwoływanych głosem surmy. Dzień pierwszy na pamiątkę wyjścia z Egiptu a dzień siódmy na pamiątkę przejścia przez morze Czerwone.
17. Przestrzegać pilnie należy przykazania o przaśnikach. Wyraz מצה wywodzi się od מצץ = przyciskać, przyklepać, aby ciasto nie kisło, nie wyrosło. „W pokoleniach waszych" t.zn. po wieczne czasy a nie tylko jako przygodne święto, obchodzone do jakiejś określonego czasu.
18. W pierwszym miesiącu, w zd. 2. miesiąc ten mianowany został pierwszym (miesiącem.
19. „Przybysz" t.j. poganin, który przystąpił do judaizmu.
20. „We wszystkich siedzibach waszych" t.j. także poza krajem Kanaan. Talm.
21. Aby najstarsi podali to wszystkim. Określenie ofiary „pesachowa" wskazuje, że Mojżesz dał im szczegółowe wskazówki, przedtem, które stanowią przepisy ustne, czyli =
22. Talmud (Misz. Para 11;7) podaje, że to nie jest roślina, zwana po grecku „hyzop" a Saad. i Majm. twierdzą, że to „origanum", wielolistna, korzenna roślina, na 1 stopę wysoką łodygę mająca. Tylko znak krwi na odrzwiach chroni ich od klęski. Raszb. Nikt nie powinien wyjść za drzwi, bo Egipcjanie mogliby uważać go za przyczynę ogólnego nieszczęścia i znieważyć go. Abarb. Inni sądzą: aby nie być świadkiem i nie napawać się widokiem karzącej sprawiedliwości Boga.
23. המשחית = tępiciel, niszczyciel, tu zaraza, nagła niosąca śmierć. (zd. 13.).
24. Nakaz ten odnosi się tylko do ofiary pesachowej a nie do faktu znaczenia krwią odrzwi i nadproży, co miało miejsce tylko w Egipcie. F
25. Tylko w „Kraju Świętym" mieli zarzynać jagnię pesachowe (zd. 20.) Jedynie raz to uczynili na pustyni na rozkaz Boga. W Biblji mowa o święcie Pesach 1) tu w Egipcie, 2) na pustyni IV. M. 9; 3) przy wejściu do Kanaan. Joz. 5; 4) u kr. Salomona II. Kron. 8; 13. 5) za Chizkijasza II. Kron. 30; 6) za Jozyjasza II. Kron. 35; 7) po powrocie z Babilonji, Ezra 6; 19. Służby Bożej w święto Pesach należy przestrzegać na wieczyste wspomnienie o zdarzeniach w Egipcie.
26. Jest Byłoby to pytanie pokolenia, nie mającego pojęcia o B. duchowym, a wychowanego <

⌈Zamiast długiego wyjaśnienia następuje przytoczenie faktu, który każdego myślącego musi bezwzględnie przekonać. Na podobne pytanie niegodziwca odpowiada Hagada na Pesach także tem zdaniem.

Nazywania przepisów drogą tradycji, co lud wiernie przyjął i sumiennie wykonał.

27. „Wtedy pokłonił się lud i ukorzył się", słysząc, jak Mojż. podaje najstarszym obietnicę wyzwolenia i zajęcia kraju Kanaan.
28. „Więc poszli" najstarsi do ludu i zapowiedzieli, co czynić należy. Skoro przyjęcie na siebie obowiązku spełnienia nakazu uważa się za wykonanie, chociaż to nastąpiło dopiero w oznaczonym czasie. Jest to znowu dowód „prze=
29. Pomór nastąpił dokładnie w naprzód zapowiedzianym czasie 11;4 i 5, wyłącznie co do egipskich pierworodnych, co też Egipcjanie i Izraelici uznali za cud a nie jako zwykłą zarazę, i na tem opiera się skutek wyzwolenia, święto Pesach i wyświęcenia pierworodnych. Również i poprzednie plagi przedstawione są jako cuda, ponieważ następowały w nadzwyczajnym czasie, omijając Izr., niedające się wykonać przez guślarzy egipskich, nagłe i szybko po sobie, owo dokładnie naprzód oznaczonym czasie, począwszy także samych czarnoksiężników dotykały, a znikały za modlitwą Mojż. Wskazywanie te cuda w księgach Mojż. w Psalmach 78. 105. 106. Joz. 24 i in., częste powoływanie się Mojż. na nie, aby nadać powagi swoim ustawom i prawom, stwierdzają bezsprzeczną wiarę współczesnych w ich prawdziwość bez wszelkiej wątpliwości.
Sam Far. był także pierworodnym, ale pozostał przy życiu, aby widział ostatnią klęskę nad morzem Czerwonem. Więźniowie, którzy także zgrzeszyli się nad więźniami izraelskimi, aby nie sądzili, że ich bożyszcza opiekuńcze to sprawiły. Raszi.
30. Król wstał nie o zwykłej porze rannej, ale w nocy, z powodu strasznego lamentu i zgiełku, jaki powstał dokoła; zerwał się. Gdzie nie było pierworodnego, tam zmarł najstarszy wiekiem. Ps. 9;91. Raszi.
31. Spełniła się zapowiedź 11;1 i 8. Far. sam odszukał i wezwał Mojż. i Ar., i kazał im zabrać ze sobą wszystkich bez wyjątku z rodu Izr., oraz wszystkie ich stada a także sam dodał bydło ofiarne 10;25. Jakoście mówili: 3;18.
32. „Błogosławcie także mnie", abym nie umarł jako pierworodny. Raszi, a przy swoich modłach błagajcie o mnie i o kraj mój, abyśmy byli wolni od dalszych klęsk z powodu was.
33. Początkowo tylko dworzanie trwożyli się, że z powodu zatrzymania Izr. w kraju śmierć zmiecie wszystkich Egipc. 10;7., a obecnie cały lud obawia się tego.
34. Egipc. nie użyczyli im nawet czasu, aby ciasto mogło wyróść. Zd. 15. i 39. Resztki ciasta i wogóle żywność zwyczajem wschodnim owinęli w płaszcze, robiąc z nich tobołki, które nosili na barkach (7;28), gdyż bydło już było objuczone zd. 35.
35. Według słowa Mojżesza 11;2.
36. Porówn. 3;22.
37. Ramzes w krainie Goszen (I. M. 47;11.), gdzie zgromadzili się nocą i zrana dn. 15 nissan, i tegoż dnia wyruszyli do Sukkot (I. M. 33;17) na drodze do Synaju. Niebuhr sądzi, że Izr. mieszkali głównie w Ramzes koło stolicy Heliopolis, dlatego król mógł prędko wezwać Mojż. i Ar. a przez nich wezwać prędko Izr. do wyruszenia w drogę. Licząc samych mężczyzn

od 20 roku t. j. zdolnych do walki, było okrągło 600.000. IV. M. 1; 3 i 46. 24.
11; 21. Razem z kobietami i dziećmi było conajmniej jeszcze 4 razy tyle. Tak
znaczna liczba ~~przyrostu~~ z 70 osób ludności w przeciągu 430 lat (zd. 40) jest rzeczą
naturalną, jeżeli się zważy na wielką płodność w tej okolicy (1; 7.), na wczesne
zaślubiny w krajach orjentalnych, na przeciętnie dłuższe życie i fakt, że kraina
Goszen wolna była od zarazy, głodu i wojny.
38. Różne szczepy ludów, jak Egipcj. III. M. 24; 10. Arabowie, Hyksosi i in.
IV. M. 11; 4. Joz. 8; 35. Nech. 13; 3.
39. Wyjście ludu bez większych zapasów żywności stwierdza niezłomną uf-
ność w opatrzność Boga, do czego odnosi się zdanie Jer[redacted]. 2; 2. „Pamiętam
ci miłość młodości twej, miłość narzeczeństwa twego, gdy postępowałaś za
mną przez pustynię, przez ziemię nieobsianą." Nagrodą tego było, że lud
stał się świętym. III. M. 19; 2. Raszi.
40. Liczba lat 430 odnosi się prawdopodobnie do czasu od wejścia
do tego kraju Abr[redacted], który tam przybył na 30 lat przed narodzeniem Iz[redacted]
a ucisk Izr[redacted] w Eg[redacted] trwał 400 lat. Aby wypełnić tę liczbę,
dodaje Sept. w tem zdaniu po Micraim jeszcze „i w kraju Kanaan"
a Samar. [redacted] oprócz tego za wyrazem Izr[redacted] jeszcze „i ojcowie
ich", co także przyjmuje ~~Jt.~~ Fl[redacted], obliczając, że pobyt Izr[redacted]
w Eg[redacted] trwał 215 lat a praojców w Kanaan także 215 lat. Inni
uczeni przypuszczają, że w następstwie rodów, wyliczonych w rozdz. 6.
między Jak[redacted] a Amr[redacted] (zwyczajem wschodnim) opuszczono niektó-
re generacje, i że „synowie" podano zamiast „wnuki."
41. „Właśnie w dniu tymże" wyjaśnia Raszi, że w dniu 15. nissan zjawili
się aniołowie u Abr[redacted] I. M. 18. 1-19.; w dniu 15. nissan urodził
się Iz[redacted] I. M. 21; 1. i 2.; w dniu 15. nissan ustanowione zostało między
połaciami ofiarnemi błogosławieństwo. I. M. 22; 17. i 18. (zd. 6. i 51. 13; 4.)
42. „Noc straży" t. zn. Bóg strzegł ludu izr. i czuwał nad nim tej nocy. Ero
więc i lud izr. ma obowiązek czuwać tej nocy i poświęcić myśli B[redacted] z wdzięczności. Ibn
43. Ofiarę pesachową spełnić mają tylko przynależni do przymierza. Przepis ten,
~~który otrzymali Izr.~~, z uwagi na bezwzględną wiarę ludu zd. 27. i bezpo-
średnio opowiedzianego skutku zd. 29. i nast., dla uzupełnienia ustaw
pesachowych dopiero tu następuje. Mend.
44. Obrzędek przymierza, jako znak odszczególnienia i. t. z B[redacted], oraz
święto Pesach, jako początek spełnienia obietnicy B[redacted], są w ści-
~~słym związku~~, jako przestrzeganie wyznania wiary Izr[redacted].
45. „Osiadły" = ~~właściciel~~ gruntu, czy najemnik, ale bałwochwalca, jak n. p.
Arab[redacted] i Gib[redacted] byli obrzezani, ale bałwochwalcami.
46. „Nie wyniesiesz," aby nie sprofanować ofiary, a także nie łamać kości z tej przyczyny.
47. Każdy Iz[redacted] jest obowiązany uczestniczyć w tym obrzędzie.
48. Neofita podlega także innym przepisom, jak krajowiec.
50. Tak czynili nietylko wówczas, ale także później.
51. Raszb. i inni uważają to zdanie za ~~początek~~ przynależne do następnego rozdziału.

P 1. Znowu następuje ustne przekazanie nakazu wraz z objaśnieniami, jak je wykonać.

Pierwszy potomek męski jest odpowiedzialny za przestrzeganie przykazań całej rodziny.
F Później lewici zastąpili pierworodnych. IV. M. 3; 12.

xx Stwierdzenie, że wyzwolenie Izr. nastąpiło na wiosnę, ma ustawicznie przypominać, że ten sam B., który kieruje wszystkiemi zjawiskami przyrody w niezmiennym porządku, powołał też Izr. do nowego życia swobody i wolności w organizacji społecznej we własnem państwie.

V Wymienione są kraje tylko 5 ludów jako najurodzajniejsze. Nachm.
Z tych krajów składano też zboża na ofiary. Sifri
6. W czasie wyjścia z Eg. obowiązywał ten nakaz tylko w dniu wyzwolenia.

V Przykładem i pouczeniem należy budzić serce i umysł dzieci, aby ze zrozumieniem i z przekonaniem spełniali obowiązki religijne.

F Ustawicznie przy każdej nadarzonej sposobności żywem słowem należy zwracać uwagę i wpajać w umysł dzieci, że wszystkiem kieruje tylko ręka B., że los nasz zależny jest wyłącznie od jego woli i łaski. Hirsch.

L Dopóki przebywali na pustyni, odczuwali bezpośrednią opiekę B. a w Kanaan powinni byli obrządkami religijnymi stwierdzić pamięć i wdzięczność za okazane dobrodziejstwo wyzwolenia i stałej opieki B.

Rozdz. 13. 2. Przez wyzwolenie stał się lud szczególną własnością Boga, dlatego w zastępstwie ogółu przeznaczeni zostali pierworodni do służby religijnej. Z wdzięczności za ocalenie z niewoli powinien też każdy Izraelita z darów Bożych poświęcić pierwociny najdobrotliwszemu Dawcy. Dillinger

3. „Pamiętajcie ów dzień" zawsze, codziennie.

4. „Miesiąc Kłosów", najwłaściwszy do wywędrowania, bo nie był zimny, ani był gorący, ani deszczowy. Ps. 67;7.

×× 5. Zaprzysiągł „ojcom" t. j. Abrahamowi I. M. 22; 17 i 18. Izakowi. I. M. 26;3. i Jakóbowi. I. M. 28; 13.–15. Mleko płynęło obficie z licznych stad bydła rogatego a miód z fig, daktyli i in. owoców. „Wypełnicie obrządek ten" powtórzone jest, gdyż w 12;27. jest to odpowiedź na złośliwe pytanie zuchwałych 12;26.: „Naczóż wam służba ta?" Obecnie zaś jest to pouczenie dla nieznających przyczyny tych obrządków, które należy wyjaśnić w sposób uroczysty.

8. „Gwoli temu, co uczynił Wiekuisty mnie," spełniam przepisy i obrządki z wdzięczności za cuda przy wyjściu z Egiptu 3;12. i 10;2. Tradycja wywodzi stąd obowiązek dla każdego Izraelity, aby przy uczcie pesachowej rozmawiał z dziećmi o wyjściu z Egiptu i objaśniał im znaczenie obrządków. Raszi, Ibn Ezra, Raszbam.

9. Tradycja uważa wyrazy: „znakiem" i „pamiątką" za przepisy co do תפלין, w których należy umieścić ustępy z Pis. Św. o jedyności Boga i wyjściu z Egiptu. V. M. 6; 4–9. i 11;13–21. II. M. 13; 1–10 i 11; 16. Spisane na pergaminie i umieszczone w sześciennych puszkach do noszenia przy modlitwie porannej na czole i na lewej ręce naprzeciw serca wskazują, że głowa i serce mają zawsze pamiętać o nauce i przykazaniach Boga. zd. 16. 11;18. Prz. S. 7;3. Jez. 49;16. Pieśń n. p. 8;6.

† 10. Święto Pesach.

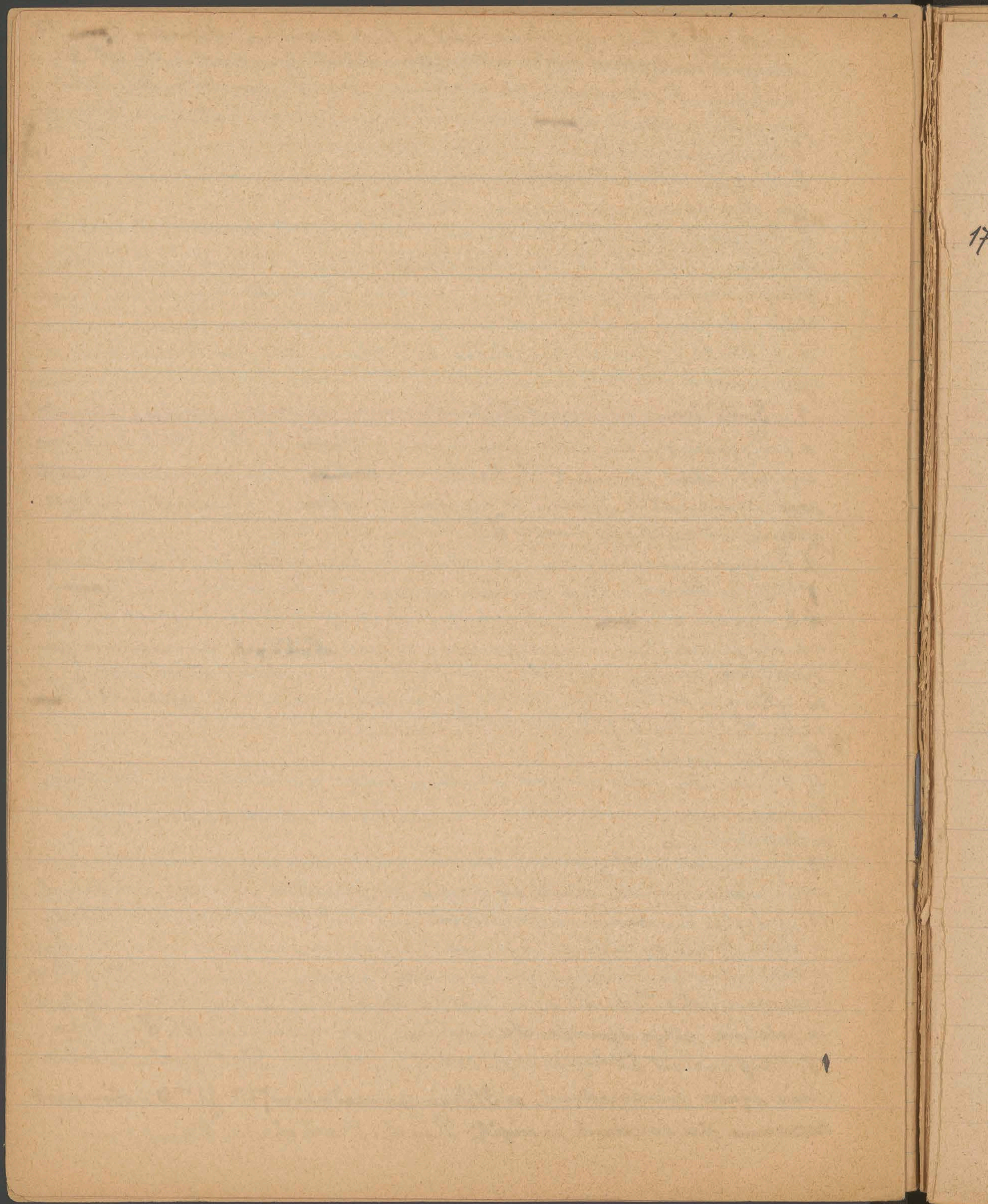
11. Kananita, jako zbiorowe określenie ludów, zamieszkujących Palestynę.

12. Przepis co do pierworodnych i święcenia Pesach odnosi się do pobytu w Palestynie.

13. Wymieniony osioł, ponieważ Izr. nie mieli wtedy innego nieczystego zwierzęcia domowego, ale odnosi się przepis do wszystkich zwierząt nieczystych.

14. „Jutro" w znaczeniu „w przyszłości", jak I. M. 30; 33. Joz. 22;18. Kiedy u dzieci budzi się zdolność myślenia i zainteresowania się, wtedy w odpowiedzi na objaw natury należy w sposób przystępny powziąć. Prz. S. 22;6. Herz. „Przemożna ręka" odnosi się w nast. zd. do śmierci pierworodnych, bo tylko ta ostatnia plaga spowodowała uwolnienie, co też wspomina Ps. 136. Ibn Ezra.

15. Okup wynosił 5 selajim czyli szekli t. j. ok. 18 zł. Stąd pochodzi odkupienie synów pierworodnych w 31 dniu po urodzeniu פדיון הבן i obowiązek poszczenia pierworodnych w wigilję Pesach. Orach chaim, Hilchot pesachim.

16. Zdanie to, oraz V. M. 6; 8. i 11; 18. stwierdzają, że przepis ten nie jest przenośnią. ~~zd. 9.~~ Wyraz טוטפת tu i ~~V. M. 6. 8. i 11.~~ w zd. powyżej podanych, odpowiada wyrazowi תפלין zd. 9. Targum tłumaczy jako תפילין po grecku filakterje. Ma to pochodzić od טוף „otoczyć," lub נטף „mówić" ~~Ramb.~~ Majm.

XX.

17. Z pod jarzma niewoli wyprowadzony lud nie posiadał ani siły, ani woli, ani doświadczenia, ani odwagi, ani zapału do walki z zastępami wyćwiczonych bojowników ludów, przez których siedziby przechodzić [by] musieliby.

XX. Szli (więc okrężnemi drogami południowo-wschodn. przez pustynię arabską ku krajowi wschodnio-jordańskiemu, aby następnie od strony wschodu wejść do kraju Kanaan, żeby uniknąć spotkania wojowniczych Filistynów i silnych załóg w twierdzach egipskich, i żeby nie narazić ludu na pokusę powrotu do Egiptu. II. M. 14; 3. i 13. 16; 3. i V. M. 8; 3.

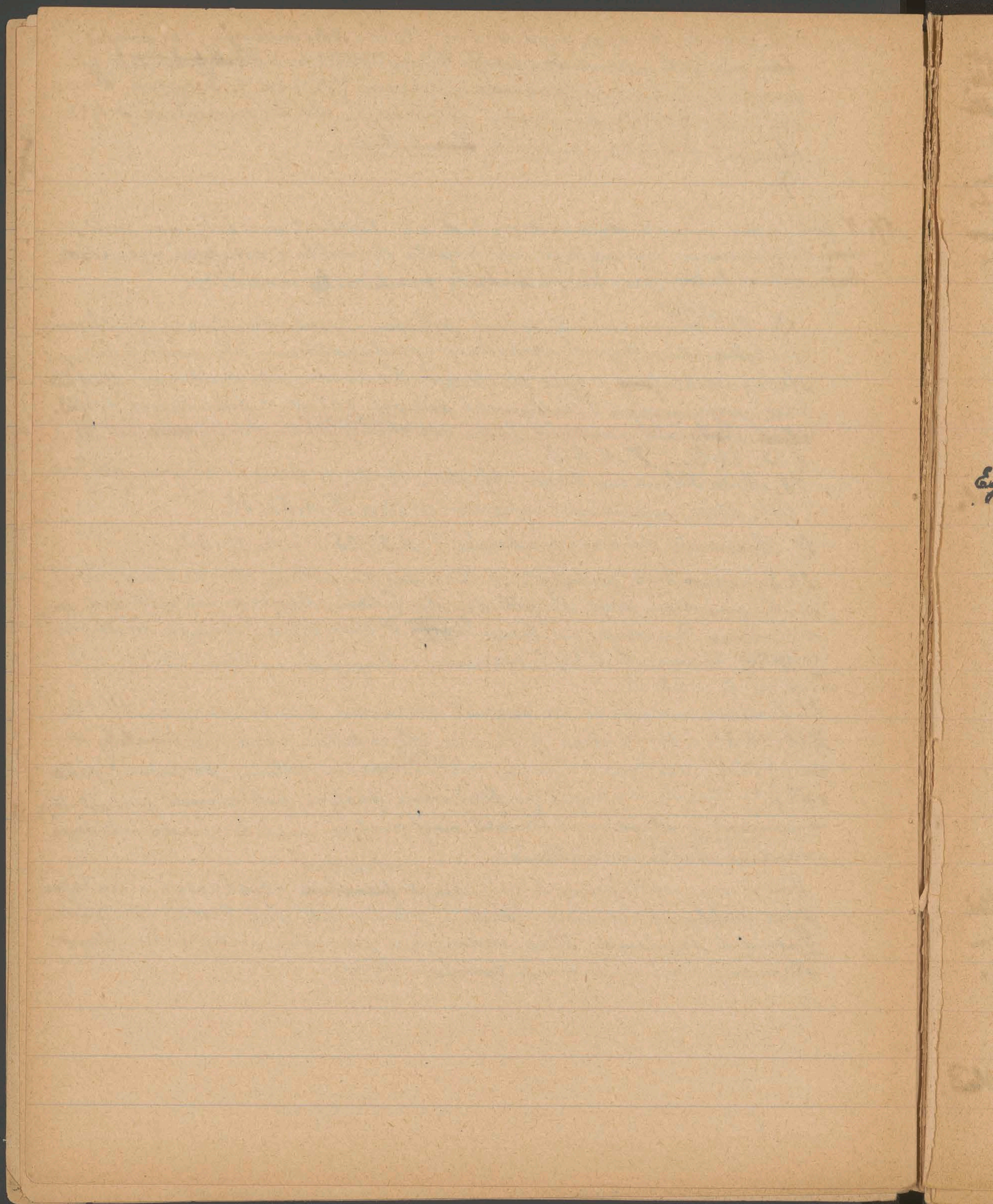
18. Morze Sitowe na brzegu Afryki. 14; 21. חֲמֻשִׁים = uzbrojeni, jak Joz. 1; 14., które odpowiada wyrazowi חֲלוּצִים IV. M. 32; 30.

19. Stosownie do zaprzysiężenia I. M. 50; 25. i Joz. 24; 32.

20. Pierwszego dnia podążyli z Ramzes ku południu do Sukkot 12; 37. w drugim dniu stąd ku południu do Etam, leżącego na północn. krzyżu morza Czerwonego, na brzegu pustyni Dżofar, która rozciąga się od strony egipskiej Etamu IV. M. 33; 8, nazwaną z drugiej strony Szur. 15; 22. i I. M. 16; 7. i 25; 18.

21. Niektórzy uważają to za sygnał pochodni karawanowych. 14; 19. IV. M. 10; 34. i 14; 14. Nech. 9; 12. i in. Ale w takim razie nie świeciłyby to przez 40 lat, ani dniem i nocą, nie byłoby widocznem zatem pochodni jako „słup". Zresztą, wędrując po bezdrożnej pustyni, potrzebowali przewodnika, a ponieważ w skwarnych dniach owej pustyni musieli nieraz wędrować nocami, (mieć/żeby mieć) także oświetlenia.

Tak i my wędrujemy z egipskiego władztwa złośliwości i nałogów przez pustynię życiową udręki i przeciwieństw pod boskim przewodem Pisma i sumienia, które wskazują i oświetlają drogę, do błogosławionej krainy wiecznego żywota. Herz.

Rozdz. 14. 1. Miało to być miasto Heroopolis, gdzie Egipcjanie
czcili swego bożka Tyfona. Właśnie naprzeciwko tego bożka się
świetnił się Bóg.
2. Wracali ku granicom Egiptu, aby zmylić pogoń i aby faraon
sądził, że zabłądzili. Pi-Hachirot t.j. Pytom = usta, czyli ujście
do wolności, gdyż tędy wyszli na wolność. Migdol = wieża, czyli
twierdza obronna na półn. wsch. granicy Egiptu. Między temi
dwoma granicznemi twierdzami leży dolina zw. „Ujście skał“
czyli zakończenie pasma skał. Jer. 44; 1 i 46; 14. Ezech. 29; 10 i 30; 6.
Baal Tyfon t.j. miejsce kultu Baala Północy. Raszi wyjaśnia,
że zostało zachowane, aby zmylić przekonanie, że przecież bał-
wany ich posiadają moc swoją, poczem runą w otchłań nieszczęścia.
„Podnosi narody i druzgoce je.“ Hiob 12; 23. Nad morzem t.j. nad
zatoką Suez.
3. Gdy faraon dowie się, że nie zdążają naprzód, lecz krążą między
~~Egiptem~~, morzem Czerwonem a pustynią Etam, sądził, że nie mają wyjścia, i nie
nie mają zamiaru udać się na wskazane miejsce, ale że chcieli
tylko uciec. (zd. 5.) [Utonęli, czyli ugrzęźli. Hi. 38; 16. [נבכים
4. Zahardziali grzesznicy uznają moc B. dopiero wtedy, gdy dotknie
ich sroga kara. Jech. 28; 22. Ps. 9; 17. i 76; 4. „Kiedy trwoga, to do Boga.“
5. Faraon wysłał za Izr. straż tylną, która miała czuwać, aby po 3.
dniach wrócili do Egiptu. Gdy to nie nastąpiło, wróciła straż dnia
czwartego. Pościg trwał w 5. i 6. dniu a, siódmej nocy cała armja faraona
utonęła. Dlatego Izr. rano dn. 7. zaśpiewali hymn pochwalny, który
też odczytuje się dn. 7. święta Pesach. Raszi.
Według słówek: „że wypuściliśmy Izr.“ wynika, że Egipc. początkowo 12; 33.
nie mieli zamiaru ścigać Izr., gdyby nawet nie chcieli wrócić, ale
„odwróciło się serce“, czyli odmienił się zamiar, nastąpiła zmiana
postanowienia, gdy się przekonali, że Izr. błądzą po pustyni, bo sądzili,
że wpływ B. i że podany zamiar obchodzenia uroczystości to tylko wymysł. Kay.
6. Pościg na rydwanach i wozach miał przyśpieszyć pogoń. Zachęcał lud,
aby każdy śpieszył po łupy.
7. Wszystkie wozy, nawet nie przeznaczone do wojny. Z zapaśników jeden kie-
rował końmi, drugi walczył a trzeci osłaniał ich i tak naprzemian. Płasko-
rzeźby na egips. pomnikach przedstawiają na każdym wozie tylko jednego wojownika.
8. „Z ręką podniesioną“ t. zn. odważnie, pewni zwycięstwa, na znak wolności
i swobody.
10. Faraon zdążał na czele, aby zachęcić lud do pościgu. Micraim t.j. cały lud,
jak jeden mąż. Chociaż Izr. było 600.000, to jednak wyrośli w niewoli,

Γ Zbyt trzeźwym rozumem zastanawiali się nad sytuacją, czy bez wszelkiego przygotowania do tak dalekiej wyprawy podołają to urzeczywistnić, a nie któ-rzy niedowiarkowie podsuwali im znaczne wątpliwości, co wszystko wywołało przykrą niepewność. Ironiczne pytanie co do braku grobów w chwili trwogi i zwątpienia świadczy o usposobieniu humorystycznem. Hirsch.

F Zupełnie naturalnym objawem była obawa o głód i niebezpieczeństwo zbrojnych napadów zalegających drogi hord rozbójniczych, podczas gdy oni nie byli przysposobieni do walki, idąc o kiju wędrownym. Hirsch.

√16. i 17. Lud ma okazać odwagę i wiarę, Mojż. ma wykonać swą władzę pośredniczącą, a B. pokieruje drogę wybawienia.

= też, jako przestrogę dla tych, którzy ufają swojej sile zbrojnej i wielkości mocarnej, nie bacząc na moralne prawa i obowiązki.

√28. Podczas gdy Izr. na wsch. ustępowali z mielizny, już na zachodzie bałwany morskie nakrywały armię egips., co znowu było jawnym dowodem potężnej władzy B., który kierował zjawiskami przyrody.

F 31. Wyraz יָד w dosłownem znaczeniu „ręka", ma także liczne inne znaczenia symboliczne, jak: moc, władza, potęga, siła i t. p. Cześć dla B. czyli bojaźń B. i niezachwiana wiara mają zdobić stale lud izr.

bez oręża i wozów wojennych,
niewyćwiczeni do walki, przerazili się na widok nadciągającego 28.
tłumu uzbrojonych i w głos błagali B. o pomoc i opiekę. Ibn Ezra.

11. Inni szemrali przeciw Mojż. Ps. 106; 7. Γ

12. Już 5; 21. czynili wyrzuty Mojż. i A., że wydają ich na śmierć przedwczesną, bo wcale nie chcieli wyjść z Egiptu. F

13. „Stańcie" a nie uciekajcie. Już ich nigdy więcej nie ujrzycie takimi, jakimi dziś ich widzicie. Cierpliwie czekajcie na wybawienie przez B.

14. „Uspokójcie się", zamilczcie, przestańcie narzekać, skoro B. walczy za was. Przekonacie się, że wam nic złego się nie stanie, miejcie ufność, że B. was obroni.

15. Mojż. także gorąco błagał B. imieniem całego ludu o rychłą pomoc, chociaż ufny w obietnicę (14) uspokajał Izr. Mimo to, że morze znajduje się przed nimi, mają pójść naprzód. ~~Odwagą i wiarą w B. mają~~ zd. ~~dążyć na wybawienie~~.

V16. 18. Przez ich zagładę i wobec innych Mieszcz. B. okaże swą moc i po=

19. i 20. Anioł Boży, wodzący słup obłoczny, stanął za Izr. i gęstym mrokiem zaciemnił drogę Egipc., gdy słup ognisty posuwał się przed Izr., rozjaśniając im drogę. Joz. 24; 7.

21. Zatoka Arabska, zwana morzem Sitowem z powodu gęstych zarośli sitowia, albo morzem Czerwonem z powodu czerwonawych liści sitowia. Wiatr wschodni, jako bardzo silny, na brzegu tego morza utworzył mieliznę, które przez noc wyschła tak, że można było przejść. Jer. 18; 17. Oz. 13; 15. I ten cud wiąże się ze zjawiskiem przyrody t.j. z gwałtownym wichrem.

22. Część Izr. uszła już poprzednio lądem i mielizną ze swojemi trzodami a reszta obecnie. I. Kron. Ponieważ Mojż. naprzód zapowiedział zdarzenie i wywołał je podniesieniem ręki nad morze, więc Egipc. (zd. 25) i Izr. (zd. 31) uważali to za wielki cud.

24. Izr. dzielili straż nocną na 3 okresy: wieczorną, północną i poranną, która trwała do wschodu słońca. Według tradycji zamięszanie powstało z powodu burzy, połączonej z gromami i błyskawicami, przyczem chmury zaciemniały widnokrąg, konie spłoszyły się, koła się łamały a Egipc. w tumulcie i nieładzie wytworzyli kłębowisko i zamęt. I. Sam. 7; 10.

25. W bezładnym ścisku i tłoku z trudem wlekli wozy z nieznośną uciążliwością, jak ciężkiem czynili serce Izr. swoim uciskiem. Klęska nawiedziła cały Egipt. Rasz. Ps. 77; 18 i 19.

26. Po ustąpieniu wichru wody znowu zapełniły całe łożysko morza, nakrywając Egipc. wraz z całym taborem.

27. W przerażeniu i rozpaczy jedni cofali się, inni pędzili naprzód, co jeszcze spotęgowało zgiełk i walkę z rozszalałym żywiołem.

V28. 29. Izr. jeszcze szli częściowo przez mieliznę morza, gdy Egipc. za nimi tonęli.

30. Żeby Izr. nie sądzili, że Egipc. innym brzegiem żywi uszli, widzieli wyrzucone przez fale trupy Egipc.

a) Zd. 1 i 2. stanowi wstęp i wezwanie do uwielbienia B. b) Zd.

P שיר = słowa (wyrażanie treści,) osnowa pieśni; זמרה = melodja, tonacja, słuchowe dźwięki, oznaczające udostosowienie, podmiotty nastrój umysłowy, wylew serca, wynurzenie uczuć.

F. „Rumaka i jeźdźca" – groźną potęgę wobec pieszej, bezbronnej masy, „wtrącił w ~~morze~~ (i wystąpił nagle), czyniąc dla nas nieszkodliwą.
Pierwsze zdanie ...

<< Ten" tylko jest B. moim, którego uznaję za najwyższą istotę i ~~któremu~~ poświęcam ducha i życie moje; ~~to~~ tylko jego spokojnym przybytkiem ~~zostanę~~ zostanę. Hirsch.
V Tępiąc niegodziwość, stwarza warunki spokojnego bytu człowieka.

= ~~noc~~ głębiny morskiej.

xx (3-7) socjalnej i (8-12) fizycznej.

Rozdz. 15. 1. Hymn pochwalny. Czy chór wtórował za piewcą, czy śpiewał kontynuował, bez przerwy, nie podano w Talmudzie (Sota 27.). Podług zd. 20. i 21. śpiewał go chór męski i żeński przy wtórowaniu instrumentów muzycznych. Ta pieśń bohaterska uchodzi za najstarszą w historji literatury świata, jako doskonała pod względem formy poetycznej. Poeta niem. Herder wyraża się o tej pieśni: „Jeżeli niektóre miejsca w tej pieśni nasuwają wątpliwość, czy już mogły być wtedy śpiewane, to należy pamiętać, że świątynia, świętość i kraj, do którego zdążali, już istniały w duchu Boga i Mojżesza i że przez to przygotowywały do zdarzeń i pochodów, które nastąpić miały w tryumfie". Hymn tryumfalny prócz wstępu i zakończenia zawiera (kilka) ustępów.

a) niczny: 3.–5. opiewa Boga, jako bohatera wojny, który zadał klęskę Egipcjanom w morzu Czerw. b) Zd. 6.–10. wielbią Boga, jako wybawcę z rąk wroga w chwili największej potrzeby. c) Zd. 11–17. Bóg, jako najświętszy, wszechmocą swoją dla uskutecznienia świętego celu doprowadzenia wybawionego ludu izr. do Świątyni w Palestynie spełnia czyny, które wszystkie ludy przyjmują z trwogą w milczeniu.

d) Zd. 18. zawiera myśl końcową, że B. uznany będzie na wieki jako najwyższy władca. Reszta zdań stanowi część historyczną.

אָז = wtedy, oczywiście nie w chwili wstąpienia na ląd, kiedy nie mogli jeszcze zaśpiewać tak wspaniałego hymnu bohaterskiego. יָשִׁיר, jak IV. M. 21;17. Joz. 10;12. לַיהוה = na cześć Wiek. Jest to cała treść tego hymnu, że Mojż. i lud pragną sławić Boga. ... zawiera cel i treść hymnu, dlatego powtórzone w zd. 21. Wyrazy גָּאֹה גָּאָה znaczą „wzniósł się ponad wszelkie wywyższenia". Herz.

F

2. יָהּ po raz pierwszy skrócona forma poetyczna. Zdanie to powtórzone Jez. 12;2. Ps. 118;14. Potęgę moją, mocą której zwyciężyłem. Sens zdania jest: Tylko Bogu przypisuję moje zwycięstwo, który już przodkom moim okazał zbawienie, dlatego pragnę opiewać jego chwałę.) Herz. Uczucie uwielbienia, odziedziczone po przodkach.

3. „Wojownikiem jest panem boju" t. zn. niezmienny w wierności (3;15.) objawia się w majestacie potęgi swej i cały świat go uznaje, ponieważ spełnieniem obietnic dla Izr. uwielbił się.

4. Jak lekko wzlatuje wyrzucona strzała, tak lekko B. (ciężka moc) wtrącił Egipcj. do morza. Gdy wozy się wywróciły, wtedy jeźdźcy runęli na dno morza.

5. „Jak kamień", który nigdy nie wypływa na powierzchnię, runęli w nią.

6. „Prawica" dwukrotnie powtórzone, nietylko jako symbol siły i wszechmocy wobec niegodziwych, ale także jako symbol wymiaru bezwzględnej sprawiedliwości wobec wszystkich. Ps. 118, 15. i 16.

Wszechpotężna moc twoja grozi wszelkiej niegodziwej władzy ziemskiej, t. j. ...

7 „Prawica" (6:7) pokonała sojalne moce a wszechmocna władza ujawniła siły przyrody, ubóstwiane przez bałwochwalców. ~~Hirsch~~.
„Świętość" t. j. pojęcie nieograniczonego bytu, bezgranicznej mocy ~~[illegible]~~ i władzy działania. Ps. 68; 25.
תהלת = wyraz, śpiewający pełne chwały czyny B. פלא = absolutny czyn, pochodzący z wolnej wszechpotęgi B. Hirsch.

V15. Edom miał silną organizację wojskową, Moab posiadał potężne bogactwa. Strach ogarnął wszystkich, gdy słyszeli o klęsce Egiptu.

Raszi tłumaczy znaczenie dwukrotnego wymienienia wyrazu „prawica" w ten sposób, że jeśli Izr. spełnia wolę B., wtedy również lewica (nieszczęście) stanie się prawicą (na ich korzyść).

7. Wrogowie Izr. uważani są za wrogów B. Ps. 83; 3. i 4. „Buntowników", którzy w przekorności i krnąbrności swej uzurbwalają się, aby się sprzeciwić woli B. Powstrzymany gniew B. wybucha i (pochłania, jak wielki ogień) słomę, tak łatwo i szybko niszczy wroga.

8. Symboliczne porównanie antropomorficzne dla uzmysłowienia pojęcia, gdyż człowiek w razie uniesienia ma krótki a silny oddech. Ale to się nie odnosi do gniewu B., lecz do pomocy dla Izr. 14; 21 i 22. Wichry rozegnały fale a środkiem wysuszyły mieliznę, że można było ją przebrodzić.

9. Zdążający lud do pościgu, był faraon pewny, że opanuje uciekających, więc przyrzekł rozdzielić łupy między zwycięzców a nie zabierze sobie, według zwyczaju tyranów. „Napełni się dusza" t. zn. nasyci się żądza moja i wygładzę ich doszczętnie, aby ich już bezpowrotnie wytracić. Dzikiej gorliwości wroga odpowiada tu stopniowanie i pęd myśli.

10. Lekkie wydawało się zwycięstwo, lecz klęska była sromotna. Jak ołów znikli pod wodą, skąd już nie wydobyli się na wierzch. 5; 6 i 18; 11.

11. „Wśród mocarzy" lub bożyszcz, uważanych za moce nadziemskie. Jech. 17; 13. Że B. wszechpotężny wytępił wrogów, to prowadzi do myśli, że nastąpiło to za przekroczenie jego świętej woli i dla ocalenia pobożnych, dlatego następuje przejście do moralnych przymiotów najświętszego B. (Herx. „Któż jak Ty?" należy do każdego określenia w zdaniu.

* " 12. Zd. to objaśnia ostatni wyraz poprzedniego zdania. Niewyczerpana jest cierpliwość B., ale gdy „wyciągnie prawicę", czyli gdy czynnie wystąpi przeciw niegodziwym, wtedy giną sromotnie. Jez. 31; 3. „Pochłonęła ich ziemia" t. zn. pokrył ich namuł.

13. Cała dotychczas przebyta droga wskazywała na szczególną łaskę B. „Wodzisz" go do przybytku Świętości Twej t. j. do ziemi Kanaan, wzgl. do miasta Salem (później Jeruzalem), znanego już za Abr. jako miejsce, poświęcone służbie B. Midr. i Majm. odnoszą to do Świątyni jeruzalemskiej.

14. Filistyni, jako najbliżsi sąsiedzi Eg.

v. 16. Przed wszechpotęgą B. wszyscy struchleją. „Aż przejdzie" dwukrotnie powtórzone według Onk. odnosi się do przejścia przez Arnon i Jordan. Majm. uważa to za błaganie, aby narody nie miały odwagi wystąpić zbrojnie przeciw Izr.

17. „Zawiedziesz ich" i „zaszczepisz ich", aby nie zostali wygnani, „a nie „nas" tłumaczy Raszi tem, że Mojż. już wiedział, iż sam nie wejdzie do kraju Kanaan. „Na górę" ..., gdzie ... Świątynia, jako widomy znak obecności B. na Syjonie, i gdzie ... gród królewski, jako siedziba władzy całego Izr.

7 Mirj. zajmowała wśród niewiast podobne stanowisko, jak Ar. wśród mężczyzn.

7. najstarszych, których ~~Mojż.~~ wyznaczył na przywódców, a 12 źródeł na 12 pokoleń izr.

19. Do hymnu nie należące zdanie przeszłe, nawiązując do zd. 1., podaje tylko krótko czas i powód wygłoszenia pieśni.
20. Mirjam, nazwana prorokinią, lub jasnowidząca, według IV. M. 12;2. Micha 6,4., jak Debora Sędz. 4;4. I. M. 20;7. „Siostra Arona" a nie Mojżesza, ponieważ wedł. Traktatu Sota jeszcze przed narodzeniem Mojż. miała prorokować, że urodzi się matce (syn) jeszcze jeden, który wybawi cały naród Izraela. Tamburet t. j. bębenek o jednej wyprężonej skórce w okrągłej ramce, zaopatrzonej blaszkami i dzwonkami, wydającemi dźwięki, gdy się palcami uderzy w rozpiętą skórę. Prymitywny ten przyrząd muzyczny, do podtrzymania taktu przy śpiewie i tańcach, dotychczas używany jest głównie przez kobiety na wschodzie. Sędz. 11;34. I. Sam. 18;6. Ps. 68;26.
21. Mojż. wygłaszał hymn pochwalny wobec mężczyzn, którzy za nim powtarzali, a Mirj. wtórowała za Mojżeszem tekst wobec niewiast, które za nią śpiewały.
22. Raszi objaśnia, że Mojż. musiał przemocą wyprowadzić lud znad morza Sitow, gdyż chciwie zbierali po Egipc. łupy, które były znaczniejsze, aniżeli te, które zabrali ze sobą, wychodząc z Egiptu. IV. M. 33;8.
23. Mara, prawdop. dzisiejsza Howara, na 15 godz. drogi od Suezu, gdzie dotychczas znajdują się źródła wód gorzkich. Stąd nazwa Mara = gorycz.
24. Niecierpliwy lud przy każdej uciążliwości, przy każdem niepowodzeniu zwracał się z wyrzutami do Mojż., jak gdyby on był powodem i sprawcą wszelkich niedomagań, a nie prosili go o radę lub pomoc. W każdym razie przyczyną narzekania była okoliczność, że po 3 dniach braku wody, znaleźli tylko gorzką, dlatego nie czyniono im (za to) wyrzutu za to szemranie. V. M. 9;22. Abarb.
25. Mojż. w każdem nieszczęściu błagalnie wołał do B. o zmiłowanie dla ludu. Istnieje na wschodzie drzewo rhododaphne, mające własność oddzielania wzgl. wchłaniania rozpuszczonych w wodzie gorzkich soli, poczem woda staje się zdatną do picia. Więc nie sposobem cudownym przez Mojż. ale za pośrednictwem (drzewa) odnalezionego przy pomocy B., które posiada osobliwą własność. B. nadał tam ludowi ogólne przepisy o obowiązkach wobec przełożonych i zgody między sobą, co wszystko w czasie wędrówki po pustyni ważne było do przestrzegania. Nachm.
26. Najpilniejszym obowiązkiem jest posłuch i spełnienie nakazów, co ich ustrzeże od wszelkich dolegliwości fizycznych i moralnych. Jak lekarz przepisuje pewne sposoby postępowania, aby zachować zdrowie fizyczne i chronić od chorób, tak przykazania Boże mają zapewnić spokój sumienia i pogodę ducha, a chronić od utrapień i upadków moralnych. 23;25. i V. M. 7;15. B. często doświadcza ludzi przez 1) dobrodziejstwa, 2) cierpienia, 3) przykazania.
27. Dolina Elim, obecnie Gurundel, 2 godz. drogi od Howary, także obecnie posiada lasy palmowe i łatwo można wykopać studnie. Pozostali więc tamże przez dłuższy czas. Tradycja zwraca uwagę, że 70 palm wskazuje na 70 /.

V Dzień 15. mies. ijar (Pesach katon), gdy zostali uwolnieni od trosk pożywienia i otrzymali nakaz święcenia soboty pod przewodem B. w drodze po bezludnej pustyni.

Γ „Cała gmina synów Izraela" t.j. wszyscy członkowie, całe zgromadzenie ludu.

(do w. 3 B. / Groźba klęski głodu, braku żywności, odebrała wszystkim odwagę i nadzieję. Brak chleba codziennego dla siebie i rodziny zamienia świat w pustynię.

P Skoro zabrakło pożywienia, stracili wiarę w Mojż. i szemrali przeciw niemu. Tak często z ubytkiem zapasów (lub w chwili niepowodzenia) ustaje wiara i ufność a człowiek zapomina ~~się~~ o dotychczasowych dobrodziejstwach i łaskach ~~Boga~~, którymi nas darzył i ~~otrzymywał~~. Także pod tym względem podobni jesteśmy do ówczesnych Izr., którzy tęsknili za Egiptem, że ~~[illegible]~~ mamy na względzie tylko złe w danej chwili, że zawsze nie zadowoleni i niewdzięczni narzekamy, a wspominamy tylko dobre z przeszłości. Herx.

Γ Wyraz הנני wskazuje, że B. już naprzód postanowił sposób żywienia ludu na pustyni a nie dopiero na skutek narzekania ludu i prośby Mojż. Hirsch.

= winno wzbudzić bezgraniczne zaufanie i świadomość czujnej opieki B.

Ƒ Do wszystkich synów Izr." a więc do tych, którzy potajemnie buntowali, i do tych, którzy jawnie wystąpili przeciw Mojż. i Ar.

כבוד = cześć, chwała, majestat, wspaniałość, szlachetność, świadczące o wzniosłych czynach B. w dziejach ludu izr.

= zawsze tylko jako skromny „sługa B." a nie jako przywódca.

Ŀ a która napełniła ich grozą.

ƒ 11. Przemówienia Mojż. i Ar. miały przysposobić lud do posłuchu ~~dla~~ wobec B.

Rozdz. 16. 1. Stacja Elim (IV. M. 33; 10.) pominięto, ponieważ tu nic ważnego nie zaszło. Pustynia Syn jest częścią pustyni arabs. na południ.-wsch. str. nad morzem Czerw. między 2 górami. Dn. 15. ijar t. j. w miesiąc po wyjściu z Egip., gdy wyczerpały się zapasy żywności. V

2. P lud szemrał z powodu braku pożywienia nie przeciw B., ale przeciw Mojż. i Ar., jak gdyby oni wbrew woli B. wyprowadzili ich z Egip. Więc znowu zwątpili w posłannictwo Mojż.: P

3. Obawiali się śmierci głodowej a woleliby umrzeć śmiercią naturalną. W przeciągu dni 30 spożyli chleb i mąkę, zabraną z Egip. a pozostało im tylko bydło. 17; 3. Zuchwalsi czynili wyrzuty przywódcom, sądząc, że Mojż. i Ar. na własną rękę, ich wyprowadzili na zgubę.

4. V „Zadeszczę", czyli ześlę w takiej obfitości, jak deszcz pada. „Chlebem" t. j. „pokarmem" pożywieniem. „Potrzebę codzienną" t. j. tyle żywności, ile potrzeba codziennie na zaspokojenie głodu dla każdego. „Wyjdzie lud" poza obóz. „Abym doświadczył go", czy postąpi podług pouczenia, że nie należy „zostawić na drugi dzień", zd. 19., ani zbierać w sobotę zd. 26. Stała zależność od łaski Opatrzności miała ich wdrożyć do posłuszeństwa z przekonania, a nie z musu, jak w niewoli. Manna zaczęła padać nazajutrz po sobocie. Trakt. Sab. 27.

5. A więc nowy cud (zd. 22. i 26.) stwierdzający wszechmoc B., co po z (zd. 2.

6. † Wieczorem przekonacie się, że Bóg wyprowadził was a nie my (Mojż. i Ar.)

7. L Wieczorem zaspokoili swe łakomstwo, co im wyszło na szkodę, ale zrana w życzliwej łasce B. obdarzy ich pożywieniem, które przekona ich o bezgranicznej władzy i nieprzebranem miłosierdziu Jego. „Czemżeśmy" wobec wszechwładzy B., który dla was cuda działa, że podburza się cały lud przeciw nam, jak gdybyśmy z własnego pomysłu was wyprowadzili. 14; 7. i IV. M. 14; 22. Widoczna skromność Mojż.

8. Mięso należy spożywać w miernej ilości, bo w sytości zaszkodzi a nasycenie się chlebem jest naturalnem i normalnem pożywieniem, służącem przez całe życie we wszystkich porach dnia i w każdym wieku. Wasze narzekania skierowane są nie przeciw nam, ale przeciw Bogu. Z obu ~~zdarzeń~~ wydarzeń t. j. że wieczorem otrzymacie mięso, którego tak pragniecie, a zrana pokarm, którym stale będziecie się żywili, poznacie, że nie my bezsilni, ale że Bóg wszechmogący wyprowadził was z Egip. Mojż. występuje =

9. „Zbliżcie się" w stronę słupa ognistego, jako widomego znaku obecności Boga (zd. 10.) i ukorzcie się przed Nim. Słup ognisty na pustyni wskazywał miejsce dla zebrania ludu. B. usłyszał „szemranie wasze", więc nie potrzebne (moje pośrednictwo.

Ku 10. pustyni", którą mieli przebyć L

7 11. 12. „Nad wieczorem", jak 12; 6. „Chleb" w znaczeniu wogóle pokarm, pożywienie. Na widok nowego dowodu opieki B. uznają Jego niewyczerpane miłosierdzie.

13. W Egipcie i w Syrji znajduje się rodzaj przepiórek wielkości ~~gołębi~~ synogarlic, które z powodu tłustości latają nisko i (wielkiemi stadami) osiadają na ziemi, dlatego można je łatwo upolować. IV. M. 11; 31. Ps. 78; 26.-29. Cud polega na tem, że w oznaczonym czasie i w niezwykłej ilości się pojawiły.

Polecenie (zd. 5.) Mojż. dopiero obecnie podaje, aby bezpośrednie doświadczenie utkwiło w pamięci ludu.

(dla zarobkowania na wyżywienie) (uszlachetnienie siebie na rzecz B.)

□ obowiązków zajęć powszednich, a duchowe uświęcenie X w dniu tym ma być celem spoczynku sobotniego.

14. Raszi wyjaśnia, że na ziemi osiadła, jak zwykle rosa, na której znajdowała się manna, pokryta drugą warstwą rosy, która z pojawieniem się promieni słońca ulotniła się. IV. M. 11;7-9. V. M. 8;3. i 16. Ps. 78;23-25. 105;40. Nech. 9;15.

Biblia nie mówi o rodzaju manny, która w Arabji i miejscami we Włoszech znajduje się często na tamaryszkach i niektórych krzakach, które [illegible] i pod niemi, a używają ją jako lekarstwo i do słodzenia, ale tu mowa o mannie osobliwych właściwości: 1) nie jest wspomniane, jakoby pochodziła z rodzaju roślin, albo została przyniesiona wiatrem, lecz znaleziono ją koło obozu pod rosą; 2) znany rodzaj manny nie pojawia się przez cały rok, ani nawet co roku, i nie w takiej ilości, żeby lud mógł się nią nasycić zamiast chlebem; 3) nie znajduje się wszędzie w Arabji, tylko miejscami; 4) zwykła manna, spożywana przez dłuższy czas, staje się zabójczą, podczas gdy Izr. żywili się przez 40 lat swoją manną codziennie; 5) zwykła manna nie daje się tłuc, jak to czynili Izr. ze swoją manną; IV. M. 11; 8. 6) zwykłą mannę zapewne znaliby Izr. i nie pytaliby się: „Cóż to jest?" (zd. 15) i nie byliby przechowywali tego dla pokoleń, aby widziały ten pokarm cudowny (zd. 32); wreszcie 7) zwykłej manny nie byliby zbierali w 6. dniu podwójnie a w sobotę byliby ją też znaleźli. Herz.

15. Wyraz מן tłumaczą niektórzy „dar Boży" od מנה

16. Omer = 1/10 efy, czyli objętość ok. 43 zwykłych jaj kurzych t. j. nieco ponad 2 l. „W stosunku do spożycia" t. zn. według potrzeby do nasycenia się na każdą osobę dziennie. Jeżeli kto chciał spożyć więcej (do nasycenia), tedy otrzymał od tych, którzy mniej spożywali.

17. Stosownie do ilości osób w rodzinie zbierano przypuszczalne nadwyżki.

18. Czy kto zbierał więcej, czy mniej, to w każdym razie jadł do syta.

19. Nie mieli zostawiać na dzień następny, lecz dać temu, który więcej potrzebował, albo zniszczyć, aby przez to okazać ufność w Boga i aby się nie rozleniwiali, ale żeby codziennie stawali do pracy i starali się o chleb powszedni, więc obowiązkowo skromnie się żywić, a unikać chciwości i skąpstwa.

22. Opowiedzieli, że uczyniono podług jego rozkazu (zd. 5.) i zapytali, dlaczego tak nakazał i jak mają przechować mannę, aby była jadalna? Ibn Ezra.

23. Mojż. nie zapowiedział naprzód, jak mają postąpić co do soboty, aby się przekonali, że pozostawiona na dzień następny manna psuła się, a w sobotę nie uległa psuciu, co znowu było dowodem szczególnego urządzenia. Ibn Ezra tłumaczy, że po 1 omerze mieli piec i gotować w piątek, a po 1 omerze na sobotę. Onkel. i Raszi rozumieją: pieczcie i gotujcie po 2 omery odrazu na dziś i na jutro. Zaprzestanie, wstrzymanie się od wszelkiej —

25. Sobota, poświęcona dla wypoczynku i rozmyślania o błogosławieństwie Boga, ma być wolną od pracy i starań o chleb codzienny. „Dziś nie znajdziecie", dając do zrozumienia, że jutro znowu będzie. W ten sposób starał się ich uspokoić, aby w sobotę nie troszczyli się o dzień następny. Raszi.

26. W sobotę ustają także nowe zjawiska z dziw B.

F ~~W~~ wszak dowodnie (przez doświadczenie) i naocznie stwierdzić możecie

P, że B. ~~[illegible]~~dał wam nakaz święcenia soboty dla „waszego" dobra.

V czyli, że ustała wszelka troska, któraby zamąciła i przerwała bezwzględny spoczynek sobotni, przez staranie o pokarm codzienny.

= także w normalnych warunkach zdobywania pokarmów i pożywienia, że są darem i łaską opatrzności B.

27. Przecież znaleźli się niedowiarkowie i poszli szukać, ale się zawiedli.
28. Często niegodziwi, przekraczający przepisy i przykazania, są powodem gniewu Boga i nieszczęścia dla całego ludu.
29. „Patrzajcie" t.j. nowy dowód szczególnej łaski, że manna dziś w sobotę nie uległa zepsuciu i że B. żąda, aby dzień ten był uświęcony, dlatego w piątek darzył was manną także na dziś. Prawdopodobnie do tego czasu nie znali przepisu o święceniu soboty, który dopiero ze zjawieniem się manny został wprowadzony, ponieważ przez ustawiczne objawienie się Boga przez ten cudowny pokarm święcenie soboty przez 40 lat ciągle się ponawiało i ustaliło jako wyznanie wiary w jedynego Boga i Stwórcę. „Niech zostanie każdy na miejscu swojem" i t. d. Na podstawie tego nakazu Rabini ustanowili przepis, że w sobotę nie należy wyjść poza granicę miejsca stałego mieszkania dalej, niż 2000 łokci (1 km) תחום שבת, bo taka była odległość Przybytku św. od obozu. Talm. Erubin rozdz. 5.
30. Spoczynek polegał na tem, że już nikt nie wychodził w sobotę po mannę. V. 6.
31. „Dom Izraela" t.j. cały ród, wszystkie pokolenia Izr. 40, 38. i III M. 10; Dotychczas nie zdołano dokładnie zbadać, co to były za ziarnka. Przypuszczenie, jakoby to była żywica, występująca (w nocach letnich) kroplami na pniach i gałęziach drzewa tarfowego na półwyspie Synajskim i w Egipcie, nie jest uzasadnione, gdyż ta żywica jest miękka i topnieje za dnia, więc nie daje się tłuc, ani mleć, ani piec, ani gotować. Ponadto znaliby ją Izr. i nie pytaliby: co to jest?
32. „Aby widzieli" naoczny dowód opieki Boga, który posiada niezliczone „środki wyżywienia dla tych, którzy strzegą jego przykazań! (potrzebujący szczególną ... aby nie dopuścić)
33. „Bańka" t.j. naczynie gliniane (Kaniopie) lub szklane z nakrywką; niekt. sądzą, że była ze złota lub srebra. Zarządzenie to miało przypominać =
34. Aron ustawił ją później w Przybytku przed Arką przymierza, obecnie tylko przed słupem obłocznym. Dokładne spełnienie nakazu. 12; 50.
35. W Arbat-Moab, gdzie Mojż. umarł dn. 7. adar. V. M. 34; 1. Joz. 5; 11. Oprócz manny mieli także przepiórki (rozd. 13.) i bydło (17; 3.). III. M. 8; 2. IV. M. 7; 13. V. M. 2; 6. Joz. 1; 11. Manna ustała (sam), gdzie przekroczyli Jordan. Joz. 5; 12.
Cudownie, jak mannę, zsyła Bóg każdemu rolnikowi, rzemieślnikowi, kupcowi i przemysłowcowi, chleb codzienny według liczby głów, które ma w domu, chociaż nieraz dzień naprzód nie wie, jak Izr. na pustyni, skąd przyjdzie dnia następnego. Ale każdy musi wyjść i szukać pożywienia, jak Izr. na pustyni. Kto jest leniwy do pracy, albo w niewłaściwym czasie pracuje, dla tego chleb z nieba nie czeka. Do pracowitości konieczne jest także umiarkowanie i skromność w używaniu, aby łakomstwo nie pożądało swych garnków z mięsem

F mnie uśmiercić a ja nie mam już sposobu, aby ich uspokoić.

P. „Przejdź" do pobliskiego Chebronu.

√ Wszystkie dotychczasowe doświadczenia na pustyni, jak mara, przepiórki, manna, sobota, woda ze skały, miały pouczyć lud izr. o stosunku do sił przyrody, że ma ufać tylko jedynemu B., który nim się opiekuje. Zajście z Amalekiem miało wykazać, jak się lud izr. ostoi wobec przemocy ludzkiej. Hirsch.

bez zaczepki

Jak Ezaw spowodował, że Jakób musiał zaznać niedoli w wędrówce życia, tak potomek Ezawa Amalek pierwszy stanął do walki z potomkami Jakóba (Izraela), gdy zdążał do samodzielności narodowej. Hirsch.

Egiptu, wtedy utrzymanie (się) znajdzie a zdrowie nie będzie narażone na szkodę, jak przy wymierzonej i skromnej mannie na pustyni. Kto ze skąpstwa potem nie używa tego, co zarobi, dla utrzymania i pokrzepienia a nie zbyt bojaźliwie wciąż gromadzi, aż zmarnieje, jak u małodusznych (zd. 20.), ale z wiarą w najdobrotliwszego Ojca także przyszłość ufa i używa sobie i najbliższym, co konieczne, a z pozostałego nasyci także zgłodniałych i nędzarzy, jak każdy Izr. na pustyni ze swego nadmiaru udzielał innym (zd. 18.), kto jeszcze potem, jak Izr. (zd. 30.) gromadzi nietylko dla utrzymania ciała, ale także na sobotę i na chwile uroczyste dla duszy, kiedy zbiera wzniosłe myśli i uczucia, potrzebne dla życia umysłowego, wyższego, ten należy do szczęśliwych, ten zawsze będzie zadowolony. Herx.

Rozdz. 17. 1. Stacje Dafka i Alusz (IV. M. 33; 12. i 13.) są pominięte, ponieważ tam nic ważnego nie zaszło. Refidim, niedaleko Chebronu, obecnie Feirân.
2. „Dajcie" odnosi się do Mojż. i Ar., ponieważ Mojż. przemawiał do ludu tylko za pośrednictwem Ar. Swarzycie się ze mną, a właściwie doświadczacie Boga (zd. 7.), czy jeszcze dba o was, przez co okazujecie niewiarę w Jego opatrzność mimo tylu dowodów, wątpiąc, czy da wam wodę z suchego gruntu.
3. „Mnie i dzieci moje" t. zn. wszyscy jednogłośnie wystąpili z temi zarzutami.
4. „Wołał" błagalnie. Rozgoryczenie ludu jest tak wielkie, że gotowi
5. „Weź ze starszych Izraela" na świadków, aby widzieli, że wody ukazały się na twoje rozrządzenie i aby nie twierdzili, że wody były już tam poprzednio. Laskę, którą uderzyłaś w rzekę", aby lud przekonał się, że służy ona nietylko do karania (faraona i Egipcjan), ale także do czynów zbawiennych. Raszi.
6. To samo zjawisko powtarza się w Kadesz. IV. M. 20; 8. Wzmianki o tem są: V. M. 8; 15. Jez. 48; 21. Ps. 78; 15. 105; 41. i 114; 8. Nech. 9; 15.
7. מסה = doświadczenie, pokusa, kuszenie; מריבה = sprzeczka, swary, kłótnia. Massa V. M. 6; 16. i 9; 22. razem z Meriba V. M. 33; 8. Ps. 95; 8.
8. Rozbójniczy i grabieżczy arabski naród, Amalek (I. M. 14; 7.) był pierwszy, który tu napadł na Izr. i wielokrotnie jeszcze pobił; stąd wynikła stała nienawiść między nim a Izr. Amalek miał ludowi przypominać, że Bóg zawsze go ochrania w niedoli i w twodze. I. M. 14; 7. i 36; 12.
~~9. ...~~

F Nie orężem zwyciężyli Izr., ale wiarą w B., którą podtrzymywał Mojż., trzymając laskę wzniesioną. Am

P Jozue tylko osłabił, czyli pokonał czasowo lud Amaleka, który dopiero później został wytępiony.

♯ Gdy wytępiona zostanie ~~chwała~~ pamięć grabieżczych i zbrodniczych zwycięstw przemocy, wtedy nastąpią błogie czasy spokoju i chwały B. dla szczęścia ludzkości.

** Walka przeciw niegodziwości i bezprawiu jest walką w imię B. i na chwałę B., aby rozpowszechnione zostało prawo i przepisy B. przez pokolenia i wieki.

9. Po raz pierwszy Jozue, sługa i następca Mojżesza (IV. M. 13; 16.) występuje zatem już w pierwszej potyczce Izr. jako wódz. „Wybierz nam" t. j. mnie i sobie, czem przyznaje mu równość. Mędrcy też głoszą: „Niech będzie szacunek ucznia twego tak cenny tobie, jak twój własny, a szacunek towarzysza twego, jak cześć dla nauczyciela, a cześć dla nauczyciela twego, jak cześć dla Boga. Pir. Ab. IV. 15. Raszi.

10. Chur według podania był synem Kaleba i Maryi, a dziadkiem Becalela. Talm. Sota 11.

11. ~~Dopóki~~ Mojż. trzymał cudotwórczą laskę w górze, zwyciężali Izr., skoro jednak widzieli obniżenie laski, sądzili, że Mojż. wątpi w zwycięstwo, a wtedy uciekali przed wrogiem. Raszb. Talm. Rosz-Hasz. 29. podaje, że Mojż. podniesieniem rąk do modlitwy dodawał im otuchy do walki. W każdym razie ma to stwierdzić, że zwycięstwo pochodzi od Boga dla przekonania wątpiących (w. 7. i 15.) a Mojż. był wysłannikiem jego.

12. Wzniesione ręce stwierdzały, że Mojż. bezustannie błagał Boga o pomoc.

13. „Amaleka i lud jego" (hendiadys) t. j. zamiast lud Amaleka t. j. forma retoryczna przez dwuimienne nazwanie przedmiotu. Nie tylko król, ale i lud cały uznali zwycięstwo Izr., których przedtem lekceważyli.

14. Po raz pierwszy mowa o piśmie. Napad Amaleka V. M. 25; 17. Czy mowa o księdze „Zakonu", czy o „księdze wojen" nie jest podane. „Włóż w uszy", czyli opowiedz wyraźnie i dokładnie. Ponieważ Amalek, pierwszy z królów, wystąpił zbrojnie przeciw Izr., więc klęska jego ma być uwieczniona dla odstraszenia innych od napadu na Izr. a imię jego t. j. potomstwo jego doszczętnie wytępione. Ps. 9; 7. Groźba ta powtórzona jest: IV. M. 24; 20. V. M. 25; 19. i spełniona została częścią przez Saula, a częścią przez Dawida. I. Sam. 15; 27.

15. Nazwa ołtarza lub miejscowości ma być symbolem i upamiętnić nadzwyczajne zdarzenie, że zwycięstwo pochodzi od Boga. Podobnie Jakób nazwał swój ołtarz „Bet-El" I. M. 33; 20. „Wiekuisty sprawiedliwością naszą" Jer. 33; 16. Mojżesz w ten sposób usuwa od siebie sławę zwycięstwa i przyznaje ją wyłącznie Bogu, który oddał mu laskę, jako proporzec Boży.

16. Wzniesienie ręki oznacza często przysięgę V. M. 32; 40. Znaczenie tego zdania jest: Bóg przysięgł, że wiecznie zwalczać będzie Amaleka. Nasze zwycięstwo było zwycięstwem Boga. „Bóg j. proporcem moim", ponieważ rękę przyłożyłem do proporca Boga.

„Bóg jest proporcem moim!" ma być przewodnią myślą, pociechą moją, wezwaniem mojem w walkach życiowych! Bogu zawdzięczam zwycięstwo nad małymi wrogami, nad niepowodzeniami i nad przeciwnościami różnego rodzaju. On będzie moim proporcem, za którym nadal zawsze postępuję i który daje mi zwycięstwo. Raszi.

F ~~Mojż. wyprawił ją do ojca~~ (z ~~dziećmi~~), aby uchronić ich (od prześladowań,) od trudów i niebezpieczeństw długoletniej, ~~uciążliwej~~ pielgrzymki przez pustynię.

Γ więc to wzmocniło jego wiarę w B. wszechmocnego.

P חסד = pobożny, קנ׳ = gorliwy,

»Jetro przybył z żoną i z synami Mojż. nie w tym celu, aby ich zostawić, lecz ~~aby nasycić~~ z tęsknoty za nim, i aby się osobiście przekonać o prawdziwości nadzwyczajnej opieki B.

Rozdz. 18. 1. Ibn Ezra, Raszb. i Ranke przypuszczają z uwagi że zd. 5. wspomina o Synaju, zd. 16. o nadaniu przykazań i że Jetro zd. 27. (IV. M. 10; 30.) wrócił do domu, gdy Izr. odeszli od góry Synaj, gdzie także zastosowano radę Jetry, V. M. 1; 6–19. – iż Jetro przybył do Mojż. dopiero po nadaniu przykazań na Synaju. Tu jednak wspomniane jest, aby nie przerywać nadania przykazań, rozdz. 19. aż do IV. M. 10. opowiadaniem o zarządzeniach ludzkich, które Jetro poradził. Tradycja jednak uznaje, że rozdz. ten umieszczony jest w chronologicznym porządku, gdy Mojż. był już u góry Synaj (17; 5.), powrót Jetry zaś nastąpił po nadaniu przykazań, a w tem miejscu jest wspomniane, aby zakończyć opowiadanie o Jetrze.

„Gdy usłyszał… o tem wszystkiem" t. j. o wszystkich cudach w Egip., o których opowiadała Cypora, wróciwszy do ojca,** a zwłaszcza teraz o przejściu przez morze, o mannie, o wydobyciu wody ze skały i o zwycięstwie nad Amalekiem. Jetro miał siedmiorakie imiona: רעואל = Reguel II. M. 2; 18. יתר Jater, gdyż z powodu niego Tora pomnożona została o 1 rozdział (od zd. 21. „A ty upatrz…) יתרו, Jetro = dostojny; חובב, Chobab, ponieważ umiłował Torę (Sędz. 4; 11.) [illegible], פוטיאל, [illegible]. „Dla Mojżesza i dla Izraela" Mojż. duchowo i moralnie tyle ważył u Boga, ile cały Izrael. Raszi.

3. Gdy na rozkaz Boga, Mojżesz (4; 19.) udał się do Egiptu, wtedy zabrał żonę i synów, ale widząc ucisk i przewidując klęski, wyprawił ich do ojca. 4; 20. F

5. Jetro nie wahał się pójść na pustynię, chociaż był tak dostojnym panem, co poczytano mu za szczególną zasługę. >>

6. „Zawiadomił" za pośrednictwem posłańca.

7. Mojż. wyszedł teścia swego, pokłoniwszy mu się, chociaż widział się tak odszczególnionym przez Boga, ale był nader pokorny. IV. M. 12; 3.

8. „I opowiedział" mu dokładnie, aby przekonać teścia o szczególnej opiece Boga.

9. Dotychczas ani jeden niewolnik nie mógł ujść z Egip. a teraz wyruszyło 600.000 samych dorosłych mężczyzn, prócz niewiast, młodzieży i dzieci. Raszi.

Ocalił 10. „Nas" t. j. Mojż. i Ar. oraz lud izr. z pod jarzma tyrańskiego faraona, nieludzkich, gnębiących dozorców i rozzuchwalonego, odkiezałego tłumu egip.

11. Wprawdzie znałem już przedtem wielkość i wszechmoc Boga, ale teraz uznaję z wszystkich nadzwyczajnych czynów, że Bóg Izr. jest potężniejszy, niż wszystkie bożyszcza (15; 11.)F zwłaszcza, że ukarał Egipc. temi klęskami, ~~(śmierć pierworodnych i utonięcie w wodzie)~~, któremi sami zbrodnie popełniali, zamierzając wytopić nowonarodzonych, i wytępić cały ród Izraela, gdy tymczasem ich pierworodni zmarli nagle a sami wytraceni zostali przez ten sam żywioł. (Raszi. Mech. 9; 10.

F w które niegdyś wierzył i w które inni wierzą.

√ Wolni od trosk o pokarm codzienny, od zajęć gospodarczych, od pracy fizycznej, pragnęli wiadomości i wyjaśnień w sprawach religijnych i prawnych.

xx W wątpliwych wypadkach apelowali do wyższych instancyj nie strony, ale sami sędziowie.
Według obliczeń było ~~[illegible]~~ za czasów Mojż. sędziów-naczelników 78.600.

√ Według brzmienia V.M.1;13. miał sam lud (wyznaczyć z pomiędzy swoich pokoleń) swych naczelników a Mojż. ich zatwierdzał. Wybory były więc bezpośrednie i wedle czterech kategoryj: dziesiętnicy, pięćdziesiętnicy, setnicy i tysięcznicy.
Późniejszy ustrój sądowy także miał 4 instancje: 1. sądy prowincjonalne, złożone z 3 członków w każdej gminie ~~miejscowości~~, 2. sądy miejskie z 23 członków w każdem większem mieście, 3. wyższe przy wejściu na górę Moria i przed wejściem do przedsieni Świątyni, wreszcie 4. najwyższy trybunał z 71. członków t. j. Wielki Synod w przedsieni Świątyni.
xx

12. Ofiar rzeźnych nie spalono w całości, jak całopalne, lecz składano je jako ofiary dziękczynne a częściowo spożywano je jako przyjazną ucztę przymierza, co nazywano spożywaniem (pokarmu) przed Bogiem. Jetro ofiarował rzeźną za wyzwolenie Izraela, więc dla Boga Izraela a nie dla bożków. (zd. 11.). Dlatego Aron i najstarsi, jakoteż Mojżesz, który towarzyszył Jetrze, odkąd go przywitał, mogli uczestniczyć w tej uczcie, która odbyła się w namiocie Mojżesza (zd. 7.).

14. Raszi sądzi, że Jetro czyni Mojżeszowi niejako wyrzut, że sam, jakby władca, siedzi a lud stoi koło niego cały dzień, co uważa za lekceważenie ludu.

15. „Przybywa" lud można uważać za usprawiedliwienie, że lud nie stoi przez dzień cały, ale jedni przychodzą a inni odchodzą, skoro wysłuchali rozstrzygnienia na podstawie objaśnienia przykazań i nauk Bożych. „Aby radzić się Boga" t. zn., że lud uznaje prawa i wolę Boga („prawo jest Boga" V. M. 1; 17.), które w imieniu Boga wypowiadam w ich sprawach wątpliwych i spornych, dlatego nikt inny (ani Aron, ani Chur, ani Jozue,) nie może mnie zastąpić, ani pomóc mi. Urząd sędziowski był więc dla Mojżesza bardzo uciążliwy. IV. M. 11; 14. V. M. 1; 9.

18. Jetro nie gani samej sprawy, ale sposób postępowania. (zd. 23.). Sam Mojż. znuży się nadmierną, wyczerpującą pracą, a lud znuży się wyczekiwaniem, aż kolej przyjdzie na każdego dla jego sprawy. Taki sposób prowadzenia spraw obciąża i Mojżesza i lud cały.

19. Jak powiedziałeś (zd. 15.), broń zawsze sprawy ludu przed Bogiem, (bądź rzecznikiem ludu wobec B.,) służąc ludowi jako tłumacz wobec Boga, ale tylko w sprawach ważnych a dla spraw mniejszej (spornych, prawnych) wagi ustanów sobie podwładnych sędziów. (zd. 21.).

Jako upełnomocniony i upoważniony od Boga, rozstrzygaj tylko sprawy religijne i (najtrudniejsze i najważniejsze (prawne)), do których potrzebne jest natchnienie Boże, stosowanie przykazań i zrozumienie nauk Bożych.

21. „Upatrz sobie" swoim jasnowidzącym wzrokiem „mężów dzielnych" t. j. 1) odważnych, wypowiadających śmiało swoje zdanie i przekonanie, 2) bogobojnych, którzy rozumnie przestrzegają przepisów Zakonu a stosują się tylko do woli i nakazów Boga, 3) miłujących prawdę t. j. bezstronnych, nie kierujących się żadnemi względami ubocznemi, ani na stanowisko, ani na pokrewieństwo, 4) gardzących bogactwem, a więc nieprzedajnych, nieprzekupnych i dlatego zaufania godnych. To są główne i rozstrzygające znamiona, które powinny cechować każdego uczciwego sędziego. Raszi.

Powodzenie gminy i społeczeństwa zależy od dzielnych przełożonych, posiadających powyżej podane przymioty.

P Ustrój sądowy instytucji nadany został przed ogłoszeniem praw i przykazań.

Ogół ludności należy podzielić liczebnie po 10, 50 i t.d., którzy mają mieć swego przełożonego a ci wszyscy mają być podlegli Mojż.

22. Przekażując im sprawy mniejszej wagi i łatwiejsze do rozstrzygania, ulżysz sobie, a oni będą wspólnie z tobą dźwigali ciężar pracy i odpowiedzialności. Tem samem udogodnisz także sprawy całemu ludowi, bo nie będą musieli tak długo czekać na rozstrzygnięcie spraw spornych.

23. Mojż. powinien naprzód zasięgnąć przyzwolenia Boga. Jeżeli tak postąpi przy pomocy Boga, wtedy sprawy zostaną snadnie załatwione a strony sporne pogodzone i spokojnie wrócą wszyscy do siedzib swoich, a to wszystko razem utrwali jego stanowisko i otoczy się wobec ludu razem z Aronem, Abihuem i Nadabem oraz 70 starszymi.

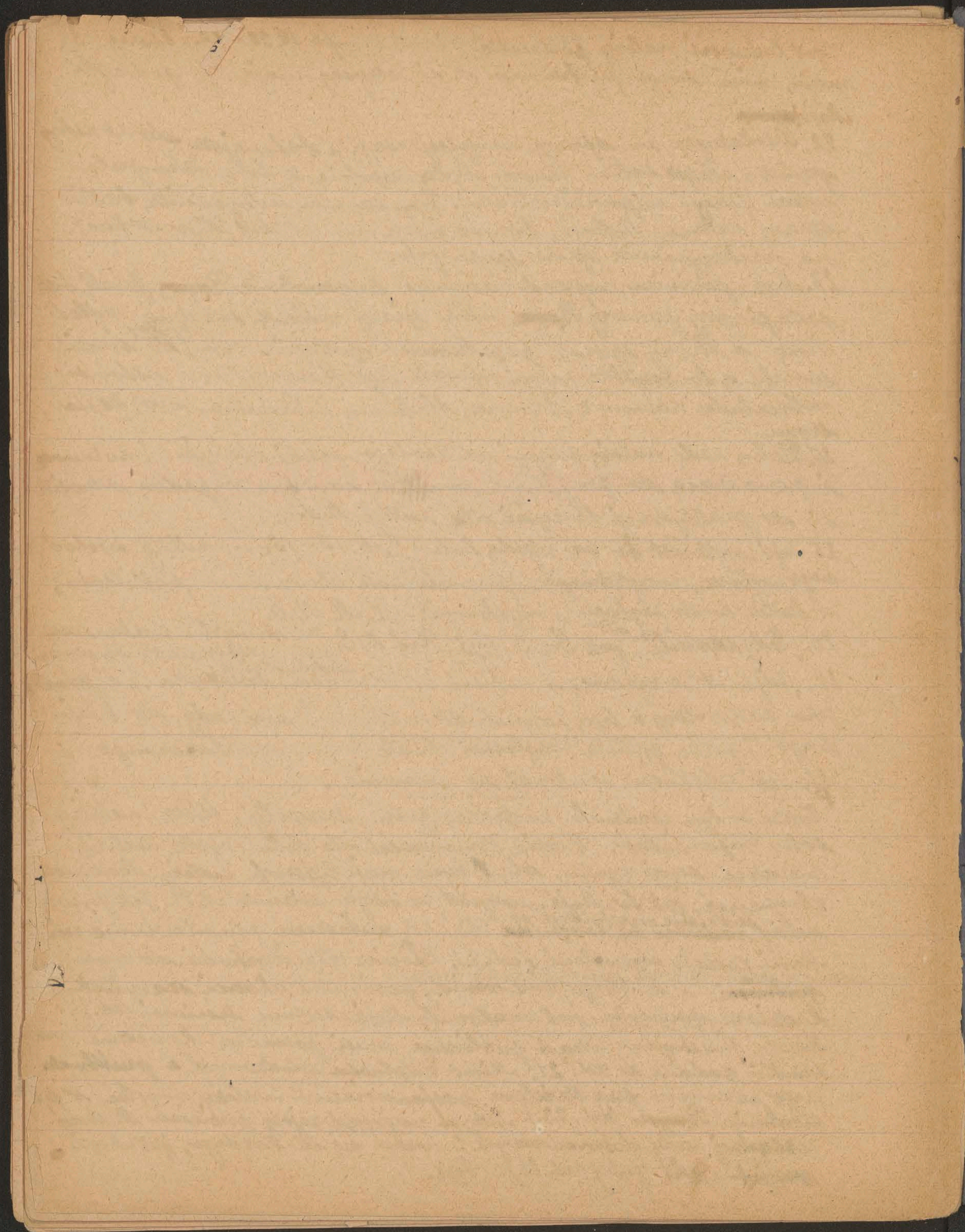
24. Dobrą radę należy przyjąć od każdego, jeżeli okażę się rozumną i prowadzącą do pomyślnych wyników, co w tym wypadku odnosiło się do praktycznej korzyści dla całego ludu.

25. Mojż. wykonał to za zgodą ludu (V. M. 13–15.) i według swobodnego wyboru, uwzględniając przynależność do danego pokolenia; a także co do wyboru „najstarszych": IV. M. 11:6.

26. „Tedy sądzili", jak Przez. S. 14:3. Rut. 2;8. z obowiązku każdego czasu a nie według dowolnego uznania kiedyby chcieli.

27. „Odprawił" w zgodzie, w miłości i z oznakami szacunku. „a poszedł" Jetro zadowolony z tego, co widział w skutkach swej rady, „do kraju swego", gdzie gorliwie rozgłaszał chwałę Boga wszechmocnego, o którego wielkości przekonał się naocznie.

Także w tym rozdziale zachodzą pewne szczegóły, które należy sobie zapamiętać. W razie konieczności dla dobra ogółu należy narazić swoje życie, ale życie najbliższych należy ile możności zabezpieczyć, jak to Mojż. uczynił ze swoją rodziną (zd. 2). Jak Jetro, należy serdecznie uczestniczyć w szczęściu bliźnich, zwłaszcza, gdy niewinnie uciskani zostają wyzwoleni (zd. 9.). Chociaż kto dochodzi do wysokiego stanowiska i wielkiego znaczenia, powinien okazać szacunek ludziom godnym, jak znakomity Mojż. swemu teściowi (zd. 7.). Każdy, piastujący urząd publiczny, musi posiadać koniecznie warunki, podane w zd. 21. Mimo zdolności wrodzonych i praktycznego rozumu przy każdem postanowieniu należy myśleć o przyzwoleniu Boga (zd. 23.). Nawet najmędrszy powinien słuchać rozsądnej rady doświadczonych i uczyć się od każdego, jak Mojż. od Jetry (zd. 24.). Herz.

11. Teraz ~~poznaję~~ poznam, że wyższy jest Wiekuisty ponad wszystkie ~~bożyszcza~~ bogi (zwrócił się)
gdyż ~~taż sama rzecz~~ w sprawie, w której zbrodniczyli ~~, co przeczne (knuli przeciw Izraelowi) nimi~~ przeciw nim ~~na nich~~ (spadła)

12. I ~~złożył~~ ofiarował Jetro, teść Mojżesza, całopalenia i ofiary pochwalne Bogu; i przybył Aaron
i wszyscy starsi Izraela ~~ludu~~, by spożyć chleb ~~z godów~~ wraz z teściem Mojżesza przed Bogiem.

13. I stało się nazajutrz, że zasiadł Mojżesz dla sądzenia ludu a
stał lud koło Mojżesza od rana do wieczora.

14. I widział teść Mojżesza to wszystko, co on czyni dla ludu, więc
rzekł: – Cóż to za sprawa, ta którą ty czynisz dla ludu? Dlaczego ~~Czemuż~~ ty siedzisz
sam a cały lud stoi koło ciebie od rana do wieczora?

15. Więc odpowiedział Mojżesz teściowi swemu: – Gdyż przybywa
do mnie lud, aby radzić się ~~badać sprawy~~ Boga.

16. Gdy mają sprawę, co przychodzi ~~przybywają~~ do mnie, wtedy rozsądzam między
człowiekiem i między bliźnim jego i uświadamiam o ustawach Boga i naukach Jego.

17. Tedy rzekł teść Mojżesza do niego: – Nie dobra to rzecz, którą ty czynisz.

18. Znużyć, znużysz tak siebie, jak lud ten, który z tobą ~~koło ciebie~~, gdyż za
ciężka dla ciebie sprawa, nie zdołasz wykonać jej sam.

19. Teraz usłuchaj głosu mego, jak poradzę tobie, a ~~niechaj~~ będzie Bóg
z tobą; ty dla ludu bądź wobec ~~pełnomocnym~~ Boga, ~~że~~ i przedłóż ty sam sprawy
przed Bogiem.

20. I objaśniaj im ~~opowiadaj o nich~~ ustawy i nauki i uświadamiaj im drogę, któ-
rą postępować mają, i czyny, które wykonywać ~~spełniać~~ mają.

21. A ty upatrz ~~wyszukaj~~ z całego ludu mężów dzielnych, czczących Boga,

mężów prawdy, ~~nienawidzących zysku~~ wrogów przekupstwa (~~łatwo~~) i ustanowił ich ~~nad nimi~~ naczelnikami ~~przełożonymi~~ tysięcy, naczelnikami ~~przełożonymi~~ stu, naczelnikami ~~przełożonymi~~ pięćdziesięciu i naczelnikami ~~przełożonymi~~ dziesięciu.

22. Niech sądzą lud każdego czasu i będzie, że wszelką sprawę większą przedstawią tobie ~~przywiodą przed ciebie~~ a wszelką sprawę mniejszą rozsądzą (sami) ~~oni~~, aby ulżyć tobie i poniosą (ciężar) z tobą.

23. Jeśli sprawę tę wykonasz, a przykaże ci Bóg, wtedy zdołasz ostać się a także wszystek ~~cały~~ lud ten do miejsca swego przybędzie ~~wróci~~ w spokoju ~~w pokoju~~.

24. I usłuchał Mojżesz głosu teścia swego i uczynił wszystko, co powiedział.

25. I wybrał Mojżesz mężów dzielnych z całego Izraela i ustanowił ich naczelnikami nad ludem, naczelników ~~tysięczników~~, naczelników stu ~~setników~~, naczelników pięćdzie-sięciu ~~tników~~ i naczelników dziesięciu ~~(dziesiętników)~~.

26. I sądzili lud każdego czasu, sprawę trudną musieli (przywodzili) przed Mojżesza, a każdą sprawę mniejszą sądzili (~~oni~~) sami.

27. I odesłał ~~odprawił~~ Mojżesz teścia swego i poszedł sobie do (swego) kraju.

Rozdz. 18. 1. Gdy usłyszał o tem wszystkiem" t. j. o wszystkich cudach w Egipcie", o których opowiadała Cypora, wróciwszy do domu, a zwłaszcza teraz (o mannie, o wydobyciu wody ze skały) o przejściu przez morze i o zwycięstwie nad Amalekiem. Jetro miał siedmiorakie imiona: (רעואל) Reguel (II. M. 2; 18) יתר Jater, gdyż przez niego Tora pomnożona została o jeden rozdział (od zd. 21. A ty upatrz...) יתרו Jetro = dostojny חובב Chobab, gdyż umiłował Zakon, (Sędz. 4; 11), קיני

„Dla Mojżesza i dla Izraela" Mojżesz duchowo i moralnie tyle ważył ~~ważył~~, co cały Izrael u Boga. Raszi.

3. Gdy na rozkaz Boga (Mojż. 4; 19) udał się do Egiptu, wtedy zabrał żonę i synów, ale widząc ucisk, odesłał ich do domu. i przewidując klęski)

5. Jetro nie wahał się pójść na pustynię, chociaż był tak dostojnym panem, co poczytano mu za szczególną zasługę.

6. „Zawiadomił" za pośrednictwem posłańca.

7. „Mojżesz uczcił teścia swego, pokłoniwszy mu się, chociaż czuł się tak odszczególnionym przez Boga, ale był bardzo pokorny. IV M. 12; 3.

8. I opowiedział"... dokładnie, aby przekonać teścia o szczególnej opiece Boga.

9. Dotychczas ani jeden niewolnik nie mógł ujść z Egiptu a teraz wyszły te 600.000 samych dorosłych mężów, prócz niewiast, młodzieży i dzieci.

10. Jęczeli nietylko pod przemocą tyrańskiego Faraona, ale także nieludzkich pod przemocą, gnębiących dozorców i (zdziczałego) rozzuchwalonego tłumu egipskiego.

11. Wprawdzie znałem już przedtem wielkość i wszechmoc Boga, ale teraz poznaję z wszystkich nadzwyczajnych czynów całem przekonaniem. Ponad wszystkie bożki" bożyszcza w które sam wierzył i w które inni" wierzą. „Którą zbrodniczyli" t. zn. przez zbrodnię wytopienia wszystkich izraelskich nowonarodzonych kmiotków zamiar wytępienia całego rodu Izraela; tymczasem (sami zostali wytraceni przez ten (ich pierworodni zginęło zmarli nagle a) potopieni tym żywiołem.

12. Przybył Aron"... bo Mojżesz już towarzyszył Jetro, odkąd go przywitał. Przed Bogiem" t. zn. tam, gdzie złożono ofiary. Udział w służbie Bożej jest niejako rozkoszowaniem się w chwale Bożej.

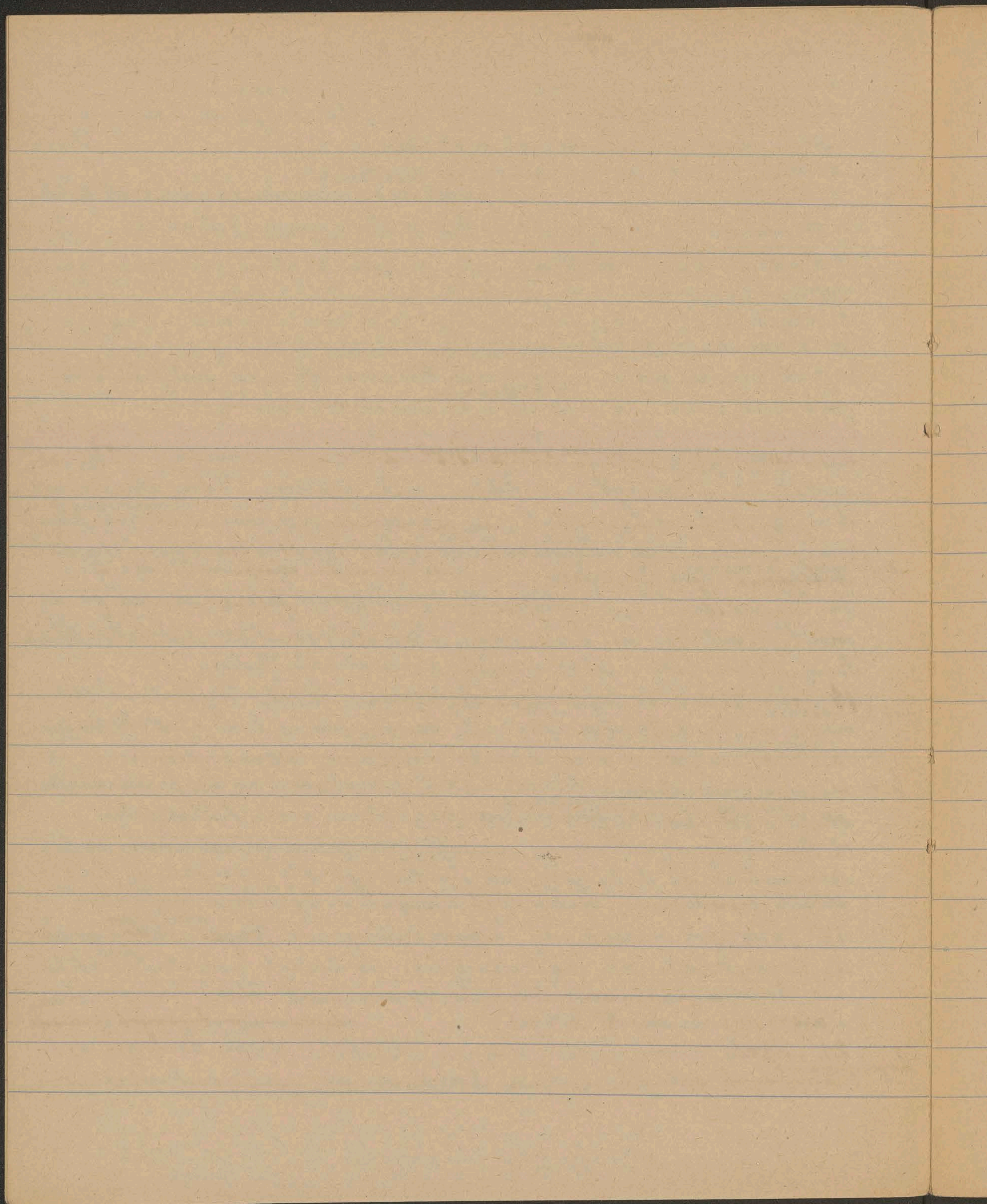
14. Raszi sądzi, że Jetro czyni Mojżeszowi niejako wyrzut, iż sam jakby władca siedzi a lud koło niego stoi cały dzień, przeco lud jest zlekceważony.

15. „Przybywa" lud można uważać niejako za usprawiedliwienie, że lud nie stoi przez dzień cały, ale jedni przychodzą a inni odchodzą, skoro wysłuchali (rozstrzygnięcia na podstawie) objaśnienia przykazań i nauk Bożych.

18. Sam znuży się nadmierną, wyczerpującą pracą a lud znuży się wyczekiwaniem, aż kolej przyjdzie na każdego dla jego sprawy. Taki sposób prowadzenia spraw zbyt obciąża i Mojżesza i lud cały.

19. Jako upełnomocniony, upoważniony od Boga sądzi rozstrzygaj sprawy tylko najtrudniejsze, najważniejsze, do których potrzebne jest natchnienie Boże, a mniej ważne, łatwiejsze sprawy niech stosowanie przykazań i zrozumienie nauk Bożych. odważnych, miłujących prawdę

21. „Upatrz" swoim jasnowidzącym wzrokiem „mężów dzielnych" t. j. bogobojnych rozumnych, godnych zaufania, bezstronnych, gardzących przekupstwem,

~~bogobojnych~~ odważnych, wypowiadających śmiało swoje zdanie i przekonanie, bogobojnych, którzy ~~[illegible]~~ sumiennie przestrzegają ~~przepisów~~ Zakonu, a stosują się tylko do woli i nakazów Boga, ~~[illegible]~~ miłujących prawdę t. j. bezstronnych, nie kierujących się żadnemi względami ubocznemi, ani na stanowisko ani na ~~bogactwo~~ pokrewieństwo, gardzących bogactwem, a więc nieprzedajnych, nieprzekupnych i dlatego zaufania godnych. To są główne i rozstrzygające znamiona, które cechować powinny każdego uczciwego sędziego.

22. Przekazując im sprawy mniejszej wagi i łatwiejsze do rozstrzygania, ulżysz sobie, a oni będą wspólnie z tobą dźwigali ciężar pracy i odpowiedzialności. Tem samem także udogodnisz sprawy całemu ludowi, bo nie będą musieli tak długo ~~czekać~~ na rozstrzyganie spraw.

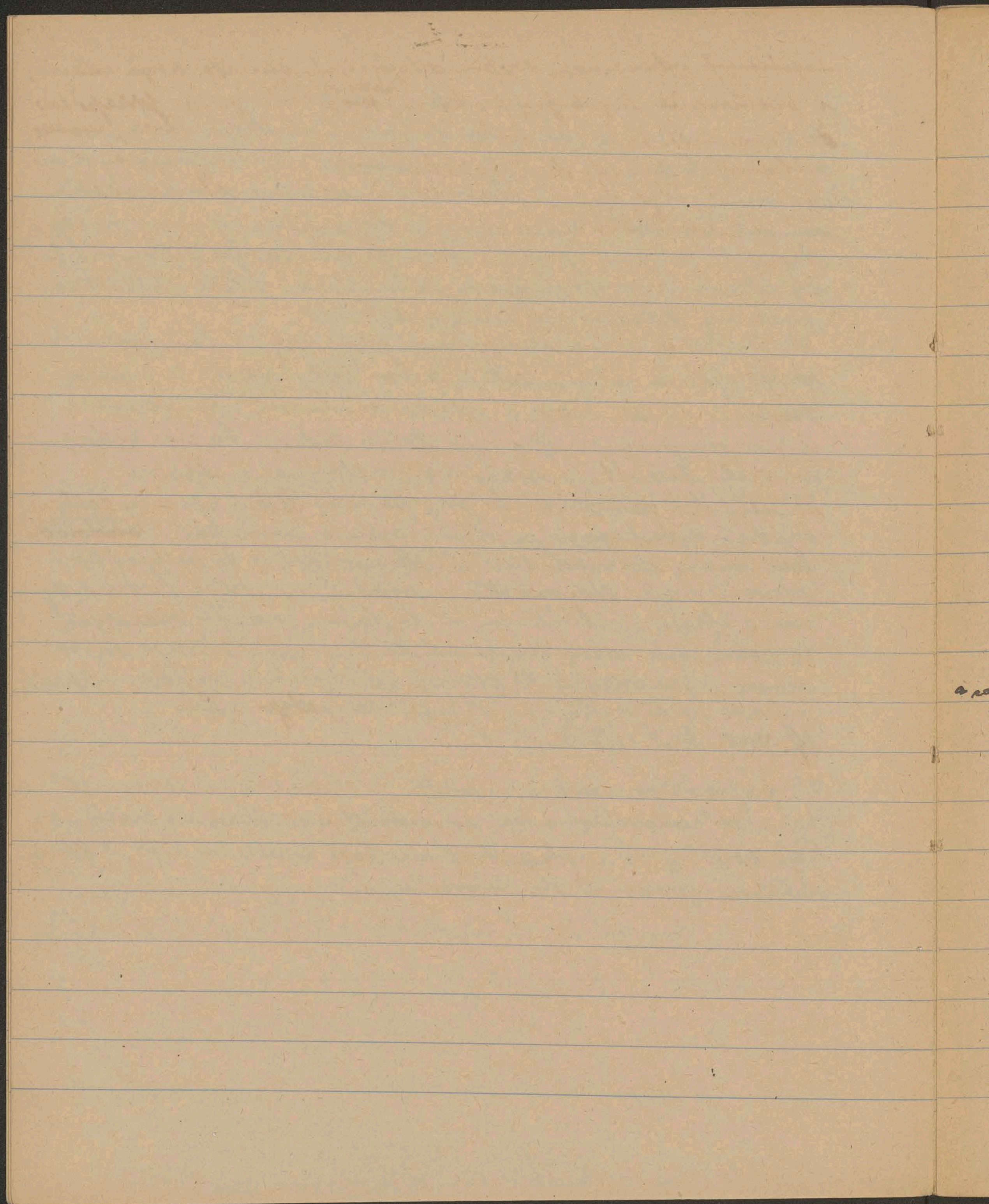
23. Jeśli tak zarządzisz, to przy pomocy Bożej sprawy zostaną snadnie załatwiane a strony sporne pogodzone i ~~[illegible]~~ spokojne; one wrócą do ~~[illegible]~~ siedzib swoich ~~stanowisk~~, a to wszystko utrwali twoje stanowisko i osłoisz się wobec ludu razem z Aronem, Abihuem i Nadabem, oraz 70 starszymi.

24. Dobrą radę należy przyjąć od każdego, jeżeli okazuje się rozumną i prowadzącą do pomyślnych wyników, co w tym wypadku odnosiło się do praktycznej korzyści dla ~~całego~~ ludu.

26. [illegible] Prz. S. 14;3. Rut 2;8.

27. „Odprawił go w zgodzie, w miłości i z oznakami szacunku. I „poszedł" zadowolony z tego, co widział w skutkach swej rady, „do kraju swego", gdzie rozgłaszał chwałę Boga wszechmocnego, o którego wielkości przekonał się naocznie.

———— . ————

Rozdział ~~XIX.~~ 19.

1. W miesiącu trzecim po wyjściu synów Izraela z kraju Micraim, w dniu tymże przybyli na pustynię Synaj.

2. A wyruszyli z Refidim i przybyli na pustynię Synaj i obozowali na pustyni, a obozował tamże Izrael naprzeciw góry.

3. Lecz Mojżesz ~~wstąpił~~ ~~(na górę)~~ ku Bogu i zawołał do niego Wiekuisty z góry, rzekłszy: — Tak przemówisz do domu Jakóba i powiedz synom Izraela:

4. Wyście widzieli, co spełniłem na Micraim, a nosiłem was na skrzydłach orlich, i przywiodłem was ku Sobie.

5. A teraz, jeśli słuchać będziecie głosu Mego i przestrzegać będziecie przymierza Mojego, to ~~staniecie się~~ będziecie Mi skarbem z wszystkich ludów, gdyż Moją jest cała ziemia.

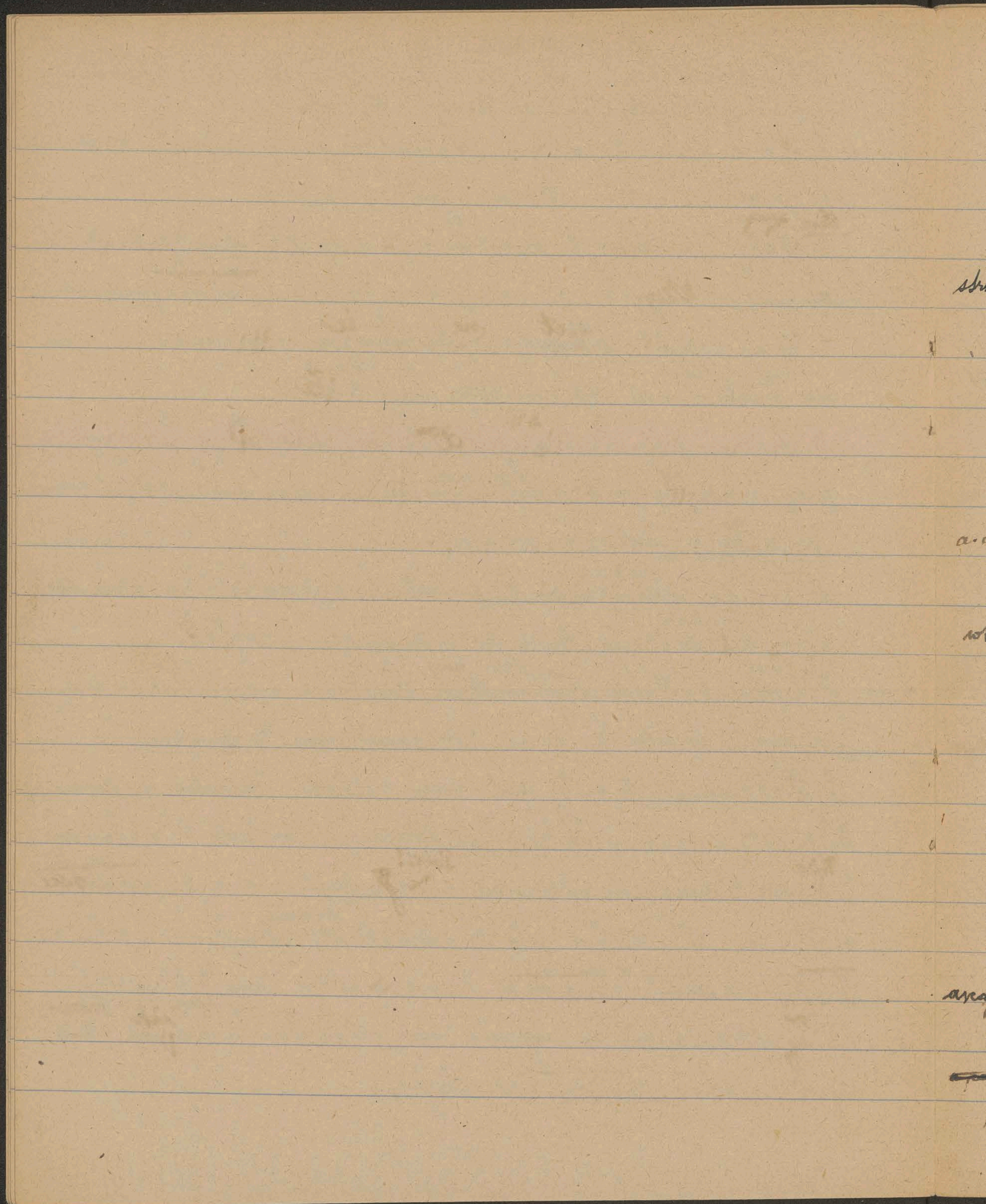
6. Lecz wy ~~staniecie się~~ będziecie Mi państwem kapłanów i narodem świętym. Oto słowa, które powiesz synom Izraela.

a rap. 7. Więc przybył Mojżesz i ~~wezwał~~ zwołał starszych ludu i przedłożył im wszystkie te słowa, które przykazał mu Wiekuisty.

8. Tedy odpowiedział cały lud razem, i rzekli: — Wszystko, co powiedział Wiekuisty, uczynimy! A powtórzył Mojżesz słowa ludu Wiekuistemu.

9. Więc rzekł Wiekuisty do Mojżesza: — Bacz! Ja przybędę do ciebie w ~~gęstości~~ ciemności obłoku, aby słyszał lud, gdy mówić będę ~~do ciebie~~ z tobą i także tobie zawsze ufali. I ~~doniósł~~ ~~opowiedział~~ Mojżesz słowa ludu Wiekuistemu.

10. Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza: — Idź do ludu i uświęcaj ich dziś i jutro i niech ~~wypiorą~~ oczyszczą szaty swoje,

11. A byli przysposobieni na dzień trzeci, gdyż w dniu trzecim zstąpi Wiekuisty w oczach całego ludu na górę Synaj.

12. A odgranicz lud dokoła, mówiąc: – Strzeżcie się wstąpić na górę, lub dotknąć się krańca jej. Każdy, kto dotknie się góry, śmiercią umrze!

13. Nie dotknie się jej ręka, gdyż kamieniem ukamienowany zostanie, albo zastrzelony zostanie, czyto bydlę, czy człowiek, nie zostanie żywy.
Gdy rozprzestrzeni się róg jubileuszowy, mogą oni wstąpić na górę.

14. Zstąpił Mojżesz z góry do ludu, uświęcił lud i wyprali szaty swoje.

15. Rzekł do ludu: – Bądźcie przysposobieni na trzeci dzień. Nie zbliżcie się do niewiasty.

16. I stało się w dniu trzecim, gdy nastał ranek, wtedy były gromy i błyskawice i obłok ciężki na górze i głos surmy potężny bardzo, wtedy zadrżał cały lud, który był w obozie.

17. I wyprowadził Mojżesz lud naprzeciw Bogu z obozu i ustawili się poniżej góry.

18. A góra Synaj dymiła się cała wobec tego, że zstąpił na nią Wiekuisty w ogniu i wzniósł się dym z niej, jakby dym z topielni i drżała cała góra bardzo,

19. a głos surmy postępował i potężniał bardzo; Mojżesz przemawiał a Bóg odpowiadał mu w głos.

20. I zstąpił Wiekuisty na górę Synaj, ku szczytowi góry; i wezwał Wiekuisty Mojżesza na szczyt góry, więc wstąpił Mojżesz.

21. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: – Zejdź, przestrzeż lud, by nie cisnęli się ku Wiekuistemu, aby zobaczyć, bo padłoby z nich mnóstwo.

Tu ~~jest początek~~ rozpoczyna się historja ustawodawstwa na Synaju, trwająca od pierwszego dnia trzeciego miesiąca t. j. sywan (Est. 8; 9.) do dnia 20 miesiąca drugiego w drugim roku po wyjściu z Egiptu (IV. M. 10, 11), zatem przez cały rok, poczem Izraelici ruszyli dalej.

F Wyruszyli z bliskiego Refidim i obozowali na „pustyni" Synaj naprzeciw góry „Synaj" t. j. najwyższego szczytu ~~[illegible]~~ =

Wobec majestatu B. zachowali się pokornie, zgodliwie i z ufnością. (Jer. 2; 2).

x a więc wykluczona wszelka wątpliwość,

P „Do Ciebie" t. j. na lud mojej szczególnej własności (zd. 5.).

F Zmierzyłem największą potęgę ludzką z powodu niegodziwego i zbrodniczego postępowania wobec uciemiężonych.

22. A także Kapłani, zbliżający się do Wiekuistego, niechaj się uświęcą, aby nie porazit ich Wiekuisty.

23. Więc rzekł Mojżesz do Wiekuistego: – Nie może lud wstąpić na górę Synaj, gdyż Ty przestrzegłeś nas, rzekłszy: – Odgranicz górę i uświęć ją.

24. I rzekł do niego Wiekuisty: – Idź, zejdź i wstąp (potem) wraz z Aaronem z tobą, a Kapłani i lud niech nie cisną się, by wstąpić ku Wiekuistemu, abym nie poraził ich.

25. Więc zeszedł Mojżesz do ludu i powiedział im to.

Rozdz. 19. 1. בחדש Znaczy tu pierwszego dnia czyli na nowiu (trzeciego) miesiąca I. Sam. 20. 18. (24.) 7. „W dniu tymże", w którym przybyli na pustynię.

2. całego pasma, zwanego przez Arabów Tur Sina, (Chorebu) na 10.000 stóp wys.

„Obozował" cały Izrael wspólnie i zgodnie bez szemrania. „Naprzeciw" od strony wschodniej. U stóp góry były rozległe pastwiska dla bydła".

3. „Wstąpił" nazajutrz rano „ku B." t. zn. (na szczycie: rd. 20. 24. 16 i 17) gdzie objawił się majestat Boga w ogniu i w obłokach. „Tak przemów" t. zn. temi słowy i w tymże porządku. Paralelizm „dom Jakóba", „synowie Izraela" to uroczysty wstęp. (wyraźnie; przekonywujące)

4. „Wyście widzieli" sami, naocznie i osobiście, a nie z opowiadania innych świadków lub z przeszłości, i możecie ocenić ważność tych zdarzeń, doświadczywszy na sobie, co dla was uczyniłem Micraimowi" t. j. całemu krajowi i całej ludności bez wyjątku". „Wszystkie ptaki przenoszą swoje pisklęta, trzymając je w szponach, w obawie, aby ptaki, wyżej latające, nie porwały ich, tylko orły noszą swoje pisklęta na grzbiecie, bojąc się strzał ludzkich, na które same raczej się narażają, aby pisklęta ochronić. Przytem orły szybują chyżo, tak B. raźno zebrał lud Izraela, rozproszony po całej krainie Goszen, do Ramzes, skąd razem bez najmniejszej straty w ludziach wyruszyli w drogę. Hez. (La rap.)

P 5. Jeśli posłuszni będziecie, co już zależy od waszej woli, i strzec będziecie przymierza co do wypełniania przepisów Zakonu, wtedy staniecie się dla mnie szczególnie cennym, drogim (i wybranym) skarbem, czyli (Kaz. Sal. 2; 8. klejnotem,) (narodem) kapłańskim, któremu Bóg powierzy obowiązek dla przestrzegania i rozpowszechniania, czem zdobędzie sobie szczególną łaskę i miłość Boga.

= osobliwej opieki, własnością,

F Oświadczenie to zawiera (zatem zapewnienie): 1) że B[redacted] nie jest „bożyszczem narodowem" Iz[redacted], ale B[redacted]m wszystkich ludów; 2) że B[redacted] uznaje Iz[redacted] za lud odszczególniony, który we wszystkich duchowych i zewnętrznych, religijnych i obywatelskich stosunkach uznaje B[redacted] jako prawdziwego i wieczystego króla swego, od którego woli i rządzenia wszystko zależy (teokracja); 3) że to państwo B[redacted] jest przeciwieństwem pogaństwa, od którego się odróżnia i wyłącza, dopóki ono nie uzna prawdziwego B[redacted] Izraela. Herx.

P 7. Mojżesz przedłożył ludowi, aby z wolnej woli osądził, czy chce wejść w przymierze z B[redacted]m.

xx Przy nadaniu przykazań B[redacted] zjawi się wśród gromów i błyskawic (zd. 16 i 18.), aby Mojż[redacted], którego lud uznał dotychczas ze względu na spełnione cuda, zawierzył „na zawsze", jako prawdziwemu wysłannikowi bożemu. Albo. V. M. 13; 2 i nast.

<< Do dni (i czynności) uroczystych należy przysposobić się godnie przez zewnętrzne i duchowe oczyszczenie się, przez poświęcanie myśli celowi i znaczeniu uroczystości, przez poważne skupienie umysłu, przez pozbycie się nieczystych pożądań, przez modlitwę. Herx.

%. na niekłamany fakt rzeczywisty (II. M. 4; 9 i nast. 5; 4 i nast. Ps. 68; 9.) (prawa) te nie znalazłyby wiary przez przeszło 3000 lat i nie działałyby na oświecenie i uobyczajenie tak znacznej części ludzkości od czasu swego. Herx.

L Dnia 1. przybyli Iz[redacted] przed górę Synaj (zd. 1 i 2), dnia 2. Mojż[redacted] wstąpił na górę (zd. 3.), dnia 3. żądał od ludu oświadczenia się (zd. 7.) dnia 4. znowu B[redacted] mówił do Mojż., a on do ludu, aby przez dzień 4. i 5. przysposobił się na dzień 3. (zd. 15.) t. j. na dzień 6. mies. sywan, który Iz[redacted] obchodzą dlatego jako święto nadania Zakonu [illegible]

Zjawiska tego nie można wytłumaczyć jako wybuch wulkaniczny, ponieważ niema śladu żadnego wulkanicznej natury, a Mojż[redacted] nie mógłby tego (dokładnie) przepowiedzieć na 3 dni przedtem. Nie mogły te zjawiska być wywołane przez Mojż., ani też opisane przez niego, lub (przez) późniejszych kapłanów, lub nauczycieli, albo przedstawione z czasem jako mit, bo w takim razie bałwochwalczy lud mógłby zaprzeczyć objawienie B[redacted] na Synaju, jak Korach, Mirjam, Aron i wszyscy, którzy występowali przeciw Mojż[redacted], albo późniejsi prorocy zaprzeczyliby albo zganiliby złudzenie, czy oszustwo. Mojż[redacted] i pierwszy i nowszy Iz[redacted] nie wskazywaliby ustawicznie na ustawodawstwo na Synaju z naciskiem jakoby.

Jak mocarze i magnaci przechowują drogie kamienie i metale ze względu na ich rzadkość i wysoką cenę w skarbcach swoich, tak B~~ó~~g was otoczy szczególną strażą i opieką, jako wybrańców wśród ludów. Nie sądźcie jednak, że tylko wy należycie do B~~oga~~ a nikt inny, gdyż cała ziemia, cały wszechświat z tem, co ~~potem~~ obejmuje, należy do B~~oga~~. F

6. „Państwem kapłanów", które ~~nieskazitelnym żywotem~~ (~~przykładem, pobożnem stan~~) piętnem kapłaństwa szerzy wiarę w „prawdziwego B~~oga~~. Narodem świętym", gdy stosowaniem się do przykazań będziecie prowadzili życie bez grzechu. Też są słowa" nie mniej, ani więcej. Gdy wśród innych ludów znajdują" się jednostki wybrane, tak wy razem wszyscy możecie stać się ludem wybranem, gdy przestrzegać będziecie ściśle wszystkich przykazań i przepisów. V M. 16; 5 i 18; 1.

P 8. Jest to uroczysta i jednomyślna przysięga całego ludu. „A powtórzył M." Chociaż wiedział, że Bogu jest wiadome, to jednak jako wysłannik spełnił wiernie swój obowiązek i podał dosłownie odpowiedź nazajutrz t.j. już dnia trzeciego. Odnosi się to także do treści w.9. Raszb.

9. „Na zawsze" t.zn. i późniejsze pokolenia, które nie były świadkami tych zdarzeń, do których tylko dojdzie wiadomość o nich.

10. „Uświęć" ich t.zn. przysposób ich duchowo, religijnie, aby w nastroju uroczystym mogli ~~go~~ stanąć przed zjawą B~~oga~~. Nietylko duchowo ale i zewnętrznie mają być czyści. I M. 35; 2. <<

11. „Na dzień trzeci" t.j. na 6 dzień miesiąca. Dnia 5. Mojż~~esz~~ zbudował u stóp góry ołtarz z 12 kamieni, o czem niżej dokładnie 20; 21-26.

12. Odgraniczyć przez ogrodzenie (23). Dla ukarania rzeczy mają stać zdala.

13. ~~Ukamienionym~~ (ostrzelanym) ~~lub zastrzelonym" może prądem elektrycznym.~~?

(„Surma jubileuszowa" róg barana, który po arabsku nazywa się „שופר",

„Gdy „zabrzmi" przeciągły dźwięk) (Joz. 6; 5.) to znak, że majestat B~~oga~~ ustał.

14. „Posłuszny rozkazowi Mojż~~esza~~ odrazu udał się do ludu. zszedł z góry.

15. III M. 15; 18

16. Gromy, odbijające się (echem) o nagie skały, sprawiły przeraźliwy (i ogłuszający) łoskot ~~a~~ błyskawice, nieustannie przerzynające powietrze, wzbudziły paniczny przestrach. L

17. „Naprzeciw Bogu" t.j. zjawy majestatu B~~oga~~. „~~U dołu~~" (poniżej), czyli u stóp góry

18. „Z kopalni" albo z krateru (V M. 4; 11. i I M. 16; 13, i 19; 28

19. Głos surmy wzmagał się coraz bardziej, zamiast słabnąć, a to wywołało coraz większe napięcie uwagi. Raszi tłumaczy, że B~~óg~~ wzmocnił głos Mojż. tak, iż słyszał go lud cały. ~~Ramb.~~ (Majm.) i Raszb. sądzą, że głos (Mojż.) (w. 21-24) był silniejszy, niż głos surmy.

Mojż[redacted] przemawiał do ludu, powtarzając za B[redacted] przykazania, a B[redacted] wtórował mu gromem, co utrzymywało lud w najgroźniejszej trwodze.

(Ibn Ezra)
20. „Zstąpił" oczywiście nie w znaczeniu fizycznem, ale towarzyszące zjawiska przyrody świadczyły o Jego wszechobecności i wszechpotędze. Mojż[redacted] udał się na szczyt, aby wskazać ludowi, że dla niego te szalejące żywioły nie są odstraszające, skoro idzie o spełnienie wyższego posłannictwa z nakazu i z natchnienia B[redacted].

21. Mojż[redacted] miał ostrzec lud, aby który z zuchwałych nie chciał go naśladować i nie podążył za nim, gdyż tłum bezmyślny odrazu wszedłby w jego ślady, co w następstwie spowodujе wytracenie mnóstwa ciekawych. (I M. 19;26. Żona Lota.)

„Und der Mensch versuche die Götter nicht
„Und begehre nimmer und nimmer zu schauen,
Was sie gnädig bedeckt mit Nacht und Grauen." Fr. Schiller. Der Taucher.

22 A także kapłani, pierworodni, mający pełnić służbę B[redacted], niechaj się nie odważą przełamać odgrodzenia i zakazu, ale niechaj przysposobią się do pełnienia doniosłego posłannictwa swego, jako nauczyciele i krzewiciele posłuszeństwa 24;5.

23. Mojż[redacted] imieniem całego ludu zapewnia o bezwzględnem posłuszeństwie i stosowaniu się do zakazu.

24. Chociaż ostrzegałeś ich już raz, to jednak powtórz to jeszcze raz. A[redacted] ma być świadkiem wygłoszenia przykazań a kapłani w pewnej odległości mają również wystąpić przed ludem, ale lud należy ponownie przestrzec, że ma ściśle trzymać się poza ograniczeniem, aby nie ściągnąć na siebie srogiej kary.

Między kapłanami a ludem niema różnicy.

25. Posłuszny rozkazowi, Mojż[redacted] wraca do ludu i powtarza przestrogę.

(zarządza co do A[redacted] i kapł[redacted])

———— . ————

£

Rozdział ~~XX.~~ 20.

1. Tedy wypowiedział Bóg wszystkie słowa te, rzekłszy:

2. Jam Wiekuisty, Bóg twój, który cię wyprowadziłem z kraju Micraim, z domu niewolników.

a cap. 3. Nie będziesz miał bożków innych wobec Mnie.

4. Nie uczynisz sobie bożyszcza, ani żadnego obrazu tego, co na niebie u góry, i co na ziemi nadole, lub co w wodzie poniżej ziemi.

5. Nie kłaniaj się im i nie służ im; gdyż Ja, Wiekuisty, Bóg twój, Mocarz gorliwy, karzący winę ojców na dzieciach, w trzecim i czwartym pokoleniu, Mnie nienawidzących;

6. a świadczący łaskę tysiącom pokoleń, miłującym Mnie i strzegącym przykazań Moich.

a cap. 7. Nie bierz imienia Wiekuistego, Boga twego, do fałszu; gdyż nie usprawiedliwi Wiekuisty tego, który bierze na siebie imię Jego do fałszu.

a cap. 8. Pamiętaj na dzień Sabatu, abyś go święcił.

9. Sześć dni będziesz pracować i wykonywać wszelką robotę twoją;

10. a dzień siódmy jest Sabat Wiekuistemu, Bogu twemu; nie wykonuj żadnej pracy ty, ani syn twój, ani córka twa, sługa twój, ani służebnica twa, ani bydło twe, ani obcy twój, który w bramach twoich;

11. gdyż w sześciu dniach stworzył Wiekuisty niebo i ziemię, morze i wszystko, co w nich, a zaprzestał w dniu siódmym; dlatego błogosławił Wiekuisty dzień Sabatu i poświęcił go.

a cap. 12. Czcij ojca twego i matkę twoją, aby przedłużyły się dni twoje na

13.

ziemi, którą Wiekuisty, Bóg twój, daje tobie.

a cap. 13. ~~Nie zabijać~~

" ~~14. Nie bądź wszeteczny~~

" ~~15. Nie kradnij~~

Nie zabijaj. Nie bądź wszeteczny. Nie kradnij. Nie mów przeciw bliźniemu twemu jako świadek fałszu.

" 16. ~~Nie mów~~ wypowiedz przeciw bliźniemu twemu jako świadek fałszywego.

a cap. 14. Nie ~~pożądaj~~ domu bliźniego twego, nie ~~pożądaj~~ żony bliźniego twego, ani sługi jego, ani służebnicy jego, ani wołu jego, ani osła jego, ani niczego, ~~co~~ które jest bliźniego twego.

15. A lud (cały) zauważył ~~głosy~~ płomienie i głos surmy i górę dymiącą; gdy spostrzegł to lud, ~~cofnęli się~~ zadrżeli i stanęli zdaleka;

16. i rzekli do Mojżesza: – Mów ty z nami a usłuchamy, ale niech nie przemawia do nas Bóg, abyśmy nie pomarli.

17. ~~Lecz~~ Tedy rzekł Mojżesz do ludu: – Nie bójcie się, gdyż ~~aby~~ doświadczyć was, przybył Bóg i aby cześć dla Niego była wam obecną, żebyście nie grzeszyli.

a cap. 18 ~~21.~~ Więc stał lud zdaleka a Mojżesz zbliżył się do ~~mgły~~ obłoku, gdzie był ~~tam~~ Bóg.

19. ~~22.~~ Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza: – Tak powiedz synom Izraela: Wy widzieliście, że z nieba ~~mówiłem~~ przemówiłem do was.

20. Nie ~~czyńcie~~ róbcie wobec Mnie bożków srebrnych, ani bożków złotych nie ~~czyńcie~~ twórzcie sobie!

21. Ołtarz z ziemi zrobisz dla Mnie a ofiarować będziesz na nim całopalenia twe i ofiary ~~radosne~~ dziękczynne twe, owce twe i bydło twe; w każdem miejscu, gdzie ~~przypomnę~~ oznajmię imię Moje, przybędę do ciebie i pobłogosławię cię.

(wogóle)

Wyraz 'אֵל oznacza (istotę) przemawiającą w przeciwieństwie do słuchającego, forma
אֱלֹהִים oznacza istotę ściśle związaną, skojarzoną i złączoną duchowo z osobą
a cap. słuchającą. ~~Hirsch~~ Uznanie B. jako jedynego i wyłącznego Kierownika losów,
czynów i następstw, jest właściwą prawdą i zasadą wiary. ~~Hirsch~~
Niewola egips. jako symbol tyranii władzy a (wyzwolenie z) niemocy, ucisku i nędzy niewinnie
prześladowanych, są wiecznym dowodem najsprawiedliwszego i wszechmocnego B.
Hirsch.

~~Ki~~

13. Nie mów fałszywego świadectwa, ani jako świadek fałszu. V.M. 5;17
14. Nie pożądaj II.M. 34;24. V.M. 7;25. V.M. 5;18.
Pierwsze 5 przykazań odnoszą się do naszych władz duchowych: uznanie i cześć dla B. i dla rodziców w słowach, w czynach (sobota) i w stosunku do rodziców; następne odnoszą się do czynów i mowy (co do ustroju ducha i usposobienia) w stosunkach socjalnych.
√ 5. Mocarz, (właściciel) wszechbytu

p Cześć dla rodziców utrzymuje ścisły i trwały związek pokoleń przez długie wieki w znaczeniu rodzinnym i plemiennym pod względem tradycji, religii, (wiary) etyki i historii.

√ „Kto bierze na siebie" odpowiedzialność, ten musi ponieść następstwa.

<< Czcząc ~~Boga~~ duchowego, nie należy naśladować (kosztownych) ofiarnic bałwochwalczych, lecz (stawiać ołtarze) zupełnie proste z naturalnych a nie sztucznie ciosanych kamieni.
Majm.

Bezwarunkowo wyraźnie i stale należy
XX ~~Należy~~ ~~jest~~ okazać cześć, wpajać w dzieci i uświęcać przykazania, jako prawdziwie święte i boskie słowa, które przy podziwienia godnej prostocie i najczystszej a najwyższej prawdzie o ~~Bogu~~, obejmują ~~cześć~~ najgłębszą cześć dla niego i dla świętych praw bliźnich a stanowią podstawę cnót i szczęśliwości poszczególnych ludzi i całej ludzkości.
Hesch.

a cap. XXX Cokolwiek przeznaczone jest dla celu świętego, musi być godnie i z czcią utrzymywane, o ileż więcej należy uczcić żywy ~~obraz~~ ~~Boga~~ Najświętszego t.j. człowieka! Hesch.
Przykazania mają nas chronić od występków przeciw B., przeciw bliźnim i przeciw sobie samemu!

22. A jeśli ołtarz z kamieni ~~ołtarz~~ zrobisz Mi, nie ~~buduj~~ [będziesz] [go] z ciosu;
gdyż jeśli ~~żelazo~~ [topór] [miecz] twój podniosłeś nań, zniesławiłeś go.

23. I nie wstąpisz po stopniach do ołtarza Mego, aby nie odsłoniła się nagość twa ~~przed~~ [na] nim.

Rozdz. 20. 1. Bóg wygłasza dziesięcioro ~~słów, czyli~~ wyrzeczeń ~~w sobie~~ [jako] sędzia najsprawiedliwszy, ~~Pan~~, który żąda stanowczo wykonania [ych] odpowiedzialności za ~~winy~~ [przestępstwa] ~~konanie~~ [pienie]. (34; 28 i V. 4, 13 powtórzone w nieco odmiennem brzmieniu.

2. Przykazania: (V. 5; 6–22. ~~~~ V 4; 12 i 5; 4,

PP Objawienie nastąpiło bezpośrednio wobec ludu całego 31; 18, 32; 16, 34; 1. Z domu „niewolników”, bo cała ludność była niewolnicza pod rządami tyrana.

Dziesięcioro przykazań stanowią najważniejszą i najwznioślejszą podstawę Zakonu, uznaną przez wszystkie wyznania monoteistyczne. Szczegółowe objaśnienie tych przykazań patrz: S. Spitzer. „Zdrój życia”. Cz. I.

3. Bożyszczy innych ludów.

4. „Podobizna”, obraz lub symbol są ograniczeniem ~~~~ istoty nieograniczonej, a więc uwłaczające istocie Boga.

13. 7. Bóg jako pojęcie ~~bezwzględny~~ i najwyższej prawdy nie może (bezkarnie) być wzywany do stwierdzenia fałszu, kłamstwa, nieprawdy. √

ǂ 13. F 10. P 12. Brak czci dla rodziców wywołuje zgryzoty sumienia, które skracają życie.

19. → 20. Aby doświadczyć, czy w sercu ~~~~ [żywią] prawdziwą cześć dla ~~Boga~~ (duchową) i aby tę cześć utrwalić. Tu zaczyna się bliższe określenie i dalsze objaśnienia przykazań od 2d. 2–5, 7 bałwochwalstwa.

21. Raszi objaśnia, że Mojżesz zbliżył się przez ciemność, obłoki i mgły. <<

F 10. Szczegółowe zakazy robót w sobotę patrz: 16; 23 i 26, 34; 21, 35; 3. III. 15; 32, Jer. 17; 21, Nech. 13; 15 i Am. 8; 5. XX

22. Żaden cielesny symbol nie może ogarnąć istoty ~~Boga~~. 19. → Wy wi- Dzieliście na własne oczy i słyszeliście na własne uszy, więc nie może się ~~mieć~~ żadnej wątpliwości.

66 ~~23~~ Wszelki przepych ludzki jest wobec majestatu ~~Boga~~ zbyteczny i znikomy, dlatego ołtarz ma być jak najskromniejszy.

~~25~~ Jeśli ma być z kamienia dla trwałości, to w każdym razie nie ciosanego, ani rzeźbionego. XXX

PP Wiele szczególnie ważnych przykazań zaczyna się od ~~~~ dla zaznaczenia, że sam Bóg je ogłasza. W obwieszczeniach proroczych zwykle kończą się skróconą formułką „~~~~” albo „~~~~” Bóg, który cię wyzwolił, któremu winieneś dług wdzięczności, żąda posłuszeństwa

Rozdz. 21. obejmuje przepisy co do niewolników, kary za zranienie przez ludzi lub bydło. Rozdz. 22. O kradzieży i nieszkodzie, zachowanie wobec cudzoziemców, wdów, sierot i ubogich. Rozdz. 23. Bezstronność, rzetelność i [illegible] wobec wrogów i t. p. Rok jubileuszowy, sobota i święta uroczyste. Obietnica Palestyny i ostrzeżenie przed bałwochwalstwem. Rozdz. 24. Przymierze między Bogiem a Izraelem zawarte krwią ofiarną. Mojżesz przebywa przez 40 dni na górze, aby otrzymać tablice przymierza.

1. A oto są prawa, które przedłożysz im.

2. Gdy kupisz niewolnika hebrajskiego: sześć lat służyć ma a w siódmym wyjdzie na wolność darmo.

3. Jeśli osobą swoją przybył, osobiście wyjdzie; jeśli posiadał żonę, jest wyjdzie żona jego z nim.

4. Jeśli pan jego dał mu żonę a urodziła mu synów lub córki: żona z dziećmi jej zostanie przy panu jej a on wyjdzie (osobiście).

5. Lecz gdyby mówiąc, niewolnik: – Miłuję pana mego, żonę moją i dzieci moje, nie wyjdę wolny!;

6. Tedy przywiedzie go (pan jego przed sędziów) i przyprowadzi go do drzwi, lub do odrzwi i przekole pan jego ucho jego szydłem i służyć mu będzie na zawsze.

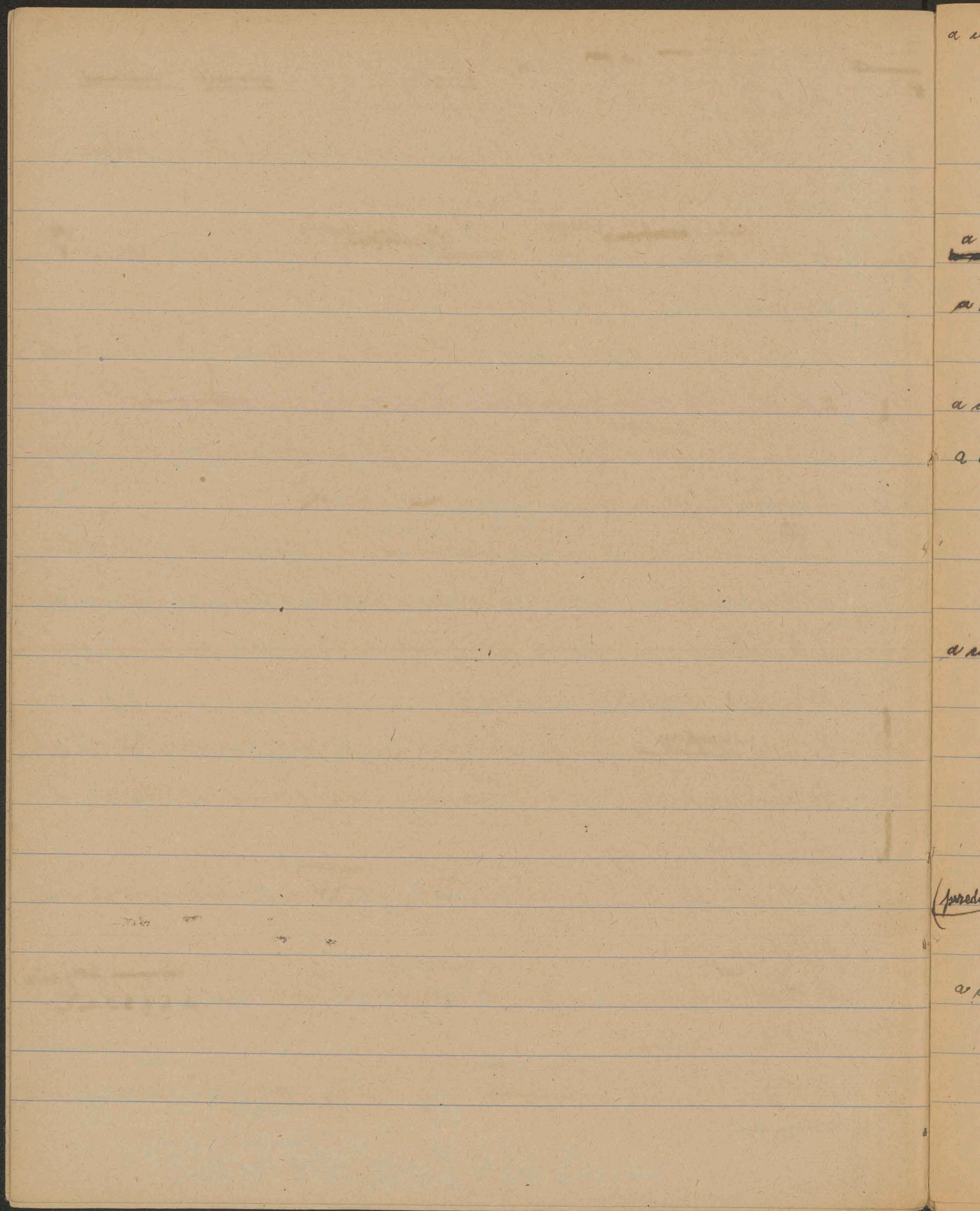
7. A jeśli zaprzeda człowiek córkę swą na służebnicę, nie wyjdzie ona, jako wychodzą niewolnicy.

8. Jeśli sprzykrzy się w oczach pana swego, który przeznaczył był ją dla siebie, niech da ją wykupić, lecz nie będzie mocen ludowi obcemu sprzedać ją, sprzeniewierzywszy się jej.

9. A jeśli dla syna swego przeznaczy ją (na żonę), według prawa córek niech postąpi z nią;

10. Jeśli zaś inną weźmie sobie, żywności, odzieży i pożycia niech jej nie uszczupli.

11. A jeśli trzech tych (obowiązków) nie spełni jej, wyjdzie ona darmo bez okupu.

a cap. 12. Kto pobije człowieka, że umrze, uśmiercony ~~Karany~~ będzie ~~[illegible]~~.

13. Lecz kto nie czyhał, ale Bóg ~~podał~~ nadarzył go ~~pod~~ rękę jego, to wyznaczę ~~ustanowię~~ tobie miejsce, dokąd (ma uciec) ~~samże~~.

14. Lecz jeśli zbrodniczo postąpi kto przeciw bliźniemu ~~[illegible]~~ mu, aby go zabić ~~zdradziecko~~ podstępnie; od ołtarza mego weźmiesz go na śmierć.

~~a cap.~~ a cap. 15. Kto uderzy ojca swego, lub matkę swoją, uśmiercony ~~Karany~~ będzie.

a cap. 16. A kto wykradnie człowieka i sprzeda go, czy znajdzie się w mocy jego, uśmiercony ~~Karany~~ będzie.

a cap. 17. A kto przeklina ojca swego lub matkę swą, uśmiercony ~~Karany~~ będzie.

a cap. 18. A jeśli pokłócą się ludzie ~~a~~ i uderzy jeden drugiego kamieniem albo pięścią ~~i~~ a nie umrze, ale ~~[illegible]~~ zapadnie na łoże:

19. Gdy ~~p~~owstanie i wyjdzie ~~na~~ zewnątrz (domu) o ~~kiju~~ podparciu swojem, ~~to~~ wolnym będzie uderzający, tylko ~~za~~ ~~[illegible]~~ (w pracy) ~~jego~~ opóźnienie jego nagrodzi i ~~wyleczy go zupełnie~~ da go wyleczyć.

a cap. 20. A jeśli pobije kto niewolnika swego lub służebnicę swą kijem ~~że~~ umrze pod ręką jego, ~~to~~ ~~pomści~~ tęż, pomszczony będzie.

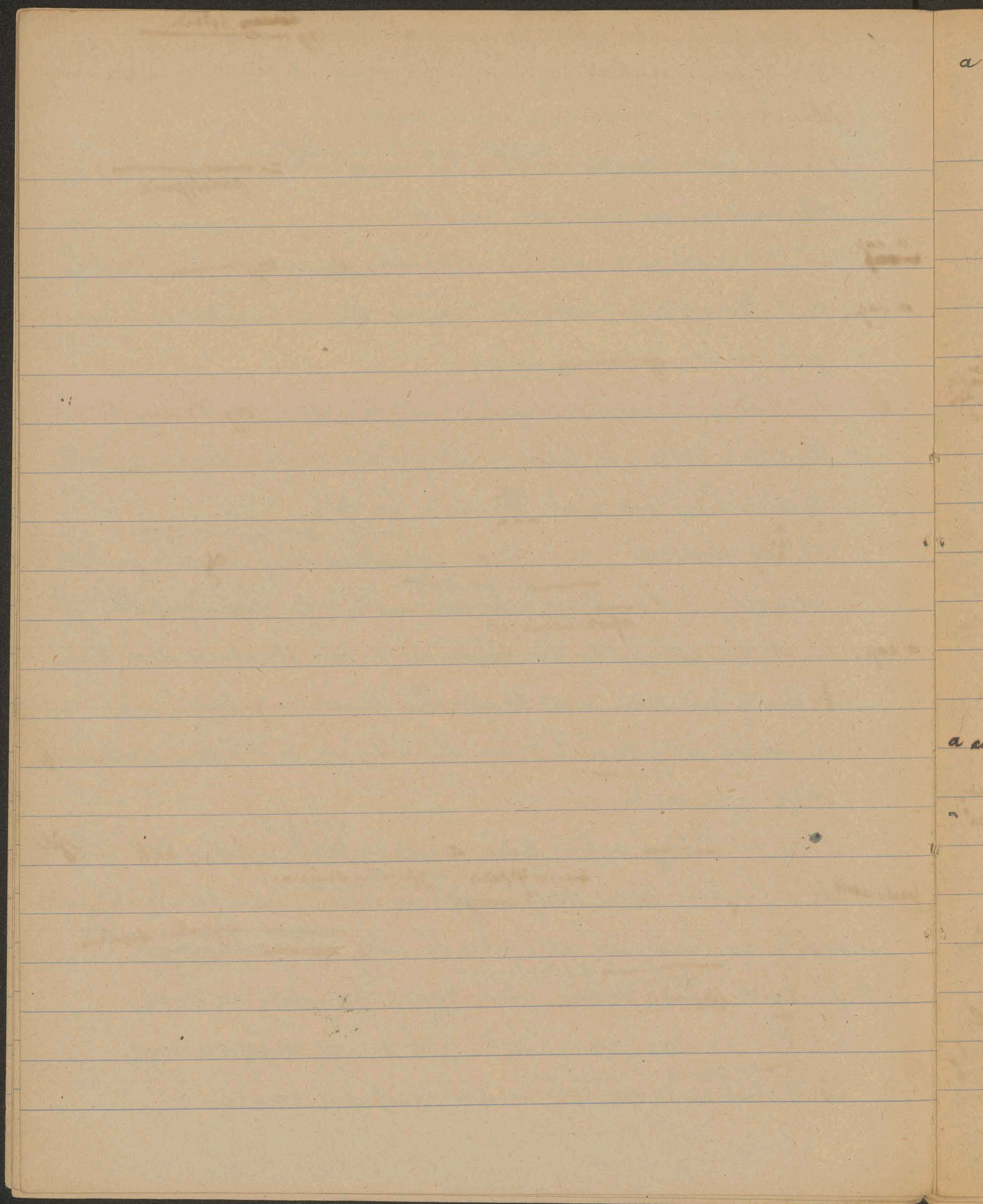
21. Jednak jeśli dzień lub dwa dni ostoi się, nie będzie pomszczony, gdyż pieniądz (kupna) to jego.

22. A jeśli ~~walczyć~~ bić się będą ludzie, i uderzą ~~kobietę~~ niewiastę ciężarną ~~[illegible]~~, że wyjdą (przedwcześnie) dzieci jej, a nie będzie ~~[illegible]~~ ~~(śmierci)~~ przypadku śmierci, karą karany będzie (pieniężną), jaką nałoży mu mąż niewiasty i odda to wedle ~~uznania~~ ~~sędziów~~ ~~polubownego~~ wyroku sądu.

a cap. 23. A jeśli ~~nieszczęście~~ ~~nieszczęście~~ ~~szkoda~~ katastrofa zajdzie, wtedy ~~[illegible]~~ dasz ~~[illegible]~~ duszę za duszę;

24. Oko – za oko, ząb – za ząb, rękę – za rękę, nogę – za nogę;

25. ~~Oparzelinę~~ ~~Spaleniznę~~ oparzelinę za ~~spaleniznę~~ oparzelinę, ranę – za ranę, guz – za guz.

a cap. 26. Jeśli uderzy kto (w) oko niewolnika swego, lub w oko ~~służebnicy~~ swej), i ~~uszkodzi~~ zniszczy je, na wolność wypuści ~~go~~ ich za oko jego.

27. A jeśli ząb ~~sługi~~ niewolnika swego, lub ząb służebnicy swej wybije, na wolność wypuści za ząb jego.

28. A jeśli zabodzie wół mężczyznę lub kobietę, że umrze, ukamionować ukamienowany będzie wół, a nie będzie jadane mięso jego, lecz (posiadacz wołu niekarany).

29. Lecz jeśli wół bodliwy był od wczoraj i przedwczoraj i ~~doniesiono~~ ~~przestrzegano~~ ~~był~~ ~~posiadaczowi~~ ~~właścicielowi~~ jego a nie strzegł go, i uśmiercił mężczyznę lub kobietę: ten wół ukamienowany ~~ma~~ będzie, a także właściciel jego uśmiercony.

30. Jeśli zaś okup ~~pokuta~~ nałożono na niego, wtedy (da ~~zapłaci~~) ~~za~~ (okup duszy swej ~~jego~~ ~~ocal~~, ~~także~~, jaki kolwiek nałożono na niego.

31. Czy syna zabodzie, czy córkę zabodzie, podług prawa tegoż postąpi się (z nim).

32. Jeśli niewolnika zabodzie wół lub służebnicę, srebra trzydzieści szekel da panu jego a wół ukamienowany będzie.

a cap. 33. A jeśli kto otworzy dół, lub gdy wykopie kto ~~dół~~ studnię a nie nakryje jej, a wpadnie tam wół lub osieł;

34. Właściciel studni ~~niech~~ zapłaci; srebrniki ~~niech~~ ~~ten~~ zwróci właścicielowi jego a zabity zostanie ~~należy do~~ niego. (własnością).

35. A gdyby ubódł wół czyjś wołu bliźniego, że padnie (~~zdechnie~~) ~~umrze~~, wtedy sprzedadzą wołu żywego i podzielą się srebrnikami a także zabitym podzielą się.

36. Lecz jeśli wiadome było, że wół bodliwy był od wczoraj i przedwczoraj, a nie strzegł go posiadacz ~~pan~~ jego, zapłacić zapłaci ~~xx~~ wołem za ~~wół~~ tego wołu, a nieżywy będzie ~~jest~~ jego.

F Po przestrodze przed bałwochwalstwem (20; 20.) następują przepisy.

P I. M. 24; 33. I. Sam. 9; 24. i 28; 22.

V[a] Ustawy te częściowo dały się zastosować już w czasie wędrówki po pustyni wszystkie zaś miały ustalić i uszczęśliwić ~~Izraelitów~~ we własnem państwie.

Prawo cywilne i karne ma przedewszystkiem uregulować stosunek człowieka do człowieka, uwzględniając prawa osobiste poszczególnych ludzi, a rozpoczynają (ledwie) od praw najbardziej upośledzonych społecznie t. j. od niewolników. Herz.

V. M. 15; 12. „Darmo" bezwzględnie, gdyby nawet właściciel na niego łożył koszta n. p. na)

E Ustawy o niewolnikach i służebnicach (2–11) poprzedzają inne, ponieważ także najniżsi w społeczeństwie mają ~~mieć~~ zapewnić wolność osobistą, przypominając wyzwolenie ludu izr. z niewoli egipsk., aby stał się narodem ludzi wolnych, zawisłych tylko od B~~oga~~ a nie od ludzi. III. M. 25; 42; 55. Ustanie niewoli w 7 roku i sobota również prowadzą do uznania Stwórcy jako jedynego pana i władcy. Herz.

V3. W każdym razie właściciel jest obowiązany utrzymywać także żonę. Nachm.

<< albo gdyby po śmierci właściciela prawem dziedzictwa ~~spadku~~ przeszedł na spadkobiorcę.

V5. Przychylność musi być wzajemna i stanowi główny warunek zgody. „Pan ma go wznieść jako brata a on ma się zachować jako sługa." Kiduszin 22 a.

Ŧ udzielonego za pośrednictwem Mojż. wykonawcom sądu. Majm.

E Tylko w razie ostatecznej nędzy mógł ojciec sprzedać swą córkę na pracownicę. Majm.
→ tylko za jej zgodą. Kiduszin 41. a.

× Mężczyzna obowiązany jest dbać o to, aby żona jego korzystała z wszelkich możliwych udogodnień i zaopatrzeń, na jakie stać go w jego stosunkach materjalnych. „Żona wzrasta, ale nie upada wraz z mężem." Los żony pozostawiony sumieniu uczciwego męża.

37. Jeśli ukradnie ktoś wołu lub jagnię i zarżnie je lub sprzeda je, – ~~to~~ pięć wołów zapłaci za ~~[illegible]~~ wołu a cztery owce za ~~[illegible]~~ jagnię ~~[illegible]~~.

~~Rozdz.~~ Rozdz. 21. 1. ואלה rozpoczyna zawsze nowy rozdział a zarazem łączy z poprzednią treścią. F ~~Prawa~~ [przepisy], normujące (niektóre) stosunki społeczne, ~~prawa~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ cywilne i karne, ~~do których~~ Prawa następują bezpośrednio po przepisach o ołtarzu, z czego uczeni wywnioskowali, że Wielki Synod miał mieć siedzibę w miejscu, gdzie znajdował się Przybytek Pański. Przedłożysz" im t. zn. nietylko wpoisz w nich, ale objaśnisz je (dokładnie) i podasz już wytłumaczone i zrozumiałe do wykonania, jak się przedstawia potrawy, już gotowe do spożycia. Raszi. F

2. ~~[illegible]~~ Hebrejczyk stał się niewolnikiem: 1) jeżeli z powodu nędzy sam się zaprzedał III. 25; 39 (i 47 i V. 15; 12) albo 2) jeżeli za kradzież, której nie mógł zwrócić, został wyrokiem sądu sprzedany II. 22; 2, albo 3) jeżeli wierzyciel go na zapłacenie długu zaprzedał II. Król. 4; 1. Po sześciu latach właściciel ~~[illegible]~~ go uwolnił, wyposażywszy go odpowiednio. V. 15; 30. Wcześniej mógł się uwolnić po złożeniu okupu albo gdy przypadł rok jubileuszowy. A W każdym razie prawo uznaje go nadal jako Izraelitę, który ma prawo do wolności.

√3. 4. Przepis ten odnosi się do bałwochwalczyni i jej potomstwa, gdyż Hebrejka ~~[illegible]~~ była wolną po 6 latach. V. 15; 12. wzgl. w roku jubileuszowym.

√5. 6. אל האלהים w znaczeniu sędziów lub mocodawców w imię Boga i prawa Jego. F 22; 7 i ~~8, 27~~ V. 1, 17, V. 17; 8 i 19; 17. II. Kron. 19; 6. Przyprowadzi go, czyli nakaże mu przystąpić sędzia, aby publicznie stwierdził swoje postanowienie u drzwi domu pana. Przekole mu (dolną część) ~~[illegible]~~ prawego ucha, ale nie przykuje go. Ślad tylko aż do ~~[illegible]~~, gdyż na wschodzie kolczyk w uchu mężczyzny był znakiem niewoli. F R. Jos. b. 4 „~~Na~~ zawsze" t. zn. do roku jubileuszowego. III. 25; 10 i 40 i 46. V. 15; 7. albo przez złożenie okupu.

7. ~~[illegible]~~ Hebrejka miała prawo wyjść wcześniej na wolność.

8. Jeżeli miał żenić się z nią a zawiódł jej nadzieję, powinien uwolnić ją bez okupu, a nie wolno (mu) jej sprzedać komu innemu. E

9. Według prawa „córek", czyli dziewic wolnych i zaopatrzeć ją w ~~[illegible]~~ utrzymanie, odzież i mieszkanie.

F R. Jochanan b. Zachajasa wyjaśnił w ten sposób: Bóg nazwał Izraelitów „sługami swoimi", a kto zaprzedaje się dobrowolnie komu innemu w niewolę a tem samem nie słucha rozkazów Boga, temu należy napiętnować ucho jego.

+ 11. Trzech tych" obowiązków co do ~~utrzymania, odzieży i mieszkania~~ poślubienia jej, przeznaczenia dla syna i uwolnienia. „Bez opłaty" za czas, który miała jeszcze służyć a ~~nie służyła~~ (od okupu) wyszła wcześniej << i należy ją jeszcze zaopatrzeć na drogę. V. 15; 12.

<< przed rokiem siódmym lub jubileuszowym

7. przykazania „Nie zabijaj!" 20; 13.

~~Zd. 12–17. obejmuje prawa wobec zbrodni zabójstwa, dokonanych na osobach; 18–26.~~

~~26.~~

(Ustawy co do zabójstwa i uszkodzenia ciała zd. 12–32. a wyż określone ⁷/.)

12. Życie ludzkie jest najcenniejszym skarbem każdego człowieka, dlatego zbrodnia morderstwa jest zawsze najsurowiej karana. W owych czasach istniały 4 rodzaje kary śmierci: ścięcie, uduszenie, spalenie i ukamienowanie. III. M. 24; 17.

13. Kto nie zamiarowo, niepodstępnie, tylko przypadkowo, bez zasadzki, przyprawił kogoś o śmierć, ten aż do orzeczenia przez właściwy i powołany sąd ma ~~chronić się~~ przed pościgiem mścicieli chronić się na pustyni koło ~~ołtarza~~ w obozie lewitów, w Palestynie w jednem z 6 miast, na to przeznaczonych. IV. 35; 11, V. 19; 2–4 ... 41, Joz. 20; 2–9. F przytułkowych

14. Przykłady: I. Król. 2; 28–34. IV. 35; 16–31. V. 19; 11–13.

15. Cześć dla rodziców jest obok czci dla Boga najważniejszym obowiązkiem, dlatego też czynne znieważenie rodziców ~~przez~~ ma być surowo karane.

16. Pozbawienie wolności równa się morderstwu. V. M. 24; 7.

17. Przeklinanie rodziców karane jest, jak bluźnierstwo wobec Boga. III. 20; 9, 24; 16, Prz. S. 20; 20. Ojciec ma to sąd (bezstronny) a nie rodzice, jak to bywało u Rzymian, co dawało nieraz powód do (występnej) samowoli.

19. Nietylko strata fizyczna, ale także strata czasu i kosztów leczenia miały być zwrócone. Jeżeli ktoś z powodu pobicia był obłożnie chory aż do śmierci, to karę ponosi winowajca. Jeżeli zaś opuścił łoże i wyszedł z domu a potem umarł, to wtedy przyczyna śmierci mogła być inna.

20. Czy więc kto zabił niewolnika narzędziem morderczem, czyteż zwykłym przedmiotem, to odpowiada za śmierć zabitej istoty.

Γ jest 21. ~~Z powodu~~ Jeżeli raina pobicia przeżye i ... brak widocznego zamiaru zabójstwa a przyczyna bezpośrednia śmierci mogła być inna. Pieniądz kupna własności.

22. Kobieta, która z pomocą spieszy walczącemu mężowi. Wysokość odszkodowania według żądania męża, ale ustalona ~~zatwierdzona~~ przez sędziów.

23. Nieszczęście utraty życia, wtedy obowiązuje ogólna zasada: „życie – za życie". Sanhedr. 79. „Wartość życia – za życie", gdyż tylko zamiarowe morderstwo nie może być okupione. IV. 35; 31.

24. Tak samo należy rozumieć w tem zdaniu wyliczone przypadki, które należy karać odszkodowaniem ~~tylko pieniężnym~~ okupem. F. W ten sposób objaśnia to Talmud Baba Kama 83. Raszi, Ibn Ezra i inni uczeni i prawnicy. Jako przykład podają, gdyby kto ślepy wybił komuś oko, nie możnaby go ukarać. Gdyby zaś wybito za karę oko widzącemu, to nie możnaby obliczyć skutków tej kary, która mogłaby znacznie ponad miarę odwetu być dotkliwa a zatem w wysokim stopniu niesprawiedliwa. To samo

F albo gdy to jest wykluczone n. p. u biednego przez stracenie pracą. ~~...~~

P 33. Ustawy o uszkodzeniu własności bliźniego.

F Z całą powagą należy cenić wzniosłość świętych ustaw tego rozdziału. Znoszą one wszelką formę niewoli i łagodzą, życie ludzkie, jako świętość, chronią surowemi karami i wstręt do zbrodni morderstwa wszczepiają, a wszelkie uszkodzenie cudzej własności należy osądzić według intencji przestępstwa. Herx.

I. (prawo odwetu)

~~odnosi się~~ do innych przypadków okaleczenia i do przepisów III. 24; 18 i 20. V. 19; 21. Jus talionis I. obowiązywało u wszystkich ludów starożytnych, jak Indów, Egipcjan, Greków, Rzymian i innych, co stwierdzają (wyraźnie) źródła prawnicze. Zresztą kara odwetu obowiązuje dotychczas we wszystkich ustawach cywilizowanych i kulturalnych państw całego świata i jest podstawą ładu i porządku społecznego a zachodzi tylko różnica co do sposobu wymiaru sprawiedliwości zależnie od towarzyszących okoliczności łagodzących lub ~~pot~~ powiększających winę.

25. W każdym wypadku (według Talmudu) winny ma wynagrodzić odpowiednio nie tylko cielesne obrażenie, ale także stratę czasu, koszta leczenia, poniesiony wstyd, odcierpiany ból fizyczny i moralny.

26. i 27. Znowu podane są tylko przykłady, stosowane do zasad ogólnych. Raszi objaśnia, że oko jest tylko przykładem części ciała, którą człowiek na świat przynosi od urodzenia, a ząb części ciała, które później wyrastają, ale raz zniszczone (w dojrzałym wieku) już więcej nie odrastają.

28. (Tu Wół podany przykładowo, ale to) ~~Odnosi się~~ do zwierzęcia wogóle, które spowoduje śmierć człowieka. Ciążąca na bydlęciu krew czyni mięso jego nieczystem. I. 9; 5 i IV. 35; 31 i 33. (według Talmudu nie należy nawet psu podawać tego mięsa)

29. Jeżeli mimo wiadomości i ostrzeżenia właściciel nie czuwa nad zwierzęciem, aby je unieszkodliwić, to staje się współwinnym śmierci człowieka, ale nie ludzi, a więc śmierć jego nastąpi na orzeczenie ~~Boga~~ Boga.

30. Wymierzoną przez sąd grzywnę ma w całości wypłacić pozostałym.

31. Małoletni jest również osobą prawną podobnie, jak dorośli.

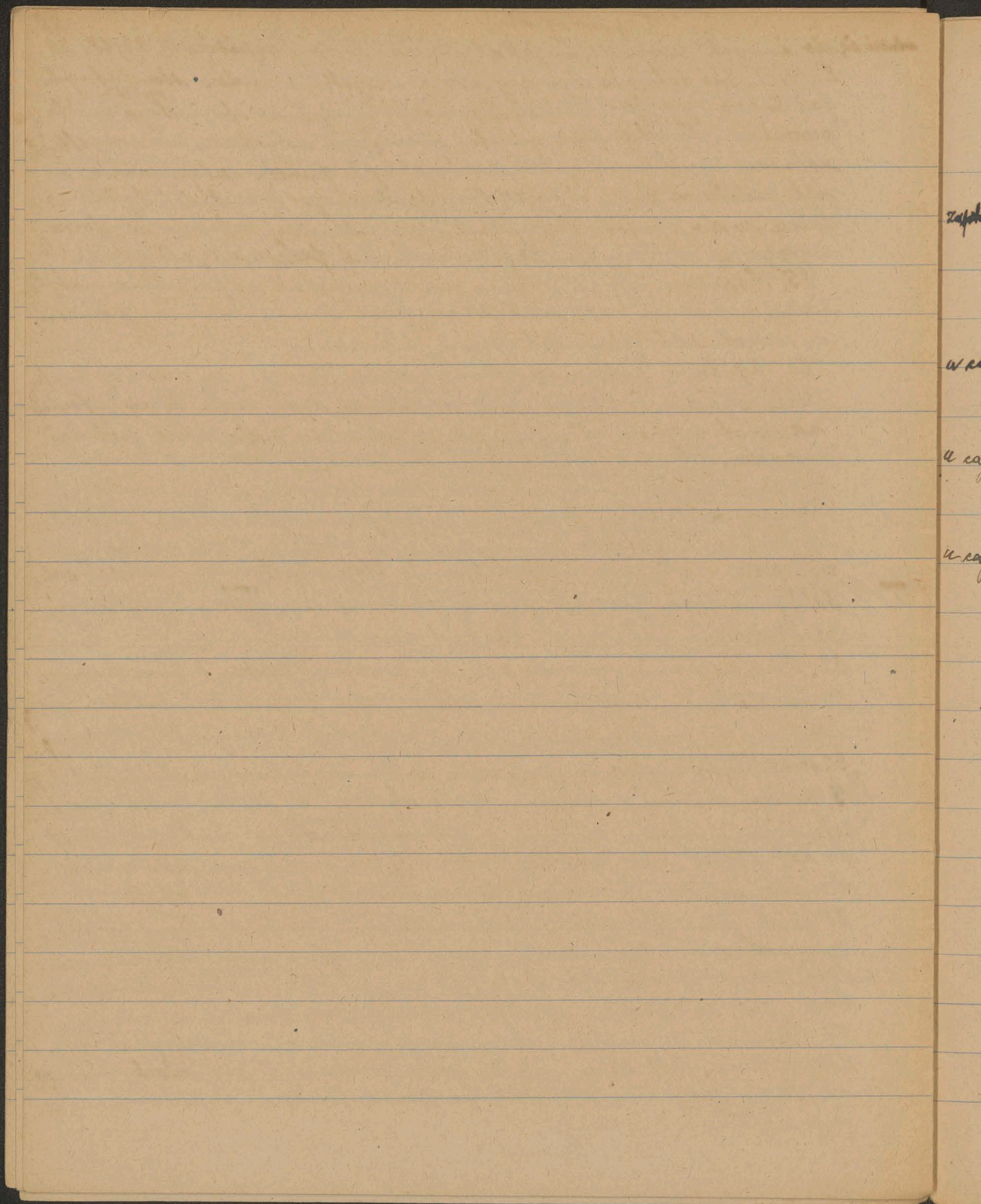
32. Lira = 100 zuzów, moneta srebrna z podobizną ~~Jupitera~~; 1 dynar srebrny = 1/4 części 1 selaim, czyli 1/25 denara złotego, zatem 8 denarów złotych = 200 den. srebr.; 1 szekel = 1/24 rzymskiego funta, który obejmował 12 uncji = 288 skrupułów; 30 szekli była zwykła targowa cena za kanaanejskiego niewolnika. Zach. 11; 12.

33. Kopiący studnię t. j. obojętnie, czy to właściciel tej studni, czy też pracujący ~~koło~~ kopania studni, obowiązany jest ~~zasłonić~~ zabezpieczyć ją, aby nic nie wpadło do dołu. 34. Wół albo osioł też podane tylko przykładowo jako zwierzę domowe wogóle n. p. co do święcenia soboty. II. (23; 12. > 20; 10)

35. Jeżeli jedno zwierzę zabije drugie, obojętnie, czy ubodzeniem, czy kopnięciem, ~~czy~~ uderzeniem całem ciałem, a obydwa mają jednakową wartość ceny targowej, wtedy strata jest równa. Jeżeli zachodzi różnica wartości, wtedy sąd oznacza wysokość grzywny według bezstronnego uznania.

37. Stosownie do wartości skradzionego przedmiotu następuje też wysokość kary. Wół służy nie tylko jako przedmiot kupna, ~~...~~ na wagę, ale także jako zwierzę (robocze) ~~wykonujące pewną pracę~~ w gospodarstwie, a jagnię żadnej pracy nie wykonuje.

F

Rozdział ~~XXII~~ 22.

1. Jeśli przy włamaniu zdybany ~~by~~ będzie złodziej i pobity, że umrze, nie będzie ~~na~~ ~~niego~~ wina za ~~przypadać jemu (zabójcy)~~ krew.

2. Jeśli zaś ~~wzejdzie~~ jaśniało słońce nad nim, (wina za krew ~~spadnie~~ o niego ~~nań~~ ~~jego~~ ~~odpłacona~~ będzie; zapłacić, zapłaci ma; ~~a~~ jeśli nic nie posiada, sprzedany będzie za kradzież swoją.

3. Jeśli znaleziona będzie kradzież w ręku jego, czyto wół, czy osioł, czy jagnię żywe, ~~podwójnie~~ ~~ma~~ w dwójnasób zapłaci.

w cap. 4. Jeśli ~~spasie~~ wykorzy kto pole, lub winnicę, gdy wyśle bydło swe ~~by~~ a żżera ~~paść~~ na pole cu-dzem: najlepszem z pola swego i najlepszem z winnicy swej mech zapłaci.

w cap. 5. Jeśli wybuchnie ogień i ~~ogarnie~~ dosięgnie ciernie i ~~strawiona~~ spalona zostanie sterta, albo zboże na pniu, albo pole, – płacić, zapłaci wzniecający pożar.

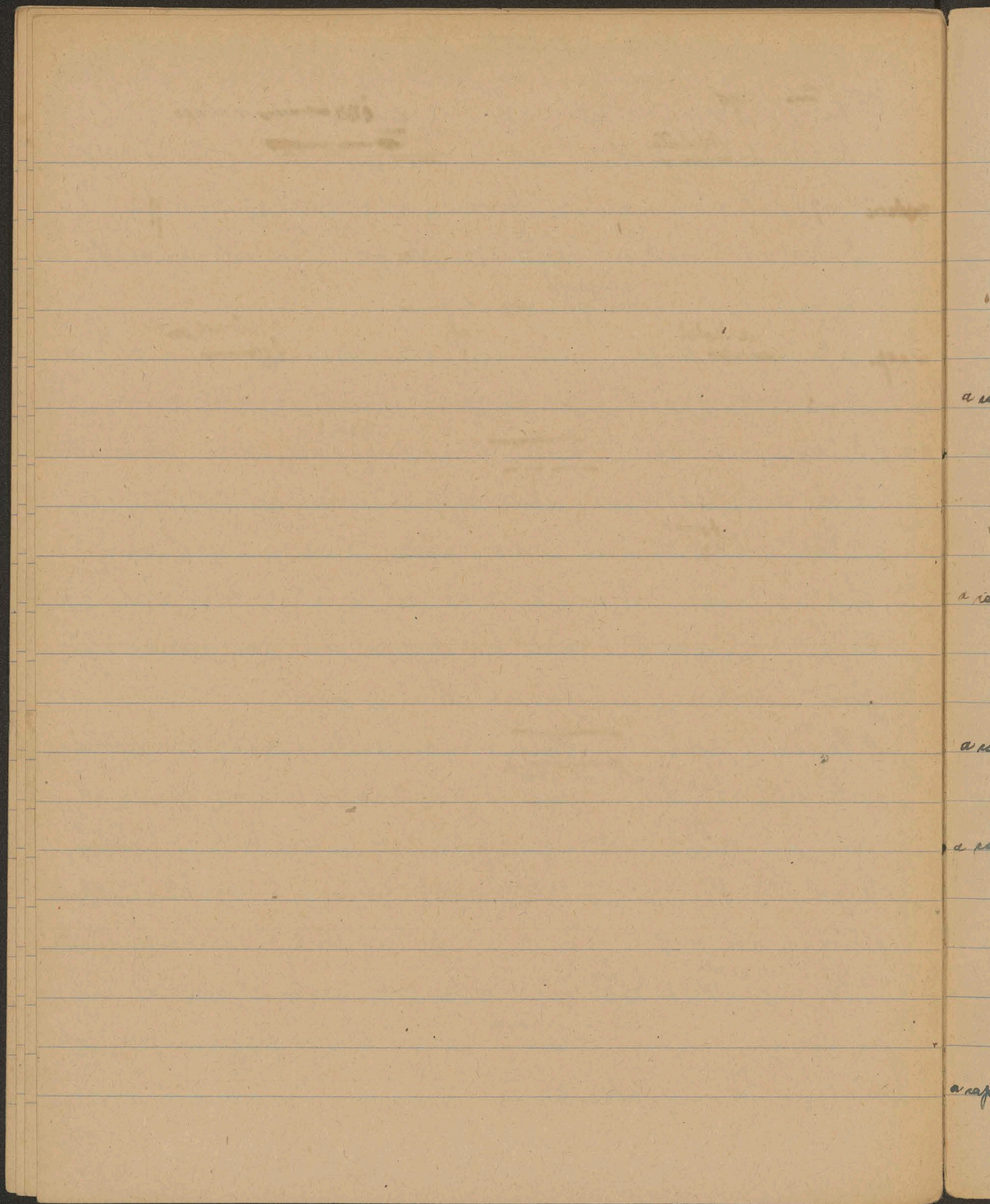
w cap. 6. ~~Jeśli~~ Gdy odda ~~kto~~ człowiek bliźniemu srebro (pieniądze) lub naczynia do strzeżenia, a skradzione to zostanie z domu człowieka tego, jeśli znajdzie się złodziej, zapłaci w dwój (nasób.

7. Jeśli nie znaleziony będzie złodziej, to wystąpi pan domu przed sędziów, że nie ~~wyciągnął~~ wyciągnął ręki swej na własność bliźniego ~~swego~~ swego.

8. Przy każdej sprawie ~~o występek~~ o własność, o wołu, o osła, o jagnię, o szatę, o każdą zgubę, o ~~której~~ ~~to mowa~~ której ktoś powie ~~przestępstwo~~ to ~~jest~~, że (taka) jest: przed sędziów zjawi się sprawa obydwu; kogo ~~zasądzą~~ (winnym uznają) skażą sędziowie, zapłaci w dwójnasób bliźniemu ~~jego~~ swemu.

9. Jeśli odda kto bliźniemu osła, lub wołu, lub jagnię, lub wszelakie bydlę do strzeżenia, a umrze, lub okaleczeje, lub zapędzone zostanie, a nikt niewidział:

10. ~~P~~Przysięga ~~przed~~ Wiekuistego sam będzie (rozstrzygała) między obydwoma, czy nie wyciągnął ręki swej (na ~~własność~~ mienie bliźniego swego i przyjmie (przysięgę) właściciel, (a nie zapłaci (tamten).

11. Jeśli kradzieżą skradzione od niego ~~zostało~~, ~~ma~~ zapłacić właścicielowi tegoż.

12. Jeśli zaś rozszarpanem zostanie ~~zostało~~, przedłoży je jako dowód, - rozszarpanego nie zapłaci.

13. A jeśli pożyczy kto od bliźniego swego, a ~~skaleczeje~~ poszarpane zostaje lub padnie ~~zemrze~~, gdy właściciela jego nie było przy tem ~~jest obecny~~; ~~ma~~ płacić, zapłaci.

14. Jeśli właściciel jego był przy tem ~~obecny~~, - nie zapłaci. Jeśli wynajętem jest, wchodzi to w wynagrodzenie. (Osobno nie płaci za to).

a cap. 15. Jeśli uwiedzie kto dziewicę, która nie jest zaręczona i leżałby przy niej, nabyć, (wianem nabędzie) ją sobie za żonę.

16. Jeśli (ojciec jej wzbronić, wzbroni się) dać (mu ją), srebro odważy ~~jej~~ jako wiano dziewic.

a cap. 17. Czaro~~wnicy~~dziejki nie zostawisz przy życiu.

18. Ktoby obcował ze zwierzęciem, uśmiercony ~~ma~~ będzie.

19. Ofiarujący bożkom, ~~ofiary~~ oprócz Wiekuistemu (samemu) ~~spalony~~ stracony zostanie.

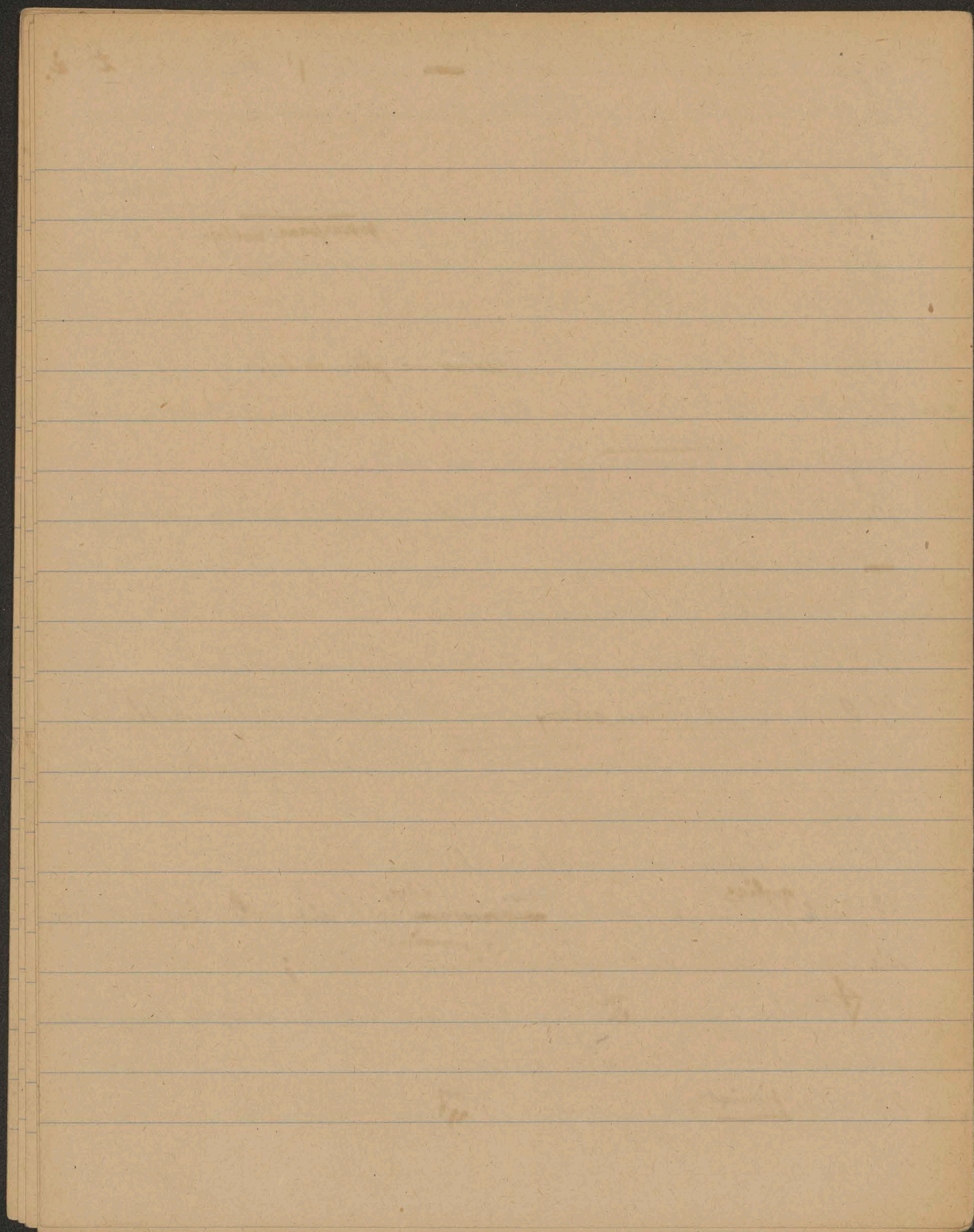
a cap. 20. A (Obcokrajowca nie będziesz ~~nie~~ ~~uciskał~~ krzywdził, ani nie (gnębił), go gdyż cudzoziemcami byliście w kraju Micraim.

a cap. 21. Żadnej wdowy, ani sieroty gnębić nie będziecie.

22. Jeśli gnębiąc ~~gnębić~~ ją będziesz, ~~[illegible]~~ więc jeśli ~~do~~ wołać, ~~będą~~ zawołają ~~do~~ mnie, wysłuchać, wysłucham (z pewnością) ich wołanie;

23. A wtedy zapłonie gniew mój i zabiję was mieczem a będą żony wasze wdowami a dzieci wasze sierotami.

a cap. 24. Jeśli pieniądz ~~srebro~~ pożyczysz ludowi mojemu, biednemu przy tobie,

nie bądź dla niego jako lichwiarz, nie nakładajcie na nie ~~obciążenia~~ lichwy.

25. Jeśli w zastaw weźmiesz szatę bliźniego twego, do ~~przed~~ zachodu słońca zwrócisz (mu ją);

26. Bo gdyż ona jest ~~okryciem~~ jego wyłącznem, ona odzieniem jego ciała, Na ~~pod~~ czemże będzie leżał? A stanie się, gdy zawoła do mnie, tedy wysłucham go, gdyż miłosierny jestem.

a rap. 27. Sędziom nie ~~przeklinaj~~ ~~sędziów~~ złorzecz a ~~przełożonych~~ książęcia wśród ludu twego nie przeklinaj.

(~~Nadmiaru~~ Płodów) ~~wina i oliwy~~
a rap. 28. Zbiorów twoich płynów ~~(wina i oliwy)~~ twych nie ~~zatrzymuj~~ przetrzymuj; pierworodnego z synów twoich oddasz Mnie.

29. Także uczynisz z wołem twoim, z owcami twemi; siedem dni będzie przy matce swej; w dniu ósmym oddasz je Mnie.

30. A ludźmi świętymi będziecie Mi. A mięsa na polu rozszarpanego nie będziecie ~~jedzcie~~, dla psa wrzućcie je!

Ⅎ O ile właściciel zabije go, tedy odpowiada za krew jego.

Rozdz. 22. 1. W nocy, gdy nie można rozeznać osoby a więc także nie można jej zaskarżyć i nie wiadomo, czy to nie jest skrytobójca, i trudno o pomoc, właściciel nie jest odpowiedzialny za następstwa czynu w obronie własnej. IV. 35; 27. V. 19; 10. Sam złodziej, włamując się w nocy, zdecydowany jest na wszelkie następstwa!

2. Za dnia można złodzieja ująć, albo zaskarżyć go o zapłatę szkody wzgl. sprzedać go na czas do wyrównania szkody. II. 21; 2. ale nie dłużej, niż 6 lat. Ⅎ

3. „Żywe" zwróci w dwójnasób t. j. skradzione i drugie za karę. Od nosi się to także do wypadku, gdyby zwierzę już zostało zabite, i tylko na mocy wyroku sądu na pod. zeznania świadków.

4. Szkodę, wyrządzoną przez bydło rolnikom skutkiem zaniedbania właściciela dotyczącego przez bydło, czyto przez stratowanie, czy ~~przez~~ ~~spasienie~~, ma winny wynagrodzić albo pieniężnie, albo płodami z najlepszego kawałka pola wzgl. winnicy, gdyż sędziemu trudno ~~może~~ dokładnie oznaczyć jakość gruntu, tylko wymiar wskazać może. ⅃ Izraelici w kraju Kanaan mieli zajmować się tylko rolnictwem i hodowlą bydła. ⅃ Zdanie to jest c. d. zd. 37. poprz. rozdz.

~~F Lit wzmaceg niezdowolenia, nie wzgolty skarżenia przeciw jego urzędnikom.~~

F Podobnie, jeżeli jakiś przedmiot z powodu nieostrożności właściciela komukolwiek wyrządzi szkodę, wtedy właściciel przedmiotu odpowiada.

6.- 14. Za dobrowolnie na siebie przyjęte zobowiązania każdy odpowiada według prawa.

F Nieprzewidziane przypadki t.zw. vis major.

F ślad rozszarpania,

5. Jeśli wybuchnie pożar z powodu wzniecenia ognia dla własnej potrzeby, przez nieostrożność, czy niedopatrzenie, i (samo od siebie) zajmie ciernie stanowiące żywopłot (zagroda Jez. 5;5.), a od niego blisko stojące zboże w stertach lub w stodole i t. d. 9;25 i 10;5, to zapłaci ten, który zawinił ale nie w dwójnasób, gdyż nie było tego zamiaru.

6. Jeżeli za przechowanie bierze wynagrodzenie, to sam odpowiada (zd. 11), jeżeli darmo przechowuje, to złodziej odpowiada. Talm. o bezpł. straży.

7. Wobec sędziów złoży przysięgę, że nie przywłaszczył sobie cudzego mienia.

8. Obaj t. j. oskarżający i oskarżony mają równocześnie stanąć przed właściwym sądem i wobec świadków, którzy stwierdzą, że „ta właśnie" jest rzecz, o którą spór prowadzą. W braku świadków dowodowych rozstrzyga przysięga.

9. Jeżeli n. p. w czasie pasania trzody bydlę ulegnie kalectwu, albo horda zbójecka porwie, a nie było świadków, wtedy przysięgą się uwolni. III. 22;22, Zach. 11;16. I. Król. 13;28.

11. Jako płatny obowiązany był pilnować, aby nie skradli. (zd. 7).

12. Przedłoży dowód (K. F.), że nie mógł zwalczyć drapieżnego zwierzęcia (Am. 3;12. i t. p.)

13. N. p. wołu lub osła do wykonania pracy w gospodarstwie, do przewozu.

14. Jeżeli właściciel jest obecny, to może zapobiec wypadkowi. Jeżeli zwierzę wynajęte jest za wynagrodzeniem, to właściciel świadomie naraża bydlę za opłatą, więc nie może żądać zwrotu straty.

15. Jeżeli fałszywemi obietnicami uwiedzie, to ma ojcu zapłacić, gdyż córka (niezamężna) była uważana za własność ojca 21;7. Uwiedzenie narzeczonej karane było śmiercią. V. 22;23 i 24.

16. Okup wynosił 50 szekli srebrnych. V. 22;29. Niektl. sądzą, że ta suma była darem ślubnym dla narzeczonej.

17. (Zakaz czarodziejstwa.) Zwykle kobiety trudniły się czarodziejstwami. I. Sam. 28;8 – 25. II. Król. 9;22. Zasądzona ma być przez sędziów po udowodnieniu jej zakazanych praktyk, które szerzyły bałwochwalstwo i krzewiły zabobony wśród ludu. „Nie zostawisz przy życiu" uczeni wyjaśniają, że nie znaczy to uśmiercić, ale nie zostawić jej przy życiu w kraju. Niechaj sobie idzie tam, gdzie także praktyki uchodzą.

18. (Zakaz. jako kult religijny) Zbrodnia przeciw naturze uchodziła u ~~Egipcjan, Filistynów i innych~~ ludów (pogańskich) ~~bałwochwalczych~~. III. 20;15, 18;23 i 24. V. 27;21.

19. (Zakaz bałwochwalstwa) „Bożyszczom", będącym uosobieniem sił przyrody, której wyłącznym panem i władcą jest Wiekuisty. III. 27;29, V. 17;5.

20. Sprawiedliwość wobec cudzoziemców, wdów, sierot i ubogich zd. 20–26.

20. "Cudzoziemiec, obcokrajowiec, jest każdy człowiek bez różnicy, który osiadł w kraju. Tego nie należy, według tradycji uczonych w Zakonie, ani martwić słownie, ani dokuczać mu fizycznie, ani gnębić go materjalnie, ani prześladować moralnie. Na ważność tego przepisu wskazuje wielokrotne jego powtórzenie: III. 23; 9 i 12, III. 19; 10, 33 i 34, 23; 22, 25; 6. V. 10; 19, 14; 29, 16; 11, 24; 14; 17–22; 26; 11 i 27; 19.

Jez. 49; 25. „Gdyż cudzoziemcami byliście w kraju Micraim." Kto na sobie doświadczył skutków jarzma niewoli, ten najlepiej powinien osądzić goryczą uczucia takiej klęski a „co tobie niemiłe, nie czyń drugiemu."

21. Nikogo gnębić nie należy, a zwłaszcza wdowy ani sieroty, jako „żadnej wdowy" t. zn. bez względu na jej pochodzenie lub przynależność. najnieszczęśliwszych istot, pozbawionych naturalnej opieki. Ze względu na ważność przykazanie to znowu powtórzone wielokrotnie i tak: V. 14; 29, 16; 11, 14, 24; 17 19 i 21, 26; 12 i 13, 27; 19. Jez. 1; 23, 10; 2 Jer. 5; 28. Hiob. 24; 3 i 9.

22. Wysłucham z pewnością (bezwarunkowo), a kara nie jest oznaczona, gdyż nastąpi stosownie do przekroczenia.

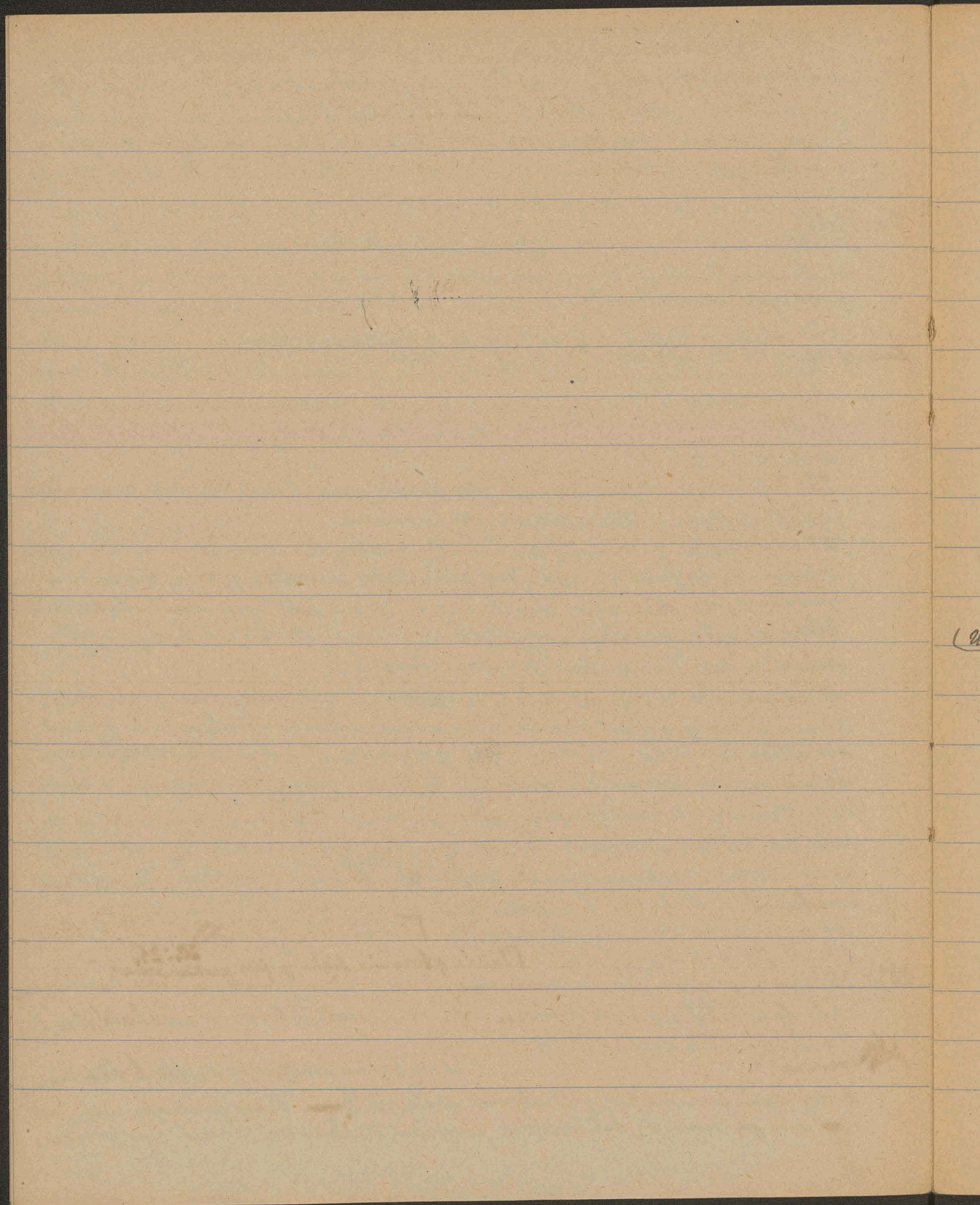
23. Nietylko żony i dzieci będą dzieliły smutny los wdów i sierót, ale nadto mężowie ci poginą w wojnie bez świadków i według prawa, skoro nie wiadomo, czy dotyczący umarł, czy też w niewoli żyje, ani wdowa nie będzie mogła powtórnie wyjść za mąż, ani dzieci nie będą mogły odziedziczyć majątku po ojcu. Raszi.

24. Pożyczka ma być pomocą do utrzymania człowieka przez stworzenie dla niego środków zarobkowania, dlatego biedny ma pierwszeństwo przed zamożnym. Ale pożyczka ma być dobrodziejstwem, to nie można dłużnika obciążyć lichwą. Raszi wyjaśnia znaczenie lichwy w następujący sposób. Wyraz נשך znaczy lichwa a także ukąszenie. Jak ukąszenie węża sprawia tylko małą rankę w podrażnieniu zrazu ledwie odczuwaną, a potem wywołuje opuchnięcie i zakażenie całego ciała, tak lichwa z początku jest nieznaczna, ale z postępem strawi całe mienie dłużnika. III. 25; 36 i 37, V. 23; 20 i 21. Ez. 18; 8, 13 i 17, 22; 12. Ps. 15; 5. Przyp. S. 28; 8. Także płacenie lichwy jest zakazane.

25 i 26. Raszi wyjaśnia, że nietylko zwierzchniej szaty, jako nakrycia, ale także łóżka, na którem śpi, nie wolno brać w zastaw. Am. 2; 8. Pr. S. 20; 16. Hiob 22; 6 i 24; 9.

P. „Na czemże?" — Noce są na wschodzie często bardzo zimne.

Dalej czyni porównanie, jak człowiek powierza Bogu duszę przed spaniem a Bóg mu ją zwraca, tak człowiek powinien dłużnikowi zwrócić jego zastaw.

Cześć dla zwierzchności.

27. Sędziowie i przełożeni rządu są zastępcami sprawiedliwości ~~Boga~~ na ziemi, są stróżami ładu i porządku społecznego, bezpieczeństwa życia i mienia ludu. בְעַמְךָ „wśród ludzi ~~nad ludem~~ twego" a nie מעמך „z pośród" ludu twego a więc niekoniecznie Izraelita. Majestat władzy rządowej, godność sędziego, były zawsze otaczane należytą powagą i czcią. Obraza majestatu była karana śmiercią. II. Sam. 16;9. I. Król. 2;8 i 21;10. Prz. S. 24;21.

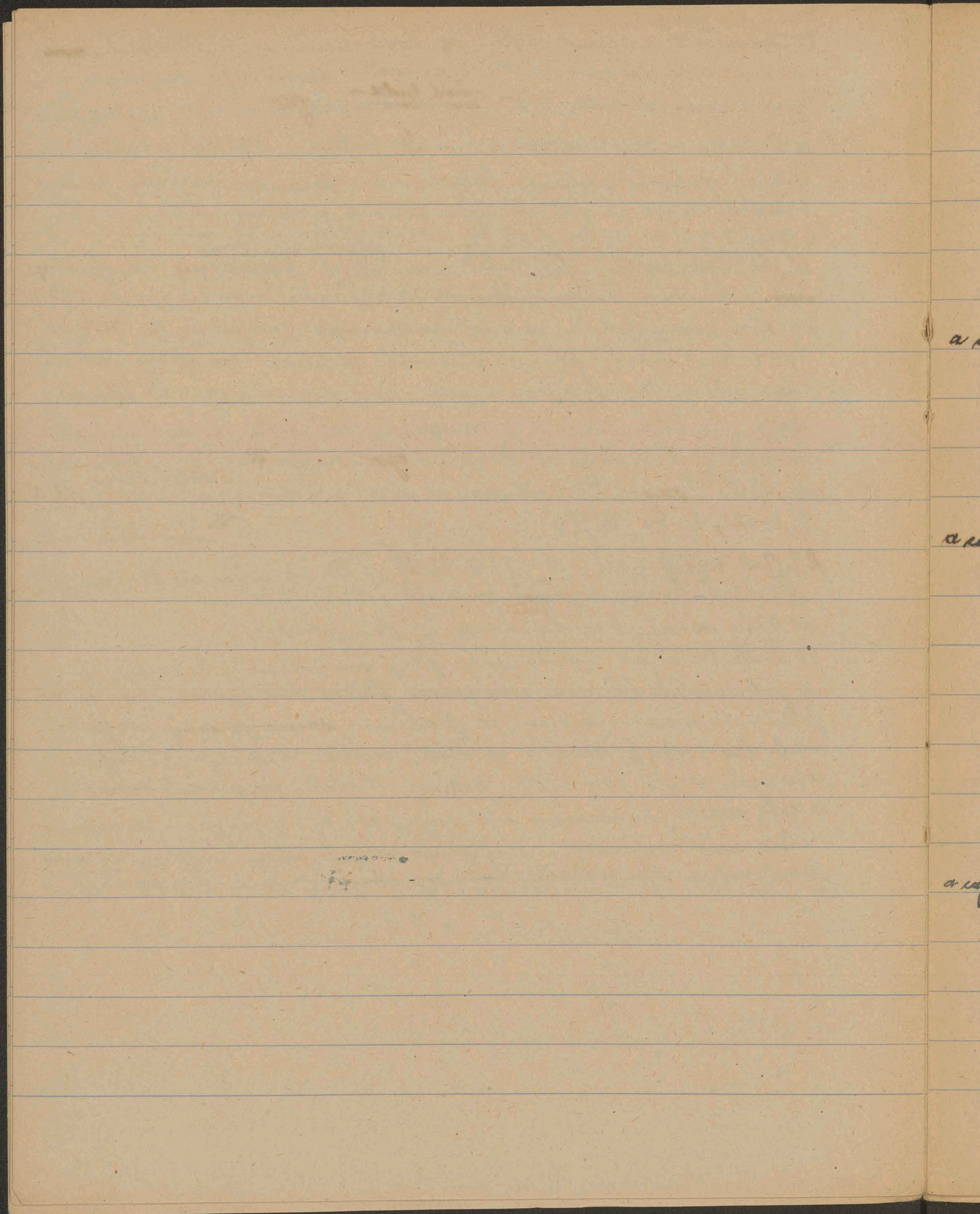
28. Nie ~~zapomnij~~ przetrzymuj obowiązku, aby ~~we właściwym~~ czasie złożyć przepisaną dziesięcinę i ~~ani~~ pierwociny. [tatego zbioru i nie zaniechaj gdy dojrzeją plony] ~~R. Dawid Kimchi~~ (Radak) i inni wyjaśniają, że מְלֵאָה od מלא znaczy „pełnia daniny" nieuszczuplona = szczuplona a דמע (od דמעה = łza) oznacza płynne przedmioty, składane na ofiary, jak oliwa i wino, które kroplami wyciska się z owoców. לא תאחר Tłumaczy ~~Raszi~~ „nie odmieniaj" t.zn. co należy dać wcześniej, tego nie odłóż na później i odwrotnie. Pierworodnego „oddasz Mnie" t.zn. przeznaczysz do służby Bożej, albo wykupisz za ustaloną opłatą 5 srebrników u kapłanów. 13;2. III. 3;12 i 8;16 i ~~XX~~ i 28;27. (13 i 34;20.)

29. ~~Jak~~ śpiewa ~~wyżej~~: (IV. M. 3. 13 ~~XX~~ i 18–17) III. 22;27. 27.26. a więc niekoniecznie „Od dnia ósmego ~~wyżej~~ i później II. 12; 12. 34; 19. w dniu ósmym, ale najwcześniej dnia ósmego.

(Ustawy ~~pożywcze~~.)

30. O ile będziecie przestrzegali przepisów także co do czystości w jedzeniu, to będziecie ~~uświęceni~~. Zakaz ten opiera się ~~na tem~~, przedewszystkiem na tem, że padlina ~~sama przez się~~ wogóle wzbudza wstręt, powtóre, że dzikie zwierz, rozszarpując swe ofiary, wszczepia w nią jad, który później rozchodzi się po ciele człowieka, zresztą względy higjeniczne wymagają, aby się wystrzegać spożywania mięsa zwierza padłego, gdyż to ~~mogą~~ że najpoważniejsze nieprzewidziane następstwa sprowadzić, ~~które wywołują~~ (groźne dla życia).

•

Rozdział ~~XXIII.~~ 23.

1. Nie ~~będziesz~~ [przyjmuj] ~~roznosić~~ (wieści fałszywej; nie łącz ~~ręki~~ [władzy] twej ze ~~zbrodniarzem~~ [złoczyńcą], aby być świadkiem zbrodni.

2. Nie ~~będziesz~~ (postępował za ~~większością~~ ~~mnogością~~ [tłumem] ku złemu; nie oświadczaj się ~~w~~ w sporze, aby skłaniać się ku ~~większości~~ [mnóstwa] dla ~~uchylenia~~ [(zwichnięcia] prawa.

3. Także biednego nie ~~uwzględniaj~~ [od wyszczególniaj] w sporze jego.

a cap. 4. Gdy napotkasz wołu ~~wroga~~ [nieprzyjaciela] twego, lub osła jego ~~błąkającego się~~ ~~zabłąkanego~~, zwróć, zwrócisz mu go (bezwarunkowo).

5. Gdy ujrzysz osła wroga twego, leżącego pod brzemieniem [ciężarem jego], to [zaniechaj] ~~strzeż się~~, ~~by~~ go opuszczać (szczenia); zwolnić, (konieczne) zwolnisz go (~~od ciężaru~~) razem z nim (z ~~wrogiem~~ [właścicielem]).

a cap. 6. Nie ~~skrzywiaj~~ [łam] prawa ~~nędzarza~~ [ubogiego] twego w sporze jego.

7. Od sprawy fałszywej (oddal się) ~~stroń~~ a niewinnego i rzetelnego nie zabijaj, gdyż nie ~~uniewinnię~~ usprawiedliwię złoczyńcy.

8. I ~~wziątku~~ przekupstwa nie bierz, gdyż ~~wziątek~~ przekupstwo zaślepia widzących i ~~przekręca~~ [wniwecz obraca] słowa rzetelnych.

9. A cudzoziemca nie gnęb (będziesz wszak) wszak ~~wy~~ [wiecie] świadomi (~~?~~) duszy cudzoziemca, ~~gdyż~~ [bo] cudzoziemcami byliście w kraju Micraim!

a cap. 10. A sześć lat obsiewaj [będziesz] ziemię twą i zbieraj [będziesz] plony jej;

11. Lecz w siódmym zaniechaj jej i ~~wypoczywaj~~ [zostawisz odłogiem] ~~jej~~ aby pożywili się ~~ubodzy~~ nędzarze ludu twego, a co zostawią, niech zjada zwierz polny. Tak uczyń [isz] z winnicą twoją i z oliwnicą twoją.

12. Sześć dni [będziesz] (wykonywał czynności twoje, ale (w) dniu siódmym [będziesz] (spoczywał.

aby spoczął wół twój i osieł twój i pokrzepił się syn służebnicy twej i cudzoziemiec.

13. A ~~we~~ wszystkiego, co wam rzekłem, przestrzegajcie, ~~będziecie strzegli~~ a imion bożków cudzych nie wspominajcie; niech słyszanem nie będzie w ustach twoich.

a cap. 14. Trzykroć pielgrzymki będziesz świętować dni w roku.

15. Święta przaśników przestrzegaj. Siedem dni jadać będziesz przaśniki, jak przykazałem tobie, w oznaczonym czasie miesiąca kłosów, gdyż w tymże wyszedłeś z Micraim, a nie zjawicie się przed obliczem Moim próżno (z próżnemi rękoma).

16. I święta żniwa, pierwocin pracy twej ~~plonów twoich~~, co wysiałeś na polu, i święta zbiorów przy końcu ~~u zachodu~~ roku, gdy zbierzesz sobie pracę twą z pola.

17. Trzy razy w roku zjawi się wszystek mężczyzna twój przed obliczem Pana, Wiekuistego.

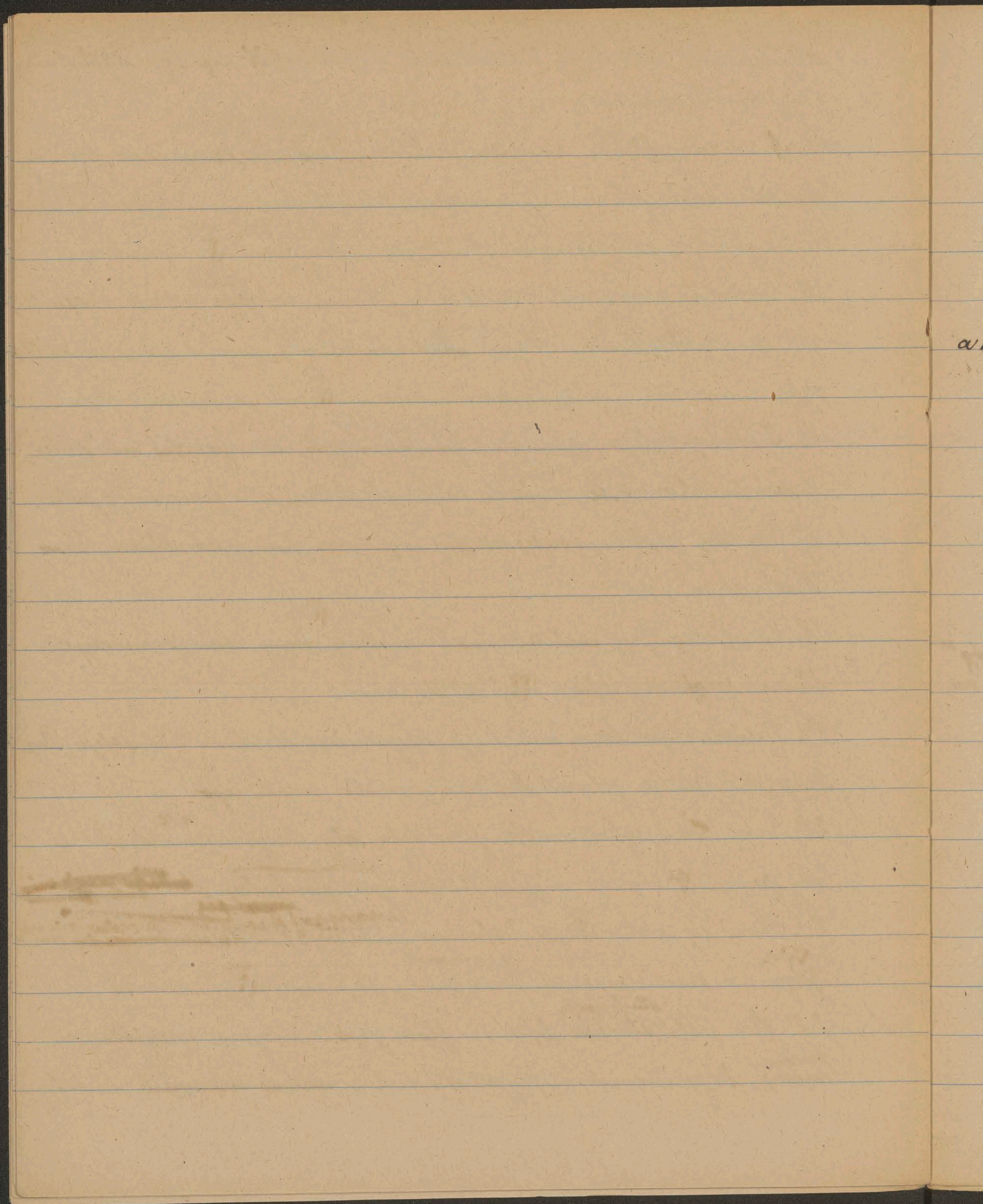
18. Nie ofiaruj przy ~~miłości~~ kwasie krwi ofiary dla Mnie ~~Mojej~~, i niech nie ~~zaś~~ przenocuje tłuszcz świątecznej ofiary Mej ~~aż~~ do rana.

19. Pierwsze z pierwocin roli twej przyniesiesz do domu Wiekuistego, Boga twego. Nie będziesz gotował koźlęcia w mleku matki jego.

a cap. 20. Oto, ~~Patrz~~, Ja wysyłam anioła przed tobą, aby strzegł cię na drodze i aby przywiódł cię na miejsce, które ~~przeznaczyłem~~ przysposobiłem.

21. Strzeż się wobec niego i słuchaj głosu jego; nie rozgoryczaj go, ~~nie sprzeciwiaj mu~~, bowiem nie zniesie waszych przestępstw ~~przewin~~ ~~przeciw~~, gdyż imię Moje w nim.

22. Lecz jeśli słuchając słuchać będziesz głosu jego i uczynisz wszystko, co powiem ~~mowę~~, to znienawidzę nieprzyjaciół twoich i ~~udręczę~~ ~~dręczycieli~~ zgnębię gnębicieli twoich.

23. Gdyż (anioł Mój pójdzie) przed tobą i zawiedzie cię do Emorejczyka i Chittejczyka i Peryzejczyka i Kanaanity i Jebuzyty i wytępię ich.

24. Nie kłaniaj się bożkom ich, ani służ im, ani czyń według czynów ich, leecz zburzyc (zupełnie) zburzysz i skruszyc (doszczętnie) skruszysz posągi ich.

25. A służcie Wiekuistemu, Bogu waszemu, tedy pobłogosławi On chleb twój i wodę twoją i oddalę choroby z pośród ciebie.

a cap. 26. Nie będzie roniącej, ani bezpłodnej w kraju twoim; liczbę dni twych dopełnię.

27. Postrach (mocy) mój wyślę przed tobą i wystraszę ten cały lud, do którego przybędziesz i zwrócę wszystkich nieprzyjaciół twoich ku tobie grzbietem.

28. I wyślę szerszenie przed tobą i wygnam Chiwitę i Kanaanitę i Chittejczyka przed tobą.

29. Nie wygnam ich przed obliczem tobą w roku jednym, aby nie stała się ziemia pustkowiem i nie rozmnożył się przeciw tobie (dziki) zwierz polny.

30. Zwolna, zwolna wygnam ich przed obliczem tobą, aż dopóki rozplenisz się i posiędziesz ten kraj.

31. I ustalę granicę twoją od morza Sitowego aż do morza Filistów i od pustyni aż do rzeki; gdyż oddam w ręce wasze mieszkańców tego kraju i wygnasz ich z przed oblicza twego.

32. Nie zawieraj z nimi, ani z bożkami ich przymierza.

33. Niech nie mieszkają w kraju twym, aby nie uwiedli cię do grzechu przeciw Mnie, gdyż skorobyś służył bożkom ich, wtedy stałby się tobie sidłem.

* Tylko ścisłe i bezstronne zbadanie faktycznego stanu rzeczy ma rozstrzygnąć.

F Litość dla biednego nie usprawiedliwia, żeby na jego korzyść świadczona fałszywie, albo żeby wydano wyrok fałszywy.
b Zwolnić należy zwierzę od skłopowania i ciężaru.

„Nieprzyjaciel”, okazujący nieprzyjaźń w czynach niecierpliwych, „wróg” z wewnętrznej nienawiści okazuje usposobienie złośliwe, niegodziwe, zawistne.

Przepisy ~~ustawy~~ bezstronności i świadectwa. 1–3 odnośnie do zakazu zd. 20; 13.

Rozdz. 23. 1. Nie przyjmij, ani nie roznoś wieści fałszywej. Przestroga ta jest szczególnie ważna dla sędziego, który ma być bezstronnym, i nie ulegać żadnym wpływom ubocznym, ani nie działać na świadków lub na towarzyszy sędziowskich. Nie należy zatem mieć styczności ani z takim, który stawia fałszywe żądanie, albo popiera takie żądanie fałszywem świadectwem. 20; 7. III. 19; 16. Ps. 15; 3. Prz. Ab. I. 2.

2. Szczególnie gdy idzie o sprawę bardzo ważną n. p. o wyrok śmierci, nie należy być pochopnym do zasądzenia według zdania większości, jeżeli ~~sumienie~~ twoje nie jest przekonane. Nie przyznawaj słuszności stronie, (ani przywódcy partyjnemu) dlatego, że jest w przewadze, ale śmiało wypowiadaj swoje zdanie. Nie naginaj prawa, gdy idzie o sądzenie możnych dlatego tylko, że posiadają moc i władzę. Nie wypowiadaj zdania twego wymijającego dlatego, że nie chcesz szkodzić osobie wpływowej. Jeżeli inni tak postępują, to niechaj wina za ciąży na nich a nie na tobie. ‡ (sądź bezstronnie a

3. Także biednego nie sądź korzystniej (i nie oświadczaj, iż czynisz to) dlatego tylko, że jest biedny. F

4. (V. 22; 1–3 Powtórzone) Postępowanie wobec wroga.

5. (Nie zostawiaj zwierzęcia pod ciężarem. (Prz. S. 24; 17. 25; 21 i 22.) Zwierzę nie powinno cierpieć z powodu niezgody ludzi. V. 22; 4 i 32; 36.)

Bezstronność w sądzie 6–9.

6. Sprawiedliwość ma być bezwzględna a nie zależna od stanowiska podsądnego. Jak nie należy z fałszywej litości (zd. 3), tak i ze zbytniej srogości nie należy naginać prawa.

7. Nie należy nikogo zasądzać bez jasnych i niewątpliwych dowodów winy. Sędzia, skazujący na karę niewinnego, popełnia zbrodnię, której Bóg nie przepuści bezkarnie. Także fałszywego świadka, czy oskarżyciela, który powoduje niesłuszny wyrok sędziego, spotka słuszna kara.

8. Kto przyjmuje przekupstwo, ten już tym czynem stwierdza, że ma zamiar sądzić niesprawiedliwie i mimo świadomości ustaw gotów jest rozmyślnie przeoczyć słuszne argumenty i wyraźne przepisy ustaw a wyrokować według naprzód powziętego zamiaru. V. 16; 19.

9. Nietylko w stosunkach społecznych, ale głównie w sądzie, gdzie obcemu trudno dochodzić praw swoich, nie należy gnębić go, co najlepiej czuje i rozumie ten, kto sam na sobie doświadczył krzywdy przybysza. Abarb. V. 24; 17 i 27; 19.

10. Porówn. V. 22; 20.

11. Zaniechanie uprawy. Samorodny plon zostawić należy najbiedniejszym i opuszczonym. III. M. 25. i V. M. 15.

Ŧ a służyć miały jako zaopatrzenie dla kapłanów i ich rodzin, z którymi razem po nabożeństwie mieli ucztować w gronie familijnym.

Ł W porze zimowej nie było pielgrzymek świątecznych z powodu uciążliwości podróżowania. Celem pielgrzymek było pouczanie i utwierdzanie w nauce Zakonu, utrzymanie ducha religijnego i wspólnoty narodowej.

12. Przykazanie 20; 8-11. powtórzone dla zaznaczenia, że także w roku so-
botnim należy je stosować. Syn służebnicy twej t. j. Kanaanitki,
ale urodzony w domu twoim. Cudzoziemiec jako najemnik. Należy
F Według tego nakazu należy uwolnić zwierzęta domowe od roboty,
ale zostawić im swobodę w popasaniu na polu. V. 5; 14.
im zostawić wolność, aby mogli wytchnąć i cieszyć się spoczynkiem.
F
13. Bądźcie czujni, abyście przestrzegali „wszystkich" przykazań a unikali nawet wspomnienia bożków pogańskich, co byłoby bluźnierstwem.
14. Pielgrzymki wymienione tylko trzykrotne, gdyż Nowy Rok łączył się z Dniem Pojednania w jedno święto, z powodu czego modlitwa za umarłych ~~...~~ odbywa się tylko w ostatnim dniu t. j. Dniu Sądu, i stanowią święta religijne, o których poniżej.
Tu zaś mowa tylko o świętach znaczenia historycznego i związanych ze stosunkami gospodarsko-rolnemi kraju. V. 16; 6.
15. Ofiary miały być symbolem wdzięczności i hołdu ludu ~~dla~~ Bogu, ~~...~~ za ustawiczną opiekę i niezliczone ~~dobrodziejstwa~~ ‡ 12: 20, 34; 18 i 23.
16. Święto ~~żniwa~~ חַג הַקָּצִיר t. j. święto Tygodni שָׁבֻעוֹת 34; 22 albo ~~Pierwocin~~ (יוֹם הַבִּכּוּרִים) IV. 28; 26
~~IV. 28; 26~~ ~~...~~ מַעֲשֶׂיךָ plonów „pracy". „U zachodu", czyli u schyłku, przy końcu roku gospodarskiego. III. 23; 34. תְּקוּפַת הַשָּׁנָה „ubiegłego" roku 34; 22.
17. Powtórzenie zd. 14. z podaniem obowiązku pielgrzymki: L
18. Ofiary pesachowej nie wolno zarzynać dn. 14 nisan, dopóki chleb kiszony znajduje się w domu a tłuszcz należy spalić na ołtarzu przed świtem dn. 15. Do tego przepisu odnoszą się także 34; 26, 12; 15 i 19, 13; 7.
19. Także w siódmym roku składano ofiary z pierwocin, mianowicie z fig, owiniętych w świeżą trawę, rosnących bez uprawy i z ~~...~~ gatunków zbóż, wymienionych w V. 8; 8. Wyraz גְּדִי oznacza nietylko koźlę, ale także owieczkę, cielę i wogóle młode zwierzę domowe (I. 38; 17. Zakaz gotowania młodego zwierzęcia w mleku matki, powtórzony trzykrotnie 34; 26 i V. 14; 21. tłumaczą uczeni (Ibn Ezra, Majmon. Abarb. i in.) względami przeciw okrucieństwu, które praktykowały pogańskie ludy w dzikich zabobonach swoich, skrapiając tem mlekiem pola, winnice i drzewa dla użyźnienia ich. Uczeni nadto tłumaczą, że nie należy gotować mięsa w mleku, ani jeść mięsa i równocześnie popijać mleko, ani wogóle jeść mięsa z nabiałem równocześnie, gdyż nie wiemy skąd pochodzi jedno i drugie.

P Nie ~~[illegible], nie [illegible]~~ budź narzekania, nie ~~[illegible]~~ wzniecaj szemrania przeciw jego urządzeniom.

F Szczęście doczesne polega 1/ na dostatku i dobroci ~~środków~~ pokarmów, 2/ ~~na~~ usuwaniu wszelkich chorób, 3/ na płodności i utrzymaniu życia potomstwa i żywego inwentarza, 4/ na osiąg~~nięciu~~aniu naturalnego wieku życia bez wojny lub nieszczęśliwego przypadku.

20. Anioł jest symbolem opatrzności B-ga, która nie opuści ludu, aż doprowadzi go do miejsca, przeznaczonego dla Przybytku Pańskiego.

21. F „Imię Moje w nim" czyli „Ja sam nim jestem" III. 24;11 i V. 28;58

~~22. W miejsce aniołów sam Bóg występuje.~~

26. Jeśli ściśle stosować się będziesz do przykazań B-ga a nie; ... kać będziesz wszelkiego bałwochwalstwa i nawet wytępisz wszystkie przedmioty, ubóstwiane przez pogan, wtedy nietylko szczęśliwie dojdziesz i posiądziesz kraj, ale dosięgniesz także błogiego kresu życia doczesnego, nie na wojnie, albo przez nieszczęśliwy jakiś wypadek. Jez. 65;20. F

27. „Ku tobie grzbiet zwrócą" czyli pierzchną przed tobą już ze samego strachu, gdy usłyszą, co dla was uczyniłem. I. 35;5. V. 2;25. Joz. 7;8. Jez. 2;10. Ps. 18;41 i 21;13. Uchodząc przed ~~Izraelitami~~, mogli ocaleć w innych okolicach i w ten sposób nie byli skazani na zupełną zagładę.

28. Niektórzy sądzą, że jadowite szerszenie tępiły tylko narody od wsch. strony Jordanu, którego przelecieć nie zdołały. V. 7;20 Joz. 24;12.

29. To samo V. 7;22 i Sędz. 3;1-3. „Przeciw tobie" czyli, aby sprowadzić klęskę na ciebie.

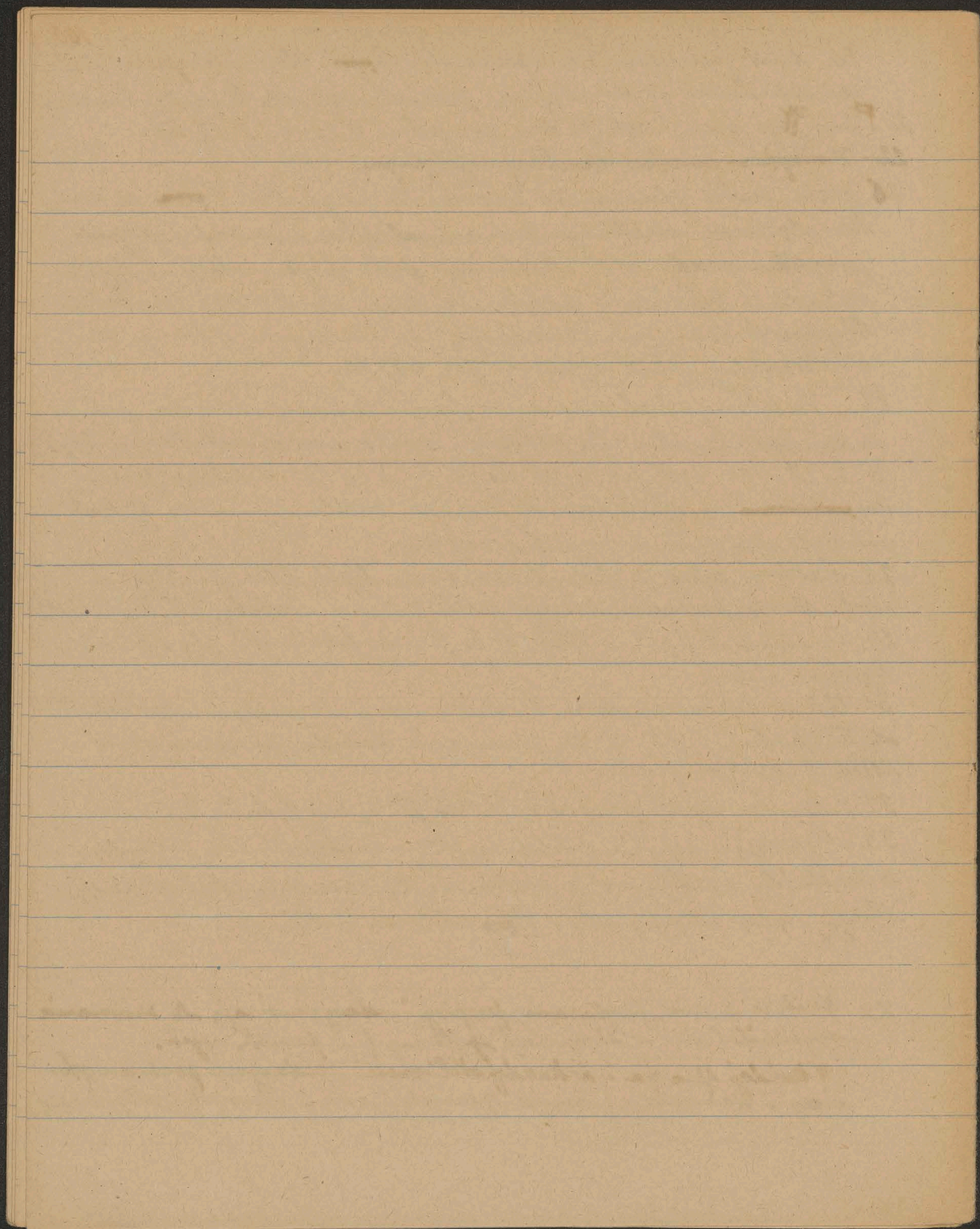
31. Od m. Czerwonego do m. Śródziemnego i od pustyni arabskiej do Eufratu. I. 15;18. Za panowania Dawida państwo doszło istotnie do tych granic.

32. Zakaz ten powtórzony 34;12-15, V. 7;2 i Sędz. 2;2.

33. Mieszkając wspólnie z tobą mogliby cię skłonić do pogaństwa a to stałoby się dla ciebie sidłem, czyli zasadzką, której następstwem będą klęski, ~~które~~ jakie B-g ześle na ciebie. 10;7.
xx

---

xx Wszelkie prawa, przykazania, przepisy i ustawy zmierzają do zrównania wszystkich ludzi w stosunkach społecznych i państwowych.
W każdej sprawie i w każdej okoliczności rozstrzygać powinien głos wiary i sumienia, poczucie sprawiedliwości i obowiązku religijnego.

Rozdział ~~XXIV~~. 24.

1. A do Mojżesza rzekł: — Wstąp do Wiekuistego ty i Aron, Nadab i
Abihu i siedmdziesięciu z najstarszych Izraela i pokłońcie się zdala.
2. ~~Lecz~~ Ale przystąpi (tylko) Mojżesz sam przed Wiekuistego a oni nie przystąpią (bliżej);
ani lud nie wstąpi z nim.
3. ~~I~~ Więc przybył Mojżesz i opowiedział ludowi te wszystkie słowa Wiekuistego
i te wszystkie (sądy) ~~prawa~~. Tedy odpowiedział cały lud głosem jednym ~~i~~
~~tedy~~ i rzekli: — Wszystkie (te) słowa, które ~~wyrzekł~~ powiedział Wiekuisty, wykonamy!
4. ~~Więc~~ Tedy spisał Mojżesz te wszystkie słowa Wiekuistego i powstał (o świcie) ~~wczas rano~~
i zbudował ołtarz poniżej góry a dwanaście słupów według dwunastu
pokoleń Izraela.
a cap. 5. I wysłał młodzieńców synów Izraela i przynieśli ~~ofiarowali~~ całopalenia ~~daniny dziękczynne~~
ne i ofiarowali (jako) ofiary ~~całopalne~~ dziękczynne Wiekuistemu woły.
6. ~~I~~ Tedy wziął Mojżesz połowę krwi i umieścił w miednicach a połowę
krwi skropił (na) ołtarz.
7. ~~I~~ Potem wziął księgę przymierza i wygłosił w uszy ludu; a oni rzekli: —
Wszystko, co ~~wyrzekł~~ powiedział Wiekuisty, wykonamy i usłuchamy!
8. Tedy wziął Mojżesz tę krew i skropił ~~nią~~ na lud i rzekł: — ~~Patrz~~ Oto, ta krew
to przymierza, które zawarł Wiekuisty z wami ~~na~~ co do wszystkich słów tych.
a cap. 9. ~~I~~ Potem wstąpił Mojżesz i Aron, Nadab i Abihu i siedmdziesięciu
z najstarszych Izraela;
10. I ujrzeli Boga Izraela a poniżej stóp Jego jakoby dzieło z jasnego
szafiru i jakby ~~samo~~ niebo w czystości.

E Cały lud dopiero przez przyjęcie, zrozumienie i ścisłe wykonanie zbawiennych przykazań, praw i przepisów mógł się stać godnym łaski B..

F t.j. wszkie przepisy wraz z odpowiednimi objaśnieniami

11. A do ~~[illegible]~~ dalszych synów Izraela nie wyciągnął ręki Swej, i ~~gdy~~ jasno widzieli Boga i ~~[illegible]~~ jedli i pili.

a cap. 12. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: – Wstąp ku Mnie na górę i pozostań tam a dam tobie te tablice z kamienia z nauką i z przykazaniem, które napisałem, aby ich nauczył.

13. Więc powstał Mojżesz i Jozue, sługa jego, i wstąpił Mojżesz na górę Bożą.

14. A do najstarszych rzekł: – Czekajcie na nas ~~Zostańcie sobie~~ tu, aż gdy wrócimy do was. A oto Aron i Chur są z wami; kto ma sprawy jakieś, niech przystąpi do nich.

a cap. 15. Gdy wstąpił Mojżesz na górę, tedy zakrył obłok górę.

16. I spoczął majestat Wiekuistego na górze Synaj a okrywał ją obłok ~~[illegible]~~ sześć dni i wezwał Mojżesza w dniu siódmym zpośród obłoku.

17. A zjawa majestatu Wiekuistego jakby ogień ~~[illegible]~~ żrący na szczycie góry przed oczyma synów Izraela.

18. Więc przybył Mojżesz w środek obłoku i wstąpił na górę. I przebył Mojżesz na górze czterdzieści dni i czterdzieści nocy.

Rozdz. 24. 1. Jest to (nawiązanie) (rozd. ~~[illegible]~~) 20; i 23. dla stwierdzenia, że Mojż. wstąpił (dn. 4 mies. sywan) na górę z rozkazu Boga, że towarzyszyli mu Aron i dwaj starsi synowie jego, jako przedstawiciele kapłaństwa, i wybrańcy ~~przedstawiciele~~ starszyzny ludu. Ibn Ezra

i Mojż. 2. Zbliżył się miał tylko Mojżesz w obłoku, Aron z synami i najstarszyzni (wybrańcy narodu) w należytej odległości a cały lud poza obrębem góry.

3. Wszystkie słowa i prawa, wypowiedziane od 20; 22 do 23; 33. Raszi objaśnia, że odnosi się to do nakazu uświęcenia się ludu i odgraniczenia góry, do siedmiu przykazań noachidowych, święcenia soboty i czci dla rodziców, ~~I. 38, 9.~~ oraz nadanych przepisów Mara.

4. Wczas rano dn. 5 sywan. Słupy ~~[illegible]~~ te miały służyć dla utrwalenia pamiątki zawartego przymierza i jako symbol, że wszystkie 12 pokoleń zgodnie uznają ~~przyjmują~~ przymierze ~~(od 20, 19. do 23, 33.)~~ i że obowiązuje wszystkie potomne pokolenia na wieki! I M. 29; 44. w myśl przysięgi całego narodu.

F t.j. zbiór ustaw wd. 4. Tak więc ustnie (19;8.) i pisemnie (wd. 7.) podane ustawy przysięgą zatwierdzili.

‡ Hirsch uważa całe zdanie jako przenośnię: Wszystko ziemskie w służbie Bożej w związku, z ideą o niebie staje się niebiańskie i nie ustępuje niebiańskiemu co do czystości. Szafir, jako budulec tronu, był barwy czystego nieba.

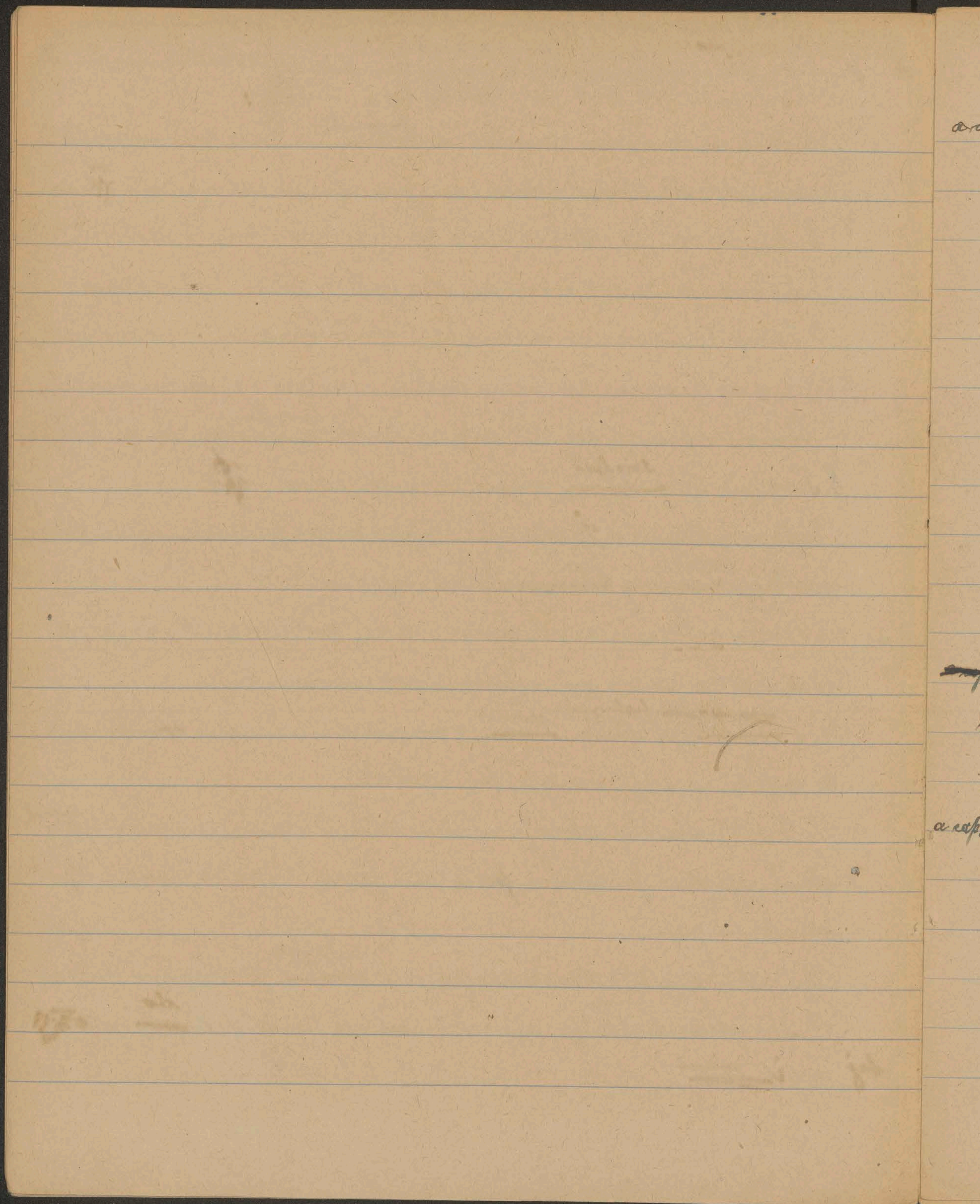
czynnych, czem zatwierdzili przymierze.

5. Onkelos, Saadja, Raszi i Ebn Ezra objaśniają, że to byli pierworodni, przeznaczeni pierwotnie do służby kapłańskiej, 13;2 i 22;28. według zdań (późniejszych). Rodzaje ofiar wyszczególnione są w III. Księdze.
6. Podział krwi odpowiada rozdzieleniu ofiar na dwie części I. 15;10 Zech. 9;11 i Ps. 50;5. Ołtarz był wyobrażeniem obecności Boga, jako strona jedna na którą skropiono część krwi a lud był stroną drugą, na którą skropiono krew, jako znak przymierza zd. 8.
7. Księgę przymierza
8. Na ludu tzn. na najstarszych ludu. (Onkelos objaśnia: Kropił na ołtarz dla rozgrzeszenia ludu,)
10. Zjawa odblasku majestatu Boga w niezwykłej jasności słonecznego żaru w promiennej światłości wywołało wrażenie, jakoby widzieli obecność istoty Boga, który ukazał się dla utwierdzenia przymierza. Jako przedmiot zmysłowy widzieli tylko stok góry, który przedstawiał im się jakby czysty i przejrzysty szafir, koloru lazuru nieba. F
11. Widok zjawy Boga był niedozwolony 19;21, lecz ich wyjątkowo nie spotkała kara, ponieważ przybyli na rozkaz Boga jako najszlachetniejsi wybrańcy ludu. Zeszedłszy z góry, spożyli z ofiar dziękczynnych.
12. Po dokonaniu ofiar Bóg wezwał tylko Mojżesza ku sobie, aby mu nadać 10. przykazań, w których mieszczą się wszystkie 613. III. 7;37 i 27;34.
13. Jozue odprowadził Mojżesza tylko do wyznaczonej granicy góry i tam czekał powrotu jego. Świadczy to, że Jozue nie był między ludem w czasie nieobecności Mojżesza. 32;17.
14. Przemawiał do najstarszych całego ludu a nie tylko do wybranych 70. „Zostańcie tu" z obozem i nie przenoście się w inne miejsce. F „Kto ma sprawy jakie" oczywiście sporne. F Chur był synem Kaleb i Marji. I. Kron. 2;19.
15. Podobne zjawisko 16;10 i 40;34.
16. W dniu 7. sywan, gdy nastąpiło nadanie 10 przykazań.
17. Zjawisko promiennej światłości stało się widoczne dla całego ludu, stojącego u stóp góry.
18. Mimo gęstego obłoku, zasłaniającego stoki góry, Mojżesz podążył pewnym krokiem ku szczytowi. Treść zdania tego powtórzona jest 34;28 i V. 9;9.

Rozdział ~~XXV~~ 25.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekąc:
2. Przemów do synów Izraela, aby ~~wyznaczali~~ zebrali dla Mnie daninę; od każdego człowieka, którego pobudzi serce jego, zbierzecie daninę dla Mnie.
3. A ta jest danina, którą zbierzecie od nich: złoto i srebro i miedź;
4. I błękitną i purpurową i karmazynową wełnę i bisior i wełnę kozią;
5. I skóry baranów, czerwono barwione i skóry borsuków i drzewo akacjowe;
6. Oliwę do świecenia, korzenie na olejek namaszczenia i na kadzidło wonne;
7. Kamienie onyksowe i kamienie oprawne dla ~~naramiennika~~ oranta i dla napierśnika.
8. I uczynią Mi ~~świątynię~~ świętość, abym przebywał wśród nich.
9. Według wszystkiego, jak Ja wskazuję tobie wzór przybytku i pierwowzór wszelkiego ~~naczynia~~ sprzętu ~~świątyni~~ jego więc tak wykonacie.

a. wp. 10. I zrobią arkę z drzewa akacjowego: dwa i pół łokcia długość jej a łokieć i pół szerokość jej, a łokieć i pół wysokość jej.
11. I ~~powleczesz~~ ~~obłożysz~~ pokryjesz ją złotem ~~szczerem~~ szczerem, z wewnątrz i z zewnątrz ~~obłożysz~~ pokryjesz ją; a zrobisz na niej wieniec złoty dokoła.
12. I odlej dla niej cztery pierścienie złote i osadź je na czterech ~~rogach~~ ~~głach~~ rogach jej: dwa pierścienie ~~po~~ na stronie jednej a dwa pierścienie po stronie drugiej.
13. I zrobisz drążki z drzewa akacjowego i ~~obłożysz~~ pokryjesz je złotem.
14. I umieścisz drążki te w pierścieniach po bokach arki, ~~aby~~ nosić ~~~~ tej arki ~~~~ niemi.

15. W pierścieniach arki pozostaną drążki; nie będą usuwane od niej.

16. I złożysz do tej arki to świadectwo, które dam tobie.

a cap. 17. I zrobisz wieko ze złota czystego, dwa i pół łokcia długość jego a jeden i pół łokcia szerokość jego.

18. I zrobisz dwu cherubów z złota; kutego zrobisz je na obu rogach wieka.

19. A zrób cheruba jednego na rogu z tej strony a cheruba jednego na rogu z tej strony; z wieka samego zrobicie cherubów na obu rogach.

20. A cheruby będą te rozpościerające skrzydła w górę, pokrywając skrzydłami swemi wieko a twarzami swemi ku sobie wzajem zwrócone; ku wieku będą (zwrócone) twarze cherubów.

21. I złożysz wieko na arce na wierzchu a do arki dasz to świadectwo, które dam tobie.

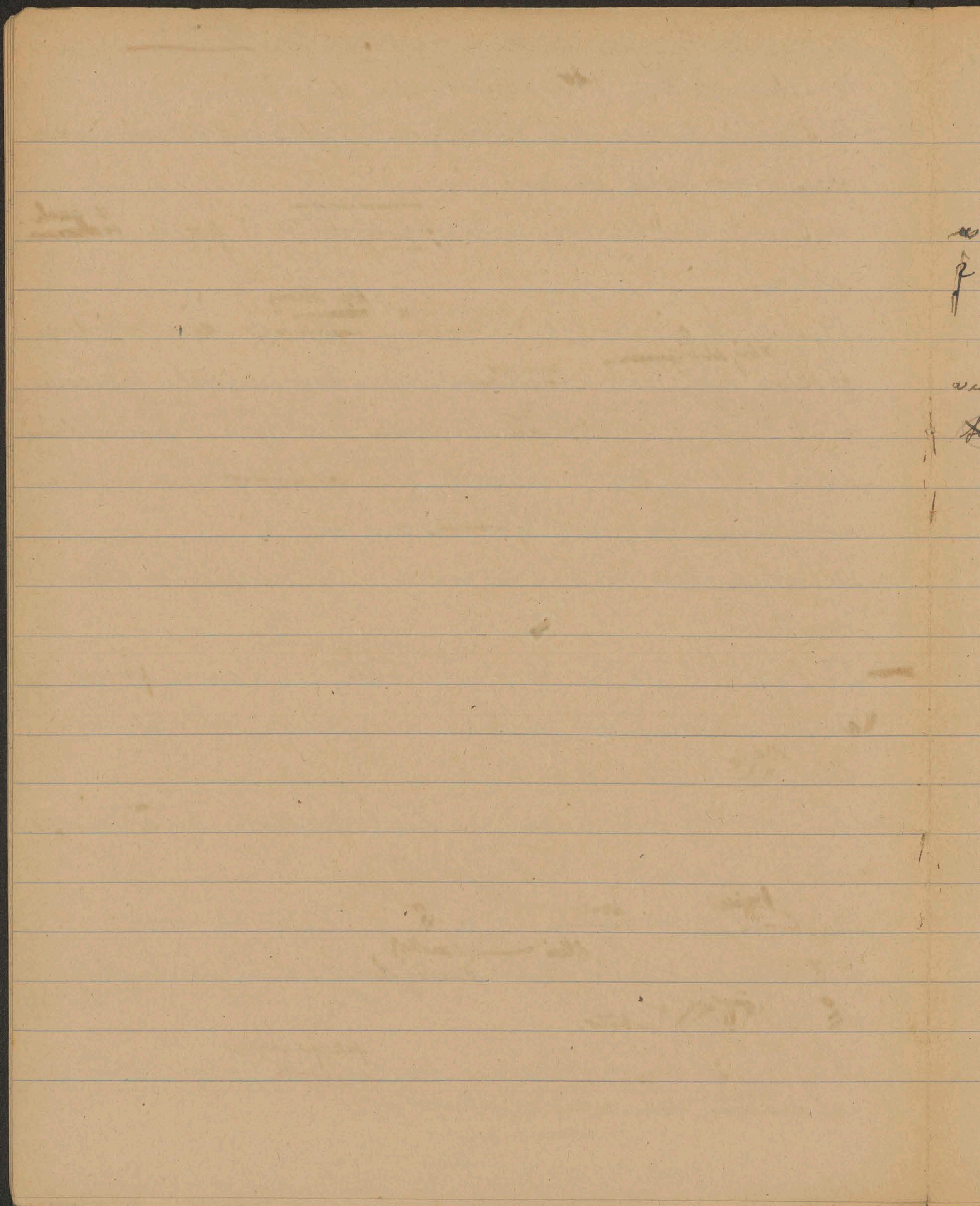
22. I zjawię się tobie tam i będę przemawiał do ciebie z nad wieka z pośród obu cherubinów, które na arce świadectwa, to wszystko, co przykażę tobie dla synów Izraela.

a cap. 23. I zrobisz stół z drzewa akacjowego, dwa łokcie długość jego, a łokieć szerokość jego, a łokieć i pół wysokość jego.

24. I pokryjesz go złotem szczerem i zrobisz do niego wieniec złoty dokoła.

25. I zrobisz na nim listwę na dłoń (szeroką) dokoła i zrobisz wieniec złoty do listwy jego wkoło.

26. I zrobisz dla niego cztery pierścienie złote i przyprawisz te pierścienie na cztery rogach, które u czterech nóg jego.

27. Blisko ~~naprzeciw~~ (pierścienie listwy) będą te jako osady dla drążków do noszenia ~~jego~~ tego stołu.

28. A zrobisz te drążki z drzewa akacjowego i pokryjesz ~~[illegible]~~ je złotem i nieść będą ~~dla noszenia~~ (niesiony) stół.

~~w rozp.~~ 29. I zrobisz misy jego i czarki jego i podstawki ~~dzbany~~ jego i czasze ofiarne ~~kieliszki~~ jego, którymi nalewać się będzie; ze złota szczerego ~~czystego~~ zrobisz je.

30. I złożysz na ten stół chleby wystawne przed obliczem Moim zawsze.

w rozp. 31. I zrobisz świecznik ze złota szczerego ~~czystego~~, klepanej roboty będzie zrobiony ten świecznik; podstawa jego i trzon jego, kieliszki jego, gałki jego i kwiaty jego z niego wyjdą.

32. A sześć ramion wyjdzie z boków jego; trzy ramiona świecznika ze strony jego jednej i trzy ramiona świecznika ze strony jego drugiej.

33. Trzy kieliszki kształtu kwiatu migdałowego na ramieniu jednem, gałka i kwiat, a trzy kieliszki kształtu kwiatu migdałowego na ramieniu jednem, gałka i kwiat; tak ~~[illegible]~~ na sześciu ramionach, wychodzących ze świecznika.

34. A na świeczniku (samym) cztery kieliszki, kształtu kwiecia migdałowego, gałki jego i kwiaty jego.

35. A gałka (jedna) pod dwoma ramionami jego i gałka (jedna) pod dwoma ramionami jego (drugiemi) — u sześciu ramion, które wychodzą z niego (ze świecznika).

36. Gałki ich i ramiona ich z niego wyjdą. Wszystko klepane z jednego złota szczerego ~~czystego~~.

ǂ nie bezpośrednio B. od każdej osoby, ale na

F Karmazyn [illegible] t. zw. materja była dwukrotnie barwiona w tym kolorze dla silniejszej barwy.

w rozp. 37. I zrobisz lamp ~~do~~ niego siedm a gdy ~~zaświeci~~ zaświecą się lampy, wtedy aby świeciły na stronę przednią.

38. A szczypce jego i popielniczki jego ze ~~złota~~ szczerego ~~szczerego~~ (być mają).

39. Z talentu złota szczerego ~~szczerego~~ ~~zrobiącego~~ wykonujesz ~~takiej~~ ~~sam~~ z wszystkiemi sprzętami ~~tymi~~ jego.

40. A zważaj i ~~Dopilnuj~~ ~~aby~~ ~~ś~~ zrób według wzoru, który ~~tobie~~ ~~ukazany~~ (miałeś) na górze.

Rodz. 25. 1. I ~~rzekł~~ przemówił " w czasie czterdziestodniowego pobytu Mojżesza na Synaju.

2. „Dla „Mnie" t.zn. ~~dla~~ uczczenia imienia Mojego. „Dar ~~na wyższy cel przeznaczony~~ ze swojego imienia jako dowód ofiarności (dobrowolnej, bez nakazu lub przymusu) na cele wystawić się mającego przybytku, na sprzęty, potrzebne do służby Bożej i na ornat dla arcykapłana.

3. Tylko srebro było wymierzone 1 beka od osoby a inne kruszce składano według własnego uznania.

4. Błękitny barwik do tkanin wełnianych lub jedwabnych otrzymuje się z muszli, zw. helix ianthina, znachodzącej się na rafach m. Śródziemn. Purpura, czyli barwik fioletowo-czerwony pochodzi od muszli conchylium, znajdującej się w okolicach Tyru. Karmazyn, czyli barwik różowo czerwony pochodzi od owadu coccus ilicis, który na wiosnę osiada na krzewach m. Azji.† Bisior t.j. delikatna i jedwabista (biała nadzwyczajnie tkanina) pochodząca z naszlachetniejszych kóz angorskich.

5. Safian po wyprawieniu czerwono farbowany i skóra borsuka. Raszi. Onkelos tłumaczy, że to było wówczas bardzo rzadkie zwierzę o maści różnokolorowej, które pyszniło się swojem futrem, jak paw wśród ptaków. Drzewo akacjowe jest czarne, lekkie, przyjemnej woni i niepróchniejące.

6. Oliwa czysta do utrzymania ~~wiecznego~~ stałego światła. [Hebrew] Kadzidło, złożone z żywicy i ze suszonych ziół arabskich, wydające przyjemny zapach przy spalaniu podczas nabożeństwa porannego i wieczornego, gdy rozchodził się dym.

7. Dwa kamienie onyksowe (I. 2; 12) potrzebne były do naramiennika (28; 4).

8. Dla uczczenia imienia ~~Boga~~ mieli wystawić Przybytek jako widomy znak ~~obecności Boga~~, który wśród nich stale przebywa i między pokoleniami

† Karmazyn dwukrotny t. zn. materja była dwukrotnie barwiona w tym kolorze dla intensywnej barwy.

F Wszędzie, gdzie jest rozkaz „zrobisz", należy rozumieć „każesz zrobić"

cherubinów się objawia nad arką przymierza, aby lud pouczać i prowadzić. Przybytek ma być namiotem przenośnym z drzewa w wędrówce ludu, aż usadowi się bezpiecznie na ziemi Kanaan. Im bliżej części przenajświętszej, tem rzadsze i cenniejsze mają być metale i materje na wystawienie Przybytku, urządzenia i ozdoby. Zwierzchnie szaty arcykapłana mają lśnić się od złota, drogich kamieni i bisioru. Zaś ne części odzienia i strój kapłanów i lewitów, którzy nie dochodzą do miejsca przenajświętszego, mają być skromniejsze. Dill.

Cały Przybytek obejmował: 1. Miejsce przenajświętsze na 10 łokci (6 m) długie, szerokie i wysokie, 2. Miejsce święte na 20 łokci (12 m) długości i szerokości a 10 ł. (6 m) wysokości; 3. dworzec czyli przedsionek na 100 ł. (60 m) długi i 50 ł. (30 m) szeroki a 10 ł. (6 m) wysoki. W środku ściany wsch. znajdowała się brama wchodowa na 20 ł. (12 m) szeroka a zasłonięta kotarą.

9. Sprzęty, przeznaczone do służby Bożej musiały być wykonane ściśle według opisu, a gdyby który z powodu użycia stał się niezdolnym albo zaginął, należało następny wykonać tak samo. (40; 26. 30; 27 i

10. Arkę, czyli skrzynię dla przechowania tablic z przykazaniami. (t. j. 4 ściany i podstawę)

11. Według tradycji Becalel sporządził 3 skrzynie a mianowicie: jedną z szczerego złota, to była zewnętrzna; w niej umieścił skrzynię z drzewa, a w tej znowu skrzynię ze złota, która stanowiła ściany wewnętrzne. Tak więc skrzynia drewniana była zewnątrz i wewnątrz pokryta szczerem złotem. Wieko górne było szczerozłote i opierało się na górnych krawędziach (wewnętrznej) skrzyni. Około górnych krawędzi umieszczony (skrzyni zewnętrznej) był (wieniec) złoty tak, że stanowił dokoła arki nieco ponad wieko wystającą koronę.

12. Według traktatu Menachot 98. pierścienie były przytwierdzone do krótszych ścian arki blisko wieka. Przez te pierścienie przeprowadzono (drążki) (rozdłuż ścian dłuższych), aby 4 ludzi mogło nosić arkę.

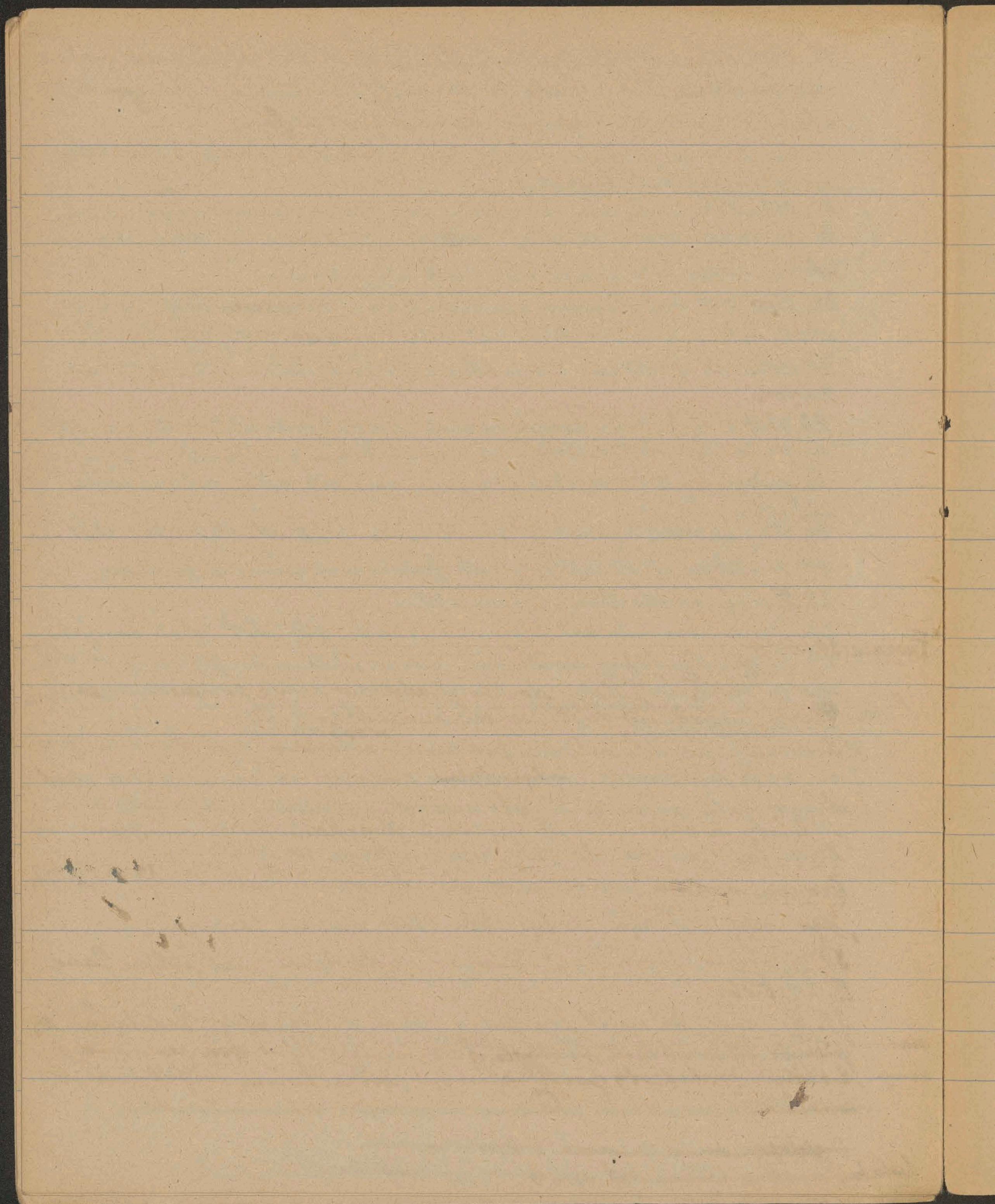
14. Aby lewici, przenoszący arkę, nie dotykali się jej. IV. 4; 15.

16. Świadectwem przymierza między Bogiem a ludem miała być umowa, zawarta w arce (której obowiązani byli Izraelici przestrzegać po wieczne czasy.

17. Wieko nie było przytwierdzone do skrzyni, ale ruchomo nałożone. Według Tr. Sukka 72 wieko było na dłoń grube.

Lakkahu

18. Cherubini w postaci dzieci stanowili symbol straży nad najwyższą świętością ludu. Postacie te miały być wykute z jednej bryły złota a nie z poszczególnych kawałków zespolone.
19. Przytem te postacie miały być wykute z tej samej bryły złota, co wieko a nie nakładzone.
20. Skrzydła mają być wzniesione jak ptaka, zrywającego (się) do wzlotu.
21. Najprzód należy umieścić w Arce świadectwo a potem dopiero nakryć wieko, aby nie trzeba było zdejmować.
22. Bóg jest wszechobecny, ale wyznacza Mojżeszowi stałe miejsce, gdzie będzie mu się objawiał. Stąd nazwa [illegible] IV. 7; 89.
Wszystko, co przykazać mam tobie, odnosić się będzie tylko do synów Izraela.
23. Stół z chlebami i (z) świecznikiem miały być symbolem ożywionego mieszkania. Między stołem a świecznikiem znajdował się ołtarz do kadzenia, jako symbol uprzyjemnienia atmosfery pobytu w tej siedzibie.
24. Wieniec złoty, wystający ponad wieko, miał odróżnić ten stół od zwykłego, przeznaczonego do jedzenia na nim, lub do pracy.
25. Listwa miała łączyć nogi stołu.
27. Drążki umieszczone były w skobkach, gdy stół był w spoczynku.
Ważąca 130 sykli
29. Misa była formy podłużnej, jedna z żelaza do pieczenia a druga ze złota, na (której) stole, do której złożono chleby po upieczeniu na sobotę.
P. Na czarki (wagi 10 sykli) składano (na każdy szabat) dwie garści kadzidła. III. 24; 7.
P. Podstawy na chleby były podłużne, ~~płaskie~~ (owalnie) wydrążone w postaci przeciętego walca, ~~oddzielone~~ oddalone od siebie jedna nad drugą, aby powietrze miało swobodny przystęp i żeby chleby nie pleśniały, a złączone były spólnemi słupkami bocznemi, pionowemi.
Dzban czyli amfora do przechowania wina na ofiary.
Czasza ofiarna, czyli kielich do rozlewania zalewki. 37; 16 i IV. 4; 7.
Jego" czyli (przedmioty) należące do tego stołu, które stanowią nakrycie jego.
30. Chleby wystawne, (pokładne) czyli obliczne, wystawione przed obliczem Pana. III. 24; 5 i 6.
31. Świecznik też miał być kuty z jednolitej bryły złota. Podstawa ~~[illegible]~~ stanowiły ~~[illegible]~~ obrotowe, ~~[illegible]~~, trzon rozwijał się w ~~[illegible]~~ ramiona bocznych, ~~z których wychodziły po 3 kieliszki w postaci kwiatu migdałowego~~ ~~[illegible] jednym płatkiem na zewnątrz w formie tyczki,~~
~~[illegible], zakończone [illegible]~~
~~Ostatni u góry kielich był wydrążony i zakończony~~

a ~~trzon~~ sam był wydłużony także w jeden kielich tak, że razem stanowiły szereg 7 jednakowych lampek na oliwę, w których paliły się tkwiące knoty. F

32. Ramiona rozchodziły się jedno w prawą a drugie w lewą stronę, (a każda ich) ~~stanowiły~~ razem z środkowym kielichem linię prostą, poziomą.

33. Każde ramię jakoteż wydłużony trzon składały się z 3 kolejno na sobie umieszczonych kielichów w postaci kwiatu migdałowego. Ostatni górny kielich był wydrążony i zakończony koroną z jednym wydłużonym płatkiem na zewnątrz w formie tyczki.

34. Między jedną parą ramion a drugą (posiadał ~~trzon~~) świecznika gałki we formie torebki kwiatu migdałowego.

F Podstawa ozdobiona była rzeźbionemi liśćmi i kwiatami.

35. Wysokość świecznika wynosiła 18 szerokości dłoni. IV. 8; 4. Każdy stopień podstawy był na dłoń wysoki.

37. Lampki czyszczono codziennie, poczem wlewano świeżą oliwę i wkładano knot w wystającym rowku. Płomień zwrócony był w stronę północną, gdzie znajdował się stół.

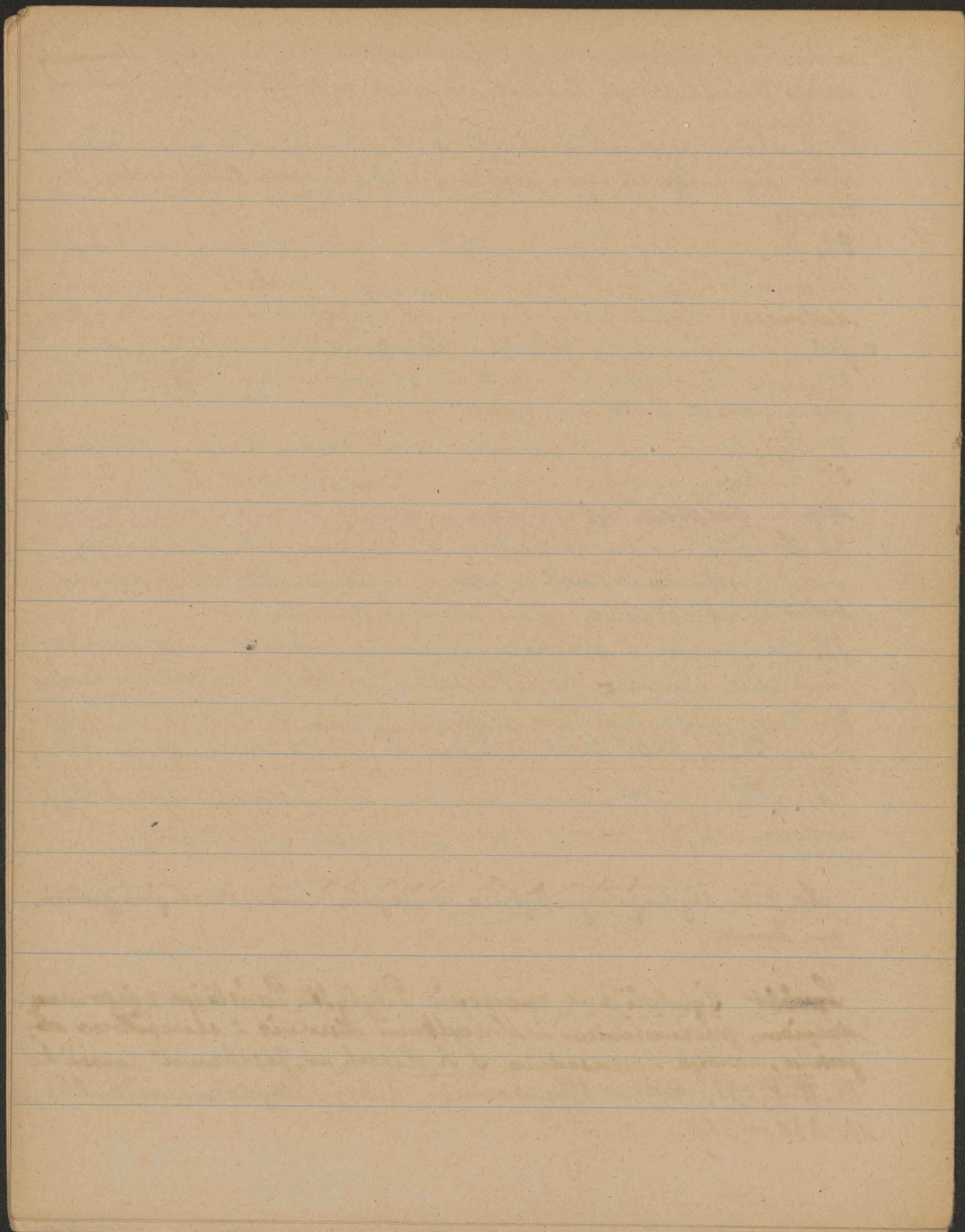
38. Szczypczykami przycinano (knoty i układano) a popiel miarkami zbierano popiół i sadze, powstałe po spaleniu knotów.

39. Waga świecznika wraz ze sprzętami wynosiła 1 talent, czyli 120 mone, albo ~~czyli~~ 3000 szekli świętych t.j. 4400 dukatów, zatem blisko 100.000 zł.

40. Mojżesz miał czuwać nad tem, aby wszystkie sprzęty były wykonane ściśle według opisu, przedstawionego na górze.

~~Na łuku tryumfalnym Tytusa w Rzymie umieszczona jest podobizna świecz~~

~~Symboli~~ Symboliczne znaczenie Przybytku Pańskiego z jego urządzeniem, przeznaczeniem i obrzędkami obszernie i szczegółowo objaśnia, rozwija i uzasadnia S. R. Hirsch w „Jeschurun" roczniku III. ~~IV. V.~~ VI., oraz w tłumaczeniu II. Księgi Mojżesza, rozdz. 25. str. 330—367.

Rozdział 26.

1. A Przybytek zrobisz z dziesięciu kobierców z bisioru kręconego i z błękitu, i z purpury i z karmazynu, z cherubinami dookołotnego tkaniny wymyślnej wykonasz je.

2. Długość kobierca jednego: dwadzieścia ośmiu łokci a szerokość cztery łokcie dla kobierca jednego. Miara jednaka dla wszystkich kobierców.

3. Pięć kobierców będzie spinanych jeden do drugiego – a pięć kobierców, spinanych jeden do drugiego.

4. I zrobisz pętlice błękitne na skraju jednego kobierca przy końcu spinania; i tak zrobisz na skraju kobierca końcowego przy spinaniu z drugim.

5. Pięćdziesiąt pętlic zrobisz w kobiercu jednego, a pięćdziesiąt pętlic na skrajnym kobiercu, który jest w spinaniu drugiem; przeciwległe będą pętlice jedna do drugiej.

6. I zrobisz pięćdziesiąt zapinek złotych i przytaczasz kobierce jeden do drugiego zapinkami, aby Przybytek był jednością (cały).

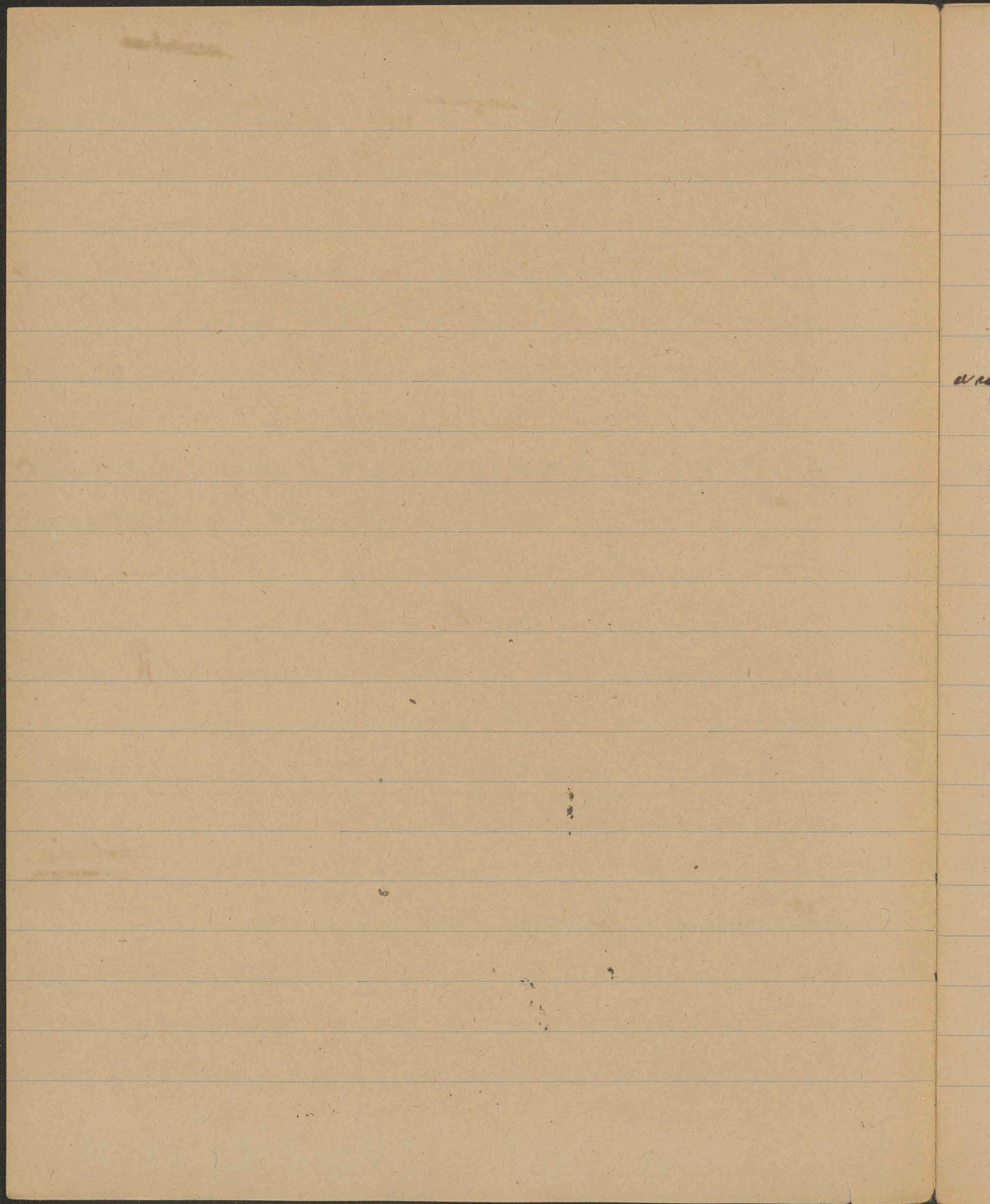
7. I zrobisz kobierce z koziej wełny dla namiotu nad Przybytkiem; jedenaście kobierców zrobisz takich.

8. Długość kobierca jednego trzydzieści łokci a szerokość cztery łokcie kobierca jednego; miara jednaka dla jedenastu kobierców.

9. I przypniesz tych pięć kobierców osobno a sześć kobierców osobno; a podwoisz kobierzec szósty ku przedniej ości namiotu.

10. I zrobisz pięćdziesiąt pętlic na skraju kobierca jednego przy końcu spinania a pięćdziesiąt pętlic na skraju kobierca spinania drugiego.

11. I zrobisz zapinek miedzianych pięćdziesiąt i wprowadzisz przypinki w pętlice i złączysz namiot, aby był jednością (cały).

12. A zbywające, zwieszające z Kobierców namiotu, połowa Kobierca zbytecznego, niech zwiesza z tylnej strony Przybytku.

13. A łokieć z tej strony i łokieć z tamtej strony ze zbywającej długości Kobierców Przybytku będzie zwieszone po bokach Przybytku z tej i tamtej (strony) dla nakrycia go.

14. I zrobisz nakrycie na namiot ze skór baranich, czerwono barwionych i przykrycie ze skór borsuczych na wierzch.

w cap. 15. I zrobisz bale dla Przybytku z drzewa akacjowego, stojące (pionowo).

16. Dziesięć łokci długość deski, a łokieć i pół łokcia szerokość deski jednej.

17. Dwa czopy u jednej (deski), łączące jedna z drugą, tak zrobisz u wszystkich desek Przybytku.

18. A zrobisz te deski dla Przybytku: dwadzieścia desek ku stronie południowej, po prawej stronie.

19. I czterdzieści podstawek srebrnych zrobisz pod dwadzieścia tych desek; dwie podstawki pod deskę jedną do dwóch czopów jej i dwie podstawki pod deskę drugą do dwóch czopów jej.

20. A na boku drugim Przybytku dla strony północnej: dwadzieścia desek.

21. A czterdzieści podstawek srebrnych, dwie podstawki pod deskę jedną a dwie podstawki pod deskę drugą.

22. A na tylnej stronie Przybytku, ku zachodowi, zrobisz sześć desek.

23. A dwie deski zrobisz na rogach Przybytku przy tylnej ścianie.

24. I mają być łączone u spodu i razem będą złączone u góry do pierścienia jednego. Tak będzie u obu, w obydwu rogach będą.

25. I ~~mieć~~ będzie ośmiem desek a podstawek ich srebrnych, szesnaście podstawek; dwie podstawki pod deskę jedną i dwie podstawki pod deskę drugą ~~jedną~~.

26. I zrobisz wrzeciądze z drzewa akacjowego: pięć do desek po stronie Przybytku jednej,

27. A pięć wrzeciądzy do desek po stronie Przybytku drugiej a pięć wrzeciądzy do desek po stronie Przybytku tylnej, ku zachodowi.

28. A wrzeciądz środkowy, przez środek desek, przejdzie ~~zawrze~~ od końca do końca.

29. A deski obłożysz złotem i pierścienie ich zrobisz ze złota, jako osady dla wrzeciądzy i obłożysz wrzeciądze złotem.

30. I ustawisz ten ~~tak~~ ~~wzniesiesz~~ Przybytek według sposobu, jaki wskazano ci na górze.

a cap. 31. I zrobisz kotarę z błękitu i z purpury i z karmazynu i z bisioru kręconego, robotą wymyślną wykonasz ją w cherubiny.

32. I umieścisz ~~zawiesisz~~ ją na czterech słupach akacjowych, obłożonych złotem, haczyki ich złote, na czterech podstawach srebrnych.

33. I umieścisz kotarę pod hakami i wniesiesz tam za kotarę Arkę świadectwa,

aby kotara oddzieliła wam między Świątynią a Przenajświętszem. musi zostać e, bo inaczej zmienia treść.

34. I złożysz wieko na Arce świadectwa w Przenajświętszem.

35. I ustawisz stół zewnątrz kotary a świecznik przed ~~naprzeciw~~ stołu po stronie Przybytku ku południowi, ale stół ustawisz ~~umieścisz~~ po stronie północnej.

36. I zrobisz zasłonę do wejścia namiotu z błękitu i z purpury i z karmazynu i z bisioru kręconego, roboty haftowanej.

37. I zrobisz do zasłony pięć słupów akacjowych i obłożysz je złotem, haczyki ich złote i odlejesz do nich pięć podstaw miedzianych.

— · —

Γ do wskazanego celu, jak przy budowie Przybytku, ale nie dowolnych rozmiarów n. p. chodniki lub dywany do pokrycia podłogi lub sprzętów.

Ϸ „Zrobisz" należy zawsze rozumieć, „każesz zrobić" przez odnośnych rękodzielników podług twoich rozkazów.

Rozdz. 26. 1. ~~Opony~~ Kobierce, tylko w ściśle oznaczonych wymiarach[F], ~~stanowiły~~ one zewnętrzne okrycie ścian drewnianych i nakrycie Przybytku zamiast dachu. ~~Opony~~ Kobierce z bisioru zrobione były z materji białej złożonej z tkaniny, w którą wchodziły po jednej nici z lnu i z 3 nici wełnianych 6-krotnie kręconych (więc parami 4 nici). ~~Z jednej~~ Na stronie ~~frontowej~~ zewnętrznej materji znajdowały się postacie cherubinów a na wewnętrznej (stronie) orły i lwy (Majm.). Postacie te były tkane (więc obustronne) w materji a nie haftowane ani naszywane. Oprócz nici kolorowych ~~były~~ użyto także nici złotych. To były roboty wymyślne מעשה חשב. Natomiast מעשה רקם roboty haftowane we wzorzyste kwiaty i ornamenty były bez figur, 36.

2. Górna przestrzeń ‡ między jedną ścianą Przybytku a drugą wynosiła 10 łok. szerokości, więc ~~opony~~ Kobierce długości 28 łokci nakryły tę przestrzeń a z obu stron nadto nakrywały ściany ‡[F] (pozostały a jeszcze dolne części ściany, ‡[F] pokrytej złotem, i podstawki srebrne niezakryte. Długość przestrzeni górnej wynosiła 30½ łokcia a reszta materji spiętej, wynoszącej 40 łokci, zwieszała na ściany.

3. Pojedyncze ~~opony~~ Kobierce zszywano nićmi i podzielono na dwie połowy stosownie do podziału na miejsce święte i przenajświętsze.

4. Końcowe brzegi ~~opon~~ Kobierców kraińcowych opatrzono pętlicami w równych odległościach. ~~…~~

F Dwie te połowy miały się łączyć przy pomocy pętli i przypinek w miejscu, gdzie spadająca kotara dzieliła miejsce święte od przenajświętszego.

5. Pętlice na jednym ~~oponie~~ Kobiercu ~~mają~~ miały być dostosowane do pętlic ~~…~~ przylegającego ~~opony~~ Kobierca.

6. ~~Haftki~~ Przypinki łączyły pętlice przylegających do siebie ~~opon~~ Kobierców.

7. ~~Opony~~ Kobierce z wełny koziej nakrywały ~~opony~~ Kobierce bisiorowe, aby je chronić od zniszczenia, i były dłuższe od tych o 1 łok. na każdej stronie, a w ten sposób osłaniały dołem także te części desek, dokąd nie sięgały pierwsze ~~opony~~ Kobierce.

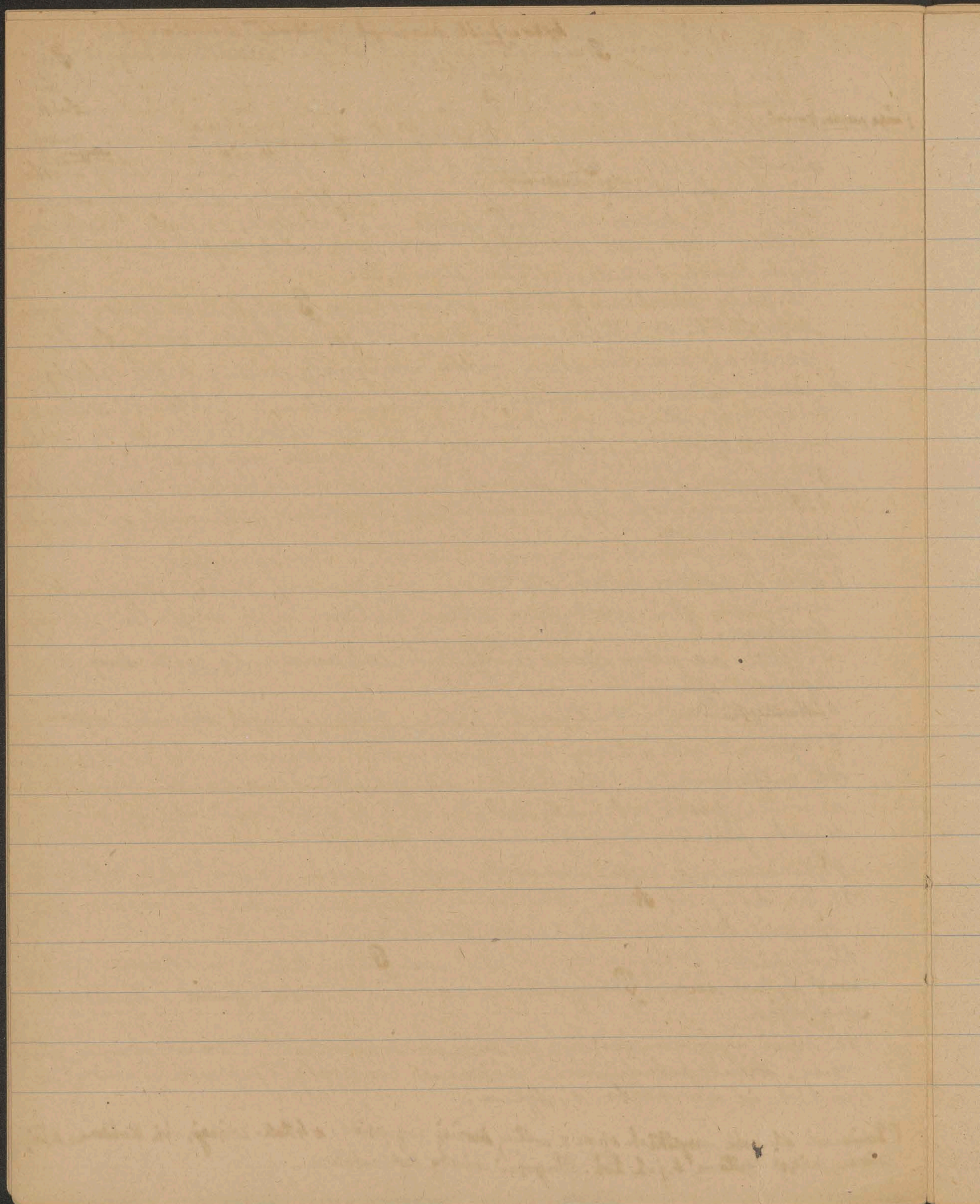
9.[F] Zwieszająca część stanowiła nad wejściem, jakby feston ozdobny.

11. Im dalej od Arki, tem mniej kosztowne materje i metale. Stopniowanie to ujawnia się we wszystkich szczegółach.

12. Namiot = nakrycie zwierzchnie nad Przybytkiem, zwieszając, nakrywał tylną ścianę ‡ Przybytku, dokąd nie sięgał ~~opona~~ Kobierzec z droższego materjału.

13. Drzwi były umieszczone w ścianie wschodniej, zwanej stroną przednią, strona południowa i północna nazwały się prawa i lewa, a zachodnia nazywała się tylna.

F Ponieważ długość wszystkich opon z wełny koziej wynosiła o 4 łok. więcej, niż Kobierce z bisioru, więc połowa t.j. 2 łok. długości miały być założone.

14. Nakrycia ze safianu i ze skór borsuczych ~~miały~~ rozciągały się tylko na szerokość i długość namiotu i chroniły go od kurzu i opadów atmosferycznych.
15. Stojące t. zw. w postawie pionowej umieszczone na podstawkach. Raszi przytacza tu podanie (ludowe), ~~że~~ według którego ~~tradycji~~ Jakób zabrał ze sobą z Kanaanu drzewa akacjowe i zaszczepił je w Goszen a przed śmiercią polecił ~~synom~~ potomkom, aby, wychodząc z Egiptu, zabrali ze sobą te drzewa, z których sporządzono przybytek Pański.
16. Z tego wymiaru wynika, że długość przybytku od wsch. na zach. wynosiła 30 ł. (18 m) a wysokość 10 ł. (6 m).
17. Raszi sądzi, że dolna część deski była środkiem wycięta w ten sposób, iż na bokach pozostały dwa naprzeciw siebie stojące czopy, które umieszczono w srebrnych podstawach, mających kształt progów a te wypełniały zarazem wycięte miejsca desek. (że więc czopy nie były wstawione w deski!)
22. Ściana tylna była ~~więc~~ zatem na 9 łok. szeroka.
23. Dwie deski ustawione były pod kątem prostym na węgłach tak, że jedna tworzyła koniec ściany tylnej a druga początek ściany bocznej.
24. Deski mają przylegać do siebie ściśle u góry i u dołu. Narożniki były złączone zapomocą pierścieni, aby się trzymały trwale.
26. Na każdej ścianie północ. znajdowało się po 5 wrzeciądzy a mianowicie: w górnej (i w dolnej) części ściany po 2 wrzeciądze od końca do środka t. j. 4 a przez środek ściany w równej odległości od wrzeciądzy górnych i dolnych 1 pręt przez całą długość ściany, przesuwające się przez pierścienie.
32. Słupy opierały się na srebrnych podstawach a na szczytach były umieszczone półokrągłe haki, na których spoczywały drążki dźwigające kotarę.
35. Stół umieszczony był na 2 ł. od ściany półn. a świecznik na 2 ł. od ściany połudn. Ołtarz kadzielny znajdował się w pośrodku tychże w odległości 10 ł. (6 m) od ściany zach. Arka przymierza znajdowała się w miejscu przenajświętszem.
36. Zasłona ta zastępowała drzwi między miejscem (świętem a dziedzińcem) ~~a dworcem~~, gdyż tu nie było ściany z desek.

Rozdział ~~XXVII~~. 27.

1. I zrobisz ~~ołtarz~~ ofiarnicę z drzewa akacjowego, pięć łokci długości i pięć łokci szerokości; czworograniasty będzie ~~ołtarz~~ ofiarnica, a trzy łokcie wysokość jego.

2. I zrobisz narożniki jego na czterech rogach jego, z niego wyjdą narożniki jego, i ~~obłożysz~~ obleczesz ~~ją~~ go miedzią.

3. I zrobisz garnki jego dla ~~oczyszczenia~~ odpopielenia go ~~jego popiołu~~ i ~~łopatki jego~~ i dzbanki jego, i ~~kropielnice jego~~ czaszki, i widełki jego i ~~węglarki~~ węglarki jego; wszystkie ~~naczynia~~ przybory jego wyrobisz z miedzi.

4. I zrobisz do niego kratę roboty siatkowej z miedzi i zrobisz ~~do~~ u siatki cztery pierścienie z miedzi na czterech rogach jego.

5. I dasz ją pod obramowanie ~~ołtarza~~ ofiarnicy u dołu, ~~aby sięgała~~ i będzie (sięgała) siatka do połowy ~~ołtarza~~ ~~ofiarnicy~~ ołtarza.

6. I zrobisz ~~pręty~~ drążki do ~~ołtarza~~ ~~ofiarnicy~~, ~~pręty~~ drążki z drzewa akacjowego i obłożysz je (drąż) miedzią.

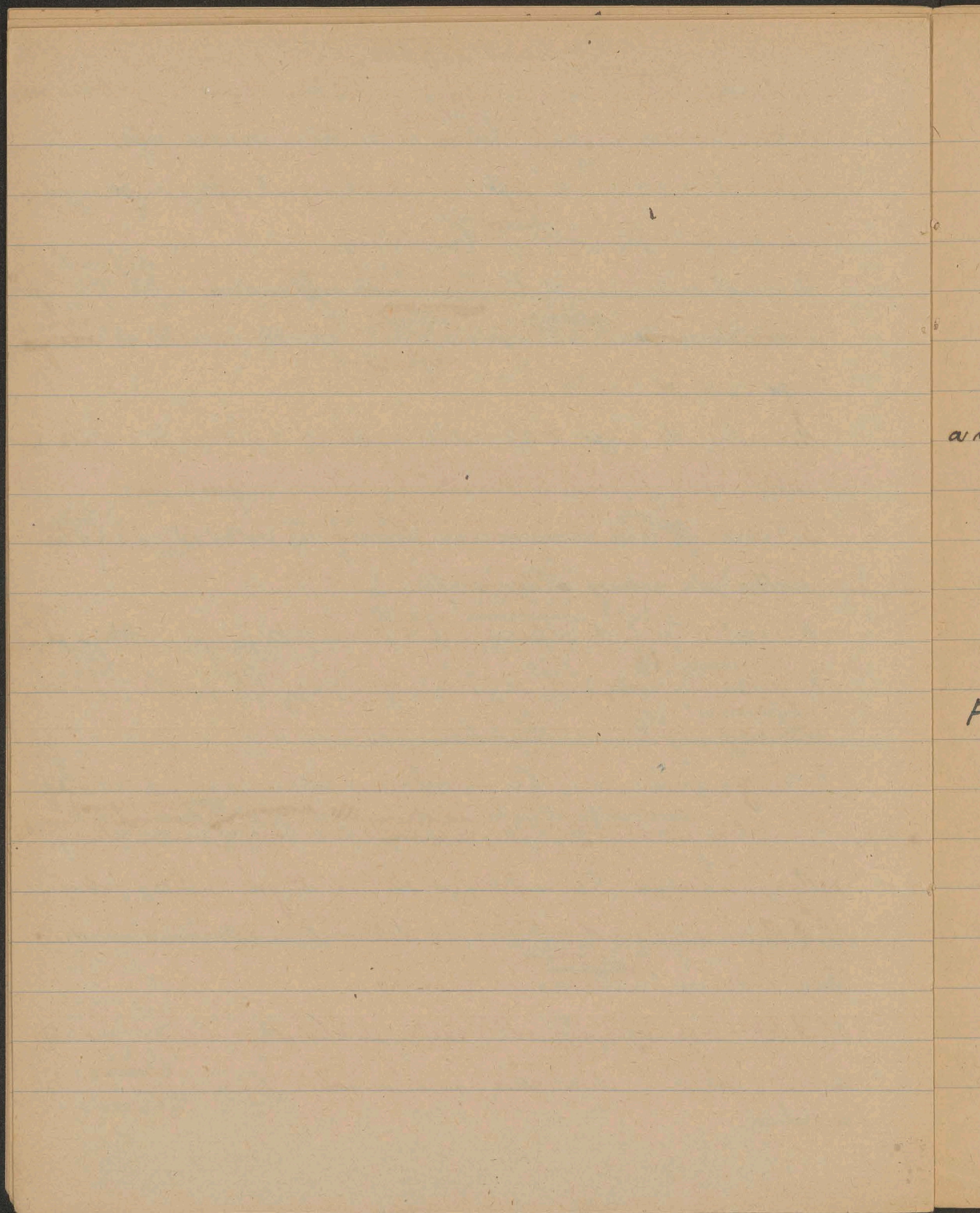
7. I ~~wprowadzone będą~~ wprowadzisz ~~pręty~~ drążki do pierścieni, i będą ~~pręty~~ drążki po obu ~~stronach~~ bokach ~~ofiarnicy~~ ołtarza, ~~gdy~~ przy noszeniu ~~będzie~~ go.

8. Pusty, z tarcic zrobisz go jak wskazano tobie na górze tak zrobią go.

a nap. 9. I zrobisz ~~dworzec~~ dziedziniec ~~przedsień~~ Przybytku, od strony ~~ze strony~~ potudniowej, na prawo ~~prawej strony~~ zasłony do ~~dworca~~ dziedzińca z bisioru kręconego, sto łokci długość ze strony jednej.

10. A słupów do niego dwadzieścia i podstaw ich dwadzieścia z miedzi; haki u słupów i ~~klamry~~ ~~pierścienie~~ obręcze ich ze srebra.

11. A także w stronę północną wzdłuż zasłon sto łokci długości, słupów jego dwadzieścia i podstaw ich dwadzieścia z miedzi a haki u słupów i ~~klamry~~ ~~pierścienie~~ obręcze ich ze srebra.

12. A szerokość ~~dworca~~ dziedzińca od strony zachodniej zasłony pięćdziesiąt łokci, słupów do nich dziesięć i podstaw ich dziesięć.

13. I szerokość ~~dworca~~ dziedzińca, od przedniej strony wschodniej pięćdziesiąt łokci.

14. A piętnaście łokci zasłon ~~ze strony~~ z boku jednego, słupów ich trzy i podstaw ich trzy;

15. I ~~ze strony~~ z boku drugiego piętnaście (~~łokci~~) zasłon, słupów ich trzy i podstaw ich trzy.

16. A do bramy ~~dworca~~ dziedzińca kotary na dwadzieścia łokci z błękitu, purpury i karmazynu wełny i bisioru sześćkroć kręconego, roboty haftowanej; słupów ich cztery i podstaw ich cztery.

a rap. 17. Wszystkie słupy ~~dworca~~ dziedzińca dokoła ~~mają~~ mieć będą ~~obręcze~~ obręcze srebrne, haki ich srebrne a podstawy z miedzi.

18. Długość dziedzińca: sto łokci a szerokość: pięćdziesiąt na pięćdziesiąt, a wysokość: pięć łokci z bisioru sześćkroć kręconego a podstawy z miedzi.

19. Wszelkie sprzęty Przybytku do wszelkiego użytku jego i wszystkie ~~gwoździe~~ szpony jego i wszystkie ~~gwoździe~~ szpony ~~dworca~~ dziedzińca z miedzi (być mają).

F 20. Ty rozkażesz synom Izraela, aby przynosili tobie oliwę z oliwnika czystą, wytłoczoną, do oświetlenia dla wznoszenia światła wieczystego.

21. W Przybytku ~~zboru~~ zgromadzenia zewnątrz zasłony, która jest przed (Arką) ~~świadectwa~~, przyrządzać będzie je Aron i synowie jego od wieczora do rana przed Wiekuistym. Ustawa (to) wieczysta dla potomków ich, (danina) ~~z ponie~~ od ~~strony~~ synów Izraela. —

F **XX: תצוה — 5**

Oliwa do świecznika. Rozdz. 28. Strój kapłański. Rozdz. 29. Poświęcenie kapłanów i ołtarza. Ofiary codzienne. Roz. 30. Ołtarz kadzielny.

Rozdz. 27. 1. ~~Ofiarnica w dworcu~~ Ołtarz na dziedzińcu, zwany מזבח העולה, מזבח הנחשת w odróżnieniu od ołtarza złotego w świątnicy, zrobiony był z drewna akacjowego, a pokryty blachą miedzianą. Dostęp do niego stanowiła równia pochyła: III. 9; 22. Wnętrze było wypełnione ziemią. Raszi.

2. Na węgłach tej ofiarnicy znajdowały się wystające rurkowate cewki, nie nasadzone, ale z tej samej blachy uformowane a służące do uprowadzenia krwi ofiar na ziemię.

3. Garnki we formie kociołków („jego" zamiast „do niego") do uprzątania popiołu; łopatki do zgarniwania popiołu; miednice do zbierania spływającej krwi; widełki czyli rożna do ~~przygrywania~~ obracania mięsa nad ogniskiem, by szybciej się spaliło w zupełności; węglarki do przenoszenia żarzących się węgli z ofiarnicy na kadzielnicę.

4. Krata ustawiona jako podstawa i ~~otaczająca~~ ofiarnicę do połowy jej wysokości

7. Aby nie dotykać ofiarnicy, niesiono ją za pomocą drążków, przesuniętych przez pierścienie, umieszczone na rogach kraty.

8. Gdy stawali obozem, wtedy ofiarnicę wypełniano ziemią.

10. Słupy stały w odległości co ~~pięć~~ 5 łokci. Na hakach opierały się sznury, które przechodziły przez pierścienie, przytwierdzone do zasłon górą i dołem.

13. Od strony wschodniej u wejścia znajdowała się kotara na 20 ł., a po bokach dwie zasłony po 15 ł. szerokie.

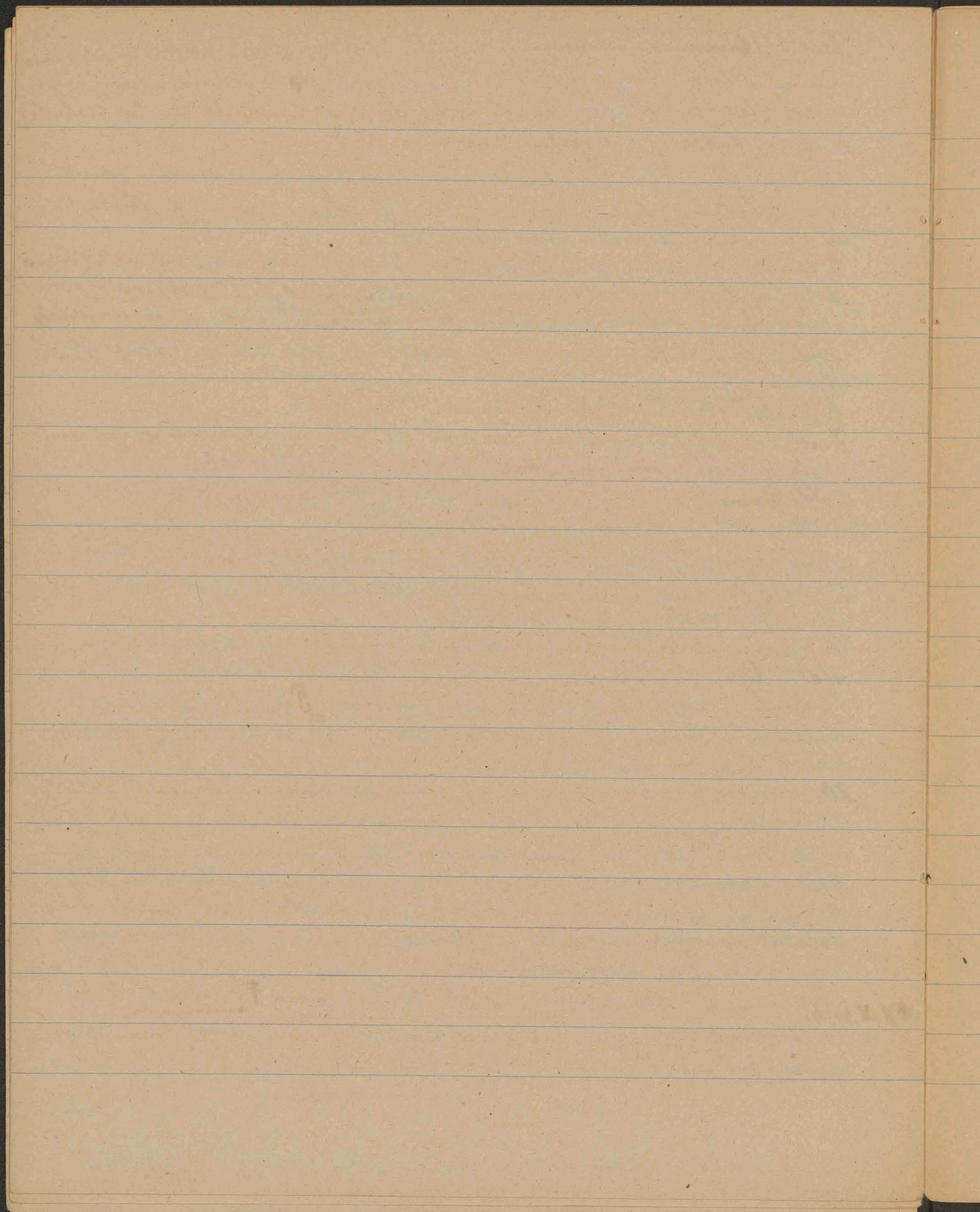
18. Wysokość zasłon ~~dworca~~ dziedzińca sięgała tylko do połowy wysokości świątnicy. Podstawy były przytwierdzone do ziemi w czasie obozowania.

19. Sprzęty i przyrządy, potrzebne do ustawiania Przybytku, a w razie ruszania w drogę do rozbierania, jak młoty, obcęgi, pręty, gwoździe, mają być z miedzi.

20. Dojrzałe oliwki, oczyszczone z liści, ~~drążków~~ pręcików i kurzu, składano do naczynia, gdzie je natłuczono, jak w moździerzu, a wyciekającą pierwszą sama przez się oliwę uważano za przednią, czyli najlepszą, która była przeznaczona do palenia jako światło wieczyste. ‡ Oliwa zaś, później przez miażdżenie wyciśnięta, mogła być używana jako dodatek do ofiar mącznych. ‡ „Wieczyste" znaczy tu po wieczne czasy powtarzane, gdyż co wieczór miało się zapalać i podtrzymywać światło do rana, ale nie bez przerwy i stale dniem i nocą. ‡ Tr. Menach. 8; 4.

‡ III. M. 24; 2.

21. „Od wieczora do rana" ma trwać światło, a więc należy wlać stosowną miarę tej oliwy.

1. A ty zbliż ~~ku sobie~~ do siebie Arona, brata twego, i synów jego z nim z pośród
synów Izraela, aby kapłaństwo pełnili Mi, Arona, Nadaba i Abihuego, Elazara i
Itamara, synów Arona.

2. I zrobisz szaty świąteczne dla Arona, brata twego, na cześć i na ozdobę.

3. A ty ~~rozmówisz~~ przemówisz ~~ze~~ do wszystkich mądrych sercem, których napełniłem
duchem mądrości, ~~żeby~~ aby zrobili szaty Aronowi, ~~by uświęcić go na~~ (~~kapłaństwo pełnił Mi~~) aby go uświęcić ~~dla pełni~~
~~kapłaństwa dla Mnie~~ ~~ma~~ na kapłana Mi.

4. A ~~to~~ te są szaty, które zrobić mają: napierśnik i ~~naramienniki i or-~~ ornat
i opończę (~~przetykaną~~ przetykaną)
~~nat~~ i sutannę, zawój i pas; Zrobią szaty świąteczne Aronowi,
bratu twemu i synowi jego, aby kapłanili Mi (~~pełnili~~ służyli).

5. A oni ~~niech~~ przyjmą ~~to~~ złoto, i ~~ten~~ błękit i ~~te~~ purpurę i ~~ten~~ karma-
zyn i ~~ten~~ bisior,

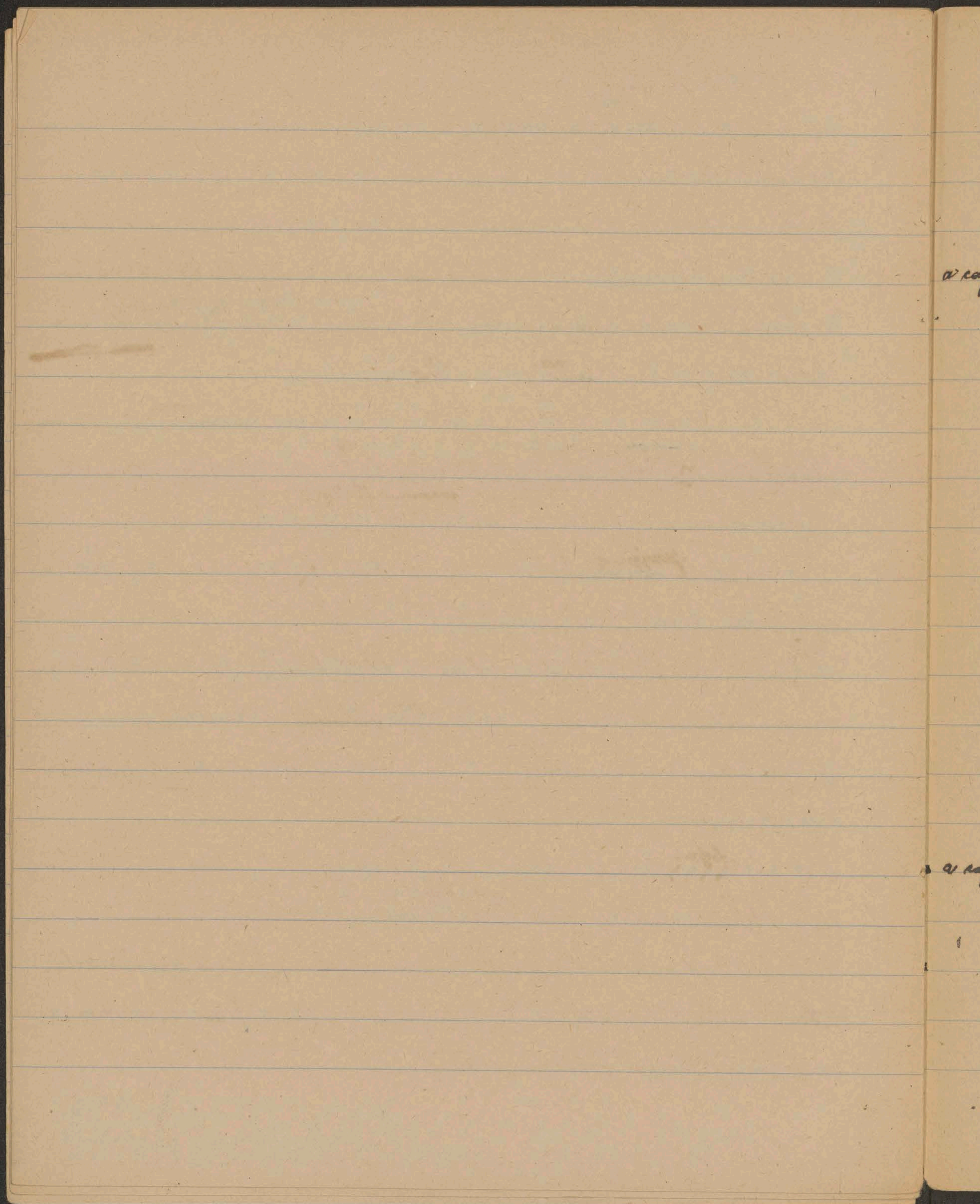
6. I zrobią ~~naramiennik~~ ornat ze złota, z błękitu i z purpury i z karmazy-
nu i z bisioru kręconego, robotą ~~tkaną~~ wymyślną.

7. Dwa naramienniki złączone będzie miał na obu końcach swoich,
aby był złączony.

8. A pas ~~zapinający~~ obejmujący go, który na nim, (~~tej samej~~ podług roboty) z tegoż, (makcyjstło) ~~niech~~ będzie ze
złota, błękitu i purpury, karmazynu (dwukrotnego) i bisioru kręconego.

9. I weźmiesz dwa kamienie onyksu i wyryjesz na nich imiona synów Izraela.

10. Sześć z imion ich na kamieniu jednym a imiona sześciu pozostałych
na kamieniu drugim ~~podług~~ we urodzenia ich.

11. Robotą rytownika na kamieniu, rzeźbą ~~pieczątkarską~~ rytowniczą wyrzeźbisz w obu kamieniach imiona synów Izraela, obwiedzione ~~obramką~~ oprawą złotą, zrobisz je.

12. I umieścisz te dwa kamienie na naramiennikach ornatu jako kamienie pamiątkowe dla synów Izraela. I nosić będzie Aron imiona ich przed Wiekuistym na obu ramionach swych, ~~ku~~ dla pamięci.

a cap. 13. I zrobisz ~~obramki~~ oprawy złote,

14. ~~I~~ i dwa łańcuszki ze złota czystego, ~~w ogniwa~~ splecione zrobisz je, roboty plecionej i umieścisz te łańcuszki plecione do ~~obramek~~ oprawek.

15. I zrobisz napierśnik wyroczny ~~kowania~~ robotą ~~tkacką~~ wymyślną, jak robotę ornatu zrobisz go: ze złota, błękitu i purpury i karmazynu i bisioru ~~kręconego~~ dwakroć/sześćkroć skręconego zrobisz go.

16. Czworograniasty będzie, podwójny, na piędź długość jego i na piędź szerokość jego.

17. I ~~obsadzisz~~ wypełnisz go oprawionemi kamieniami, cztery rzędy kamieni. Rząd: ~~jeden~~ rubin, ~~karniol~~ ~~karbunkuł~~, topaz i szmaragd – to ~~rząd~~ rząd jeden;

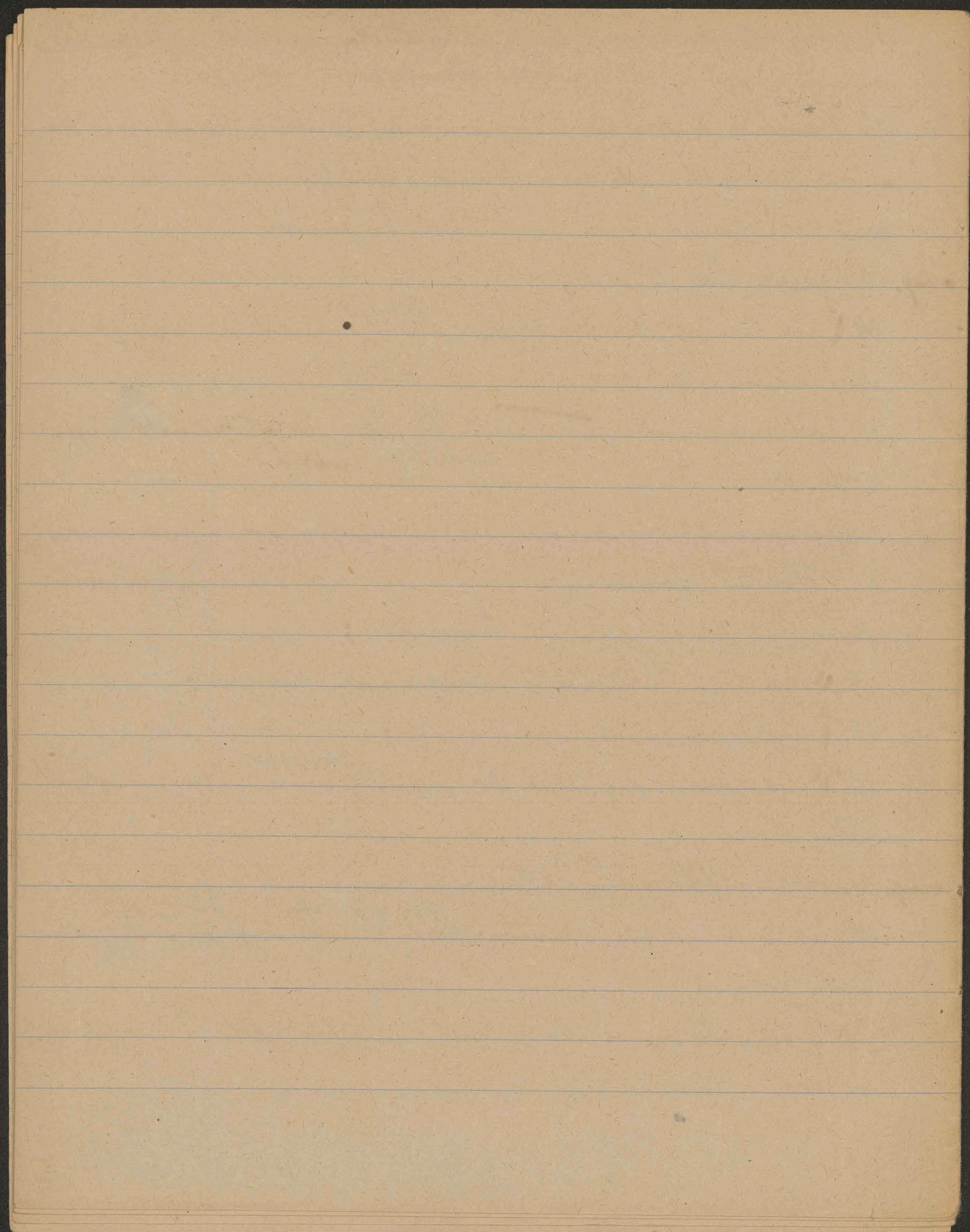
18. ~~A~~ a rząd drugi: ~~rubin~~ karbunkuł, szafir i ~~beryl (onyks)~~ djament;

19. ~~A~~ a rząd trzeci: opal, agat i ametyst;

20. ~~A~~ a rząd czwarty: chryzolit, onyks i jaspis. ~~Oprawione~~ Osadzone w złocie będą w ~~ich~~ oprawach ~~sadzach~~ swych.

a cap. 21. A kamienie ~~(te)~~ ~~mają~~ ~~być~~ będzie według imion synów Izraela dwanaście, podług imion ich; ~~robotą~~ rytownicze ~~rytownicza~~ rzeźba pieczątkarska każdy po imieniu ~~jego~~ będzie ~~wedle~~ podług dwunastu pokoleń.

22. I zrobisz ~~do~~ na napierśniku łańcuszki w ogniwa, roboty plecionej, ze złota czystego.

23. I zrobisz u napierśnika dwa pierścienie złote i przytwierdzisz te dwa pierścienie na dwóch końcach napierśnika.

24. I umieścisz te dwie plecionki złote w dwóch pierścieniach na (rogach napierśnika.

25. A dwa końce obu plecionek przytwierdzisz do dwóch opraw, a te przytwierdzisz do dwóch naramienników ornatu ze strony przedniej.

26. I zrobisz dwa pierścienie złote i osadzisz je na dwóch rogach napierśnika (na drugim końcu napierśnika) na brzegu jego, który zwrócony jest ku ornatowi na wewnątrz.

27. I zrobisz dwa pierścienie złote i umieścisz je na dwóch naramiennikach ornatu u dołu od przedniej strony blisko zespolenia nad pasem ornatu.

28. I przywiążą napierśnik (pierścieniami jego) do pierścieni ornatu sznurkiem błękitnym, aby został na pasie ornatu a nie usuwał się napierśnik od ornatu.

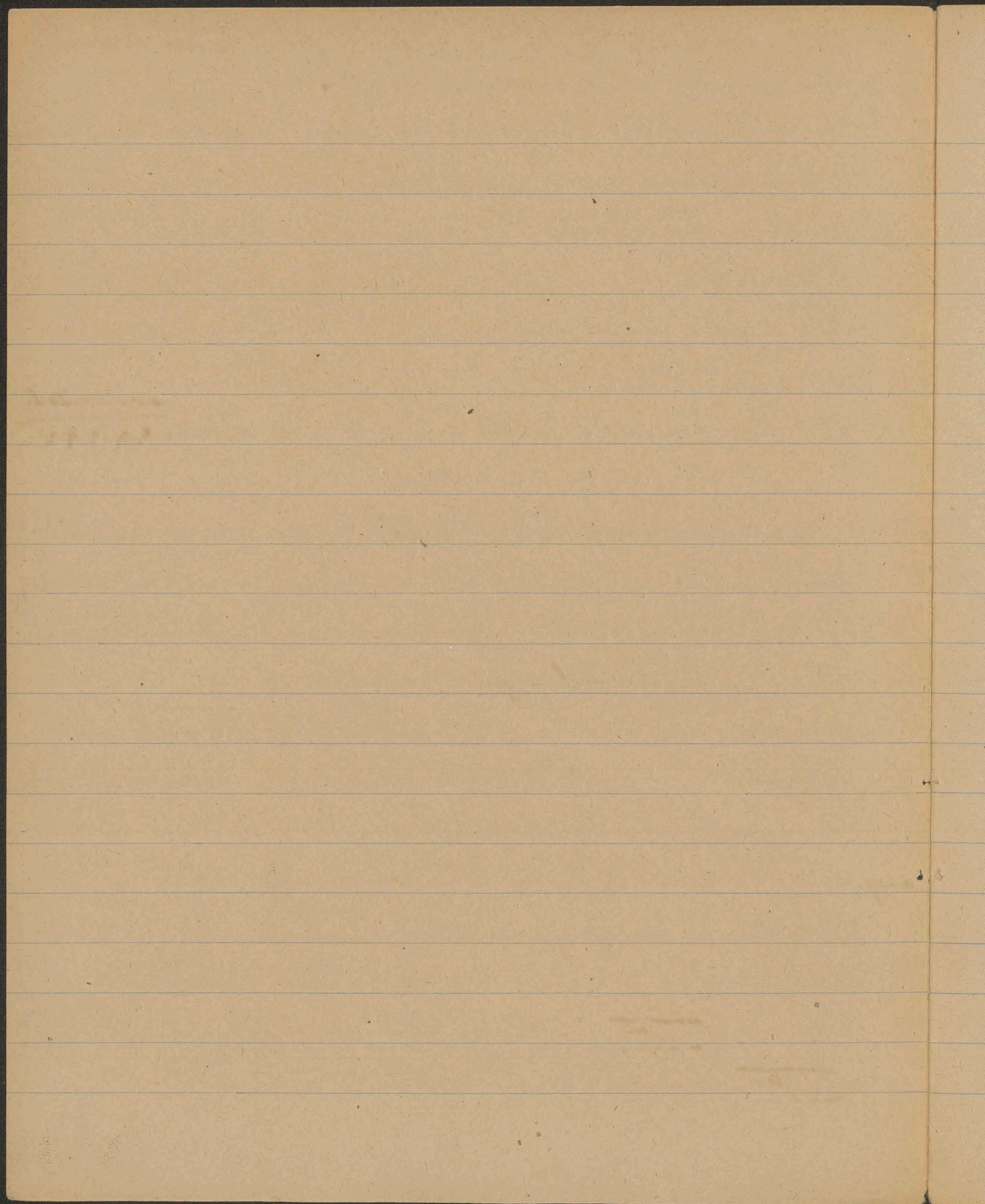
29. I będzie Aron imiona synów Izraela na napierśniku wyroku (Kowania na sercu swem, gdy wejdzie do świątyni ku pamięci przed Wiekuistym ustawicznie.

30. I umieścisz w napierśniku wyroku (Kowania) „te urim i te tumim" i będą na sercu Arona, gdy zjawi się przed (oblicze Wiekuistego. I nosić będzie Aron sąd synów Izraela na sercu swem wobec Wiekuistego ustawicznie.

a cap. 31. I zrobisz opończę do ornatu w całości z błękitnej wełny.

32. A będzie otwór dla głowy w środku jej, obwódka będzie przy otworze dokoła, roboty tkanej, jak otwór pancerza będzie u niego, aby nie rozdzierał się.

33. I zrobisz na obrąbku jej jabłka granatowe z błękitu, i purpury i karmazynu (dwukrotnego, na obrąbku jej dokoła i dzwonki złote między niemi dokoła.

34. Dzwonek złoty i jabłko granatowe, (znów) dzwonek złoty i jabłko granatowe na brzegu opończy dokoła.

35. I będzie to na Aronie przy służbie, aby słyszany był dźwięk jego, gdy wejdzie do Świątyni, przed obliczem Wiekuistego, gdy wyjdzie, aby nie umarł.

36. I zrobisz djadem ze złota czystego i wyryjesz na nim rzeźbą pieczątkarską: „Świętość Wiekuistemu".

37. I przytwierdzisz go na sznurze błękitnym, aby był na zawoju; po przedniej stronie zawoju będzie.

38. I będzie na czole Arona, i poniesie Aron winy za świętości, które poświęcą synowie Izraela przy wszystkich darach swych poświęconych. I będzie na czole jego ustawicznie dla zjednania łaski im wobec Wiekuistego.

39. I utkasz sutannę z bisioru, i zrobisz zawój z bisioru, a pas zrobisz robotą hafciarską.

40. A dla synów Arona zrobisz sutanę spodnią i zrobisz im pasy i mitry zrobisz im na cześć i na ozdobę.

41. I odziejesz w nie Arona, brata twego, i synów jego (przy nim). I namaścisz ich i upełnomocnisz ręce ich i poświęcisz ich, aby służyli mi kapłaństwem.

42. I zrobisz im spodnie lniane dla zakrycia (od nagości ciała); od bioder do uda będą.

43. I będą na Aronie i na synach jego, gdy wejdą do Przybytku zgromadzenia, lub przystąpią do ołtarza dla służby w świątyni, aby nie ponieśli grzechu i nie zmarli. Ustawa (to) wieczysta dla niego i dla potomków jego po nim.

Rozdz. 28. 1. Po opisie Przybytku następuje opis stroju osób, mających pełnić służbę kapłańską. Mojżesz, jako kierujący wszystkiemi pracami i przebywający stale koło Przybytku ma „zbliżyć" czyli wezwać do siebie Arona, aby mu podać wskazania co do sporządzania składowych części strojów kapłańskich a następnie wyświęcić jego i synów. 40; 12 i III. 8; 6.

2. Szaty świąteczne, a zwłaszcza ornat i napierśnik, miały być szczególnie ozdobne, aby w czasie służby kapłańskiej wyróżniły strój jego od innych, (29; 29) aby już sam widok arcykapłana wzbudzał szacunek i zwrócił uwagę ludu na wyjątkowe jego stanowisko w służbie ku czci Boga.

3. „Mądrzy sercem" t. zw. nie przebiegli, chytrzy, podstępni, szukający korzyści własnych, ale którzy swoje zdolności i pomysły jako dary Boże poświęcili z popędu serca, z namaszczeniem na bożnem dla upiększenia służby Bo kapłańskiej na chwałę Boga i ku zbudowaniu serc ludu. 31; 6, 35; 10. Jez. 3; 3. Jer. 10; 9.
„Uświęcić na kapłana dla Mnie" wyłącznie a nie dla innych bożków.

Strój arcykapłana:
4. Napierśnik był to rodzaj czworogrannej torebki czyli mieszek, na czterech końcach opatrzony w pierścienie. Dwa górne za pomocą błękitnych sznurków wetkniętych były przywiązywany do ornatu na grzbiecie, dolne za pomocą łańcuszków złotych był przywiązany do pasa. ~~Uważać mogły się cztery~~ (jakby pancerz)

Efod czyli Ornat nakrywał pierś i plecy i był zrobiony z najwytworniejszej materji, przetkanej złotem we wszystkie ozdoby, bez rękawów; połączone były obie części naramiennikami u góry a u dołu spięte po bokach.

Opończa była ~~w rodzaju peleryny~~ również bez rękawów, ~~i nakrywała~~ ~~na grzbiecie~~ pod ornatem ~~z bokow i z tyłu~~. Sutanna (albo katana) była ~~więc~~ dłuższa i noszona pod opończą ~~ornatem jako bezpośrednio na ciało~~. Zawój czyli turban. (Nosiły ją tylko osoby królewskiego pochodzenia, także prorocy i najwyżsi dostojnicy.)

Pas obejmował (środkiem) ornat; noszony był przez kapłanów i wyższych dostojników.

7. Naramienniki stanowiły jakby szelki i łączyły przednią i tylną część ornatu.

8. „Na nim" t. j. na ornacie. „Z tegoż" t. j. materyału.

9. „Kamienie onyksu przytwierdzone były do naramienników i oddane ku frontowi.

10. „Podług urodzenia" t. j. podług wieku.

11. „Rytownicza rzeźba" t. j. wyraźnie wyrzeźbiona. Obramka była przyprawiona do naramienników.

14. Łańcuszki te łączyły napierśnik z ornatem na grzbiecie.

15. Wyraz משפט (znaczy nie trojakie: 1) wypowiadanie się stron spornych (wobec sądu), 2) wyrok sądowy 3) wraz ze skutkami prawnemi czyli karą 3) zbadanie i rozstrzygnięcie jakiejś sprawy, którego znaczenia posiada w tym przypadku Arcykapłan mianowicie miał w doniosłych sprawach zwłaszcza ogólnego znaczenia, gdzie przepis prawny nie dał się według suchej litery zastosować,

F 30. Wyrazy „אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים” służyć miały arcykapłanowi, gdy w imię Boga miał rozstrzygać sprawy, odnoszące się do ogółu Izr. IV. M. 27; 21. I. Sam. 23; 9. Ezra 2; 63. Ponieważ Pis. Św. nie podaje żadnych bliższych objaśnień tych dwóch wyrazów, więc jedni twierdzą, że były one powszechnie znane, (sądząc z rodzajnika oznaczonego przy tych wyrazach). Inni zaś sądzą, że były one tajemnicze a znane tylko Mojż.
Targ. Jon. wyjaśnia, że „urim” l. mn. były to kartki, zawierające czterygłoskowe święte imię, których widok oświecił arcykapłana i uzdolnił go do tego, że z liter, znajdujących się na 12 szlachetnych kamieniach, stanowiących imiona pokoleń, mógł utworzyć doskonałe rozstrzygnienie. Dlatego niektórzy tłumaczą te wyrazy jako „światłość i doskonałość”, które

F Majm. sądzi, że dzwonki były ukryte w bazrkach.

<< Majm. wyjaśnia, że dźwięk dzwonków był symbolem objawienia się, jak Ezd. 4; 11. Raszb. objaśnia, że dźwięk dzwonków zwiastował bliskość majestatu.

xx Fl. Jos. jako kapłan podaje, że djadem był ozdobiony wszystkimi kwiatami.

F Strój kapłanów.

xxx O obuwiu niema wzmianki, ponieważ na miejsca święte należało wstępować boso. II. M. 3; 5. Joz. 5; 12. Misz. Ber. 9; 5.

miał dokładnie kwestję wszechstronnie zbadać i według sumienia rozstrzygnąć, co stanowiło niejako wyrocznię, czyli sąd Boży. 30, IV. 27; 21. I. Sam. 14; 37, 23; 9, 28; 6. Ez. 2; 63. Nech. 7; 65. I. Sęd. 20; 18.
16. Podwójny czyli z dwóch jednakich powierzchni, aby tworzyły rodzaj woreczka, czyli mieszka.
20. W obsadach swych t. zn. głęboko osadzone, aby oprawa brzegiem przytrzymywała kamienie.
28. ~~27.~~ Dwa pierścienie na dwóch dolnych końcach, aby je przytwierdzić do pasa.
26. Pierścienie miały być przyszyte od strony wewnętrznej napierśnika.
27. Blisko zespolenia t. zn. gdzie część przednia ornatu zbliżała się na bokach do części grzbietowej.

29. Jako przedstawiciel duchowy całego ludu, miał Aron wobec Boga no, sić symbol swego urzędu i moralnego ciężaru na ramionach i na sercu. Jez. 9; 6 ~~Wyrazy „Urim“ i „Tummim“ ... „doskonałość“~~
30. ~~Wyrazy~~ ... ~~„światłość“ i „prawość“~~ miały być dla arcykapłana symbolami ~~doskonałości, któremi~~ jakiemi kierować się miał przy wyrokowaniu, pomny na najwyższą sprawiedliwość Boga. Sędz. 18; 6. I Sam. 14; 41. Ps. 43; 3.
32. Przy otworze materja być miała podwójna, aby była trwała i nie rozdarła się przy wdziewaniu i zdejmowaniu. (tkane
33. Brzegi miały być ozdobione naprzemian w bączki ~~podłużne~~, kształtu jabłka granatowego i wewnątrz puste, oraz w dzwonki z języczkiem ze złota. Ps. Gdyby nie przestrzegał ściśle przepisów wobec ludu, wtedy groziła mu rychła śmierć.
35. Odgłos dzwonków zwracał uwagę zebranego w wielkiej liczbie ludu na przybycie arcykapłana dla rozpoczęcia ~~służby~~ nabożeństwa ~~i dla~~, aby lud uczestniczył w modłach, i aby słyszał, kiedy arcykapłan wychodzi z Świątyni, wtedy też lud opuszczał Przybytek. III. 16; 17. P.
×× 36. Djadem na dwa palce szeroki sięgał od skroni do skroni. „Święte“ t. j. uświęcone.
37. Przywiązany był błękitnym sznurkiem na tylnej części czapki, łącząc oba końce djademu nad uszami a nadto od środka djademu nad czołem sznurek, przechodząc środkiem nad zawojem, także ~~przytrzymywał~~ sięgał do węzła na tyle czapki.
38. Aron „poniesie“ czyli przejmie od ludu i złoży razem z ofiarą, aby lud uwolnić i rozgrzeszyć za wszelkie winy i uchybienia. „Ustawicznie“ t. zn. zawsze w czasie pełnienia służby w Świątyni.
40. Synowie mieli nosić tylko ~~wspaniałą~~ skromną odzież, złożoną z czterech części: kaftan, spodnie, pas i wysokie czapki, dla odróżnienia od zwykłych turbanów!
41. „Upełnomocnisz ręce ich“ czyli oddasz im władzę kapłańską, zainstalujesz ich w urzędzie. 42. Strój Arona składał się z 8 a synów z 4 części.
43. Przepisy co do stroju miały być ściśle przestrzegane w czasie pełnienia służby kapłańskiej; gdyż lekceważenie ich ~~narażało by ich~~ na śmierć, winnych
×××

Rozdział ~~XXIX~~ 29.

1. A oto sprawa, jaką postąpisz z nimi, dla poświęcenia ich, do służby kapłańskiej mi: weź byka jednego młodego i barany dwa, bez wady;

2. I chleby przaśne i kołacze przaśne, zaczynione oliwą, i placki przaśne, zarobione oliwą; z przedniej mąki pszennej zrobisz je.

3. I włożysz je do kosza jednego, i przyniesiesz w koszu, i tego byka i dwa barany.

a cap. 4. Zaś Arona i synów jego przywiedziesz do drzwi Przybytku zgromadzenia i umyjesz ich w wodzie.

5. I weźmiesz odzienie i odziejesz Arona w sutannę i w opończę ornatu i w ornat, i w napierśnik i opaszesz go pasem ornatu.

6. I nasadzisz na głowę jego zawój, i (święty) diadem na zawój;

7. I weźmiesz olej namaszczania i polejesz na głowę jego i namaścisz go.

8. A synów jego przywiedziesz i ubierzesz ich w sutany ~~(kaftany i spodnie)~~.

9. I przepaszesz ich pasem, Arona i synów jego, i nałożysz im mitry; i będzie im kapłaństwo ustawą wieczystą. Tak upełnomocnisz rękę Arona i rękę synów jego.

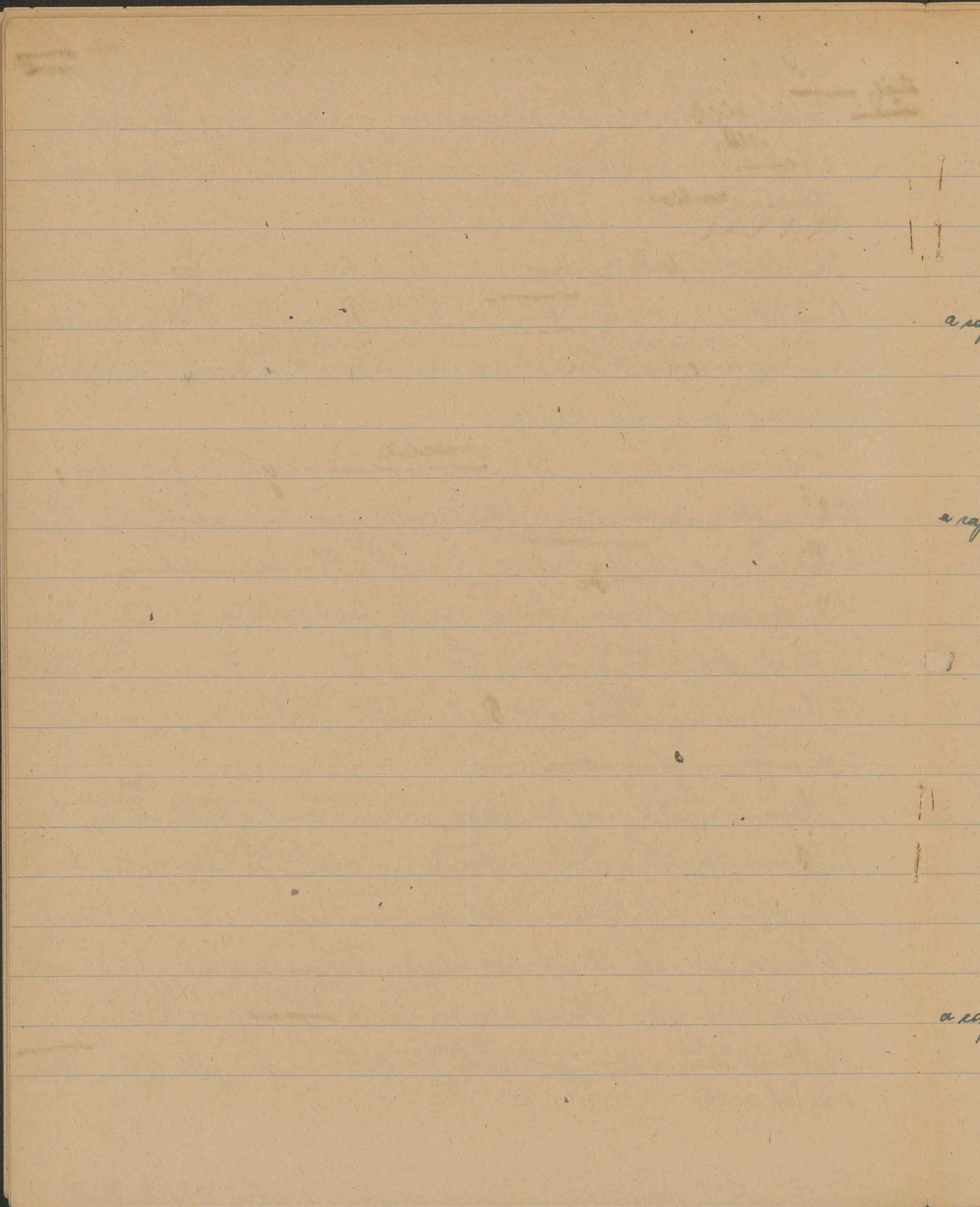
a cap. 10. I sprowadzisz byka przed Przybytek zgromadzenia, a położą Aron i synowie jego ręce swoje na głowę byka.

11. I zarżniesz byka przed Wiekuistym, u wejścia namiotu zgromadzenia,

12. I weźmiesz z krwi byka i dasz na rogi ołtarza palcem twoim a wszystką krew wylejesz u podstawy ołtarza.

13. I weźmiesz cały tłuszcz, pokrywający trzewa i przeponę nad wątrobą, i obie nerki i tłuszcz, który na nich, i puścisz z dymem na ołtarzu.

14. A mięso byka i skórę jego i nieczystości jego spalisz w ogniu za obozem. Pokutna ofiara to.

15. ~~A~~ barana jednego weźmiesz i włożą Aron i synowie jego ręce swe na głowę tego barana;
16. I zarżniesz tego barana i weźmiesz krew jego i pokropisz ~~ofiarnicę~~ (na ołtarz dokoła.
17. A barana rozłożysz na części jego i opłuczesz trzewia jego i ~~golenie~~ udźce jego
i złożysz je ~~na~~ ~~przy~~ do (~~innych~~) części jego i ~~przy~~ do głowy jego;
18. I spalisz ~~tego~~ całego barana ~~byka~~ ~~całego~~ na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu. Całopalenie to dla Wiekuistego,
woń ~~przyjemna~~ miła, ofiara ogniowa dla Wiekuistego to jest.
a cap. 19. I weźmiesz tego barana drugiego i położy ~~z~~ Aron i synowie jego ręce swe na głowę barana,
20. I zarżniesz tego barana i weźmiesz z krwi jego i złożysz na ~~chrząstce~~ płatku ucha
Arona i na ~~chrząstce~~ płatku ucha synów jego, na prawym, i na kciuku (ich ręki) pra-
wej i na kciuku nogi ich prawej, i pokropisz krwią ~~ofiarnicę~~ na ołtarz dokoła.
a cap. 21. I weźmiesz z krwi, która na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu, i z oleju namaszczenia i pokropisz
Arona i na szaty jego i (na) synów jego i (na) szaty synów jego przy nim i będzie wyświęcony
on i szaty jego i synowie jego i szaty synów jego przy nim.
22. I weźmiesz z tego barana tłuszcz i ogon i tłuszcz, pokrywający ~~trzewia~~ wnętrzności,
i ~~przepo~~ przeponę wątroby i obie nerki i tłuszcz, który na nich, i udziec prawy,
gdyż to baran upełnomocnienia (kapłańskiego);
23. I bochenek chleba jeden i kołacz chlebowy na oliwie jeden i placek jeden
z kosza przaśników, który przed Wiekuistym;
24. I złożysz to wszystko na ~~ręce~~ dłonie Arona i na ~~ręce~~ dłonie synów jego i obrócisz (je tam i sam)
~~to~~ jako obrót przed Wiekuistym.
a cap. 25. I weźmiesz to z rąk ich i spalisz na ~~ofiarnicy~~ ołtarzu ~~obok~~ przy całopaleniu na
woń ~~przyjemną~~ miłą wobec Wiekuistego; ofiara ogniowa to dla Wiekuistego.

26. I weź mostek z barana upełnomocnienia, który należy do Arona, i ~~niech~~ ~~to~~ ~~obrot~~ pomysz nim sam i sam przed Wiekuistym, jako obrót, i to będzie dla ciebie udział.

27. I poświęcisz mostek ~~obracany~~ obrotów i ~~łopatkę~~ ~~goleń~~ udzięc daniny ~~podniesione~~, które obrócono i które podniesiono, z barana upełnomocnienia, z tego, co dla Arona i ~~co~~ z tego dla synów jego;

28. I należeć będzie do Arona i do synów jego ~~ustawą~~ ~~prawem~~ ustawą wieczystą od synów Izraela; gdyż ~~podniesienia~~ ofiarą to i ~~podniesieniem~~ ofiarą zostanie od synów Izraela, z ofiar ich opłatnych – jako daniny ich ~~podniesienie~~ dla Wiekuistego.

a cap. 29. A szaty ~~świąteczne~~ uświęcone, które są Arona, ~~należeć będą~~ pozostaną dla synów jego po nim, aby namaszczono ich w nich i upełnomocniono w nich ręce ich.

30. Siedem dni ~~odziewać się w nie~~ wdziewać je będzie kapłan, ~~zamiast niego~~ po nim ten ze synów jego (~~po nim~~), który przychodzić ~~przybędzie~~ będzie do ~~przybytku zboru~~ namiotu zgromadzenia ~~dla służby~~ aby służyć w świątyni.

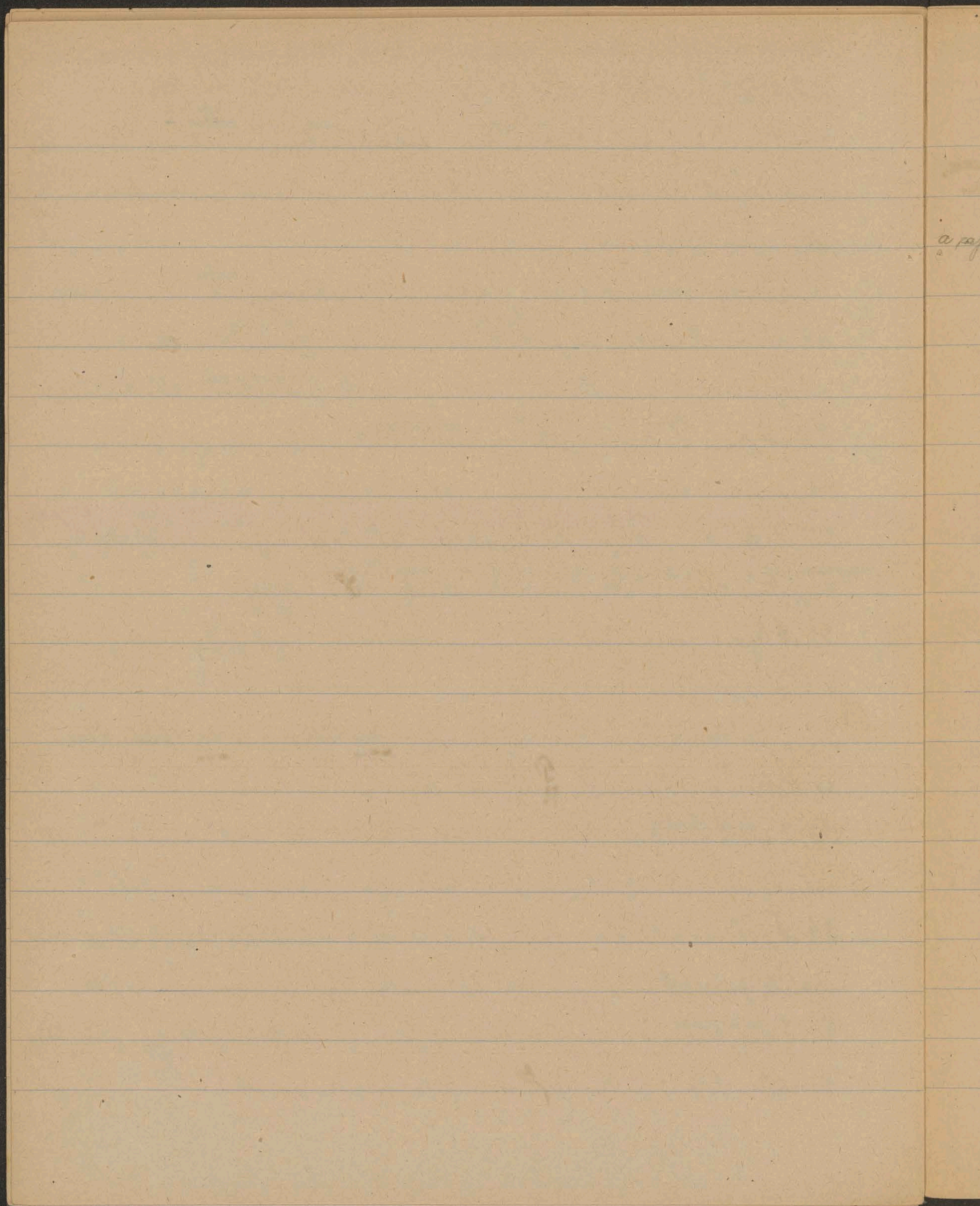
a cap. 31. A tego barana upełnomocnienia weźmiesz i ugotujesz mięso jego na miejscu świętem.

32. I jeść będzie Aron i synowie jego mięso ~~tego~~ barana i ~~ten~~ chleb, który w koszu, u wejścia do Przybytku ~~zboru~~ zgromadzenia.

33. I ~~niech~~ jeść będą ~~jedzą~~ to, czem rozgrzeszeni zostali dla upełnomocnienia rąk ich, aby uświęcić ich. Obcy nie będzie jadł ~~z tego~~, gdyż uświęcone to jest.

34. A jeśli pozostanie z mięsa upełnomocnienia i z chleba ~~aż~~ do rana: tedy spalisz pozostałość w ogniu; nie będzie jedzone, gdyż uświęcone to jest.

35. I postąpisz ~~uczynisz~~ z Aronem i ze synami jego tak we wszystkiem, jak przykazałem tobie; przez siedem dni upełnomocnisz ręce ich.

36. I byka ofiary zagrzesznej złożysz codziennie obok pokutnych (ofiar) i spełnisz ofiarę zagrzeszną na ołtarzu, oczyszczając go, i namaścisz go, aby go uświęcić.

37. Przez siedm dni odkupisz na ołtarzu i uświęcisz go, i będzie ołtarz świętym świętości; cokolwiek dotknie ołtarza, ma być uświęcone.

a zap. 38. A oto, co złożysz na ołtarzu: jagniąt rocznych dwoje codziennie, zawsze.

39. Jagnię jedno złożysz rano a jagnię drugie złożysz między wieczorami.

40. I dziesiątą część mąki przedniej, zmieszanej z oliwą tłoczoną ćwierci hinu i jako zalewkę ćwierci hinu wina na jagnię jedno.

41. A jagnię drugie złożysz między wieczorami, jak daninę ranną i jak zalewkę jej złożysz je, na woń miłą, ofiarę ogniową Wiekuistemu.

42. Całopalenie to ustawiczne w pokoleniach waszych u wejścia do namiotu zgromadzenia przed Wiekuistym, gdzie zjawię się dla was tam, aby mówić do ciebie tamże.

43. I udam się tam dla synów Izraela i uświęcony będzie przez majestat mój.

44. I uświęcę Przybytek zgromadzenia i ołtarz, zaś Arona i synów jego uświęcę, aby kapłaństwo pełnili mi.

45. I zamieszkam wpośród synów Izraela i będę im Bogiem.

46. I uznają, że Ja, Wiekuisty, Bogiem ich, który wyprowadził ich z Kraju Micraim, abym przebywał wpośród nich. Ja Wiekuisty, Bóg ich!

———— . ————

F Wyświęcenie odbyło się przez: 1) umywanie, 2) nałożenie szat, 3) namaszczenie, 4) ofiary zagrzeszne i upełnomocnienia, 5) pomazanie krwią ucha, ręki i nogi kapłanów, 6) pokropienie krwią ołtarza i szat kapłańskich, 7) obrót, 8) ucztę upełnomocnienia.
„Bez wady" odnosi się do byka i do baranów.
∠ Oliwa z drzewa oliwnego nadaje pieczywu smak lepszy, niż ~~masło~~ inny tłuszcz.
+ Targ. Jon i Raszi wyjaśniają, że miało to być wykonane przez kąpiel.

b 17. Niektórzy tłumaczą, że to wskazuje na oczyszczenie wnętrza i członków, które powodowały grzechy.
18. Na ołtarzu a nie poza obozem, jak zd. 14. I. M. 8; 21. Ofiara na cześć B. ma być spalona w ogniu, a nie jak części, przeznaczone do spożycia, przyrządzone na ogniu; dlatego przy każdej ofierze, nawet przy kadzidłach, znajduje się wyrażenie ניחח

xx W tych samych miejscach namazano ~~trędowatych~~ oczyszczonych trędowatych. III. M. 14; 14.

= zanych do owiec (ovis laticaudata). Tą ofiarą było poświęcenie ukończone, a służyła zarazem jako ofiara שלמים ?

PP Z każdego rodzaju pieczywa (zd. 2) po jednym bochenku. Raszi.

F „Przy całopaleniu" t. j. przy pierwszym baranie.

Rozdz. 29. 1. O wyświęceniu kapłanów następuje także III M. 8 i 9. F

2. Trzy rodzaje pieczywa miękkiszonego z mąki przedniej w odróżnieniu od mąki jęczmiennej. Z każdego rodzaju pieczywa sporządzono po 10 bochenków. L

3. Wykonanie tego przepisu nastąpi, gdy Przybytek będzie ukończony.

4. Przystępując do służby Bożej, mają być nietylko duchowo ale i fizycznie czyści. †

7. Namaszczenie nadało arcykapłanowi charakter uświęcenia i nietykalności. Później także synowie Arona zostali wyświęceni. 28; 41, 30; 30, 40; 15. III. 7; 35 i 10; 7. Namaszczenie odbyło się przez nalanie olejku na głowę i namazanie czoła palcem czyniąc znak Z Talm. Kerit.

9. Namaszczenie upoważniło ich do piastowania godności i wykonywania urzędu kapłańskiego.

10. ~~Cielca~~ Byka wprowadzono na dziedziniec, gdzie znajdował się ~~ofiarnica~~ ołtarz III. M. 1; 4 ~~Włoże~~ Dotknięcie ręki wskazuje, że przyjmuje ofiarę na cel przeznaczony.

12. Miejsce wykonania ceremonji było ściśle oznaczone, aby nie wytworzyła się dowolność w postępowaniu.

13. Tłuszcz, jako najlepsza część, i nerki, będące warunkiem zdrowia, służyły do ofiar, jako najdelikatniejsze siedliska życia.

abyś wytępił grzech w zupełności.

14. Wszystkie części pozostałe należało spalić, aby uchronić od profanacji. x.

20. Naznaczenie organów słuchu, czynu i postępowania było symbolicznem przypomnieniem, że kapłani mają zawsze być posłuszni przykazaniom Bożym, wykonywać ~~sumiennie~~ skoro i religijne obowiązki kapłańskie i postępować ściśle ~~według~~ na drodze prawa i rzetelności urzędu. Strona prawa ma większe znaczenie. I. Król. 2; 19. Ps. 45; 10. ××

22. Baran upełnomocnienia, czyli dopełniający ceremonji instalacji na 28; 41. urząd kapłański. F Niektóre rasy baranów mają szczególnie tłuste ogony, że umieszczają te ogony na dwukołowych wózkach, przywiązując. Raszi wyprowadza stąd naukę, że obrządek ten miał ~~twierdzić~~ ustalić zgodę między przepisami religijnemi (ofiarnica) (ołtarzem), że wykonującym przepisy (kapłanami) i właścicielami ofiar (w tym wypadku Mojżesz)

PP w górę i w dół ~~w stronę wschodu i w stronę północy~~ i na 4 strony świata

24. Obracanie ofiary przed złożeniem jej na ~~ofiarnicę~~ ołtarzu miało oznaczać, że poświęca się je Władcy nieba i ziemi.

25. † Na woń ~~przyjemną~~ miłą, czyli ku zadowoleniu Tego, który to nakazał. Dla „Wszechmocnego", czyli na chwałę imienia Wiek.

26. „Udziałem" Mojżesza, który obecnie pełnił funkcję kapłana. Udział czyli normalna porcja pokarmów. I. Sam. 1; 4 i 9; 23.

27. Ruch podniesienia ofiary oznaczał to samo, co obracanie. 24 i III. 7; 34.

28. Wyliczone części ofiar przeznaczone były dla tych, którzy składali ofiary dziękczynne i pochwalne.

29. Należeć będą do potomków, którzy godnie piastować będą urząd arcykapłana. Mają oni nosić ten sam strój a nie sprawiać nowego lub odmiennego. IV. 20; 26.

30. Siedm dni z rzędu. Ten ze synów i dalszych potomków, który będzie przeznaczony do pełnienia urzędu arcykapłana a który wyłącznie miał prawo wstępowania w Dniu Pojednania do Przenajświętszego miejsca dla odprawienia nabożeństwa i modłów za lud cały.

31. Na miejscu świętem t. j. w przedsionku ~~na dworcu~~ Przybytku. III. 8; 31.

32. „U wejścia do Przybytku zgromadzenia ~~zbora~~" jest określeniem całego przedsionka ~~dworca~~.

33. Aron i synowie jego mieli spożyć przeznaczone części ofiar jako obeni właściciele ofiar. Ofiara rozgrzeszająca odtąd ich uświęciła i ustaliła ich we władzy kapłańskiej. Obcy, nieuświęcony, nie mógł spożywać z ofiar.

35. Obrządek instalacji w urzędzie kapłańskim miał trwać przez 7 ~~siedm~~ dni. Powtórzenie nakazu wprowadzenia w godność kapłańską wskazuje, iż ma być wypełniony ściśle we wszystkich szczegółach i że ofiary miały być powtarzane ~~składane~~ przez cały 7 ~~siedm~~ dni według przepisu.

Poświęcenie ołtarza. (przez 7 dni)

36. Także ołtarz ~~ofiarnica~~ miała być ofiarą oczyszczoną dla rozgrzeszenia, gdyby ktoś ofiarował n. p. rzecz skradzioną, o czem kapłani nie wiedzieli. Na kropienie odbywało się palcem raz w prawą a drugi raz w lewą stronę. ~~w kształcie litery X.~~ Raszi. III M. 16; 33.

37. Każdą ofiarę należało uważać za uświęconą ze względu na intencję ofiarującego. Talm. Zeb. 83.

F 40. 1/10 części efy. Z oliwą tłoczoną t. zn. że nie musi być wyłącznie „tłoczoną", jak do świecznika (27; 20) ale może być także tłoczona, albo „ze zmiażdżenia oliwek wyciekła". Hin, miara egipska, używana także przez Fenicjan i Greków, zdaniem Talm. rabinów wynosiła 12 log a 1 log miał objętość 6 jaj. ~~kurzych~~ ~~Talmud~~ Talm. Menach. 36. Wino umieszczano w 2 czarkach srebrnych, które stały na ołtarzu. ~~ofiarnicy~~. Z dna tych czarek wychodziły cieniutkie rurki, któremi ściekało wino na ołtarz ~~ofiarnicę~~ a stamtąd do ścieku wodnego u stóp ołtarza ~~ofiarnicy~~, skąd razem z wodą spłynęło do ziemi. Tr. Suk. 48.

41. „Jej" odnosi się do ofiary.

42. „Ustawiczne" t. zn. dzień w dzień bez przerwy. „Zjawię się dla was tam" patrz 25; 22.

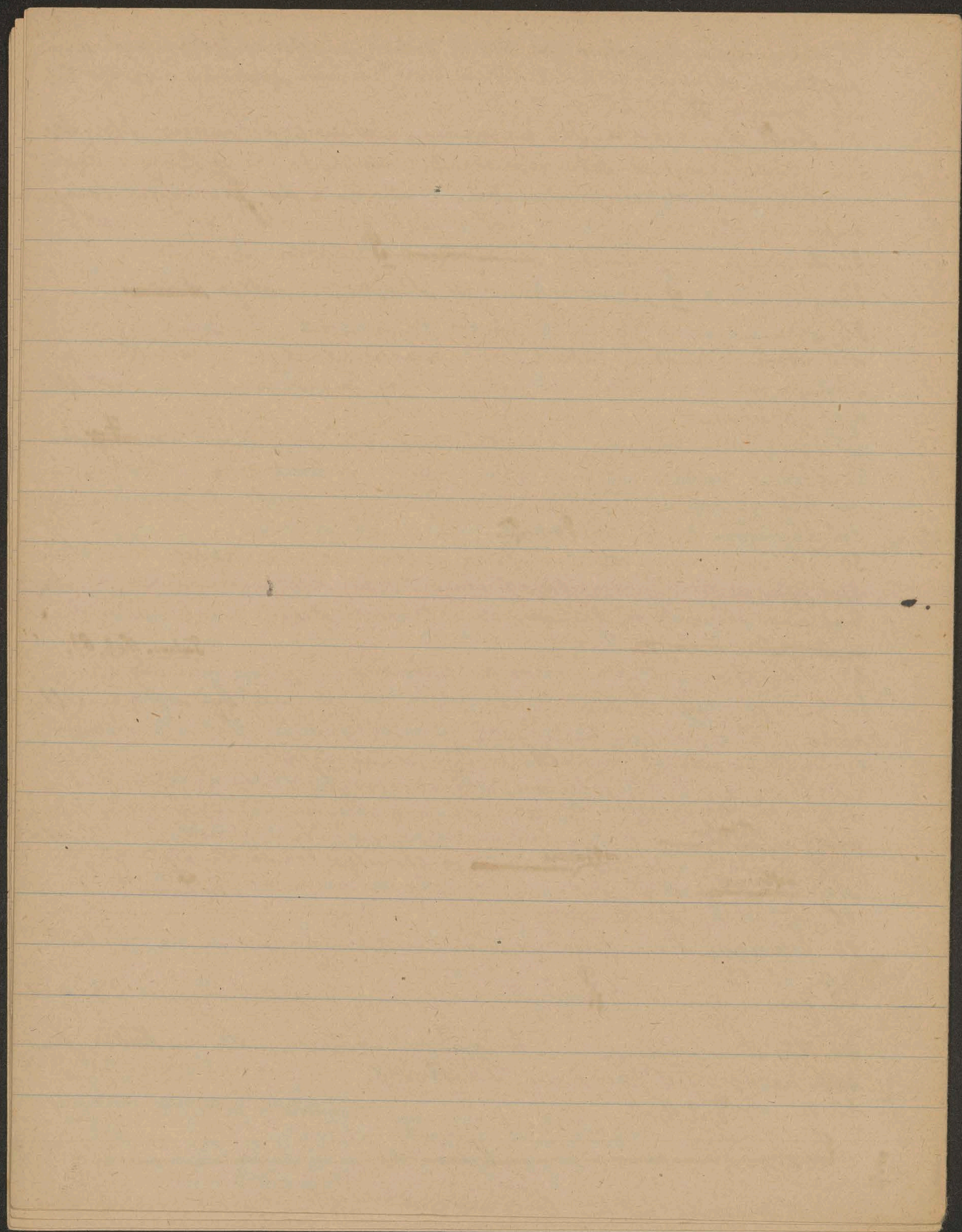
43. „Uświęcony będzie" Przybytek święty, gdy majestat Boży zjawi się nad nim."

44. Kto służy świętej sprawie, ten sam jest uświęcony. „Kto czci Zakon, ten sam uczczony jest przez ludzi." Pir. Ab. 4; 8.

45. Pir. Ab. 3; 3, 4; 7. (a potem Kapłani IV. M. 28; 3-8.

F {38. Codzienne ofiary zd. 38-43, które Mojż. miał składać przez 7 dni poświęcenia
~~39. [illegible] pora między zachodem słońca a nastaniem nocy.~~

3

Rozdział 30.

1. I zrobisz ołtarz do kadzenia kadzidłem; z drzewa akacjowego zrobisz go.

2. Łokieć długość jego i łokieć szerokość jego, czworograniasty będzie; a dwa łokcie wysokość jego; z niego narożniki jego będą.

3. I pokryjesz go złotem szczerem, wierzch jego i ściany jego wkoło i narożniki jego; i zrobisz do niego wieniec złoty wkoło.

4. I dwa pierścienie złote zrobisz do niego poniżej wieńca jego po obu bokach jego; zrobisz je po obu stronach jego i będą to osady dla drążków do noszenia go niemi.

5. I zrobisz te drążki z drzewa akacjowego i pokryjesz je złotem.

6. I umieścisz go przed kotarą, która przed arką świadectwa, przed wiekiem, które nad świadectwem (arką), gdzie zjawię się tobie tam.

7. I będzie kadził na nim Aron kadzidła wonnego; każdego rana, gdy przyrządzi lampy, kadzić będzie.

a cap. 8. I gdy zapali Aron lampy między wieczorami, kadzić będzie kadzidło ustawiczne wobec Wiekuistego w pokoleniach waszych.

9. Nie złożycie na nim kadzidła zwykłego ani całopalenia, ani błagalnej; ani zalewki nie wylewajcie na niego.

10. I rozgrzeszy Aron na narożnikach jego raz w roku; z krwi ofiary zagrzesznej, oczyszczającej, raz w roku rozgrzeszy na nim w pokoleniach waszych; świętem świętości on Wiekuistemu.

XXI. pogaństwem ustawy o sobocie i świętach. Promienne oblicze Mojżesza.

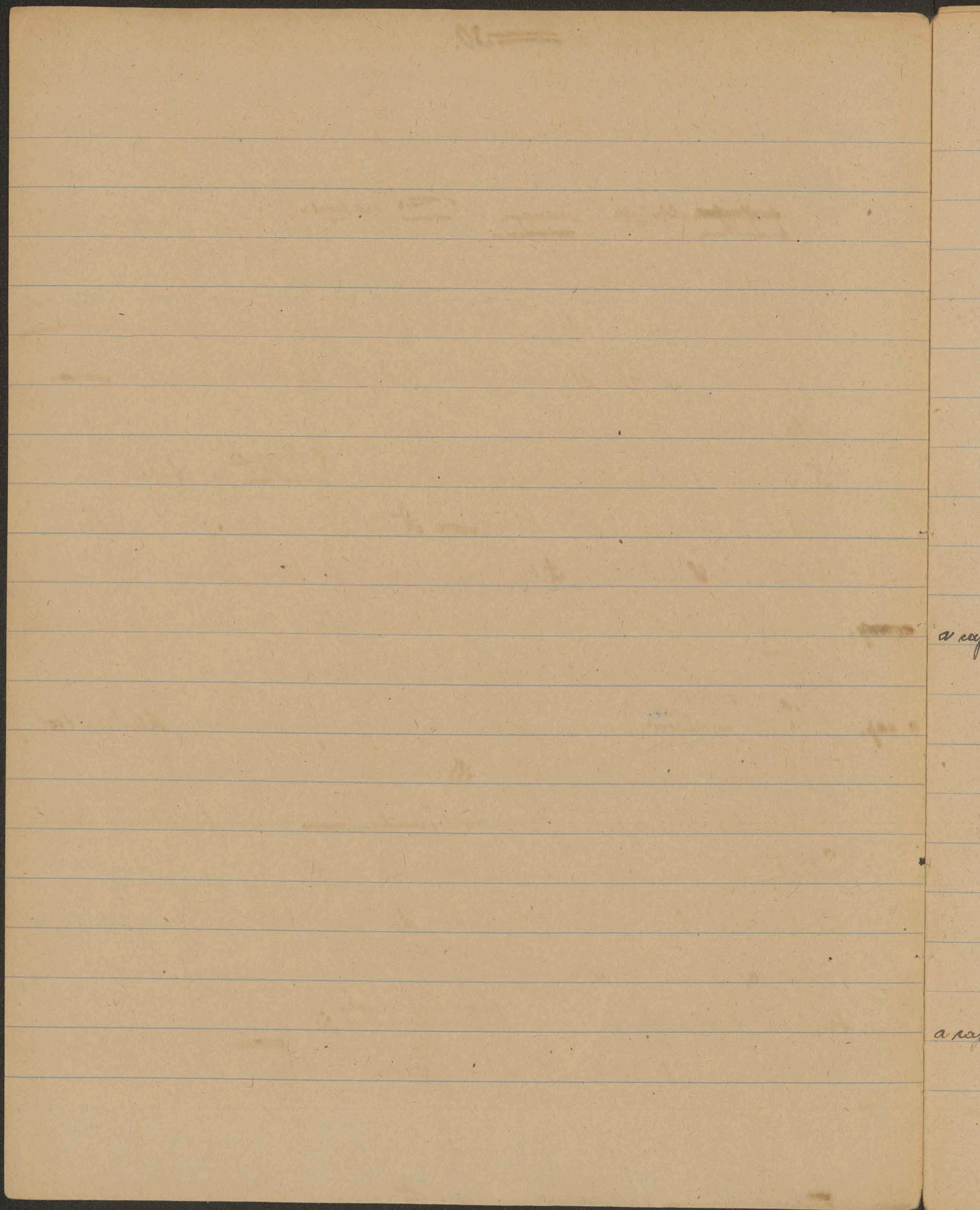
F

11. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekąc:

XXI. — כי תשא

F

Ustanowienie pogłównego, miednicy, święconej oliwy do namaszczenia i kadzidła. R. 31. Mistrz twórczy. Sobota. Oddanie tablic z przykazaniami. R. 32. Bałwochwalstwo ze złotym cielcem. Groźby, błaganie Mojżesza. R. 33. Pokuta Izraela. Obietnica Boża. R. 34. Nowe tablice z przykazaniami. Bóg jest najdoskonalszy. Przestroga przed.

12. Gdy zbierzesz ~~główną~~ ogólną liczbę z synów Izraela według ~~popisowych~~ spisania ich, to niech da każdy okup duszy swej Wiekuistemu przy przeglądaniu ich, aby nie było ~~wśród~~ nich klęski; gdy się przegląda ich.

13. ~~To~~, jest co dawać będzie ~~ma~~ każdy ~~przybywa~~ schodzący do ~~spisowych~~ przeglądanych: pół szekla według szekla świętego; dwadzieścia ger-to szekel; pół tego szekla-to danina Wiekuistemu.

14. Każdy ~~przybywający~~ schodzący do przeglądanych, od wieku dwudziestu lat i wyżej, złoży daninę ~~tę~~ Wiekuistego.

15. Bogaty nie ~~da~~ więcej a biedny nie ~~da~~ mniej, ~~jak~~ niż połowę szekla, (złoży), aby składać tę daninę Wiekuistemu ~~aby~~ dla odpuszczenia duszom ~~waszym~~ ich.

16. I otrzymiesz srebro odpuszczenia od synów Izraela i dasz je dla służby ~~przybytku zboru~~ Namiotu zgromadzenia, a będzie ~~to~~ dla synów Izraela na pamiątkę wobec Wiekuistego, dla odpuszczenia duszom ~~waszym~~ ich.

a cap. 17. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekł ~~tak~~:

18. I zrobisz miednicę miedzianą i podstawkę jej miedzianą do mycia i ~~dasz~~ umieścisz ją między ~~przybytkiem zboru~~ Namiotem zgromadzenia a między ~~ofiarnicą~~ ołtarzem i dasz do niej wodę.

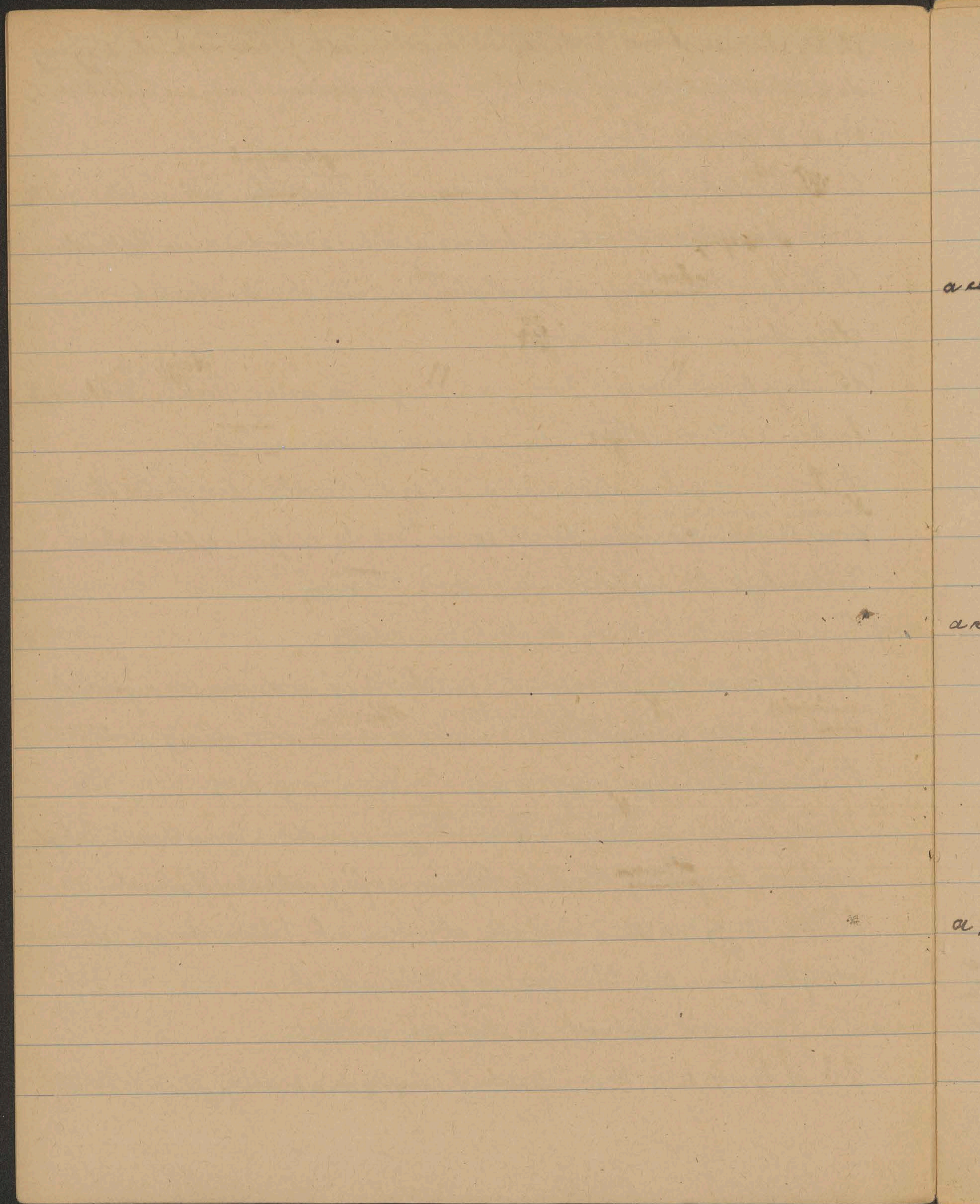
19. I ~~umyją~~ myć będą Aron i synowie jego z niej ręce swoje i nogi swoje.

20. Gdy przybędą do ~~przybytku zboru~~ Namiotu zgromadzenia, obmyją się wodą, aby nie pomarli; lub gdy przystąpią do ~~ofiarnicy~~ ołtarza dla służby, do palenia ofiary całopalnej Wiekuistemu:

21. Wtedy umyją ręce swe i nogi swe, aby nie pomarli. I będzie to im ustawą wieczystą, jemu i potomstwu jego, w pokoleniach ich.

a cap. 22. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekł ~~tak~~:

23. A ty weź sobie korzeni przednich: myrry samociekłej pięćset (szekli)

i cynamonu wonnego połowę z tego, dwieście pięćdziesiąt, i trzciny ~~pachnącej~~ wonnej i dwieście ~~pięćdziesiąt~~. (250).

24. I kassji pięćset, podług wagi świętyni i oliwy z drzewek ~~[illegible]~~-hin.

25. I ~~zrobisz~~ przyrządzisz z tego olej do namaszczania świętego, ~~mieszaninę~~ maść korzenną, (przyrządzona ~~[illegible]~~ ką ~~korzenników~~ aptekarską, olej namaszczania świętego będzie to.

a cap. 26. I namaścisz nim ~~przybytek zboru~~ Namiot zgromadzenia i Arkę świadectwa,

27. i stół i wszelkie sprzęty jego i świecznik i ~~wszelkie~~ sprzęty jego i ołtarz kadz~~ielny~~enia;

28. i ~~Dołtarz~~ ołtarz ~~ofiarny~~ całopaleń i wszelkie przybory jego i miednicę i podstawkę jej.

29. I poświęcisz je i ~~staną się~~ będą uświęconą świętością. ~~Ktokolwiek~~ Każdy dotykający ~~się~~ ich, ~~ma być~~ będzie uświęcony.

30. I Arona i synów jego namaścisz i uświęcisz ich, aby ~~służyli~~ ~~[illegible]~~ spełniali (dla mnie kapłaństwo).

a cap. 31. A synom Izraela powiesz, rzekłszy: — Olejem namaszczenia świętego ~~mi olej~~ to będzie dla ~~Mnie~~ mnie w pokoleniach waszych.

32. Na ciało ludzi ~~innych~~ nie będzie wylewany i ~~według~~ ~~miary~~ w stosunku tej(m) nie sporządzicie ~~po~~ równego mu; uświęcony on, uświęconym ~~ma zostać~~ będzie wam.

33. ~~Ktokolwiek~~ Ktokolwiek, który zmiesza podobny mu i który ~~da~~ namaści z tego obcego, ~~ten~~ ~~wytęp~~ ~~odcięty~~ wytracony będzie ~~od~~ z ludu swego. ed. XII/15 22

a cap. 34. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: — Weź sobie ~~pachnidła~~ ~~korzenie wonne~~ ~~kadzidła~~, balzamu 2. ~~kropli~~ 1. ; goździenia ~~morskiego~~ i galbanu; korzenie i kadzidło ~~czyste~~ oczyszczone; ~~z każdego~~ równą ilość ~~niech będzie~~ ma być.

35. I sporządzisz z tego kadzidło ~~dło -~~ ~~maść~~ ~~korzenne~~ mieszankę ~~według~~ na sztukę (mieszania ~~aptekarską~~ ~~korzenn~~ ~~sztuki~~ ~~mieszania~~ czystą, uświęconą,

przy~~rządzona~~ przyrządzaną.

P Okup miał być znakiem pokory jako dowód uznania, że istnienie i wszystko zawdzięczamy tylko B. Raszi; Abarb. i in. upatrują powód do okupu podług wierzeń świata starożytnego od uroku.

PP Szekel święty, czyli pełny, przeznaczony do celów świętych, różnił się od zwykłego większą wagą swoją. I. M. 23; 16.

= Kich.; inne daniny dobrowolne były nieograniczone.

36. A rozetrzesz z tego miałko i złożysz z tego przed Arką ustaw w Namiocie zgromadzenia, gdzie zjawię się tobie tamże; uświęconą świętością będzie to dla was.

37. A kadzidło, które zrobisz, w stosunku jego nie zrobicie dla siebie, uświęconem będzie tobie dla Wiekuistego.

38. Ktokolwiek, który zrobiłby podobne, aby wąchać tamże, wykorzeniony będzie z ludu swego.

Rozdz. 30. 1. Ołtarz kadzielny, zwany też ołtarzem złotym, מזבח הזהב albo wewnętrznym, מזבח הפנימי w odróżnieniu od ołtarza miedzianego w dworcu. (Rz. 27.) Na ołtarzu tym składano kadzidła z wonnych korzeni.
3. Dach czyli nakrycie tego ołtarza było ze szczerego złota a na tem nakryciu stawiano naczynie z zażarzonemi węglami, wziętemi z ołtarza zewnętrznego, i nasypano kadzidła.
4. Po obu narożnikach strony prawej i lewej. (wprost naprzeciw Arki.)
6. W równej odległości od ściany półn. i południ., w samym środku. 26; 35.
7. Co rano i wieczór kaptami oczyszczano lampy od pozostałych knotów, potem zapalali kadzidła i ofiarowali jagnię. 25; 6.
8. Wieczorem, gdy zapalano lampy, wtedy również palono kadzidła.
9. Żadnych innych kadzideł, oprócz przepisowych (rz. 34) ani żadnych innych ofiar nie wolno było składać na tym ołtarzu.
10. Raz w roku na Dzień Pojednania. III. 16; 18 (20) i w wypadkach (wskazanych) III. 4; 7 i 18.
Tylko na te cele jest ołtarz uświęcony a nie na inne.
F 12. Spisowych liczyć należy nie według głów, ale według złożonej sumy (okupów). Każdy spisowy winien złożyć okup, aby jako צבאות ה' aniołowie przed najwyższym Władcą wolni od winy lub grzechu; w przeciwnym razie ściągnęliby na siebie gniew Boga, co spowodowałoby klęskę, jak za Dawida. Sam. 2; 23. P
PP 14. Każdy, za zdolnego uznany, przechodził (koło komisji) do grupy spisanych i złożył okup. IV. 1; 3. Sam. 12; 36. III. M. 27; 3,
15. Wobec Boga wszyscy są równi. Ta danina miała być równa dla wszystkich ze str. 135 F (→) po
16. Raszi wyjaśnia, że trzykrotne wymienienie תרומה odnosi się: 2 do

F 11. Pogłówne 11–16 ze względu na przeznaczenie należy do spraw Świątyni, bo z wpływów sporządzono srebrne podnóżki. 38; 25–28. IV. M. 1 i 26.

<< obmyją ręce i nogi jako znak symboliczny czystego działania i postępowania w Świątyni. ××

‡ 22. Oliwa do namaszczenia 22–33. sprzętów i Kapłanów.

×× Tak powinien każdy podczas służby Bożej i w Domu Bożym czuwać nad godnem zachowaniem, a także przez zewnętrzną (symboliczną) schludność ~~czystość~~ pamiętać o koniecznej czystości sumienia ~~serca~~ i działania, przystępując do modlitwy wobec Znawcy serc wszystkich. Jez. 1; 15 i nast. Herz.

daniny w srebrze na sporządzenie podstupi, czy podstawek przybytku 38; 25 i 27. po 3. do daniny na zakupno ofiar za cały lud po ukończeniu Przybytku 40; 2 i 17, IV. 1; 1 i 18. po 1. do daniny na wystawienie samego Przybytku, kiedy każdy ofiarować ~~[illegible]~~ we dług upodobania i popędu serca, ile mógł. 25; 2.)

które były oznaczone dla wszystkich w jednakiej wysokości.

18. Miednica w kształcie kotła o dwóch rękojeściach, zrobiona z metalowych lusterek, ofiarowanych przez niewiasty 38; 8. Umieszczona była (a wejściem do Przybytku, między ołtarzem) ku stronie południa.

19. Aby czystą dłonią spełniali służbę Bożą a czystemi stopami ~~nogami~~ mogli stanąć na uświęconem miejscu. (20. Wszelka nieczystość i niechlujstwo znieważają uświęcone miejsca i sprowadzają rychłą śmierć.

20. Gdy rano i wieczór przybędą dla pełnienia służby kapłańskiej według przepisu <<

‡ 23. ~~Olej do~~ ~~[illegible]~~ namaszczenia zawierał ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~który~~ ~~[illegible]~~ przepisanych ~~[illegible]~~ do mieszki (a temi były: ~~[illegible]~~ najprzedniejszego gatunku: 1) myrra t.j. żywica, samociekła z drzewa balzamowego (bez nacięcia kory) (balsamodendron myrrha) myrrha stacte, 2) cynamon pachnący z wiecznie zielonego drzewa na Cejlonie, cinnamum, ale nie z pospolitego, 3) pachnąca trzcina, rosnąca w Indjach, calamus odoratus, Ez. 27; 19, 22, Pz. S. 4; 14 i 5; 5 i 13. Jez. 43; 24, Jer. 6; 20. (podobne jest nasze tatarczane ziele)

F i 4. Kassja – laurus cassia.

25. Korzennik, czyli specjalista do przyrządzania mikstur, jak aptekarz.

29. Tylko ci, którzy byli uświęceni do służby w Przybytku, mogli się dotknąć tych przedmiotów przy służbie, inni byli od tego wyłączeni.

30. Olej, zawierający utajone światło, był symbolem światłości ducha B. ~~Bożego~~. I Sam. 16; 13. i Jez. 61; 1.

32. „Według miary" czyli według dokładnie wymierzonego stosunku składu, (wyjąt części.

33. Ktoby się odważył sporządzić olej z tych samych składników i w tym samym stosunku dla niekapłana, tem samem sprofanuje uświęcone przeznaczenie i dlatego będzie wytracony.

34. Główne składowe części kadzidła były również cztery, jak domieszki do olejów: ~~Krople~~ balzamu t.j. kroplami ściekająca żywica z drzewa balzamowego; 2. goździeniec morski t.j. korzeń ~~[illegible]~~, błyszcząca gładkością przypominający paznokieć ludzki. 3. wydające miemitą woń. Mistyczna ~~[illegible]~~ powaga, że ten składnik wskazuje nam, iż także z grzeszników i zbłąkanych wśród nas powinniśmy uważać za bliźnich i zawsze modlić się za nimi i pościć za nich. Trakt. kerito t

3. Galban od miasta Haleb, t.j. ciecz z drzewa, rosnącego w Syrji;

4. Kadzidło czyste, (białe, t.j. żywica) z drzewa, rosnącego w Arabji południowej F

Nadto korzenie inne, których tradycja (Masoret) wylicza jeszcze siedm t.j. razem 11. Cztery główne składniki były w równej ilości co do wagi.

36. Utłuczone miałko niż? sporządzone będzie kadzidło spalone.
37. Obrządek i ceremonja, przeznaczone do okazania chwały Boga, nie powinny być sprofanowane, lub sprofanowane dla osobistej przyjemności.
F Jer. 60, 6 i Jer. 6, 20.

Rozdział 31.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. Patrz, wezwałem po imieniu Becalela, syna Urjasza, syna Chura, z pokolenia Jehudy.

3. I napełniłem go duchem Bożym, mądrością i rozsądkiem i umiejętnością i wszelkiego dzieła zdolnością rzemiosła.

4. Do wymyślania pomysłów do wykonywania w złocie, w srebrze i w miedzi;

5. I w rzeźbie kamieni do oprawy i w rytowaniu drzewa, do wykonania wszelkiej roboty.

6. A ja, patrz! przydałem mu Oholiaba, syna Achisamacha, z pokolenia Dan, a w serce każdego rozumnego włożyłem mądrość, aby wykonali wszystko, co przykazałem tobie.

a cap. 7. Namiot zgromadzenia i arkę dla ustaw i wieko, które na niej, i wszystkie sprzęty namiotu;

8. I stół i przybory jego i świecznik lity i wszystkie przybory jego i ołtarz kadzenia;

9. I ołtarz całopalenia i wszystkie przybory jego i miednicę i podstawkę jej;

10. I szaty haftowane, i szaty świąteczne dla Arona, kapłana, i szaty synów jego do sprawowania kapłaństwa;

11. I oléj namaszczenia i kadzidło z korzeni wonnych dla świątyni. Według wszystkiego, jak przykazałem ci, niech wykonają.

a cap. 12. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

13. A ty przemów do synów Izraela, mówiąc: Tylko soboty moje przestrzegajcie, gdyż znak to między mną a między wami dla pokoleń waszych, by wiedziano, że Ja, Wiekuisty, uświęcam was.

F Trzykrotne (13. 14. i 16.) powtórzenie nakazu o święceniu sobót wskazuje na ważność bezwzględnego przestrzegania tej instytucji religijnej, którą należy stosować także podczas budowy Świątyni. Sobota stanowi symbol uznania wiecznego przymierza, które z wdzięcznością uznajemy, wstrzymując się od ciężkiej pracy a uświęcając się duchowo.

L „Te niebiosa i tę ziemię”, bo inne systemy planetarne mogły powstać w innych okresach czasu.
„Uduchowił ~~się~~ się” t. zn. wrócił do swej istoty duchowej w przeciwieństwie do działania ~~na~~ twórczego na zewnątrz, ponieważ nadeszła sobota stworzenia. ~~Hirsch~~.
Sobota jest pamiątką stworzenia świata i naszego stosunku do B. a świątynia jest pamiątką naszego stosunku do jego przykazań. Tylko
~~dl~~ Ocalenie życia ludzkiego może naruszyć spoczynek sobotni. Hirsch.

18. P „Uzupełnił ~~g~~ omówienie” t. j. wyjaśnienie i uzasadnienie, w jaki sposób Mojż. ma je ogłosić ludowi, aby je pojął i zrozumiał ich wykonanie.
Dwie tablice, ale równie ważne; jedna zawierała obowiązki wobec B., druga obowiązki społeczne. ~~„Palcem B.” wyrażenie symboliczne, jako trwale obowiązujące, jak „niebiosa są dziełem B.” (Ps. 8; 4.), cały ten to „palec B.” [illegible] 8.15.~~ ~~Hirsch~~.

F Majm. ~~stwierdza~~ „zaznacza”, że tu stwierdza się szczególnie objawienie Daru ~~Bożego~~, ponieważ Izraelici w niewoli egipskiej nie mieli żadnej sposobności do nauczenia się i ćwiczenia się w technicznych robotach kunsztownych, które Becalel tak misternie i ozdobnie wykonał.
Także kto chce rozbudować duchową świątynię, musi mieć powołanie, być napełniony duchem ~~Bożym~~ i wyższem natchnieniem. Herz.

14. A przestrzegajcie Soboty, gdyż święta jest wam; kto znieważy ją, śmiercią umrze, gdyż każdy, kto wykona w niej robotę, wytrącona będzie osoba jego spośród ludu jego.

15. Sześć dni wykonywana będzie robota, a w dniu siódmym Sobota spoczynku, poświęcona Wiekuistemu; każdy wykonujący pracę w dniu Soboty, śmiercią umrze.

16. Więc przestrzegać będą synowie Izraela Soboty, by uczynić Sobotę w pokoleniach swych przymierzem wiecznym. F

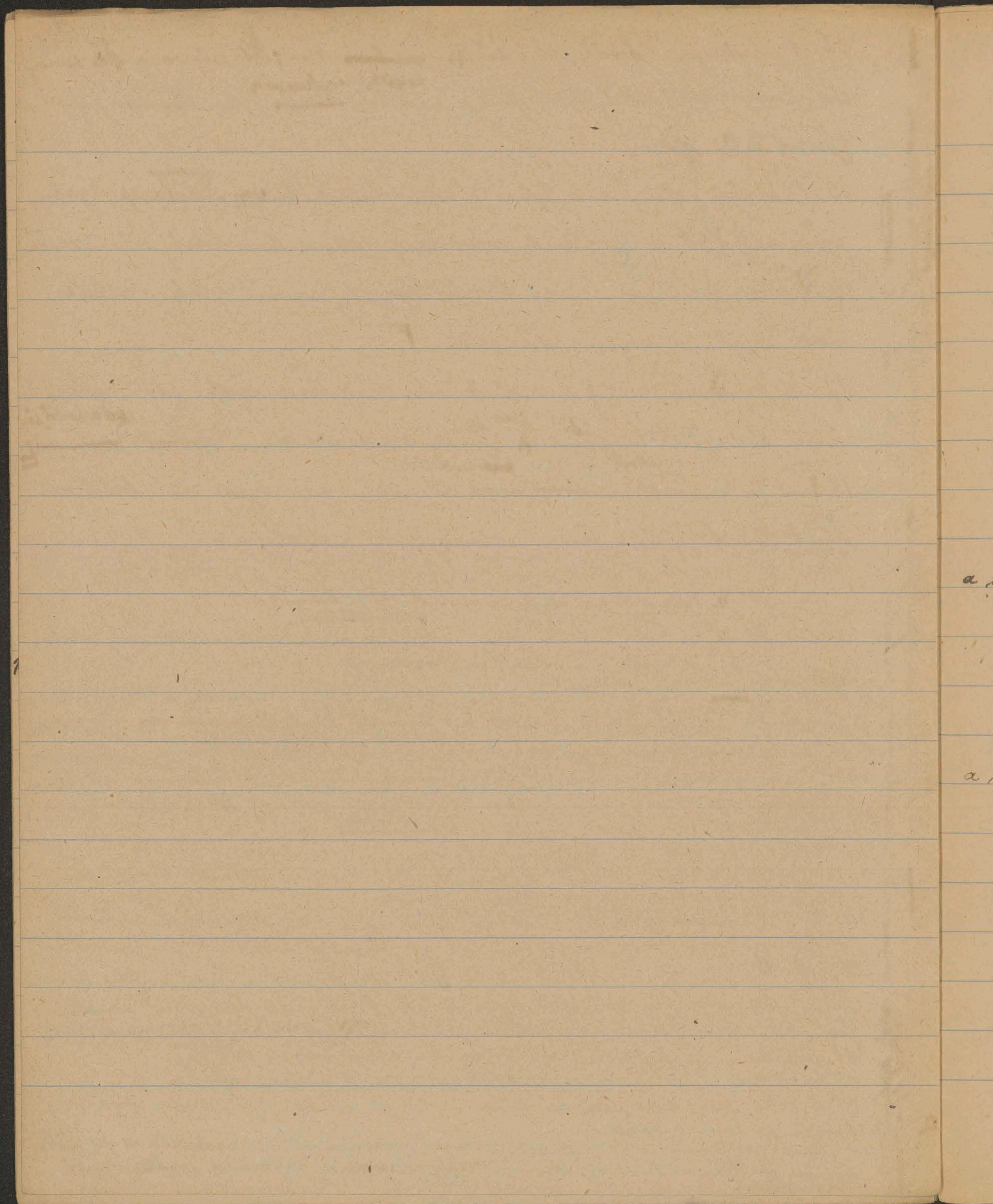
17. Między Mną a między synami Izraela znak to na wieki, gdyż w sześciu dniach stworzył Wiekuisty niebiosa i ziemię, a w dniu siódmym zaprzestał i uduchowił się. E

18. I dał Mojżeszowi, gdy przestał przemawiać do niego na górze Synaj, dwie tablice ustawy, tablice kamienne, zapisane palcem Bożym.

A. Ustanowienie wykonawców dzieła Świątyni.

Rozdz. 31. 2. Wezwałem po imieniu, czyli powołałem wyraźnie, kto najwłaściwiej nadaje się, aby spełnić moje rozkazy.
3. Napełniłem go duchem Bożym, natchnąłem go szczególną zdolnością, mądrością t.j. rozumnem pojmowaniem rzeczy wskazanych, rozsądkiem t.zn. darem trafnego rozważania, jak i gdzie zastosować potrzebną wiedzę, umiejętnością, czyli należytą zręcznością i biegłością; wszelką działalnością t.j. w każdym poszczególnym wypadku i w każdej gałęzi sztuki rękodzielniczej.
4. W sztuce budowania, rzeźbienia i haftowania. 25;9.
5. Rzeźba wymaga nietylko wprawy i zręczności, ale i pomysłowości.
6. Nietylko Becalel i Oholiab, ale każdy, który czuje w sobie dar zręczności i pragnienie udziału w pracy na chwałę Boga.
10. Szaty wyszywane, noszone przy wszystkich czynnościach urzędowych w służbie kapłańskiej i świąteczne w czasie uroczystych świąt i obrzędów. 39;1 i III. 4,5-10.
13. Mimo ważności pracy koło budowy Przybytku i sprzętów przestrzegajcie bardzo pilnie uroczystego święcenia bezwzględnej soboty, która wobec wszystkich narodów jest doniosłem świadectwem odosobnienia, Mojej opieki i uświęcenia was.
14. Karę taką wymierzono (IV. 15;35) za zbieranie drwa w sobotę.
15. שבת שבתון = bezwzględnie, ściśle przestrzegany spoczynek sobotni.
16. Uczynić t.zn. uroczystem święceniem wykazywać istnienie jego i nadać piętno święte po wieczne czasy.
17. Raszi wyjaśnia, że wyraz וינפש zawsze oznacza uczucie zadowolenia po dokonaniu wielkiego i trudnego dzieła. Jestto obrazowe wyrażenie według pojęć ludzkich.

P. 18. Zapisane palcem Bożym jest to wyrażenie symboliczne i oznacza tyle, co według wskazania Boga, niemożliwe do wykonania przez ludzki... 32;16. Hiob 19;24. a cap. 8;15.

Rozdział 32.

1. Gdy widział lud, że omieszkał Mojżesz, zejść z góry, tedy zebrał się lud przeciw Aronowi i rzekli do niego:- Wstań, zrób nam bożka, któryby szedł przed nami, gdyż ten Mojżesz, ów mąż, który wywiódł nas z kraju Micraim, nie wiemy, co stało się jemu.

2. Więc rzekł do nich Aron:- Zdejmcie zausznice złote, które w uszach żon waszych, synów waszych i córek waszych i przynieście do mnie.

3. Tedy zdjął wszystek lud te zausznice złote, które były w uszach ich, i przynieśli do Arona.

4. I wziął z rąk ich i ukształtował je rylcem i zrobił z tego cielca litego. I rzekli:- To jest bóg twój, Izraelu, który wywiódł cię z kraju Micraim!

a cap. 5. Gdy widział to Aron, tedy zbudował ofiarnicę przed nim i zawołał Aron i rzekł:- Uroczystość Wiekuistemu będzie jutro!

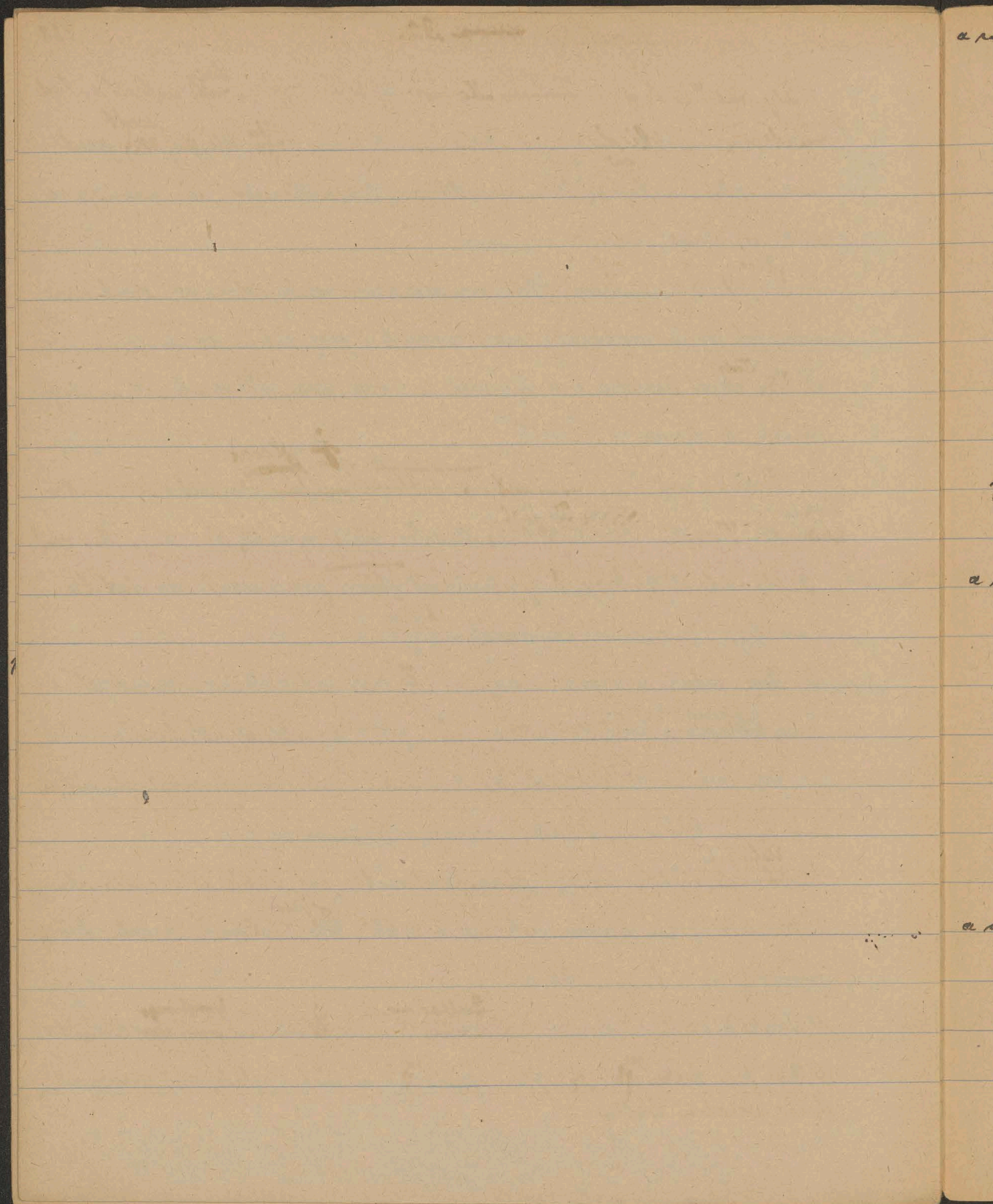
6. I wstali wcześnie nazajutrz i wznieśli całopalenia i przywiedli ofiary dziękczynne i zasiadł lud, aby jeść i pić, i powstał, aby się bawić.

a cap. 7. Tedy przemówił Wiekuisty do Mojżesza:- Idź, zstąp, gdyż skaził się lud twój, który wywiodłeś z kraju Micraim.

8. Ustąpili rychło z drogi, którą przykazałem im; zrobili sobie cielca ulanego i kłaniali się mu i ofiarowali mu i rzekli:- To jest bóg twój, Izraelu, który wywiódł cię z kraju Micraim!

9. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza:- Patrzę na lud ten, oto lud krnąbrnego karku jest on.

10. Więc teraz zostaw mnie, że zapłonie gniew mój na nich i zgładzę ich; a uczynię ciebie narodem wielkim!

a cap. 11 Tedy błagał Mojżesz ~~Oblicze~~ wobec Wiekuistego, Boga swego, i rzekł: – Czemuż, o Wie-
kuisty, ma zapłonąć gniew Twój na lud Twój, który wyprowadziłeś z kraju
Micraim siłą wielką i ramieniem potężnem?

12. Czemuż rzec mają Micrejczycy, ~~rzekłszy~~ mówiąc: – Na ~~złe~~ nieszczęście wyprowadził ich,
aby zabić ich na górach i aby wytępić ich z nad powierzchni ziemi? Odwróć
się od zapalczywości gniewu Twego a zlituj się nad niedolą ludu Twego!

13. Pomnij na Abrahama, Izaka i Izraela, sługi Twe, którym przysiągłeś
~~na~~ u Ciebie i powiedziałeś im: – Rozmnożę potomstwo wasze, jako gwiazdy nieba,
i cały kraj ten, o którym ~~rzekłem~~ mówiłem, – oddam pokoleniom waszym i odziedziczą
go na wieki!

14. Tedy ~~Wiek~~ ~~zaniechał~~ ulitował się Wiekuisty ~~nad złego~~ z powodu nieszczęścia, o którem mówił, ~~by dopuścił~~ że spełni je ludowi Swemu.

a cap. 15. Więc zwrócił się i zstąpił Mojżesz z góry a dwie tablice ~~świadectwa~~ zapiski
w ręku jego, tablice zapisane po obu stronach; z tej i z tamtej strony one zapisane były.

16. A tablice były dziełem Boga, a pismo – pismem Boga, było wyryte na tablicach.

17. Gdy usłyszał ~~Jehoszua~~ Jozue głos ludu w ~~uniesieniu~~ wiwatowaniu jego, tedy rzekł do Moj-
żesza: – Głos wojenny w obozie!

18. A on odrzekł: – Ani głos ~~krzyku~~ męki zwycięstwa, ani głos ~~krzyku~~ męki klęski; –
~~jako~~ głos ~~śpiewu~~ gnębiących ja słyszę.

a cap. 19. I stało się, gdy zbliżył się do obozu i ujrzał cielca i pląsy, tedy zapłonął
gniew Mojżesza i rzucił z rąk swych tablice i strzaskał je u stóp góry.

20. Potem wziął cielca, którego zrobili, i spalił ~~go~~ w ogniu i zmiażdżył, aż stał się
proch, i rozsypał na powierzchni wody, i napoił nią synów Izraela.

a cap. 21. Tedy rzekł Mojżesz do Arona: – Cóż uczynił ci lud ten, że przywiodłeś na
niego grzech ~~tak~~ wielki?

22. I odrzekł Aron: – Niech nie zapłonie gniew pana mego! Ty znasz ten
lud, gdy ~~że~~ w złem trwa...

23. Gdy rzekli do mnie: – Zrób nam bożka, któryby szedł przed nami; bo ~~gdyż~~
ten Mojżesz, mąż ów, który wywiódł nas z kraju Micraim, nie wiemy, co
stało się ~~jemu~~;

24. Tedy rzekłem ~~im~~: – Kto ma ~~złoto~~? Zdjęli ze siebie i dali mi je i
wrzuciłem je do ognia i wyszedł cielec ten.

25. I widział Mojżesz ten ~~ten~~ lud, że rozwiązły, bo ~~gdyż~~ Aron dopuścił go do roz-
wiązłości, na ~~hańbę~~ niesławę ~~do zniesławienia~~ ~~przeciwników~~ wśród buntowników ich.

a cap. 26. Więc stanął Mojżesz w bramie obozu i rzekł: – Kto za Wiekuistym – do
mnie! – Tedy zebrali się przy nim wszyscy synowie Lewi'ego.

27. I rzekł do nich: – Tak rzecze Wiekuisty, Bóg Izraela: Niech przypasze
każdy miecz swój do biodra swego, przejdźcie tam i wracajcie ~~powracajcie~~, od bramy do bramy
w obozie, i zabijajcie ~~niejeden~~ ~~ktoś~~ ~~każdy~~ ten brata swego i ~~niejeden~~ ~~ktoś~~ ~~każdy~~ ten bliźniego swego a ten ~~ktoś~~ ~~niejeden~~ ~~każdy~~ krewnego swego!

28. I uczynili synowie Lewi'ego według słowa Mojżesza; i padło z ludu w dniu
tym ~~onego~~ koło trzech tysięcy mężów.

29. I rzekł Mojżesz: – Upełnomocnijcie ~~Obejmijcie~~ ~~Napełnijcie~~ dziś ręce wasze (chwały) dla Wiekuistego, gdyż niejeden (musiał być) ~~jeden~~ przeciw
synowi swemu lub ~~i~~ przeciw bratu swemu, aby przyniosło wam dziś błogosławieństwo.

a cap. 30. I stało się nazajutrz, iż rzekł Mojżesz do ludu: – Wy zgrzeszyliście grzechem
wielkim; a teraz wstąpię ku Wiekuistemu, może odpuszczenie wszystkim ~~wiedomo~~ ~~...~~ za grze-
chy wasze.

F Czasowniki tu i w zd. 4. 8. i 23. w l. mn. należy uważać
za l. p., jak I. M. 20; 13., gdyż żądali tylko jednego bożka i Aron
tylko jednego zrobił. Chcieli mieć widomego wodza, jakim był Mojżesz.

P Na wschodzie także mężczyźni noszą kolczyki. Ludzie zwykle skorzy są
nawet do największych ofiar, jeżeli idzie o spełnienie własnej woli, ale
mniej o wolę innych, chociażby szło o najszlachetniejsze cele. Hertz.

PP Tak postępuje grzech stopniowo (Pir. Ab. IV. 2.), dlatego należy unikać
pierwszego wykroczenia. Zbytnia pobłażliwość i chwiejność potęgują zło i czynią
siebie współwinnym. Odważnie i śmiało należy wystąpić przeciw grzesznikom,
nie bacząc na niechęć lekkomyślnych lub chwilową niekorzyść, aby
strzec czystości swego sumienia. Hertz.

XX „Rychło" schodzi grzesznik z drogi cnoty, ale bardzo powoli postępuje uwi-
zanie się! Niedawno ślubowali „Wszystko, co B. wyrzekł, wykonamy i usłuchamy!"
24;7. a już zapomnieli o zasadniczych przykazaniach. Biada tym, którzy
wszystkie ślubują i postanawiają w ważnych okolicznościach życia,
a później nie dotrzymują. Hertz.
Zważ na ofiary, składane bożyszczom, które sobie człowiek sam tworzy,
na pychę, marność, żądzę używania, wygody, sknerstwo. To są bożysz-
cza, którym ludzie poświęcają mienie, zdrowie, obowiązki i spokój
sumienia. Hertz.

a cap. 31. Wrócił Mojżesz do Wiekuistego i rzekł: — Ach, zgrzeszył lud ten grzechem wielkim, że zrobili sobie bożka złotego.

32. A teraz, obyś przebaczył im grzech ich! A jeśli nie, wymażże mnie z księgi Twojej, którą napisałeś.*

33. Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza: — Tego, który zgrzeszył wobec Mnie, wymażę z księgi Mojej.

34. A teraz idź, prowadź ten lud tam, dokąd mówiłem tobie. Oto, anioł Mój pójdzie przed tobą; lecz w dniu nawiedzenia Mego nawiedzę ich za grzech ich.*

35. I udarzył Wiekuisty ten lud za to, że zrobili cielca, który zrobił Aron.

„Omieszka" zejść (czyli zwleka, z góry Synaj, gdzie przebywał przez 40 dni i 40 nocy.) 24; 18.

Rozdz. 32. 1. „Wystąpili" przeciw Aronowi, który ich wciąż uspokajał i wzywał do cierpliwości i wytrwania. Szczególnie bałwochwalcy, którzy przyłączyli się do Izraelitów (= gdy ci wychodzili z Egiptu (12; 38)) wystąpili przeciw niemu w groźnej postawie ze stanowczem żądaniem, aby im zrobił „bożka" widzialnego, gdyż ogół ludu jeszcze nie pojmował istoty Boga jedynego i duchowego. F

2. Aron nie zdołał stanowczo przeciwstawić się natarczywemu nalegan[iu], więc starał się zyskać na czasie i zwlekać aż do powrotu Mojżesza, którego wciąż oczekiwał. Sądząc, że lud nie zechce (dobrowolnie) pozbyć się kosztownych ozdób, żądał wydania ich, co mogło powstrzymać, albo przynajmniej odroczyć ich natarczywość. Brak odważnej stanowczości ściągnął na strona gniew Boży. V. 9; 20.

3. ויתפרקו tłumaczy Raszi „i odciążył się." P

4. I ukształtował „je" t.j. złoto. „Cielca" na wzór Apisa w Egipcie. V. 29; 18. (Ezech. 20; 7 i 8. I. Król. 12; 28.) Nech. 9; 18. „Rzekli" poganie egipscy do ludu izraelskiego, uważając cielca za obraz Boga. PP

5. Widząc, że wielka część ludu w cielcu upatruje nie wodza, ale obraz bóstwa, ogłosił, że nazajutrz odbędzie się uroczystość dla Wiekuistego, spodziewając się, że do jutra Mojżesz już nadejdzie, i w tem przekonaniu też zbudował ołtarz na ofiarę dla Wiekuistego.

6. Podanie głosi, że Chur, siostrzeniec Mojżesza, przeciwstawił się bezecnym zabawom i śpiewom, za co go zabili.

7. Lud twój" (tłumaczy Raszi), odnosi się do pogan, których Mojżesz przyjął, wychodząc z Egiptu, nie naradziwszy się co do tego z Wiekuistym.

8. שִׁחֵת zam. הִשְׁחִית znaczy postąpić niegodziwie, pogrążyć się w zbrodni. I. 6; 12.

× 9. קְשֵׁה־עֹרֶף = uparty, krnąbrny, nieugięty (wobec tych, którzy im dobrze radzą). Jez. 48; 4.

10. Zostaw, czyli nie powstrzymuj Mnie. Mojżesz, jako wierny sługa, wyłączony będzie od powszechnej kary.

L Któremu dotąd ~~dotychczas~~ tyle łask wyświadczyłeś.

= Jest to wyrażenie, ze stosunków ludzkich wzięte.

F Mojż. spotkał Jozuego, który zatrzymał się poniżej góry.
P co uważał za klęskę przyczynę

= dziej drażni człowieka, niż sam słuch. Skoro lud zła-
mał przymierze z B., tedy Mojż. złamał tablice przymierza.
Mojż. był najcierpliwszym z ludzi (IV. M. 12; 3.), gdy szło o jego wła-
sną osobę, skoro jednak widział bezczeszczenie świętości i popeł-
nianie zbrodni, wtedy zapłonął gniew jego. Gdyby ludzie nie po-
stępowali przeciwnie, nie byłoby tyle niegodziwości na świecie. Herx.

B Mojż. okazuje niezwykłe przywiązanie do ludu i do Arona,
skoro błaga o przebaczenie dla nich. V. M. 9; 19 i 20.

11. „Twój" lud, nie „mój", który „Ty" wyprowadziłeś a nie „ja" (zd. 7.), więc nie występ tego ludu!

~~X~~. Chociaż sam uniósł się gniewem z powodu niegodnego postępowania ludu, to przecież przewidując groźne następstwa, gdyby ich Bóg w gniewie opuścił, nie powoduje się osobistemi względami, ale staje w obronie tych, którzy w nierozwadze i nieświadomości dali uwieść się bałwochwalczym żądaniom przyłączonych z Egipt~~u~~ obcoplemieńców. Błaga więc o zmiłowanie nad błądzącym ludem, któremu Bóg jako najmiłosierniejszy zapewne przebaczy, skoro dotychczas dokonał dla niego tyle niezliczonych łask i dobrodziejstw.

12. Czemuż ~~bałwochwalczy~~ poganie mają potem ubliżająco i bluźnierczo wyrazić się o zrządzeniach najsprawiedliwszego Sędziego i tłumaczyć wszystko na złe?

„Odwróć się" czyli odmień swój zamiar na korzyść tych, którzy zbłądzili. =

13. Przekroczenie 10 przykazań niechaj równoważy 10krotne doświadczenie Abrahama. Jeśli mają zginąć od ognia, to niechaj odkupi ich pamięć o Abr~~ahamie~~, który w Ur-Kasdim był gotów dać się spalić w obronie Twego imienia; jeśli mają być zabici, to niechaj ocali ich pamięć o Izaku, który gotów był dać się zabić na ofiarę dla Ciebie; jeśli mają wrócić do niewoli, to pomnij na Jakóba, który musiał udać się do Charanu.

Wszak przysiągłeś im nie na przedmioty znikome, jak n. p. na niebo i ziemię, na góry i doliny, ale „na Siebie", który nigdy nie zmieniasz się. I. 22;16. „Jako gwiazdy nieba" I. M. 15;5, 22;16 [illegible] i 26;3-5 [illegible] Raszi. Talm. Ber.

15. Talm. Jer. Szekalim objaśnia, że pismo było czytelne z obu stron tablic, z czego wynikałoby, że tablice były przezroczyste.

16. Powtórzenie treści (31;18. 24;12) i 34;1.

17. [illegible] 24;13. i sądził zdaleka, że to głos buntu.

18. Moj~~żesz~~ poznał w tym hałasie głos pieśni bałwochwalczych i rozpustnych.

19. Chociaż sam błagał Boga o przebaczenie dla ludu, gdy dowiedział się o jego występku, to jednak, przekonawszy się naocznie o wyuzdaniu pogańskiem, nie mógł opanować się w uniesieniu, ponieważ widok z[illegible] bar[illegible] =

20. „Spalił" czyli stopił (II. Król. 23;4) na bryłę, kazał rozetrzeć na proch i rozsypał na strumyk, płynący z Chorebu, 17;6 i V. [illegible] 9;21. Lud miał wypić własny grzech i skutki jego. IV. 5;24, co wywołało wstręt do byłego cielca.

21. Ileż to cierpień musiał ci wyrządzić lud, skoro dopuściłeś ~~ich~~ do takiego grzechu!

22. Ar~~on~~, chociaż 3 lat. starszy, w pokorze uznaje wyższość brata swego (w posłannictwie Bożem), nazywając go „panem", i nie oskarża ludu nowemi zarzutami, ale powołuje się na znane już Moj~~żeszowi~~ błędy i wykroczenia, na jego nierozwagę i gwałtowne usposobienie.

24. Nie mogąc ujść natarczywości i groźnej postawie, zapytałem tylko, kto posiada jakieś złoto, sądząc, że nie będą się kwapili, aby je wydać, i nie przewidując, jakie z tego wynikną następstwa. Ar. zrzuca winę na lud, nie przyznając się do własnego przewinienia, jak to czynił Adam I. M. 3;12. Tak zwykle czynią ludzie bez odwagi. Herz.

F Widząc zdziczenie, wobec którego napomnienie byłoby bezskuteczne, użył najostrzejszego środka.

= i uzasadnienie pierwszeństwa Lewitów do służby kapłańskiej. V. M. 10; 8. Zdanie to uzupełnia treść zd. 27.

x x „Wstąpię" na górę.

L ludzkich, że B., jakby władca ziemski, prowadzi spis ~~księgę~~ poddanych, których wykreśla w razie śmierci ich. Jez. 4; 3. Mojżesz naraża swe życie doczesne (na utratę) i przyobiecaną sławę (zd. 10.) za lud odstępczy i życie[3] mu[2] zatruwający[1] lud. Co za poświęcająca miłość! Marx.

Ustępliwość Ar. dopuściła do rozwiązłości ludu.

25. Wyraz פרע zn. rozpasany, niepohamowany, obnażony z wstydu, czyli bezwstydny III. 21; 10 i IV. 5; 18. Postępowanie to wyjdzie im na ~~hańbę~~ niesławę u wszystkich ~~przeciwników~~ wrogów.

26. „W bramie" t. zn. zaraz u wejścia do obozu, bo nie chciał nawet zbliżyć się do miejsca występku, ale kazał niezachwianym w wierze gromadzić się koło niego. Widocznie całe pokolenie Lewi'ego było wierne i stosunkowo mało było występnych, skoro samo pokolenie Lewi'ego pokonało ich.

27. W myśl zdania 22; 19 „~~kto~~ ofiaruje obcym bożkom, wytracony będzie", nie należy mieć względów z powodu pokrewieństwa, natomiast nie należy zabijać obcoplemieńców z przyczyny bałwochwalstwa, w którem wychowani zostali 22; 20. 28. Lewici też nie ściągli obcych, tylko samych Izraelitów. V. 33; 9.

29. Napełnijcie dziś ręce wasze „ofiarami na ~~święto~~" Wiek. II. Kron.
II. M. 29; 33 i Sędz. 17; 5 i 12. (godni okazaliście się do służby ~~Bożej~~) gdyż niejeden nie oszczędzał syna, albo brata swego dla niewzruszonej wiary, więc zasłużyliście na błogosławieństwo. Jest to pierwsza wzmianka.

30. „Najazjtor" po tym wypadku. Może błaganiem zdołam uzyskać przebaczenie i zupełne zmazanie (grzechów waszych. lub odkupienie)

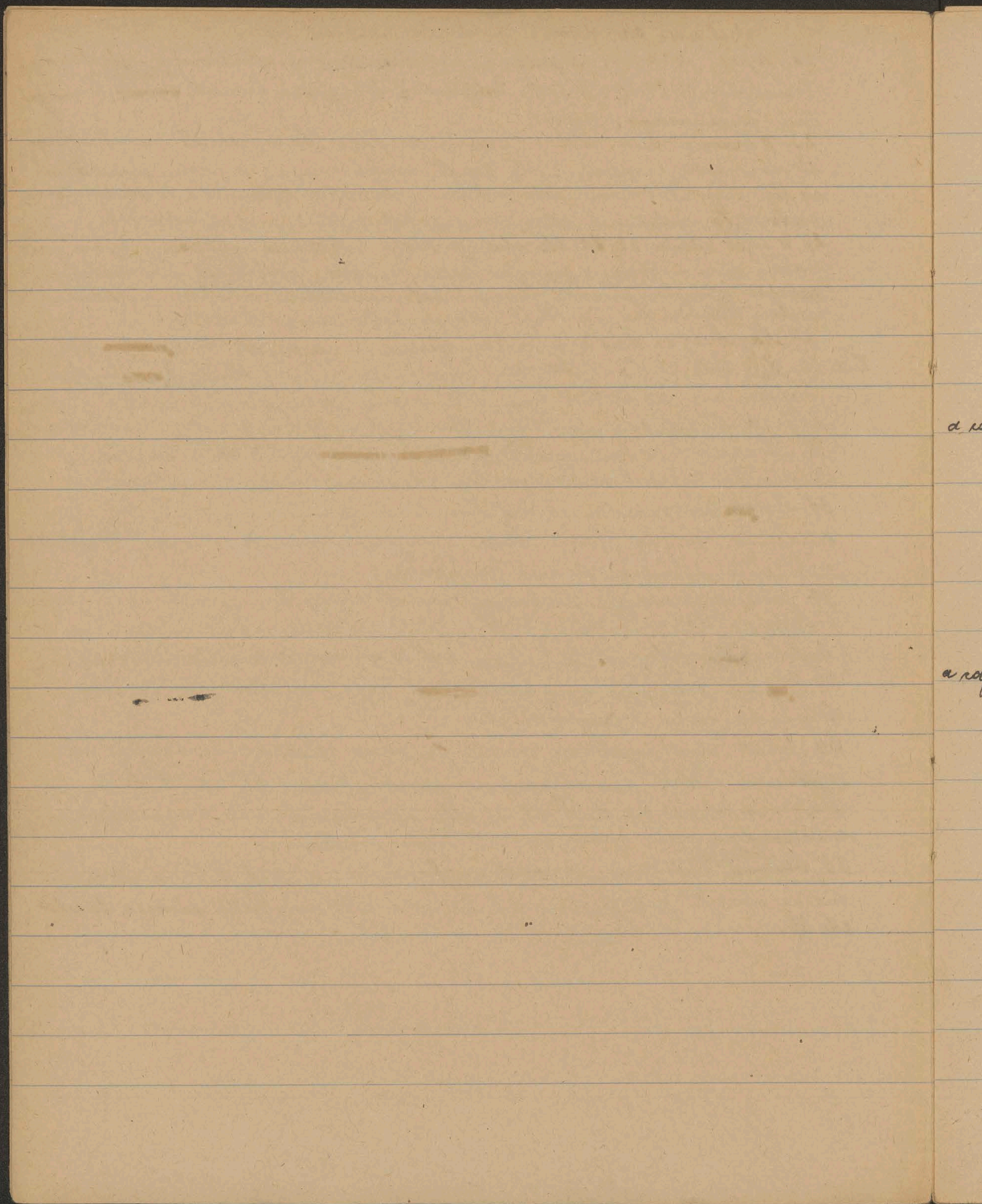
31. Mojżesz usprawiedliwia lud tem, że niespodzianie przyszedł w posiadanie wielkiej ilości złota i bogactw ziemskich, więc łatwo uległ pokusie, ofiarując je na bożka.

32. Jeśli nie raczysz przebaczyć im grzechu, to wymaż imię moje z całego Pisma Świętego, aby nie powiedziano, że niegodny byłem błagać za nimi. Jest to obrazowe przedstawianie pojęć.

33. Bóg nie przypisuje winy Mojżeszowi, więc nie widzi powodu, aby go karać za cudze występki.

34. Anioł", czyli wysłaniec a nie Ja sam. Niektórzy uważają za wysłańca obłok, posuwający się przed obozem 23; 20. W dniu nawiedzenia odnosi się do IV. 28–30, albo do przyszłości chwilowo nieokreślonej, a w każdym razie grzech ten nie ujdzie bezkarnie.

35. „Uderzył" dotkliwie, poraził nagłą śmiercią tych, których Lewici nie zauważyli jako winnych bałwochwalstwa. Niekt. odnoszą to do zd. 28.

Rozdział ~~XXXIII~~ 33.

1. I ~~rzekł~~ przemówił Wiekuisty do Mojżesza: - Idź, ~~wystąp~~ ~~wyjdź~~ stąd, ty i lud, który wywio-
dłeś z kraju Micraim, do kraju, który ~~przysiągłem~~ [illegible] Abrahamowi, Izaakowi
i Jakóbowi, rzekłszy: - Potomstwu twemu oddam go.
2. I wyślę przed tobą anioła i wygnam Kanaanitę, Emorytę i Che-
tejczyka i Perezyjczyka, Chiwitę i Jebuzytę;
3. do kraju, opływającego mlekiem i miodem, bo ~~gdyż~~ ja nie ~~postąpię~~ ~~pójdę~~ podążę
wpośród ciebie, ~~gdyż~~ tyś ludem ~~twardego~~ krnąbrnego karku tyś jest, abym nie wytępił cię ~~na~~ na drodze.
a rap. 4. I gdy usłyszał lud tę ~~[illegible]~~ wiadomość, owo złą, zasmucił się i nie włożył nikt ~~ozdoby~~ klejnotu swej na siebie.
5. Albowiem rzekł Wiekuisty do Mojżesza: - ~~Powiedz~~ ~~[illegible]~~ Przemów do synów Izraela: - Wyście
ludem ~~twardego~~ krnąbrnego karku; chwilę jedną gdybym ~~postąpił~~ ~~szedł~~ postępował wpośród ciebie, wytę-
piłbym cię; tedy ~~złóż~~ zdejm ozdobę twą z siebie, a będę wiedział, co uczynię tobie.
6. Więc zdjęli synowie Izraela ozdoby swe od góry Choreb.
a rap. 7. A Mojżesz ~~wziął~~ miał wziąć ~~swój~~ ten swój namiot i rozbijał go sobie poza obozem, zdala od
obozu, i nazwał go ~~(przybytkiem) zboru~~ namiotem zgromadzenia. I stało się, każdy ~~pragnący~~ szukający Wiekui-
stego wychodził do ~~(przybytku) zboru~~ namiotu zgromadzenia, który był poza obozem.
8. Więc bywało, gdy wychodził Mojżesz do namiotu, powstawał cały lud i każdy sta-
nął u drzwi namiotu swego. I spoglądali za Mojżeszem, aż ~~przybył~~ wszedł do namiotu.
9. I bywało, gdy ~~wszedł~~ wchodził Mojżesz do namiotu, zstąpił słup obłoczny i stał
u wejścia namiotu i mówił z Mojżeszem.
10. I widział ~~cały~~ wszystek lud ten słup obłoczny, stojący u wejścia namiotu, więc wstał(wał)
wszystek lud i kłaniali się, każdy u drzwi namiotu swego.

11. I przemawiał Wiekuisty do Mojżesza obliczem w oblicze, jakby mówił człowiek do bliźniego swego. Gdy wracał do obozu, wtedy sługa jego Jozue, syn Nuna, młodzian, nie ustępował z wnętrza namiotu.

a cap. 12. Tedy rzekł Mojżesz do Wiekuistego: - Patrz! Ty rzeczesz do mnie: - Wyprowadź lud ten, lecz Tyś nie uwiadomił mnie, czem poślesz ze mną, a przecież rzekłeś: - „Poznałem ciebie imiennie a także znalazłeś łaskę w oczach Moich".

13. Więc teraz, jeślim tedy znalazł łaskę w oczach Twych, to wskaż mi te drogi Twoje, abym poznał cię, żebym znalazł łaskę w oczach Twych. I patrz: wszak ludem Twym jest naród ten!

14. I odrzekł: - Istota Ma postąpi (z wami) i uspokoję ciebie.

a cap. 15. Tedy rzekł do Niego: - Jeśli istota Twoja nie postąpi, to nie wywódź nas stąd.

16. A przez co wiadome będzie właściwie, że znalazłem łaskę w oczach Twych, ja i lud Twój; czyż nie przez to, że postąpisz z nami i wyróżnimy się, ja i lud Twój, z wszystkich ludów, które są na powierzchni ziemi?

a cap. 17. Tedy rzekł Wiekuisty do Mojżesza: - Także i sprawę tę, o której mówiłeś, spełnię, gdyż znalazłeś łaskę w oczach Moich i poznałem cię imiennie.

18. Więc rzekł: - Ujawnijże mi Majestat Twój!

19. Tedy odrzekł: - Ja przewiodę całą dobroć Moją przed obliczem twem i wygłoszę imię Wiekuistego wobec ciebie i ułaskawię, kogo mam ułaskawić, a ulituję się, nad kim mam litować się.

20. I rzekł: - Nie będziesz mógł ujrzeć oblicza Mego, gdyż nie ujrzy Mnie człowiek i zostanie żyw! Oto,

a cap. 21. Ale rzekł Wiekuisty: - Miejsce obok Mnie, więc stań na skale.

22. I stanie się, gdy przejawi się Majestat Mój, tedy ustawię cię w rozpadlinie skały i pokryję cię dłonią Moją, aż przejdę.

23. A gdy odsunę rękę Moją, tedy ujrzysz, co za Mną, lecz oblicze Moje nie będzie widziane.

F B. nie nazywa ludu „swoim", ale chce obietnicę spełnić ze względu na praojców.

= inne narody spowodowane będą zjawiskami, które je zmuszą do wychodźtwa.

P B. nie chce pozostać wśród ludu, czyli zajmować się nim bezpośrednio, aby

×× Lud, wyrosły w jarzmie niewoli, nie dojrzał duchowo, aby pojąć, że posłuszne pełnienie obowiązków wobec B. jest głównym celem życia człowieka. B. więc zapowiada wprowadzenie do ~~[illegible]~~ kraju, który przyrodzoną własnością będzie żywił mieszkańców swych. Liporno.

‡ Izr., jako naród odszczególniony, musi być wzorem posłuszeństwa w wykonywaniu przykazań B.

E naczółków, gdyż czuli się niegodni do noszenia tych uświęconych oznak.

× Gdy później B. znowu przebywał wśród Izr~~aela~~ zd. 14 i nast., ustawiono namiot wśród obozu (IV. 11: 2.).

Γ pożnego, ucznia i sługę swego oraz

b czyli osobiście, według przyrodzonych zalet i właściwości jego.

F Mojż., w skromności swej błaga B. o światłość rozumu, o wnikliwy rozsądek, aby mógł jasno poznać i pojąć, jakimi drogami prowadzić ma lud do celu, wytkniętego przez B.

<< Od czasu wyszczególnia siebie, okazujesz oraz doskonalsze zalety i właściwości osobiste.

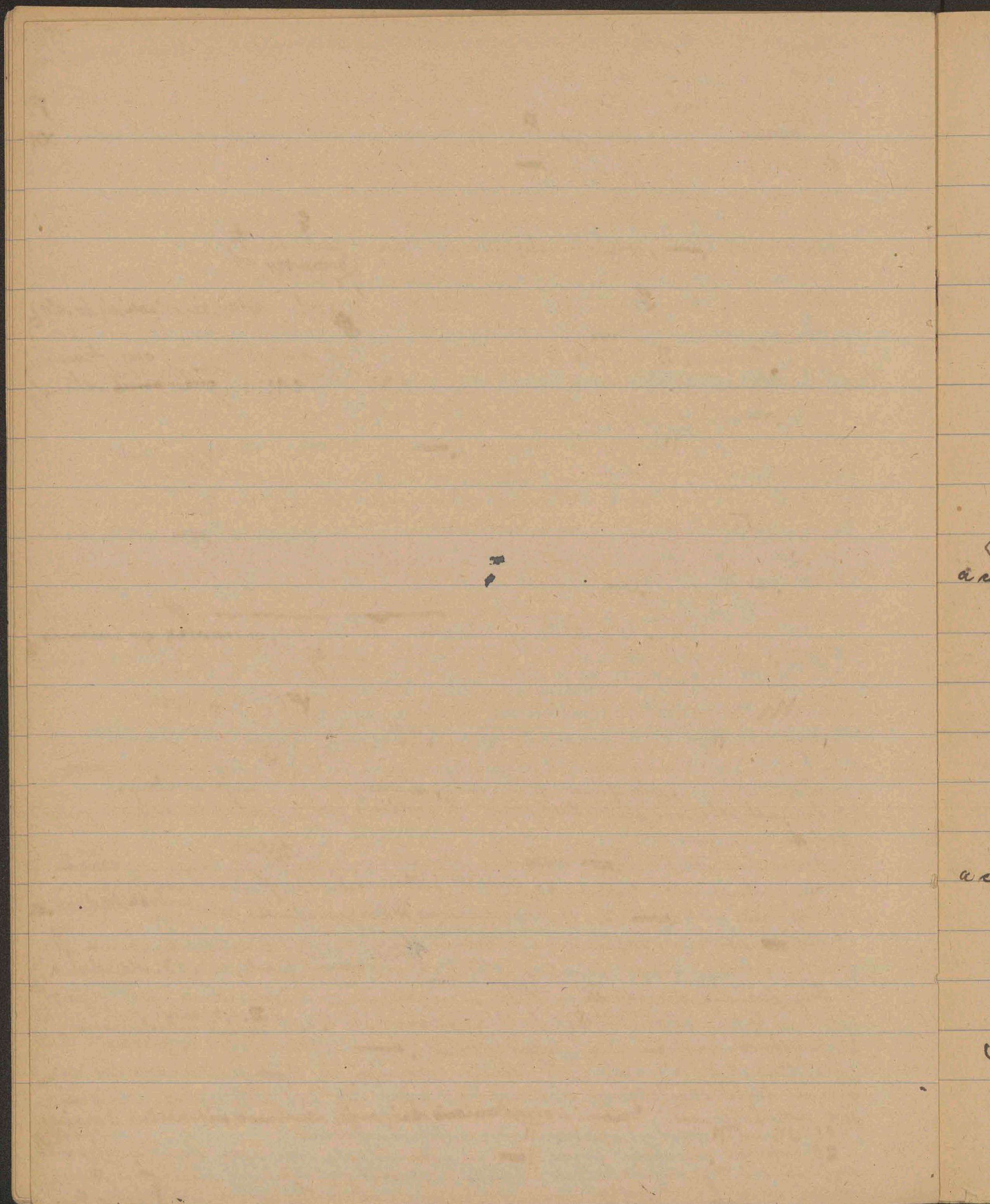
= zjawa doskonałości w duchowej i etycznej potędze istoty B. przez objawienia wszechmocy i opatrzności B., przez spotęgowanie władz umysłowych człowieka. Hirsch.

>> Ludzie często mylnie sądzą o drogach B., ponieważ brak im bezwzględnej jasności rozumu i rozsądku. 34; 6. Ps. 103; 7-8. ~~Stanowi~~ Zdolności poznania umysłów ludzkich są ograniczone.

= Można więc poznać (istotę) B. tylko następowo, יהוה ale nie osobowo

Γz oblicza poprzednio Γ. ה״ש Człowiek powinien dążyć i wznieść się umysłowo, aby pojąć najdoskonalsze drogi i najwyższe (cele) urządzeń B.

Rozdz. 33 1. „Wstąp" w górę, gdyż Palestyna leży wyżej od krajów sąsiednich.
Stąd" t. zn. z pod stóp góry Synaj. F
"2. Wyliczonych jest sześć narodów, bo Girgaszyci ustąpili samowolnie; F
3. P Abym nie wystąpił go", P gdybyś znowu okazał krnąbrność lub upór XX
4. „Wieść zła", iż majestat Boga nie przebywa wśród nich. Nie włożył
nikt ozdoby na znak żałoby i skruchy. Jech. 24; 17 i 26; 16.
5. Bo rzekł Wiek." jest ciąg dalszy od. 3. „Chwilę jedną" wskazuje na krótkotrwa-
łość gniewu Boga, gdyby nastąpiła skrucha i pokuta. F
6. Ozdoby, które nosili w czasie uroczystości, z góry Choreb i które mieli (począwszy od)
złożyć na budowę Przybytku. 25; 2 i 35; 22. Hizkuni sądzi, że odnosi się to do L
7. Od tego czasu Mojżesz odstawił namiot Przybytku poza obóz na 2000
kroków. Ponieważ B. nie chciał objawić się wśród ludu a Mojż. pragnął jego objawienia:
X- 8. Powstawał każdy na znak pokory i XX czci IIIII, jako znak (w dowód) skruchy
9. Mojżesz słyszał głos, ale nie widział istoty.
10. Kłaniali się Majestatowi zjawy Boga a nie zbliżali się.
11. Twarzą w twarz" t. zn. wyraźnie, dobitnie, a nie przez jasnowidzenie (ciemny lub)
IV. 12; 8. V. 5; 4. ale nie widział postaci zmysłowej V. 4; 15. Wracał do o-
bozu, aby starszych narodu zawiadomić o rozkazach Boga, które lud
ma spełnić. Raszi oblicza, że był to Dzień Pojednania.
12. Mojżesz błaga Boga, aby sam a nie przez aniołów prowadził lud na-
dal już ze względu na zapewnienie że Bóg zapewnił go o Swej szczegól-
nej łasce. Ad. 2. 11. i 15. B. wyróżnił Mojż. od innych, poznawszy go imiennie, b
13. Drogę czyli zasady, nauki, przykazania, według których postępować ma-
my, V. 32; 4. Ps. 18; 31. Hiob 21; 31. aby sobie i ludowi nadal zapewnić
łaskę Twoją i uzyskać spełnienie obecnej prośby. V F V II. Sam 17; 11.
14. Oblicze Moje" t. j. obecność Moja V „Uspokoję ciebie" t. j. zawiodę cię
do" kraju wytchnienia i błogiego spoczynku. A więc B. zapewnia Mojżesza
o dalszej opiece, gdy gniew przeminie, a wtedy poznasz moje zamiary.
15. Zamiast żeby nas prowadził anioł, to wolimy już pozostać tu u stóp Synaju,
pod Twoją opieką.
16. Szczególna łaska Boga może być objawiona tylko przez wyraźnie odtrące- (różnie)
nie od innych ludów, (34; 10.) przez postannictwo rozgłoszenia przykazań,
17. Odpowiedź na zdanie 15. i 16., zapewniająca, że bezpośrednio przewodzić będzie. (przez)
18. Mojżesz, ośmielony zapewnieniem łaski, błaga o jawny dowód ukarania Ma-
jestatu, ukrytego dotąd w obłoku. 16; 10. Spotęgowanie prośby ad. 13. Majestat t. j.
19. Gdy poznasz dowody Mojej łaski i niezrównanego miłosierdzia, wtedy jaw-
nie się będzie właściwa Istota Wszechmocnego. 34; 5, 6 i 7. B. przyznaje Mojż. wyższy stopień uduchowienia
20. Zmysłowo wzrokiem nie można poznać Boga. I. 16; 13, jak ty pragniesz (zd. 18
21. Według Midraszu należy to zdanie rozumieć, że Bóg jest obecny we wszech-
świecie, czyli wszechobecny, ale świat zmysłowy nie jest wyłącznym miejscem
jego wszechobecności. Czynami i urządzeniami okaże moją wszechmoc, miłosierdzie i opatrzność.
22. Dłonią Moją t. j. opieką Moją, antropomorfizmus.
23. Człowiek nie może pojąć Boga zmysłami, ale oceniając ślady, następstwa,
czyli skutki Jego czynów, cudów i opieki, rozpamiętując mnione objawy Jego Majestatu,
może w duchu wytworzyć sobie pojęcie, czyli obraz Jego właściwej Istoty. =

Rozdział ~~XXXIV~~ 34.

1. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: — Wyciosaj sobie dwie tablice z kamienia, jak pierwsze, a napiszę na tych tablicach te słowa, które były na tablicach pierwszych, które stłukłeś.

2. A bądź gotów na rano i wstąp ~~zrana~~ wejdź na górę Synaj i stawisz się mi tam na szczycie góry.

3. A nikt ~~niech~~ nie wstąpi z tobą, i także nikt niech nie ukaże się na całej górze; także ~~owce~~ i bydło niech nie pasą się w obrębie góry tej!

4. I wyciosał dwie tablice z kamienia, jak pierwsze, i wstał Mojżesz wczas rano i wstąpił na górę Synaj, jak przykazał Wiekuisty jemu, i wziął w rękę swoją dwie tablice z kamienia.

a cap. 5. Tedy zstąpił Wiekuisty w obłoku, i stanął przy nim tam i wywołał imię Wiekuisty.

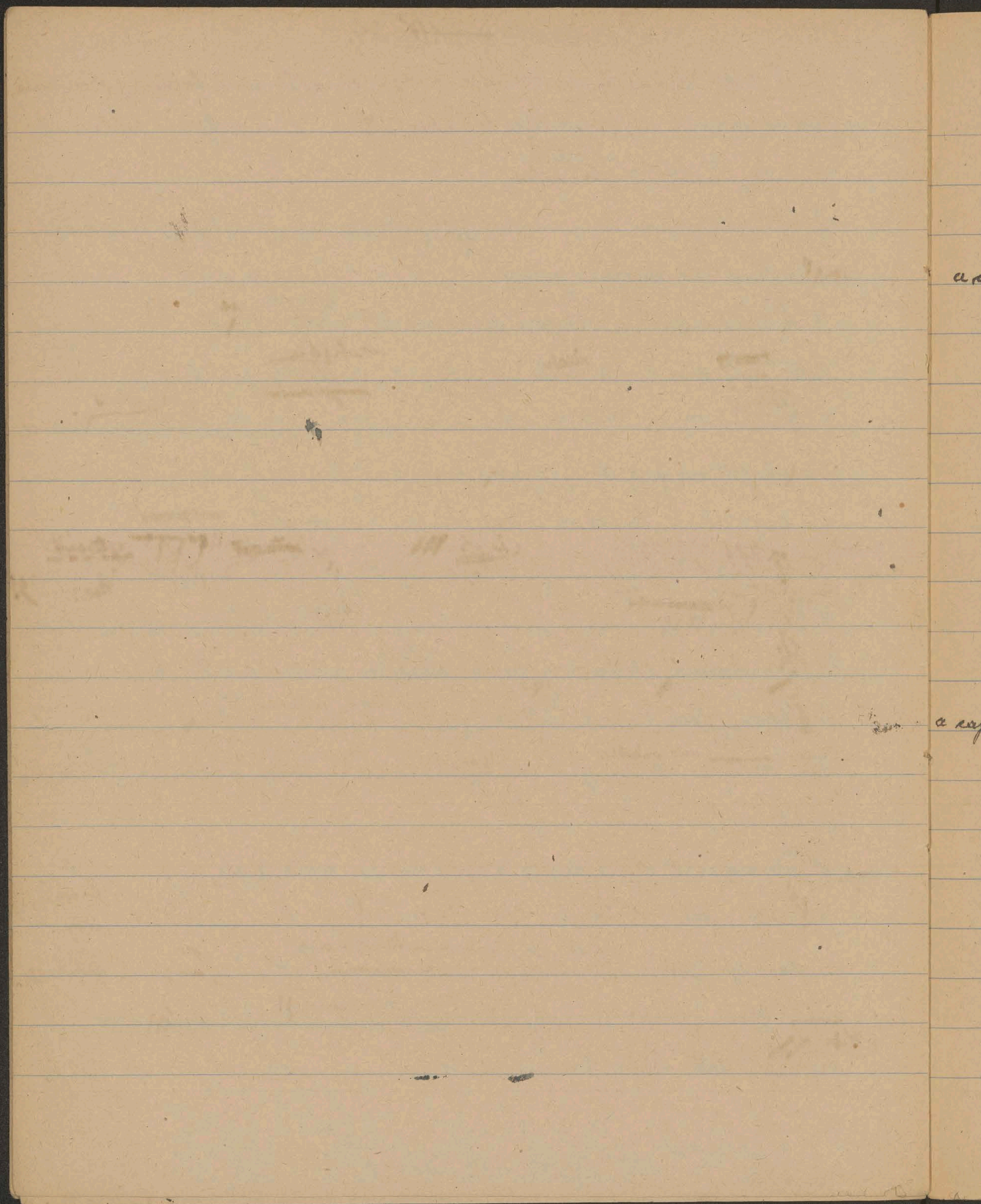
6. Tedy przejawił się Wiekuisty przed obliczem jego, tedy zawołał: Wiekuisty, Wiekuisty, Bóg miłosierny i litościwy, powściągający gniew a pełen łaski i wierności;

7. Zachowuje łaskę tysiącom, przebaczający winę i ~~przestępstwo~~ bezprawie i grzech, bezkarnie zaś nie stawia; nawiedza winę ojców na dzieciach i na synach synów do trzeciego i czwartego (pokolenia).

a cap. 8. Tedy pospieszył Mojżesz i skłonił się ku ziemi i ukorzył się,

9. I rzekł: — Jeśli też znalazłem łaskę w oczach Twoich, Panie mój, niechże, proszę, wejdzie Pan mój wpośród nas; chociaż ~~gdyż~~ lud krnąbrnego karku jest on, zaś przebacz winy nasze i grzechy nasze i własnością Swoją uczyń nas.

10. Wtedy od rzekł: — Patrz, Ja zawieram przymierze; wobec całego ludu twego

~~uczynię~~ zdziałam cuda, jakie nie ~~bywały~~ były stworzone na całej ziemi i u wszystkich narodów, i ~~ujrzy~~ zobaczy cały lud, wpośród którego jesteś, to dzieło Wiekuistego, ~~gdyż~~ jak ~~wspa~~ ~~zdumiewa~~; ~~niebez~~ groźne jest to, co Ja ~~działam~~ uczynię z tobą.

11. ~~Przestrzegaj~~ Zachowuj sobie ~~tego~~ to, co Ja przykazuję tobie dziś; ~~Patrz~~, Ja wypędzam przed tobą Emorejczyka i Kanaanitę i Chitejczyka i Perezytę i Chiwitę i Jebuzytę.

a cap. 12. Strzeż się, byś nie zawarł przymierza z mieszkańcem tego kraju, do którego ty wejdziesz, aby nie stał się sidłem wśród ciebie;

13. ~~Lecz~~ ale ofiarnice ich zburzycie a posągi ich skruszycie i Astarty ~~ich~~ ~~wytępicie~~ (posągi) ~~wycinacie~~ ~~wycinające~~.

14. ~~Gdyż~~ Bo nie będziesz korzył się bożkowi cudzemu, ~~bo~~ gdyż Wiekuisty – gorliwy imię jego, Bogiem gorliwym jest On.

15. „Abyś nie zawierał przymierza z mieszkańcem tego kraju; gdy ~~wiodące~~ (uwizgać) się będą do bożków swych i ofiarować bożkom swym ~~x~~ a wezwie ciebie, ~~byś~~ i spożyjesz z ofiar jego;

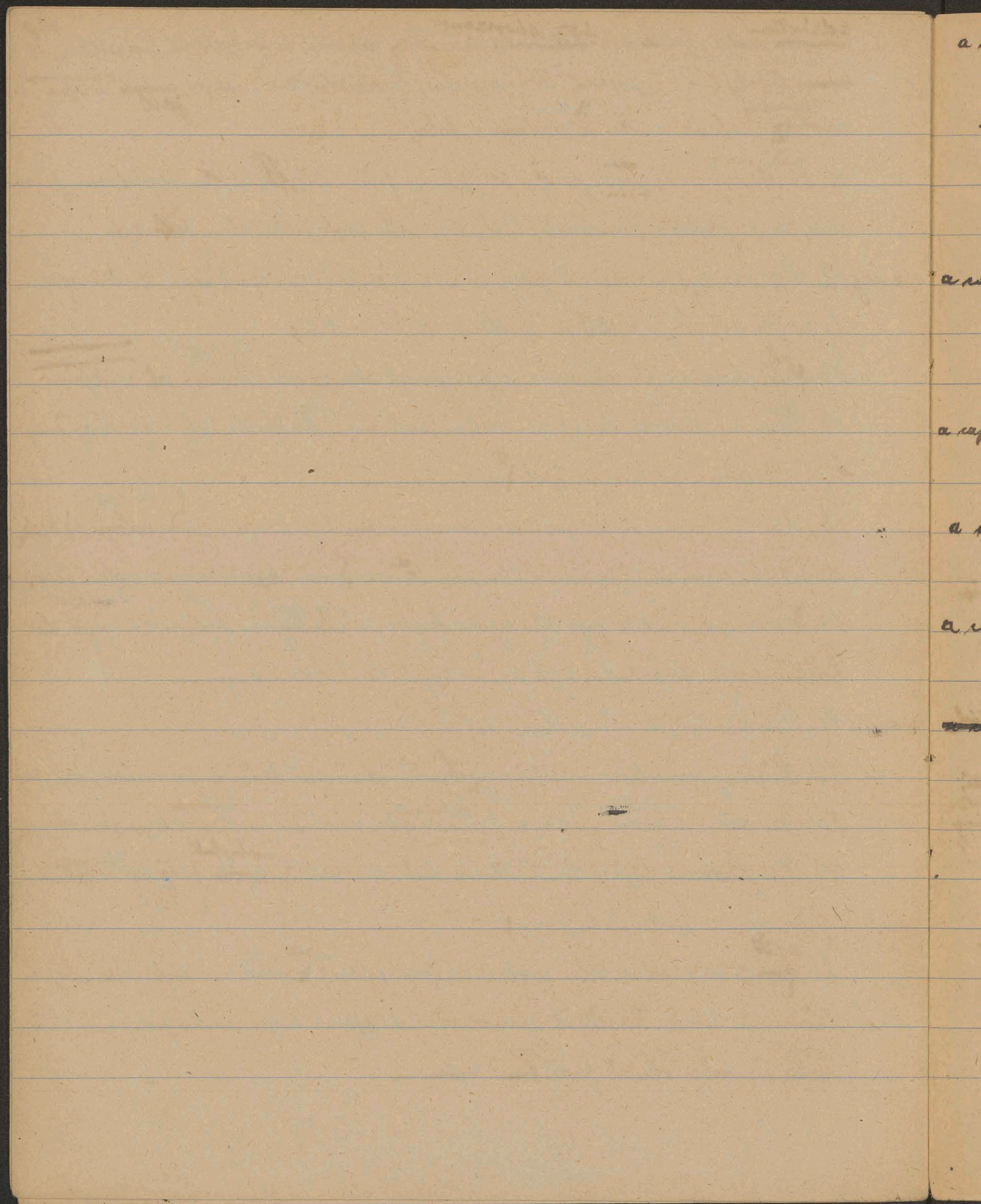
16. I weźmiesz z córek jego dla synów twych, a ~~wiodące~~ uwizgać się będą córki jego do bożków swych, to uwiodą ~~tych~~ synów twych ku bożkom swym.

a cap. 17. Bożków litych nie zrobisz sobie.

18. Święta przaśników przestrzegaj: Siedem dni jeść będziesz przaśniki, jak przykazałem tobie, w ~~porze~~ oznaczonym miesiącu ~~Kłosów~~ kwiecień; gdyż w miesiącu ~~Kłosów~~ Kwiecie wyszedłeś z Micraim.

19. Wszystko otwierające łono – Mojem jest, a wszelki ~~bydło~~ nabytek twój, co ~~męskie~~ samce, pierworodne wołu lub owcy;

20. a ~~lecz~~ pierworodne osła wykupisz jagnięciem; lecz jeśli nie wykupisz, to złamiesz mu kark. Wszystkich pierworodnych synów twych wykupisz, a nie ~~z~~ zja~~wia~~ ~~kaz~~ wiają się wobec mnie* próżno ~~dłonią~~ ~~rękami~~.

a cap. 21. Sześć dni pracuj a w dniu siódmym spoczywaj; w orce i w żniwie spoczywaj.
22. I święto Tygodni obchodzić będziesz, przy pierwocinach żniwa pszenicy i święto zbioru
z upływem roku.
23. Trzy razy w roku zjawi się każdy mężczyzna twój przed obliczem Pana,
Wiekuistego, Boga Izraela.
a cap. 24. Gdyż wygnam narody przed tobą a rozszerzę granice, i nie zapragnie
nikt ziemi twej, gdy wyjdziesz, by zjawić się przed obliczem Wiekuistego, Boga twego,
trzy razy w roku.
a cap. 25. Nie ofiaruj przy kiszonem krwi ofiary mojej, a nie zostanie do rana
ofiara święta Pesach.
a cap. 26. Pierwsze z pierwocin ziemi twej przyniesiesz do domu Wiekuistego, Boga
twego. Nie będziesz gotował koźlęcia w mleku matki jego.
a cap. 27. I rzekł Wiekuisty do Mojżesza: – Napisz sobie słowa te, gdyż w brzmieniu
słów tych zawarłem z tobą przymierze i z Izraelem.
28. I przebył tam przy Wiekuistym czterdzieści dni i czterdzieści nocy,
chleba nie jadł i wody nie pił, i napisał na tablicach słowa przymierza,
dziesięcioro przykazań.
29. I stało się przy zejściu Mojżesza z góry Synaj i dwie tablice świadectwa
w ręku Mojżesza, przy zejściu jego z góry, a Mojżesz nie wiedział, że promieniowała
skóra oblicza jego od rozmawiania z Nim.
30. I ujrzał Aron i wszyscy synowie Izraela Mojżesza, a oto promieniała
skóra oblicza jego i obawiali się przystąpić do niego.

F B. nie zmienia przykazań i usprawiedliwia postępowanie Mojż.
2. Powtórzenie określenia „rano" wskazuje, że B. objawił się Mojż. za dnia, więc ~~na~~ jawie, przy zupełnej, jasnej świadomości Mojż., a nie przez sny. Hoz. 3;3.
⇐ imię „Wiekuisty!" zachwycony dowodem niewyczerpanej łaski ~~Boga~~.

Ł. Synagoga osiągnęła (punkt) szczytowy. B. objawił się tylko Mojż. bez obecności jakichkolwiek świadków.

Nagroda cnotliwego życia jest, że tysiącznym (jego) pokoleniom B. wyświadcza niezliczone łaski.
Zgubne skutki przestępstw odbiją się w trzecim a najwyżej w czwartym pokoleniu, bo dalsze pokole=
XX Jakże wzniosła jest cierpliwość i łaskawość B., który w swej wszechmocy zdołałby karać natychmiast, wobec porywczości i srogości człowieka!
Jez. 55;7-9. Herz.
Wszystkie wzniosłe przymioty B. (w najwyższej potędze) stwierdzają nieograniczoną, wolną wolę jego w działaniu, a Mojż. posiadł zdolności poznania tychże w wyższym stopniu, niż każdy inny człowiek. 3Y = najwyższa władza, siła i potęga.

= nia, doświadczywszy na sobie następstwa przewinień, już wejdą na drogę cnoty.

31. Więc przywołał ich Mojżesz i zwrócili się ku niemu Aron i wszyscy książęta w zgromadzeniu i rozmawiał Mojżesz z nimi.

32. A potem przystąpili wszyscy synowie Izraela i przykazał im to wszystko, co mówił Wiekuisty z nim na górze Synaj.

a zap. 33. A gdy przestał Mojżesz mówić z nimi, wtedy włożył na oblicze swe zasłonę.

34. A gdy przybywał Mojżesz przed oblicze Wiekuistego, by mówić z Nim, usunął zasłonę, do wyjścia swego; i wychodził i powiedział do Izraela to, co mu nakazano.

35. I widzieli synowie Izraela oblicze Mojżesza, iż promieniała skóra oblicza Mojżesza; lecz przywrócił Mojżesz tę zasłonę na oblicze swe, do przybycia swego, aby mówić z Nim.

Rozdz. 34. 1. Celem stwierdzenia, że przebacza ludowi i postanowił wykonać przyrzeczenie, rozkazał B. Mojż., aby sporządził nowe tablice i stanął na tem samem miejscu, gdzie B. ludowi przyrzekł, F

√2. – 3. Ponieważ po nadaniu przykazań poraz pierwszy, które odbyło się rozgłośnie przy udziale grzmotów i zjawisk przyrody, lud błagał, aby Mojż. sam odbierał rozkazy i powtórzył im, więc obecnie powtórzenie ma nastąpić w zupełnej ciszy! 19; 12 i 21. 17. 24; 9. [i w odosobnieniu, ponieważ objawienie na szczycie L

5. "I stanął" Mojż. wedle rozkazu B., w 2 i 33; 21. "– – –" czyli wybłagał. L4

6. Stosownie do zapowiedzi 33; 19 Mojż. wygłosił określenie najważniejszych właściwości czyli przymiotów istoty B. i manifestacje jego działania. Powtórzenie 'ה 'ה jak I. 22; 11 i Ps. 22; 2 wyraża nacisk na znaczenie tego określenia, jak 3; 14. A. zn. że wiecznie trwa niezmienny; II. M. 3; 14.

7. Miłosierdzie i litość wskazują, że odnoszą się do grzesznika przed popełnieniem występku i po dokonanej przewinie 20; 5. Łaska przewyższa gniew, gdyż nimo grzechu nie karze B. doraźnie, lecz cierpliwie czeka, może grzesznik się opamięta i nawróci się. FW końcu wymierza winnym a nie niewinnym sprawiedliwą karę. IV. 14; 18.

F Łaskę wyświadcza także tym, których zasługi nie są znaczne, a przecież B. darzy ich dobrodziejstwami. Szczególnie mnogiemi łaskami darzy tych, którzy pilnie przestrzegają przykazań jego. „Przewiny" wynikają z lekkomyślności, „przekroczenia" z zuchwalstwa a „grzechy" z zatwardziałości serca i krnąbrności. Tylko żałującym grzeszników B. przebacza, lecz przekornych karze. P. O ile synowie świadomie popełniają te same grzechy, co ojcowie, wtedy są karani; przeciwnie, gdy unikają ich, wtedy są wynagradzani w niezliczone pokoleniach. V. 24; 16. Zech. 1; 4 i 6. F

F Jech. 18; 20.

Żol. 6 i 7. zawierają 13 atrybutów czyli przymiotów Boga. Ps. 103; 8. P. Bezgraniczna dobroć nie wyklucza sprawiedliwości. ××

Bezpośrednia, widoczna opieka zapewne podziała zbawiennie (i umoralniająco) na poprawę ludu.

× B. rozmawia z Mojż. jako z zastępcą ludu.

Γ Bałwochwalstwo, polegające na fakcie, że człowiek sam sobie tworzy bożyszcze, a nie na pojęciu duchowej istoty wszechmocnej, od której byt i los człowieka zależy, czyni iluzorycznym wszelkie znaczenie prawa i zasad moralnych.

F Wszelkie zjawiska i dary bujnej przyrody należy przyjąć jako błogosławieństwo B. i okazać szczerą za to wdzięczność w miarę zasobów i z pogodą umysłu.

<< Pracą służbową, obowiązkową zdobywa się świat.

P Własną, gorliwą, samodzielną pracą zyskasz sobie błogosławieństwo B.

V Żaden zbrodniczy naród nie wzuchwali się, aby w czasie uroczystych obchodów świątecznych napaść was dla grabieży.

8. Pospieszył się, aby okazać pokorę i cześć majestatowi ~~Boga~~.
9. Poznawszy wzniosłe właściwości istoty ~~Boga~~, Mojżesz ośmiela się ponownie prosić o bezpośrednią opiekę 33; 3; 16. i błagać o odpuszczenie grzechów, oraz o wyróżnienie wobec ludów bałwochwalczych, jako szczególne dziedzictwo. V. 4; 20. II. 19; 5) Raszi i Kimchi.
10. Bóg przyrzeka wyróżnić lud czynami, czyli cudami, które i później zdarzały się, a które wskazywały na szczególną opatrzność ~~Boga~~ przed innymi ludami. V. IV. 16; 30. 11; 31 i, ale pod warunkami zd. 11.–26. ×
11. Przymierze będzie odnowione pod wymienionemi poniżej warunkami (27. zd. i 23; 30.
12. Przestroga, zawarta już 23; 32 i 33. Girgatze nie wymienieni, gdyż ci sami wyłączyli się od sąsiadów.
13. Jedni sądzą, że należy wytępić drzewa poświęcone Astarcie, inni zaś, że należy wytępić posągi Astarty, które były zrobione z drzewa.
14. W skróceniu powtórzony zakaz 20; 3–5. "Gorliwy" w ~~wykonywaniu zapłaty~~ wymiarze sprawiedliwości t. j. niezawodny w wynagrodzeniu cnoty i w karaniu za ~~grzech~~ winy, chociaż jest najcierpliwszy, i długo czeka na poprawę.
15. Kult bałwochwalczy a szczególnie dla Astarty był wstrętny, dlatego spożywanie z ofiar już było przestępstwem niegodziwem. ~~Hoz. 1; 2.~~ Hoz. 1; 2.
16. Udział w ich ~~uroczystych nabożeństwach~~ orgiach mógłby skłonić nierozważnych synów do poślubienia ~~bałwochwalczych~~ pogańskich córek, któreby uwiodły ich do bałwochwalstwa.
17. Powtórzenie zakazu 20; 3–5. i 20.
18. Przypomnienie świąt ~~Izraelitów~~ w przeciwstawieniu do pogańskich. 23; 15–17.
19. Przepis, odnoszący się do pierworodnych, łączy się z świętem Pesach. 12; 12.
20. Jeżeli nie wykupi, to czyni uszczerbek kapłanom, w takim razie sam też powinien ponieść stratę. Jeżeli zaś wykupi, to pierworodny osioł może mu służyć do roboty. Do innych zwierząt ~~nie~~ odnosi się ten przepis. Okup pieniężny wynosił 5 ~~złotówek~~ szekli. IV. 18; 16. 13; 2 i 13.
21. Nawet najpilniejsze roboty mają być przerwane. 23; 12. Polne, które stanowiły główne zajęcie, sobota
22. W święto Pesach ofiarowano pierwociny jęczmienia, w święto Tygodni pierwociny pszenicy (2 chleby) a w święto Zbioru (Szałasów) plony innych płodów ziemnych. תקופה znaczy nawrót, koniec okresu, obieg, epoka. 23; 16.
23. Powtórzenie przykazania 23; 17 dla zaznaczenia ważności.
24. W czasie twej nieobecności w domu nie obawiaj się napaści wrogów okolicznych, gdyż Ja ich uczynię nieszkodliwymi. 23; 27 i V. 2; 24. IV. 21; 24. V
25. Powtórzenie 12; 10 i 23; 18.
26. Do głównych ~~23; 19~~ płodów ziemi, które stanowiły chlubę kraju, należały: jęczmień, pszenica, winogrona, figi, jabłka granatowe (ananasy), oliwki i daktyle. גדי znaczy wogóle ssące młode nietylko koźlę, ale także jagnię, cielę. Ponieważ zakaz ten powtórzony jest trzykrotnie, więc uczeni z tego wywnioskowali, że nie należy gotować, ani jeść, ani wogóle spożywać żadnego mięsa, gotowanego w mleku, ani razem z mlekiem, ani wogóle z nabiałem razem a więc także nie mięsa z ptactwa.

także co do ustnych objaśnień.

F Twarz grzesznika i przestępcy zawsze zdradza ślady niegodziwości; na obliczu mędrca i prawdziwie pobożnego człowieka odzwierciadla się czystość serca, ~~sumienia~~ i pogoda ducha. Prz. S. 8; 1. Błogo temu, w którego rozpromienionym obliczu jaśnieje odblask „postępowania w światłości Boga", Jez. 2; 5. (jak u Mojż~~esza~~) Herz.

27. Słowa te" wymienione od ~~14~~ zd. 11. V (mianowicie co do treści tychże. Raszi objaśnia, że nie odnosi się to do nauki "ustnej, czyli tradycji, którą Mojżesz otrzymał. Hirsch natomiast twierdzi, że [illegible]
28. I przebył ponownie 40 dni. V.M. 10;10. 2.4. ~~Napisał "Bóg"~~, [illegible]
29. Odblask majestatu Bożego 24;16 jaśniał na obliczu jego i promieniował uroczystą świętością, która odbijała, jakby glorja, po otrzymaniu objawienia przykazań. 33;22.

proszę nie poprawiać

30. Z powodu popełnienia grzechu przez oddawanie czci złotemu cielcowi byli tak przygnębieni i wystraszeni, że nie odważyli się spojrzeć na aureolę świetności jaśniejącą twarz Mojżesza i z trwogi nie odważyli się przystąpić do niego.
31. Mojżesz przywołał ich, aby ich ośmielić, i powtórzył ~~opowiedział~~ Aronowi oraz przełożonym rodów to, co mu Bóg polecił.
32. Trakt. Erubin objaśnia, że Mojżesz powtórzył otrzymane przykazy naprzód Aronowi, potem synom jego, następnie starszyźnie a nareszcie całemu ludowi.
33. Raszi tłumaczy, że nosił zasłonę w postaci welonu, aby pospólstwo bezustannie nie napawało się widokiem jego odblasku, coby dla nich sprowadziło [illegible]
34. Tylko gdy mówił do niego ~~Pan~~ Bóg, wtedy zdejmował zasłonę, i gdy powtarzał to ludowi.
35. Potem znowu zasłonił oblicze. W skromności swej nie chciał ukazywać się z promieniejącą twarzą.

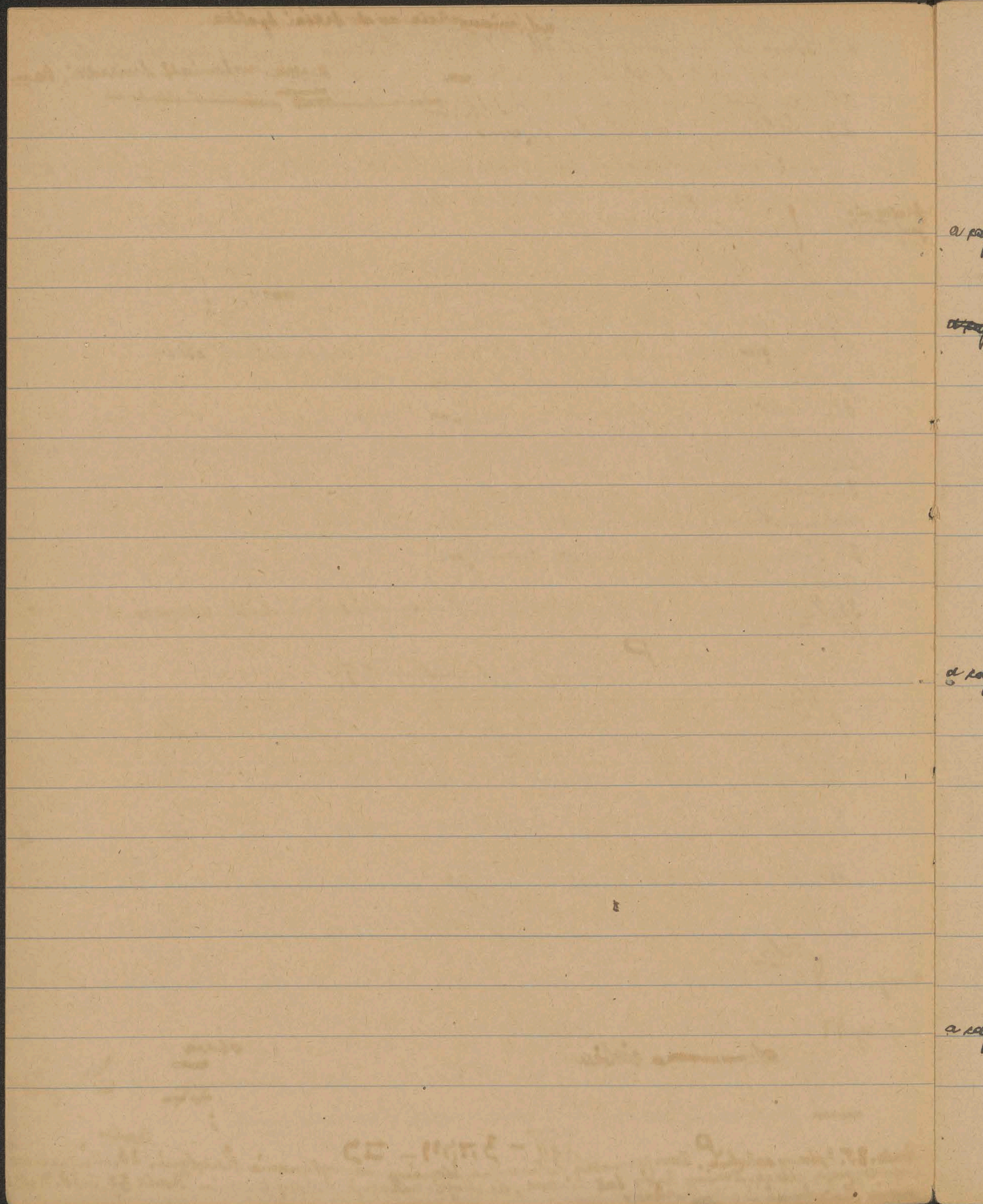
P

Rozdział ~~XXXV~~ 35.

1. Więc zgromadził Mojżesz całą gminę synów Izraela i rzekł do nich: — Te są sprawy, które przykazał Wiekuisty, ~~byście~~ abyście wykonywali je.
2. Sześć dni wykonywana będzie praca, ale w dniu siódmym będzie dla was święto, Sabat spoczynku dla Wiekuistego; każdy wykonujący w nim pracę, będzie uśmiercony.
3. Nie rozniecicie ognia we wszelkiej siedzibie waszej w dniu soboty.
4. Tedy rzekł Mojżesz do całej gminy synów Izraela, rzekłszy: — Ta jest sprawa, którą przykazał Wiekuisty, [illegible]by rzec:
5. Weźcie od siebie daninę dla Wiekuistego, każdy [illegible] serca swego przyniesie tę daninę Wiekuistemu: złoto i srebro i miedź;

P XXII - 3 כב - ויקהל

Rozdz. 35. Ustawy sobotnie. Izr. przynoszą dobrowolne daniny na wykonanie Świątyni. Rozdz. 36. Mistrzowie rozpoczynają pracę. Daniny były tak liczne, że Mojż. zakazuje dalszych danin. Rozdz. 37. i 38. Wykonanie Świątyni i przyborów.

6. I błękitną, purpurę i karmazynową, bisior i (kozią wełnę);

7. I skóry baranie czerwono barwione i skóry borsucze i drzewo akacjowe;

8. I oliwę do świecznika i korzenne do olejku namaszczenia i do kadzidła wonności.

9. I kamienie onyksowe i kamienie oprawne na ornat i na napierśnik.

a cap. 10. A każdy umysłu mądrego wśród was przyjdzie i wykona to wszystko, co rozkazał Wiekuisty:

11. Ten Przybytek, (namiot) i nakrycie jego, haki jego i deski jego, wory jego, słupy jego i podstawy jego;

12. Arkę i drążki jej, wieko i kotarę jako zasłonę;

13. Stół i drążki doń i wszystkie przybory jego i chleb wystawny;

14. I świecznik do świecenia i przybory jego i lampy jego i oliwę do świecenia;

15. I ołtarz do kadzenia i drążki jego i olej namaszczenia i kadzidło wonności i zasłonę u drzwi u wejścia Przybytku.

a cap. 16. Ołtarz całopalenia i kratę miedzianą, która przy nim, drążki jego i wszelkie przybory jego, miednicę i podstawę jej;

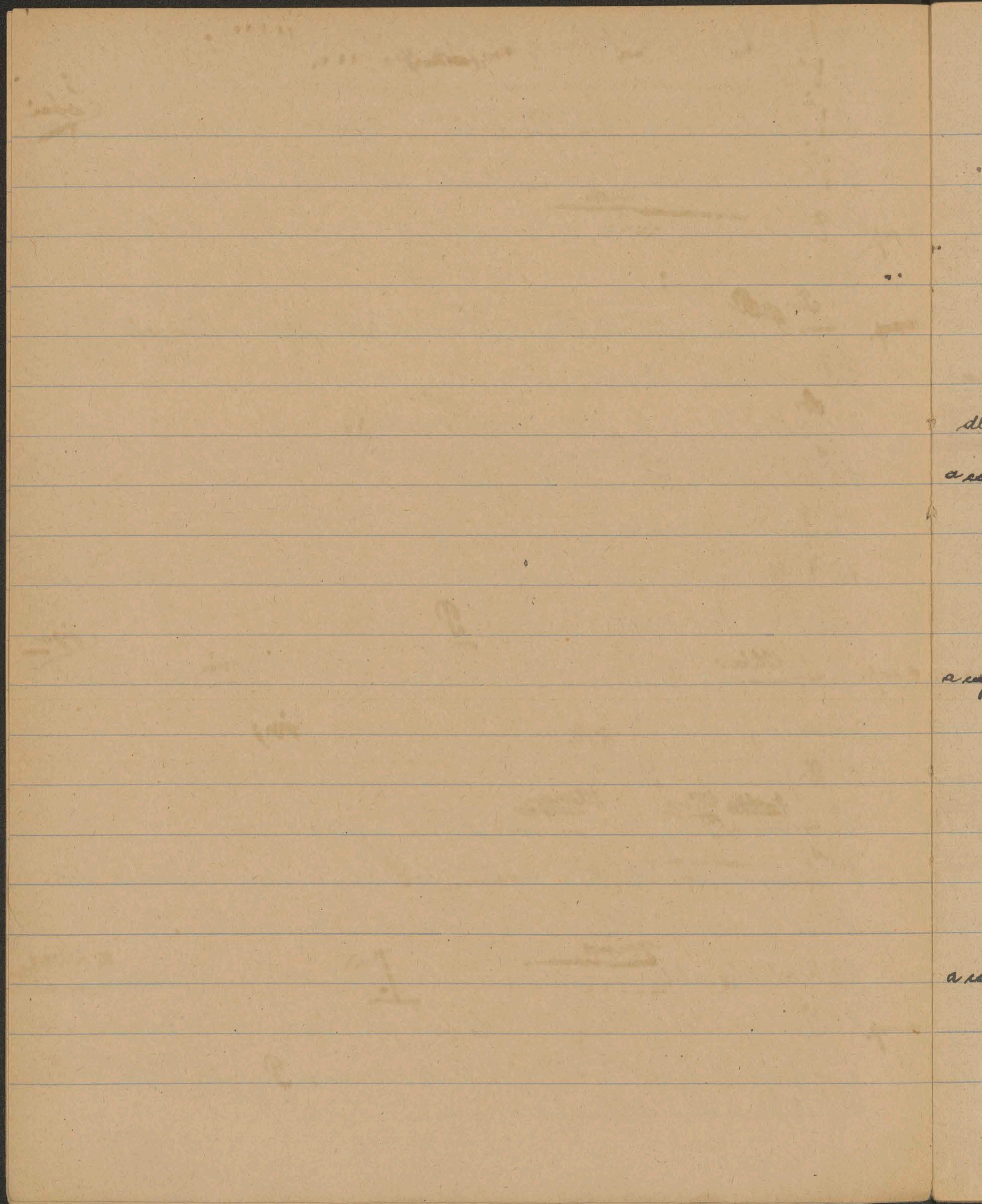
17. Zapony dziedzińca, słupy jego i podstawy jego, i zasłonę u bramy dziedzińca;

18. Kliny Przybytku i kliny dziedzińca i powrozy ich;

19. Szaty haftowane do służby w Świątyni, szaty świąteczne dla Arona, kapłana, i szaty synów jego do służby kapłańskiej.

20. I odeszła cała gmina synów Izraela z przed oblicza Mojżesza.

a cap. 21. I przybyli, każdy, którego uniosło serce jego, i każdy, którego pobudził duch jego, przynieśli te daniny Wiekuistemu do wykonania Przybytku zgromadzenia i do wszelkiej służby w nim i na szaty świąteczne.

22. ~~I~~ Więc przybywali mężczyźni z niewiastami i każdy z szczodr~~ości~~ego serca przyniósł: broszkę i kolczyk i pierścień i naramiennik, wszelkie ~~przedmioty~~ klejnoty ~~złoty~~ i każdy mężczyzna, który ~~składał ofiarę ze złota~~ złożył poświęcone ze złota Wiekuistemu.

23. I każdy mężczyzna, u którego znajdowała się błękitna i purpurowa i karmazynowa i bisiorowa i (wełna kozia) i skóry baranie, czerwono barwione, i skóry borsucze, przynosił je.

24. Każdy, kto ~~uniósł~~ przynosił daninę ze srebra i miedzi, przyniósł tę daninę Wiekuistemu, a każdy, u którego znalazło się drewno akacjowe na jakikolwiek wyrób dla służby, przynosił je.

a cap. 25. I każda niewiasta ~~kto~~ rozumnego serca rękami ~~swemi~~ własnemi przędła i przyniosła przędzę, błękitną i purpurową i karmazyn dwukrotny i bisiorową.

26. I wszystkie niewiasty, które uniosły serca ich, pobudzone rozumem, ~~przyniosły~~ przędły wełnę kozią.

a cap. 27. Zaś książęta przynosili kamienie onyksu i kamienie oprawne na ornat i na napierśnik;

28. I korzenie i olej do świecznika i olej namaszczenia i do kadzidła wonnego.

29. Wszyscy mężczyźni i niewiasty, których uniosło serce, by przynieść do wszelkich robót, które nakazał Wiekuisty wykonać za pośrednictwem Mojżesza, przynosili synowie Izraela (jako) dobrowolny dar Wiekuistemu.

a cap. 30. ~~I~~ Tedy rzekł Mojżesz do synów Izraela: – Patrzcie, powołał Wiekuisty po imieniu Becalela, syna Urjasza, syna Chura, z pokolenia Jehudy,

31. I napełnił go duchem Bożym, rozumem, rozsądkiem i umiejętnością i wszelką ~~wszelkiem~~ ~~rzemiosłem~~ zręcznością!

V Zdrożne zajście przez odlanie złotego cielca i okazana szczera skrucha spowodowały, że najmiłosierniejszy B. wybaczył ludowi, dlatego też lud z całą gorliwością i szczodrotością ofiaruje dary na wystawienie Przybytku, który będzie widomym znakiem opatrzności B. Stwierdza to zarazem, że i bez Przybytku i bez przepisanych ofiar B. wysłuchał prośby ludu.

= złoto przymierze R. 32. a teraz odnowione.

∓ Zakazane są wszelkie czynności, prace i roboty, zmierzające do tworzenia, przerabiania lub konstruowania przedmiotów. Jer. 17; 19 i nast.

F Rozniecanie ognia w owych czasach [(gdy nie istniały zapałki)] ~~bez zapałek~~ należało do najcięższych robót. W gorącym klimacie [zresztą] ~~nie jest~~ potrzebny ogień ani do ogrzewania mieszkań, ani ~~w całości~~ do gotowania, gdyż tylko w piątek wieczór spożywa się potrawy gotowane a następnie po ukończeniu soboty.

P 11–19. podane tylko, co ma być wykonane.

32. Ku wymyślaniu pomysłów, do wykonania w złocie i w srebrze i w miedzi.
33. I w rzeźbie kamieni do oprawy i w rzeźbie (obrabianiu) drzewa, by wykonać wszelką pracę pomysłową.
34. I do nauczania złożył w umyśle jego (dar), jego i Oholiaba, syna Achisamacha, z pokolenia Dan.
35. Napełnił ich mądrością umysłu, do wykonania wszelkich wyrobów rzeźbiarza i pomysłowca i hafciarza na błękicie i purpurze i na karmazynie (dwukrotnym) i na bisiorze, i tkacza, wykonującego wszelkie rękodzieło i wymyślającego pomysły.

Rozdz. 35. 1. "Zgromadził" t. j. kazał zgromadzić. Po odnowieniu przymierza Mojżesz powtarza szczegółowo i dokładnie wszystkie polecenia co do budowy Przybytku. Rozdz. 25–31. Dopiero teraz może wszystko podać do wiadomości ludu, ponieważ zerwane zostało...
2a cap. 2. Święcenie soboty, nakazane 31; 13–17, ma być pierwszym dowodem dochowania przymierza i nie może być zlekceważone z powodu pracy koło wystawienia Przybytku. 20; 10. Święceniem lub zlekceważeniem soboty lud może udowodnić, czy chce zachować przymierze lub nie.
3. Rozniecanie ognia, niezbędnego do wykonywania robót przy budowie, według niektórych uczonych, podane jest przykładowo, jako przestępstwo (zd. 2).
4. "Którą nakazał Wiekuisty", aby wam w szczegółach powiedzieć. "Raszi".
5. "נָדַב" = pobudzić, poruszyć; stąd "נְדָבָה" = datek, pobudzony sercem, pochodzący ze wzruszenia uczuciowego, jak 25; 2–7.
6. Wetna podanych kolorów.
10. "Mądrego serca" t. zn. czyje uczucie kieruje się rozumem.
11. "Jak to zostało wykonane, podane 36; 8 do 39; 31. Wyliczenie przedmiotów zaczyna się od wnętrza.
13. Pierwsze chleby złożył lud 39; 36 a następnie kapłani.
14. Przybory, wyliczone w rozdz. 25.
15. Zasłonę u wejścia od strony wschodniej, gdzie nie było stałej (drewnianej) przegrody.
17. Zapony według wymiaru 27; 14.
18. Powrozy do przywiązania zasłon na wągach, aby się nie poruszały od wiatru.

a zap. F Chociaż skąpcy i obojętni nie przyczynili się, to przecież święte dzieło zostało wykonane. Tak Opatrzność każdego czasu doprowadza do skutku dzieło dobre i szlachetne przez natchnienie i poświęcenie zacnych jednostek, a na uboczu pozostają sk~~ąpc~~[ne]ry, nie korzystające z błogosławieństwa i szczęśliwości udziału w dobrem. Herz.

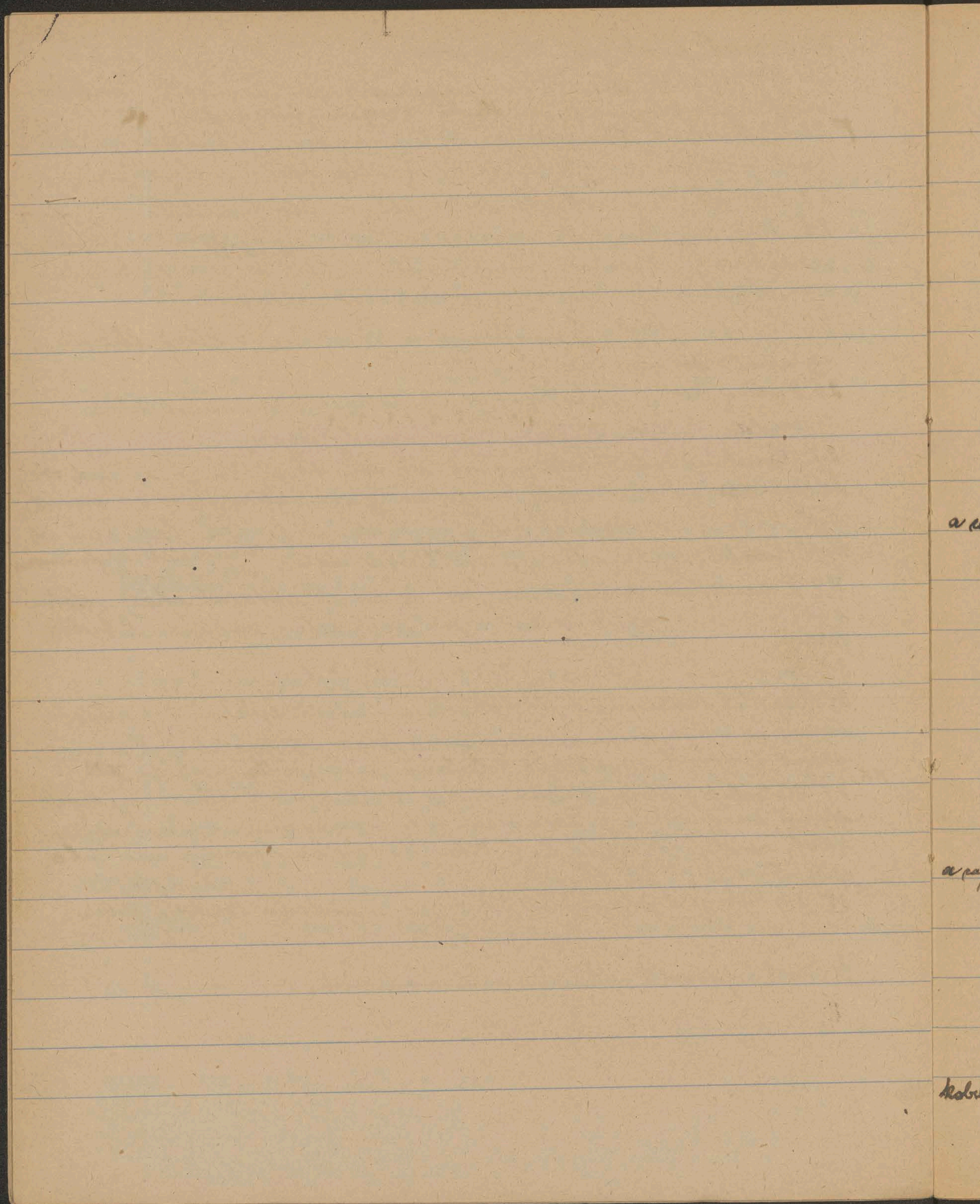
P Mężczyźni i kobiety, biedacy i książęta, przynosili swe kosztowności i pracowali mozolnie własnemi rękami i myślącym umysłem nad urządzeniem Przybytku świętego. Ta radosna i czynna ochoczość zawstydza jeszcze teraz wielu mężczyzn i kobiet, nie mających zmysłu dla spraw świętych i społecznych, i skąpią drobne daniny, z których w połączeniu od wielu [illegible] możnaby zakładać i utrzymywać wspaniałe instytucje i dzieła dobroczynne dla religii i ludzkości, dla zdrowia, życia, oświaty i wychowania. Herz.

XX Miał też wielu zdolnych wykonawców, których wykształcono, jako przez Boga odszczególnionych ~~darem~~ uzdolnieniem do świętego powołania. Tak Pismo Święte oddaje cześć i chwałę sztuce, wiadomościom i rękodziełom, polecając je z naciskiem. Herz.

<< Ibn Ezra tłumaczy: Napełnił ich mądrością umysłu tak, że wykonywali....

20. Rozeszli się do namiotów swoich.
21. Nie zwlekali, ale idąc za popędem serca przynosili, co kto miał najkosztowniejszego. ale nie wszyscy bez wyjątku przybyli., ××
F 22. תְּנוּפַת זָהָב od נוף = poruszać się t.j. ruchome, przenośne, w różnych postaciach i przedmiotach, w odłamkach i w bryłkach.
23. Jak 25; 4 i 5. wszystko to znosili, co kto posiadał;
24. Kogo nie stać było na droższe daniny, ten pobudzony uczuciem znosił mniej kosztowne kruszce lub nawet cenne drzewo, aby nie pozostać obojętnym na wezwanie do objawienia ofiarności.
25. Przynosiły przędzę już odpowiednio barwioną, z której tkaczki wyrabiali potrzebne materje. 26; 1. P
26. Z wełny koziej sporządzano oponę, pokrywającą namiot, która była szczególnie trwała (26; 7.) i w wielkiej obfitości.
27. Naczelnicy rodów wstrzymywali się, aby się przekonać, co lud złoży. Gdyby czego zabrakło, wtedy uzupełniliby oni. Skoro jednak wszystkiego był nadmiar do budowy (arki) przybytku, i sprzętów, tedy oni złożyli kosztowniejsze ofiary i osobliwsze dary. W kamieniach wyryto imiona pokoleń. Raszi.
29. Z naciskiem zaznaczone jest, że każdy składał ofiarę ochotnie i dobrowolnie, z popędu serca, a nie przymusowo, z nakazu lub dla formy.
30. Powtórzenie wiadomości 31; 2–5. Chur był synem Marji.
31. Becalel obdarzony był szczególnemi zdolnościami i pomysłowością w wykonywaniu artystycznych prac rękodzielniczych i umiejętnie kierował wszystkiemi robotami ściśle według przepisu. ××
×× 34. ✝ Oholiab z pokolenia Dan a więc z jednego z najskromniejszych stanął równorzędnie z Becalelem przy wykonywaniu najważniejszych robót, co stwierdza zdanie: „Który nie wynosi bogacza nad ubogiego." Hiob 34; 19. Raszi.
35. „Dwukrotny" t.j. dwakroć barwiony dla nadania intenzywności i trwałości koloru.

✝ Becalel posiadał nadto dar nauczania drugich.

Rozdział ~~XXXVI~~ 36.

1. Więc wykonywał Becalel, Oholiab i każdy mąż rozumnego ~~serca~~ umysłu, któremu dał Wiekuisty mądrość i rozsądek, świadomych, aby wykonywać wszelką roboty do służby Świątyni, we wszystkiem, co nakazał Wiekuisty.

2. Tedy wezwał Mojżesz Becalela i Oholiaba i każdego męża rozumnego ~~serca~~ umysłu, któremu dał Wiekuisty mądrość w ~~sercu~~ umyśle jego, każdego, kogo uniosło serce jego, aby przystąpił do dzieła, dla wykonania go.

3. I wzięli od Mojżesza te wszystkie daniny, które przynieśli synowie Izraela do dzieła służby Świątyni, aby wykonać je; a oni znosili mu daniny nadal rano w rano.

a cap. 4. Więc zeszli się wszyscy rozumni, wykonujący owe wszelkie roboty Świątyni, każdy od swego dzieła, które oni wykonywali.

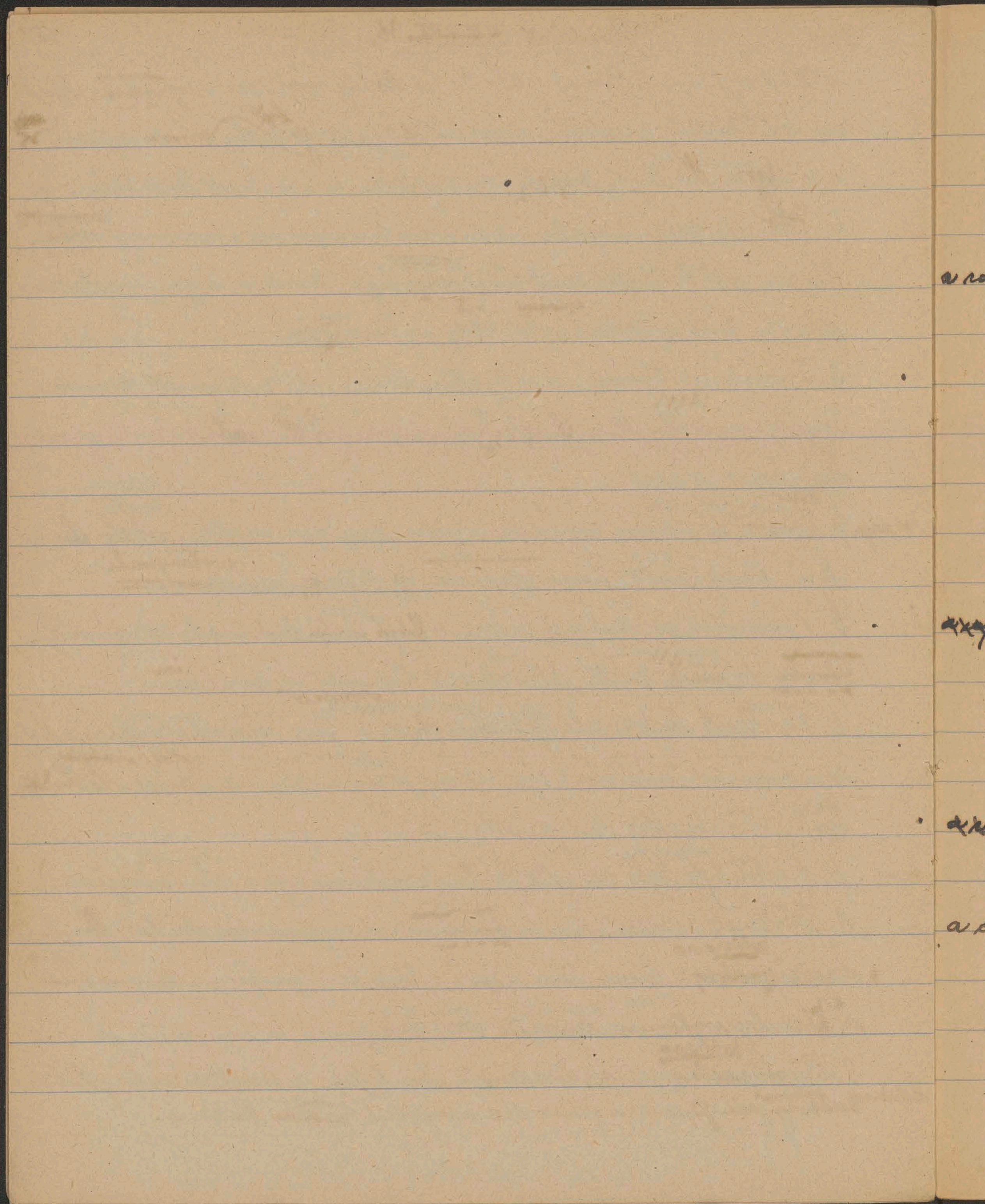
5. I przemówili do Mojżesza, wołając: — Dużo lud znosi, więcej niż potrzeba do wykonywania dzieła, które nakazał Wiekuisty wykonać.

6. Więc kazał raz Mojżesz, aby i obwieszczono ogłoszenie w obozie, mówiąc: — Mężczyzna i niewiasta niech nie wykonują nadal roboty na daninę dla Świątyni! I zaprzestał lud znosić.

a cap. 7. A roboty zbywało na całe dzieło do wykonania go i zbywało (jeszcze).

8. Tedy wykonali wszyscy rozumni umysłem wśród wykonawców dzieła: Przybytek z dziesięciu kobierców z bisioru kręconego i z błękitu i z purpury i z karmazynu, z cherubami robota wymyślną wykonano je.

9. Długość kobierca jednego: dwadzieścia osiem łokci, a szerokość: cztery łokcie kobierca jednego; miara jedna dla wszystkich ~~zasłon~~ kobierców.

10. I spięto pięć ~~zasłon~~ kobierców jedną do drugiej, a pięć ~~zasłon~~ kobierców (innych) spięto jedną do drugiej.

11. I zrobiono pętlice błękitne na brzegu jednej ~~zasłony~~ kobierca przy końcu spajania; tak zrobiono na brzegu ~~zasłony~~ kobierca końcowej przy spajaniu drugiem.

12. Pięćdziesiąt pętlic zrobiono (przy ~~oponie~~ kobiercu) ~~zasłony~~ jednej, a pięćdziesiąt pętlic zrobiono na końcu ~~zasłony~~ kobierca, która przy spojeniu drugiem; pętlice przeciwległe jedna ~~w jedną~~ drugiej naprzeciw.

a cap. 13. I zrobiono pięćdziesiąt ~~haczyków~~ spinek ze złota i spojono ~~zasłony~~ kobierca jeden z drugim ~~jedną, odpięto zasłony jedną w jedną~~ spinkami, i stał się [illegible] Przybytek całością.

14. I zrobiono ~~zasłony~~ opony z wełny koziej jako nakrycie ~~do namiotu~~ nad Przybytkiem; jedenaście ~~zasłon~~ opon zrobiono ich.

15. Długość ~~zasłony~~ opony jednej - trzydzieści łokci a cztery łokcie szerokość ~~zasło~~ opony jednej; miara jednaka dla jedenastu ~~zasłon~~ opon.

16. I ~~zespolono~~ spojono pięć ~~zasłon~~ opon osobno a sześć ~~zasłon~~ opon osobno.

a cap. 17. I zrobiono pięćdziesiąt pętlic na brzegu ~~zasłon~~ opony końcowej przy ~~spojeniu~~ ze spojeniu, a pięćdziesiąt pętlic zrobiono na brzegu ~~zasłony~~ opony ~~przy zespoleniu~~ spojenia drugiego.

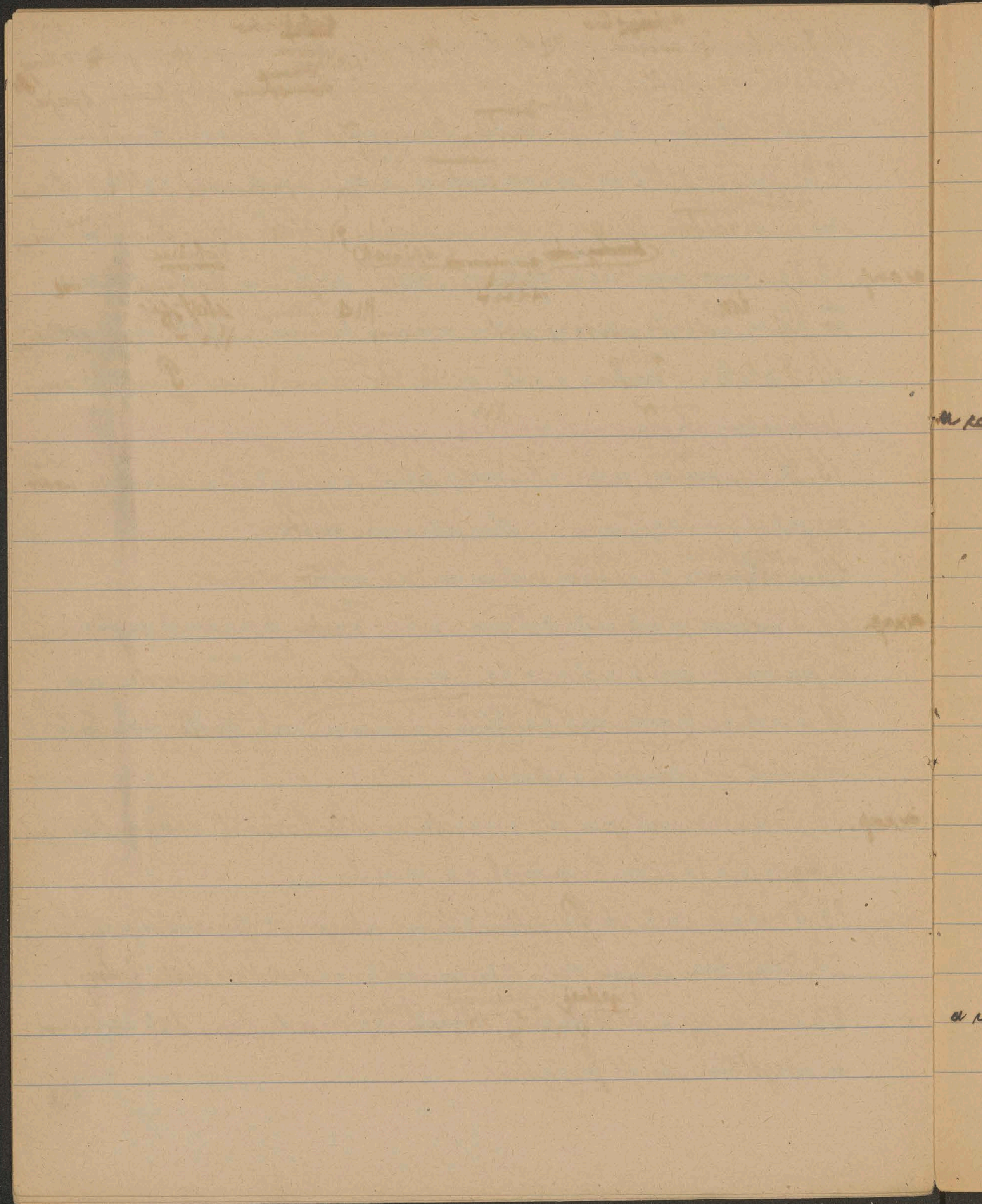
18. I zrobiono pięćdziesiąt ~~haczyków~~ przepinek miedzianych, aby ~~spojić~~ dospięcia namiotu, aby stał się jednością (całością).

a cap. 19. I zrobiono nakrycie dla namiotu ze skór baranich czerwonobarwnych, i pokrycie ze skór borsuczych na wierzch.

a cap. 20. I zrobiono deski ~~do~~ Przybytku z drzewa akacjowego, (pionowo) stojące.

21. Dziesięć łokci długość deski a łokieć i pół łokcia szerokość deski jednej.

22. Dwa czopy w desce jednej ~~[illegible]~~ zestawione ~~[illegible]~~ jeden naprzeciw drugiego; tak zrobiono w wszystkich desek Przybytku.

23. ~~I~~ Więc zrobiono ~~wszystkie~~ deski do Przybytku: dwadzieścia desek ~~dla~~ do strony południowej, na prawo.

24. Czterdzieści podstawek srebrnych zrobiono pod dwadzieścia desek; dwie podstawki pod deskę jedną do dwóch czopów jej, a dwie podstawki pod deskę drugą do dwóch czopów jej.

25. A ~~do ściany bocznej~~ na ~~ścianę boczną~~ Przybytku drugiej ze stronie północnej zrobiono dwadzieścia desek

26. I czterdzieści podstawek ich srebrnych; dwie podstawki pod deskę jedną i dwie podstawki pod deskę drugą.

a rap. 27. A ~~dla~~ do tylnej strony Przybytku, ku zachodowi, zrobiono sześć desek.

28. A dwie deski zrobiono ~~w~~ rogach Przybytku przy tylnej ścianie.

29. I były ~~złączone~~ one ~~się~~ u spodu i razem były ~~złączone~~ one ~~się~~ u góry zapomocą pierścienia jednego; tak zrobiono u obu, w obydwu rogach.

30. ~~I było~~ Więc osiem desek a podstawek ich srebrnych – szesnaście podstawek; ~~po~~ po dwie podstawki pod deskę jedną.

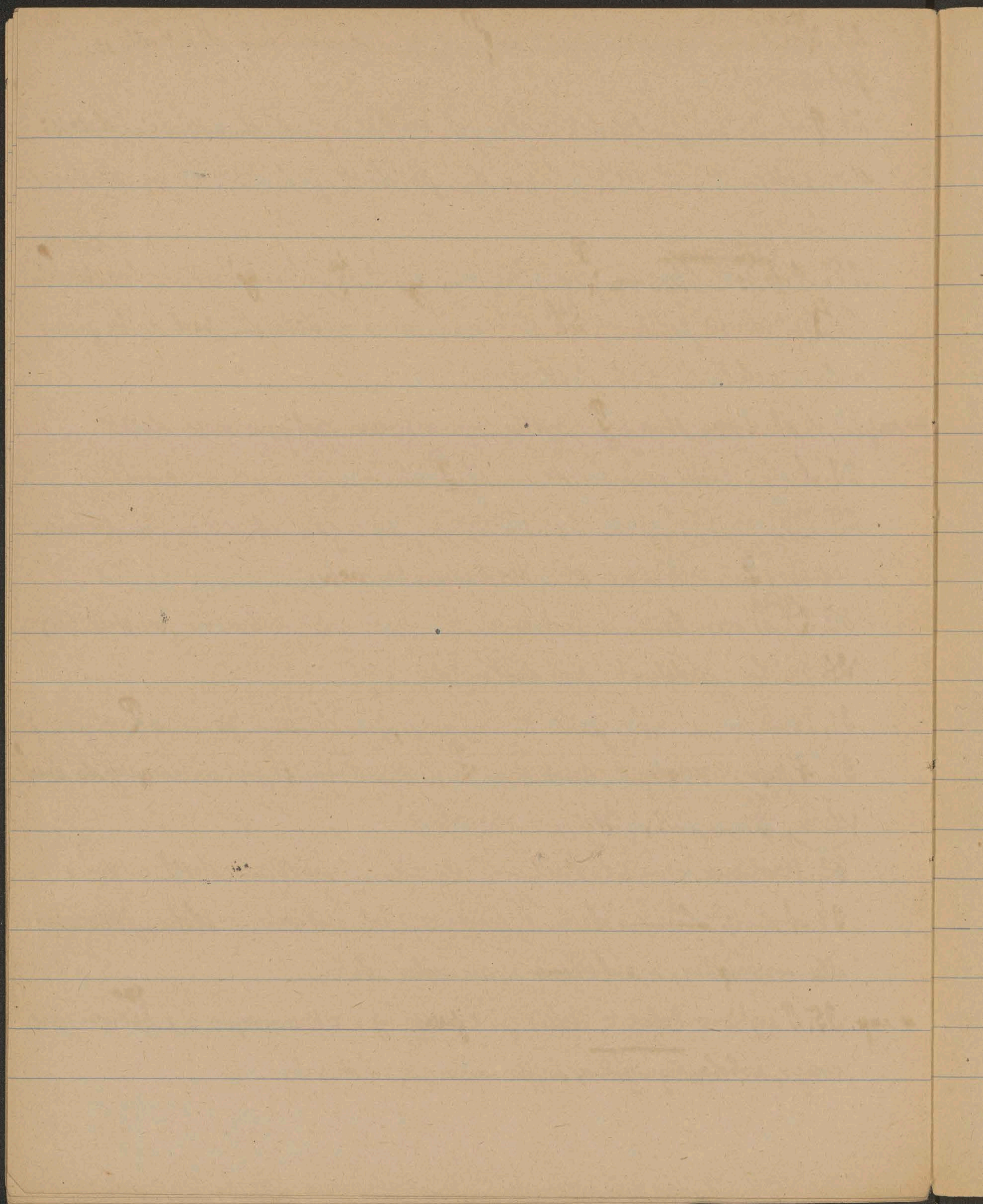
31. I zrobiono wrzeciądze z drzewa akacjowego, pięć do desek ~~po~~ strony jednej Przybytku,

32. a pięć wrzeciądzy do desek strony Przybytku drugiej i pięć wrzeciądzy do desek strony Przybytku tylnej, ku zachodowi.

33. I zrobiono wrzeciądz środkowy, aby zasunąć środkiem deski od końca do końca.

34. A deski ~~obłożono~~ pokryto złotem i pierścienie ich zrobiono ze złota, jako osady dla wrzeciądzy, i ~~obłożono~~ pokryto wrzeciądze złotem.

a rap. 35. I zrobiono kotarę z błękitu i z purpury i z karmazynu dwukrotnego i z bisioru kręconego, robotą ~~wymyślną~~ mistrzowską wykonano ją w cheruby.

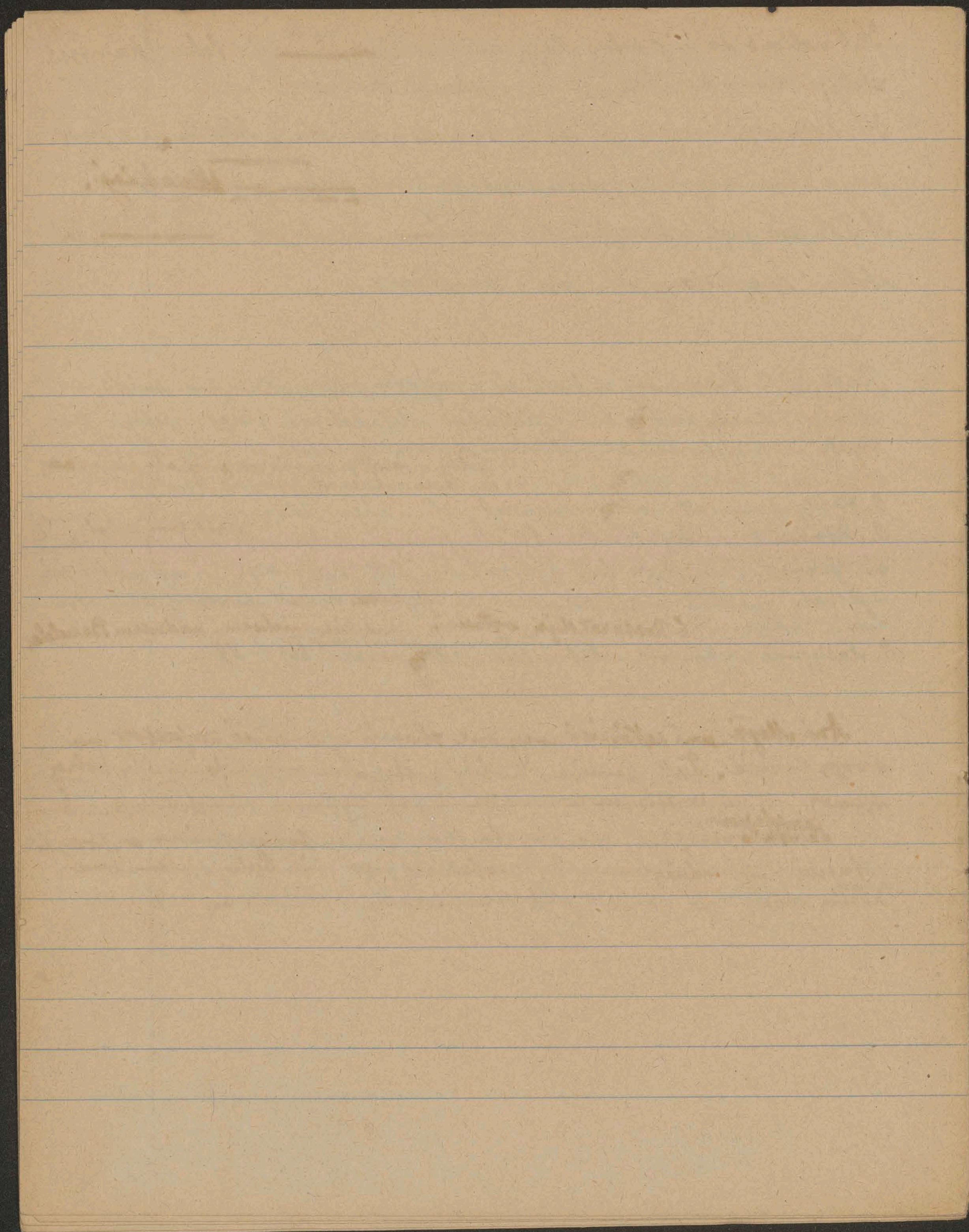
36. Zrobiono do niej cztery słupy akacjowe i ~~obłożono~~ pokryło je złotem i haczyki złote; i ulano do nich cztery podstawki srebrne.

37. I sporządzono zasłonę do wejścia ~~do~~ namiotu z błękitu i z purpury i z karmazynu i z bisioru dwukrotnego krętonego roboty ~~haftowanej~~ [illegible] ~~tkackiej~~.

38. I słupów pięć i haczyki ich; i ~~obłożono~~ pokryło wierzchy ich i ~~pierścienie~~ klamry ich złotem; a podstawy ich - pięć - miedziane.

Rozdz. 36. 1. Pracownicy zabrali się z zapałem do wykonania świętego dzieła i każdy według sił i zdolności wkładał w tę pracę wszelkie pomysły i umiejętności, aby stworzyć doskonałą całość we wszystkich szczegółach ściśle według przepisu. Każdy uważał za obowiązek swój, aby pierwszą częstość codzienną poświęcić tej pracy.
2. Każdy pracował według najlepszej woli i chęci, idąc za popędem uczucia.
3. Składanie materjałów trwało nieustannie, codziennie, z wyjątkiem soboty, bez nawoływania.
5. Ofiarność ludu była tak powszechna i tak znaczna, że materjały przewyższały znacznie zapotrzebowanie, i Mojżesz kazał powstrzymać składanie ofiar. 6. Rozkazał Mojż. „ogłosić". (pod kierownictwem i nadzorem Becalela)
8. Następuje wykonanie robót ściśle według nakazu 26; 1-37.

Ani Mojż. ani rękodzielnicy nie chcieli gromadzić zapasów na swoją korzyść. Tak powinien każdy postępować w działaniu dla dobrej ~~sprawy~~ w najczystszym zamiarze i tak wykonać z czystem sumieniem, aby ~~działalność~~ postępowanie jego nie ulegało zamąceniu podejrzeniem o korzyść własną lub nadużyciem, aby działalność jego nie była splamiona ~~chęcią~~ żądzą sławy lub zemsty, ~~ale~~ stronniczości i chciwości, któreby okazały się w toku działania. Herz.

Więc Rozdział ~~XXXVII~~ 37.

1. ~~I~~ zrobił Becalel arkę z drzewa akacjowego; dwa i pół łokcia długość jej, łokieć i pół szerokość jej a łokieć i pół wysokość jej.

2. I pokrył ~~obłożył~~ ją złotem szczerem ~~czystem~~ z wewnątrz i z zewnątrz, i zrobił na ~~do~~ niej wieniec złoty wkoło.

3. I odlał do niej cztery pierścienie złote do czterech rogów jej: ~~xx~~ dwa pierścienie po stronie ~~do boku~~ jednej i dwa pierścienie po stronie ~~do boku~~ drugiej ~~go~~.

4. I zrobił drążki z drzewa akacjowego i pokrył ~~obłożył~~ je złotem.

5. I umieścił te drążki w pierścieniach po bokach arki do noszenia arki.

6. I zrobił wieko ze złota szczerego ~~czystego~~, dwa łokcie i pół długość jego a łokieć i pół szerokość jego.

a cap. 7. I zrobił dwa cheruby ze złota, klepanej roboty zrobił je, po obu krańcach ~~brzegach~~ wieka.

8. Cheruba jednego z rogu tego a cheruba jednego z rogu tamtego; z wieka wykonał cheruby po obu rogach jego ~~je~~.

9. A były ~~te~~ cheruby rozpościerające skrzydła w górę, pokrywając skrzydłami swemi wieko a twarzami swemi jedna ku ~~naprzeciw~~ drugiej ~~ku sobie wzajem~~, ku wieku były twarze cherubów.

a cap. 10. I zrobił stół z drzewa akacjowego, dwa łokcie długość jego, a łokieć szerokość jego, a łokieć i pół wysokość jego.

11. I pokrył ~~obłożył~~ go złotem szczerem ~~czystem~~ i zrobił do niego wieniec ~~z~~ złoty dokoła.

12. I zrobił na nim ~~do niego~~ listwę ~~xxx~~ dłonię ~~szerokości~~ piędź ~~szeroką~~ dokoła i zrobił ~~na niej~~ ~~do niego~~ wieniec złoty do listwy jego wkoło.

13. I odlał dla ~~do~~ niego cztery pierścienie złote i przyprawił ~~umieścił~~ te pierścienie na czterech rogach, które na ~~nad~~ czterech nóg ~~xxx~~ jego.

14. ~~Naprzeciw~~ ~~przy~~ Blisko listwy były pierścienie, jako osady dla drążków do noszenia stołu.

15. I zrobił te drążki z drzewa akacjowego i ~~obłożył~~ pokrył je złotem — do noszenia stołu jego.

a rap. 16. I zrobił ~~przybory~~ sprzęty, które ~~na stołu~~ (należały do stołu) ~~(wszystkie)~~ (należały): misy jego i czarki jego i ~~kubki~~ ~~naczynia~~ jego i czasze (ofiarne) ~~ofiarne~~ jego i ~~dzbany jego~~ ~~czaszki~~ podstawki jego, którymi (się) nalewa, ze złota ~~czystego~~ szczerego.

a rap. 17. I zrobił świecznik ze złota ~~czystego~~ szczerego, klepanej roboty wykonał świecznik; podstawa jego i ~~trzon~~ trzon jego, kielichy jego, gałki jego i kwiaty jego ~~wychodziły~~ (były (wyklepane)) z niego.

18. A sześć ramion wychodziło z boków jego; trzy ramiona świecznika ze strony jednej a trzy ramiona świecznika ze strony drugiej.

19. Trzy kielichy kształtu ~~kwiatu~~ (migdałowego) jego na ramieniu jednem, gałka i kwiat. a trzy kielichy kształtu kwiatu (migdałowego) jego na ramieniu (drugiem) ~~jednem~~, gałka i kwiat; i tak ~~Zatem~~ na sześciu ramionach, wychodzących z świecznika.

20. A na świeczniku (~~samym~~) cztery kielichy kształtu kwiatu (migdałowego) jego, gałki jego i kwiaty jego.

21. A gałka (jedna) pod dwoma ramionami ~~jego~~ z niego i gałka (jedna) pod dwoma ramionami ~~jego~~ z niego (drugiemi); — u sześciu ramion, wychodzących z niego.

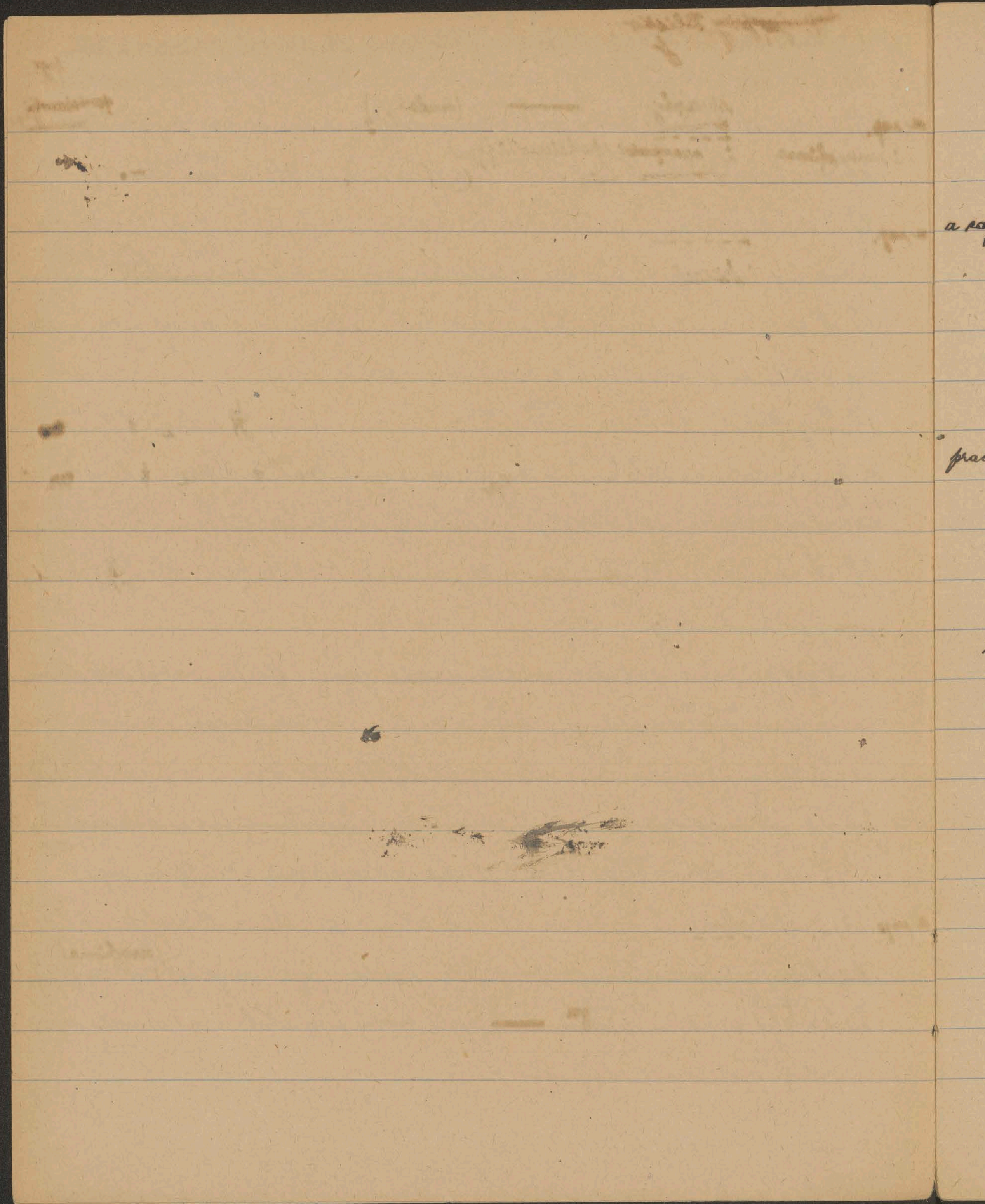
22. Gałki ich i ramiona ich z niego wychodziły. Wszystko klepane z jednego złota ~~czystego~~ szczerego.

23. I zrobił lamp do niego siedm i szczypce jego i ~~popielniczki~~ panewki jego ze złota ~~czystego~~ szczerego.

24. Z talentu złota ~~czystego~~ szczerego zrobiono go ~~wraz~~ i wszystkie sprzęty jego.

a rap. 25. I zrobił ołtarz do kadzenia z drzewa akacjowego; łokieć długość jego i łokieć szerokość jego, czworograniasty, a dwa łokcie wysokość jego, z niego były (zrobione) narożniki jego.

26. I ~~obłożył~~ pokrył go złotem ~~czystem~~ szczerem, ~~dach~~ nakrycie jego i ściany jego wokoło i narożniki jego; i zrobił ~~mu~~ do niego wieniec złoty wokoło.

27. A dwa pierścienie złote zrobił ~~mu~~ do niego poniżej wieńca jego, po obu bokach jego, po obu stronach jego, jako osady dla drążków jego, do noszenia go niemi.

28. I zrobił te drążki z drzewa akacjowego i ~~obłożył~~ pokrył je złotem.

a rap. 29. I przy~~gotował~~rządził olej do namaszczenia świętego i kadzidło ~~przyprawy~~ wonności czystych według przyrządzania aptekarza.

— · —

Rozdz. 37. 1. Becalel wyróżniał się ~~od~~ wszystkich swoim (mistrzowskim) zapałem, i nad zwyczajnemi zdolnościami w każdem dziele pracy, (z nieustanną gorliwością) dlatego też przed wszystkimi jest imiennie wyszczególniony, zwłaszcza, że sam pracował koło zbudowania arki.

Wykonanie arki i kotary 1–9 odpowiada zupełnie 25; 10–22.

10–16. Stół odpowiada 25; 23–30 z różnicą w zdaniu 13 „odlał" ~~[illegible]~~ „zrobił" zamiast ~~[illegible]~~ z przestawieniem w zd. 16. wyrazów „czasze" ~~[illegible]~~ i „podstawki" ~~[illegible]~~ i z dodatkiem „~~sprzęty, które do~~ ~~[illegible]~~ (stołu należały"

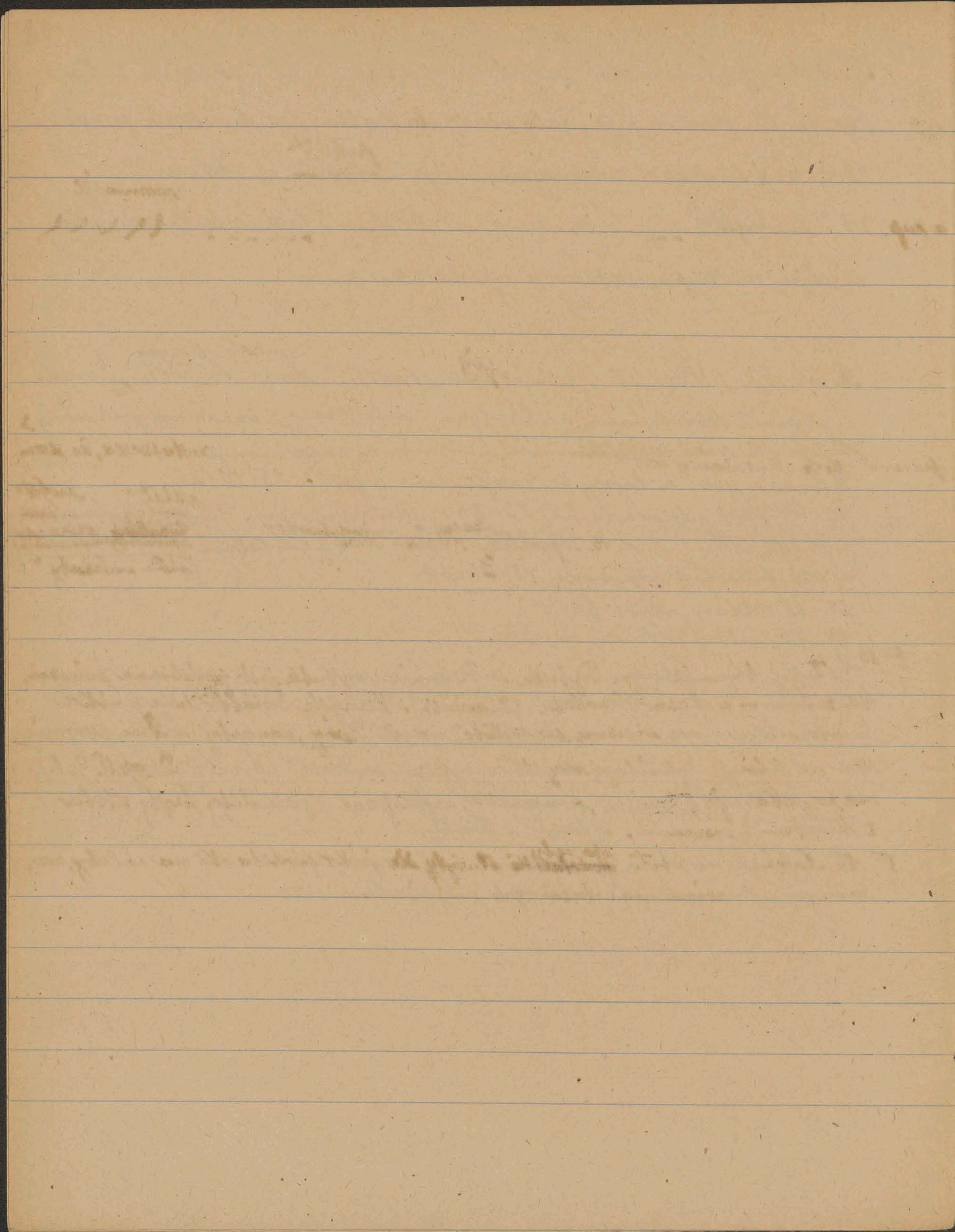
17–24. Świecznik odpowiada 25; 31–40.

25–28. Ołtarz odpow. 30; 1–5

29. Olej i kadzidło odpow. 30; 31.

F 16. Na łuku tryumfalnym Tytusa w Rzymie wykuta jest podobizna świecznika ze Świątyni z czasów Herodesa. (Flawiusz). Wieczyste światło świecznika miało wskazać na wieczną światłość nauki Bożej, zawartej w Torze przymierza, z której wykwitają ~~wszystkie~~ wszystkie wyższe mądrości (7 wedł. ~~Przyp.~~ Przyp. S. 9; 1.), na co wskazuje 7 ramion świecznika, wyklepane z jednolitej bryły złota z kwiatami i owocami. Abarb. i Bähr.

F 16. Należące do stołu ~~[illegible]~~ sprzęty służyły ~~do~~ jako podstawki na chleby, zanim je ustawiono na właściwych miejscach.

Rozdział ~~XXXVIII~~ 38.

1. I zrobił ~~ofiarnicę~~ ołtarz całopalny z drzewa akacjowego, pięć łokci długości jego i pięć łokci szerokości jego, czworograniasty, a trzy łokcie wysokość jego.

2. I zrobił narożniki jego na czterech rogach jego, z niego wychodziły narożniki jego, i obłożył go ~~ją~~ miedzią.

3. I zrobił wszystkie ~~naczynia~~ sprzęty do ~~ofiarnicy~~ ołtarza: garnki i łopatki, i ~~smed~~ ~~czasze~~ miednice ~~misę~~ i widełki i ~~węglarki~~ popielniczki; wszystkie ~~naczynia~~ sprzęty do jego wyrobił z miedzi.

4. I zrobił do ~~ofiarnicy~~ ołtarza kratę roboty siatkowej z miedzi pod obrą, mowaniem jego od dołu ~~aż~~ do połowy jego.

5. I odlał cztery pierścienie ~~do~~ na czterech rogach siatki miedzianej, jako osady dla drążków.

6. I zrobił drążki z drzewa akacjowego i ~~obłożył~~ pokrył je miedzią.

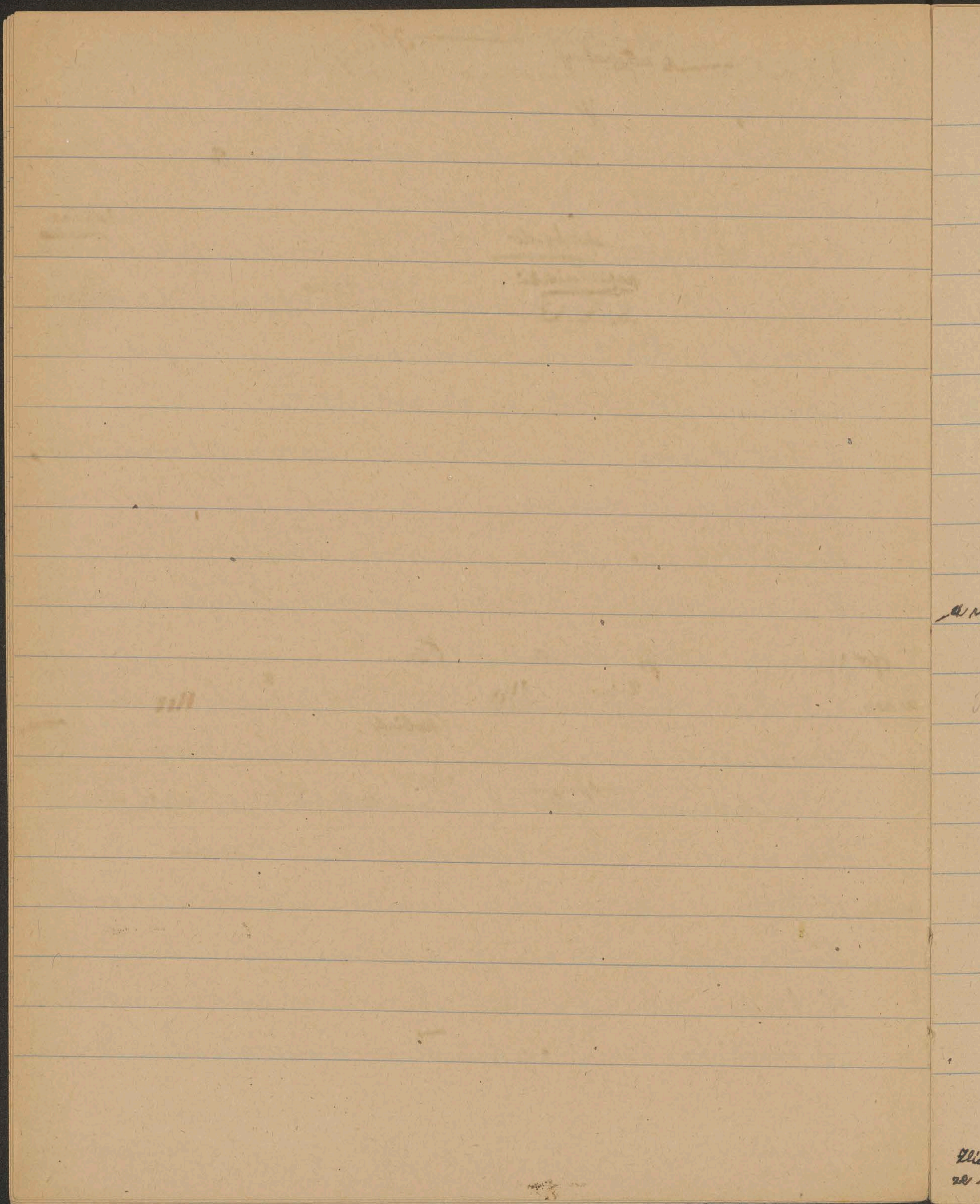
7. I wprowadził drążki do pierścieni po bokach ~~ofiarnicy~~ ołtarza do noszenia go ~~jej~~ niemi; pusty z ~~tarcic~~ zrobił go.

a cap. 8. I zrobił miednicę (z ~~miedzi~~ [illegible] i podstawkę jej z miedzi ~~[illegible] z luster niewiast, stawiące~~ (zwierciadeł (kobiet) gromadzących się, które gromadziły się u wejścia ~~przybytku~~ (namiotu zgromadzenia ~~stawu~~.

9. I zrobił ~~dworzec~~ dziedziniec ~~i stronie~~ ~~przybytku~~ ~~od~~ od strony południowej, na ~~południowej~~ kierunku ~~strony~~, prawym ~~zasłony~~ ~~za~~ ~~dworca~~ dziedzińca z bisioru kręconego sto łokci. ~~długości~~

a cap. 10. Słupów do niego dwadzieścia i podstaw ich dwadzieścia z miedzi, a haki ~~z~~ słupów i pierścienie ich ze srebra.

11. A w stronie północnej sto łokci, słupów do nich dwadzieścia i podstaw ich dwadzieścia z miedzi; a haki słupów i pierścienie ich ze srebra.

12. A po stronie zachodniej zasłony pięćdziesiąt łokci, słupów do nich dziesięć i podstaw dziesięć, haczyki słupów i klamry ich ze srebra.

13. A po stronie przedniej od ~~wschodniej~~, pięćdziesiąt łokci.

14. Zapony, piętnaście łokci dla boku ~~skrzydła~~ jednego, słupów ich trzy i podstaw ich trzy.

15. A dla boku drugiego, z tej i z tamtej strony wejścia do (dziedzińca ~~dworca~~) (zapony) piętnaście łokci, słupy ich – trzy i podstawy ich – trzy.

16. Wszystkie zapony dziedzińca ~~dworca~~ wkoło z bisioru kręconego.

17. A podstawy do słupów z miedzi, haki u słupów i pierścienie ich ze srebra, i pokrywy ~~klamry~~ ~~dla~~ głowic ~~wierzchów~~ ich ze srebra, a ~~klamry~~ same były pokryte srebrem, wszystkie słupy dziedzińca ~~dworca~~.

a rap. 18. A zasłona u wrót dziedzińca ~~dworca~~ roboty haftowanej z błękitu i purpury i karmazynu i dwukrotnego bisioru kręconego; a dwadzieścia łokci długości a wysokość i szerokość pięć łokci według wymiaru zapon dziedzińca ~~dworca~~.

19. A słupy ich cztery i podstawy ich cztery z miedzi; haki ich ze srebra i pokrywa ~~powłoka~~ głowic ~~wierzchów~~ ich i spojadła ich ze srebra.

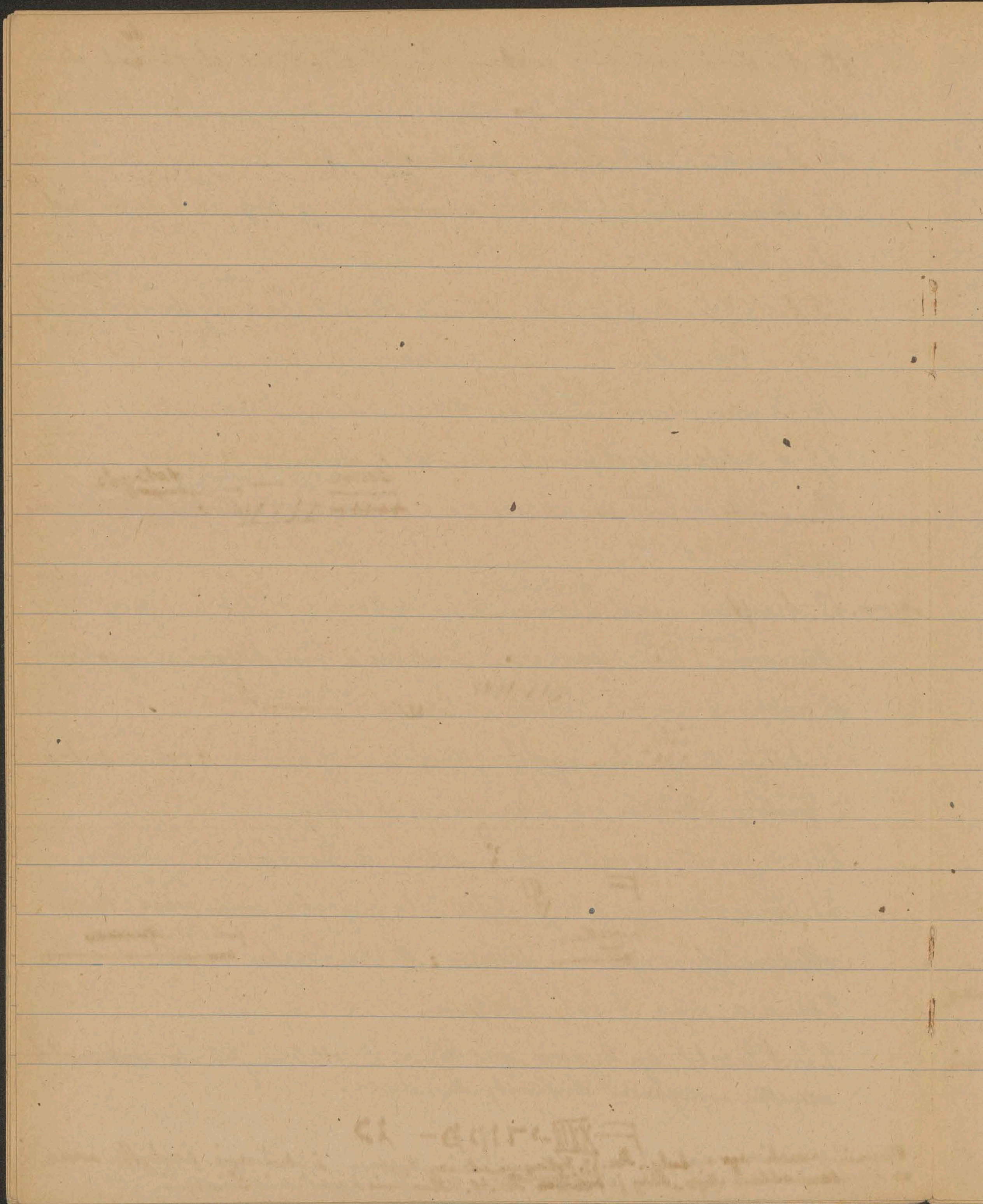
20. Lecz wszystkie gwoździe do Przybytku i do dziedzińca ~~dworca~~ wkoło z miedzi.

21. Te ~~Oto~~ są obliczenia dla Przybytku, ~~dla~~ przybytku świadectwa, które obliczone były na rozkaz ~~polecenie~~ Mojżesza: służba Lewitów pod wodzą ~~pod przewodnictwem~~ Itamara, syna Arona, kapłana.

22. A Becalel, syn Urjasza, syna Chura, z pokolenia Jehudy, wykonał to wszystko, co ~~przy~~kazał Wiekuisty Mojżeszowi.

F XXIII – פקודי – כג

Zliczenie przerobionego metalu. Roz. 39. Wykonanie odzieży kapłanów i ukończenie Przybytku wraz ze sprzętami oddane Mojż., który je ~~przejął~~ pobłogosławił. Roz. 40. Ustawienie i poświęcanie Świątyni.

23. A z nim Oholiab, syn Achisamacha, z pokolenia Dan, rzeźbiarz i artysta i hafciarz w błękicie, w purpurze, w karmazynie dwukrotnym i bisiorze (F/wełnie).

24. Wszystko złoto przetworzone do roboty dla całego dzieła Świątyni, a to było złoto daniny — dwadzieścia i dziewięć (29) talentów i siedemset i trzydzieści szekli, według szekla Świątyni.

25. A srebro policzone daniny było: sto talentów i tysiąc siedemset siedemdziesiąt pięć szekli, według szekla Świątyni.

26. Beka na głowę, połowa szekla, według szekla Świątyni od każdego, który przeszedł do spisujących się od wieku dwudziestu lat i wyżej, sześćset tysięcy i trzy tysiące pięćset pięćdziesiąt.

27. A było sto talentów srebra do odlewania podstaw Świątyni i podstaw kotary; sto podstaw ze stu talentów, talent na podstawę.

28. A tysiąc i siedemset i siedemdziesiąt i pięć (szekli) przerobiono na haki do słupów, i pokryto ich głowice i złączono je.

29. A miedzi daniny (było) siedemdziesiąt talentów i dwa tysiące czterysta szekli.

30. I zrobiono z tego podstawy (do) wejścia namiotu zgromadzenia i ołtarz miedziany i kratę miedzianą, która przy nim i wszystkie sprzęty ołtarza.

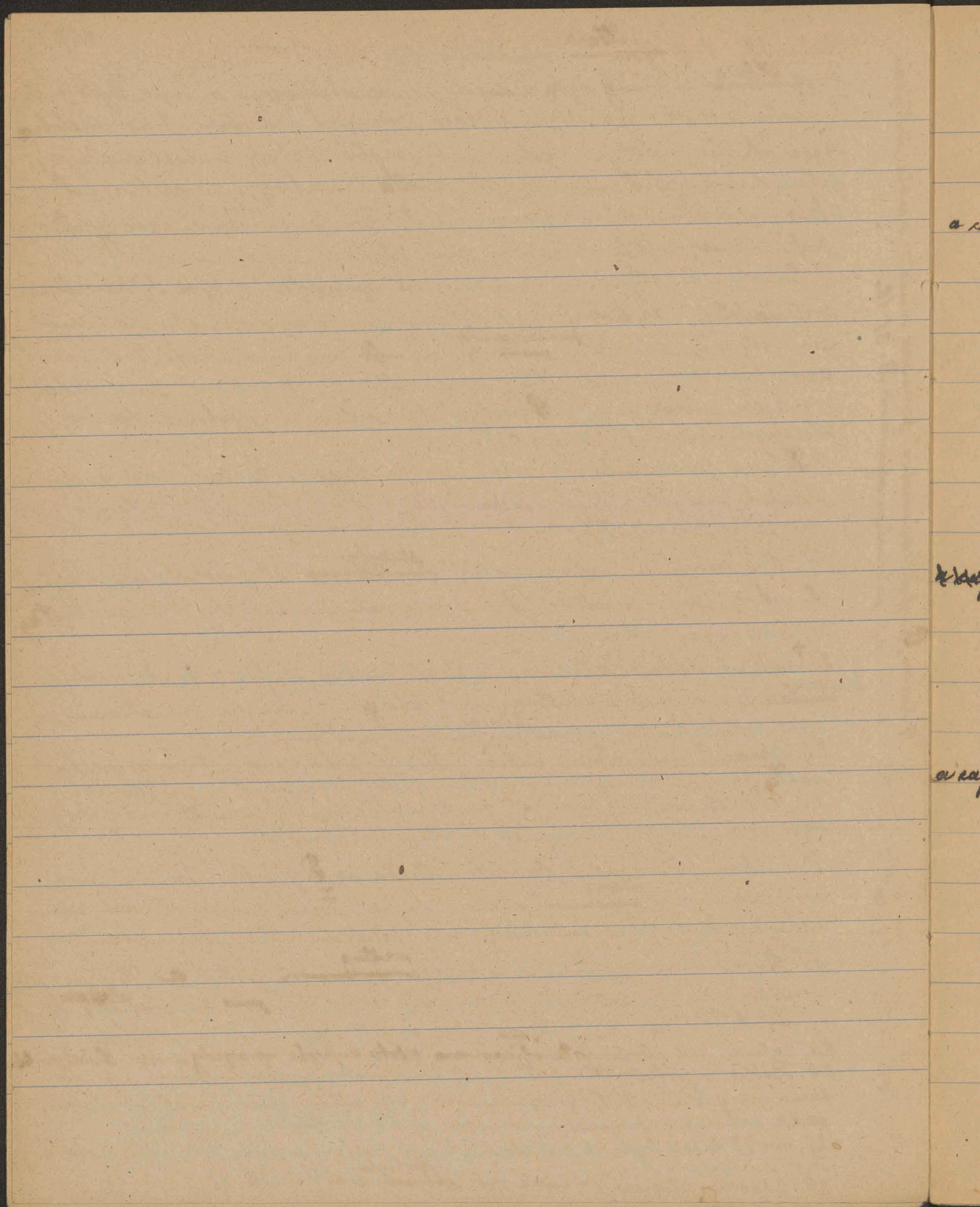
31. I podstawy dziedzińca wkoło i podstawy u bramy dziedzińca i wszystkie gwoździe przybytku i wszystkie gwoździe dziedzińca wkoło.

<< Że złota sporządzono części składowe arki przymierza; srebro służyło na sporządzenie podstaw, głowic, słupów i ogrodzeń dziedzińca; z miedzi sporządzono podstawy, naczynia i sprzęty dziedzińca

Kikar = 60 min, 1 mina = 25 selaim (szekelim); kikar Świątyni = 120 min, albo 120 × 25 = 3000 szek. =

Rozdz. 38. 1–7 ~~Ofiarnica~~ Ołtarz odpowiada 27; 1–8.
7. ~~Ofiarnica~~ Ołtarz zrobiony był z desek drzewa akacjowego a wewnątrz był pusty.
8. Lustra większe i mniejsze, służące wówczas kobietom jako ozdobna część stroju i do przeglądania się, zrobione były z doskonale wypolerowanych płyt miedzianych, a ~~dla~~ bogatszych ze srebra lub złota, w srebrnych obramowaniach. ‡Więc nawet te części ozdoby kobiety, mimo zwykłej próżności swej, chętnie znosiły na ofiarę.
R. Tanchuma objaśnia, że miednica sporządzona była tylko z takich zwierciadełek i że kobietom, podejrzywanym o wiarołomstwo, dawano pić wodę z tej miednicy, przez co miały stwierdzić swą niewinność. Tak więc zawartość tej miednicy była zwierciadłem jej sumienia. Inne składowe części miedziane w Świątyni sporządzono z ogólnych darów, złożonych w tym kruszcu. 29–31.
F. „Tłumnie gromadziły się" wskazuje, że ochotnie spieszyły, aby znosić daniny, na jakie którą stać było.
9–20 odpowiada 27; 9–19.
17. „One same" t. j. głowice czyli szczyty ~~górne części~~ słupów, aby się nie chwiały.
18. „wysokość w szerokości" t. zn. przez całą szerokość tej zapony. „Według wymiaru opon" całego dworca.
21. ‡Następuje dokładne obliczenie wszystkich datków i ofiar z każdego rodzaju ~~metali~~ kruszcu i materjałów osobna, nad którymi w czasie przerabiania ich przez rękodzielników czuwał Itamar, najmłodszy syn Arona. P
22. Becalel miał główny nadzór i kierownictwo nad wykonywaniem ściśle według formy i wymiaru wszystkich części składowych Przybytku ××
23. Oholiab również posiadał zmysł artystyczny i czuwał nad estetycznem wykończeniem szczegółów każdego przedmiotu.
P Lewitom poruczona była cała służba w Przybytku, jak noszenie arki przymierza, ołtarza ~~ofiarnicy~~, stołu i innych części składowych, ustawianie, usługiwanie w czasie nabożeństwa i składania ofiar, utrzymywanie porządku i t. d.
×× Raszi tłumaczy imię Becalela według ~~następującego~~ podania. Widząc, jak wszystko w każdym szczególe odpowiada rozkazowi B~~oga~~, zapytał go Mojżesz: „Czyż byłeś w cieniu בצל ~~Boga~~ אל, że tak wszystko wiesz dokładnie?"
24. Talent, jak 25; 39. Całe ofiarowane ~~złoto~~ zużyto na wyroby sprzętów Świątyni.
26. Beka = pół szekla, jak I. 24; 22. Liczba opodatkowanych jest ta sama, co później IV. 1; 47 wymieniona, więc mimo śmierci wielkiej ilości, ~~przez~~ naturalny przyrost wyrównał się liczba dojrzałych mężczyzn.
27. Na 48 desek było 96 podstaw a 4 pod zasłonę u wrót = 100; inne podstawy były z miedzi.
28. „Głowice słupów", bo inne były ~~obłożone~~ pokryte srebrem. 38; 17.

30. Jak 26; 37. 27; 9; 10; 17 i 19.
‡ Nazwa „Przybytek świadectwa", ponieważ mieścił w sobie tablice „świadectwa" czyli świadectwa objawienia B. 31; 18.

Rozdział ~~XXXIX~~ 39.

1. A z błękitu i purpury i karmazynu dwukrotnego ~~(wełny)~~ zrobili ~~szaty~~ ~~ufałdowane~~ urzędowe do służby w Świątyni; i zrobili szaty świąteczne, które były dla Arona, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 2. I zrobiono ornat ze złota, błękitu, purpury i karmazynu dwukrotnego i bisioru ~~sześćkroć~~ ~~kręconego~~ -nego.

3. I wyklepali blaszki złota i pocięli na nitki do przetykania przez środek błękitu i wśród purpury i wśród karmazynu ~~dwukrotnego~~ (wełny) i wśród bisioru robotą wymyślną ~~pomysłową~~.

4. Naramienniki zrobili przy nim łączące, na obu końcach łączono je.

5. A pas ornatu jego, który przy ~~na~~ nim z tegoż ~~niego~~, będący z tej samej był roboty ze złota, błękitu i purpury i karmazynu dwukrotnego i bisioru sześćkroć kręconego, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 6. I obrobili kamienie onyksowe, obwiedzione oprawami ze ~~obramkami~~ złota, wyryte rzeźbą rytownicza według imion synów Izraela.

7. I osadzono je na naramiennikach ornatu, jako kamienie pamiątkowe dla synów Izraela, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 8. I zrobiono napierśnik robotą wymyślną ~~pomysłową~~, według roboty ornatu ze złota, błękitu i purpury i karmazynu dwukrotnego i z bisioru sześćkroć ~~kręconego~~.

9. Czworograniasty był; podwójny zrobili napierśnik, ~~na~~ piędź długości jego i ~~na~~ piędź szerokość jego, podwójnie.

10. I nasadzili na nim ~~zapełnili go~~ ~~czterema~~ rzędy kamieni; rząd: rubin ~~karneol~~, topaz i szmaragd — to rząd pierwszy;

11. a ~~A~~ rząd drugi: karbunkuł ~~rubin~~, szafir i dyament ~~beryl (onyks)~~;

12. a rząd trzeci: opal, agat i ametyst;

13. a rząd czwarty: chryzolit, onyks i jaspis, obwiedzione w oprawkach ~~oprawione w obramkach~~ złotych nasadzonych ~~wypełniających~~.

14. A kamienie ~~te~~ według imion synów Izraela, było dwanaście według imion ich, ryte rzeźbą, imienia swego każdy dla dwunastu pokoleń.

15. I zrobili do napierśnika łańcuszki w oponie roboty plecionej ze złota szczerego.

16. I zrobili ~~na napierśniku~~ (dwie oprawy złote) i umieścili te dwa pierścienie dwa pierścienie złote na dwóch końcach napierśnika.

17. I umieścili te dwie plecionki złote w dwóch pierścieniach na końcach napierśnika.

18. A oba końce dwóch plecionek przytwierdzili do dwóch oprawek ~~obramek~~ i osadzili je na dwóch naramiennikach ornatu ze strony przedniej jego.

19. I zrobili dwa pierścienie złote i osadzili ~~umieścili~~ je na dwóch (innych) ~~końcach napierśnika~~ na brzegu jego, naprzeciw ornatu, od wewnątrz. 20. I zrobili (jeszcze) dwa pierścienie złote i umieścili je na obu naramiennikach napierśnika u dołu, z przedniej strony, blisko zespolenia nad pasem ornatu.

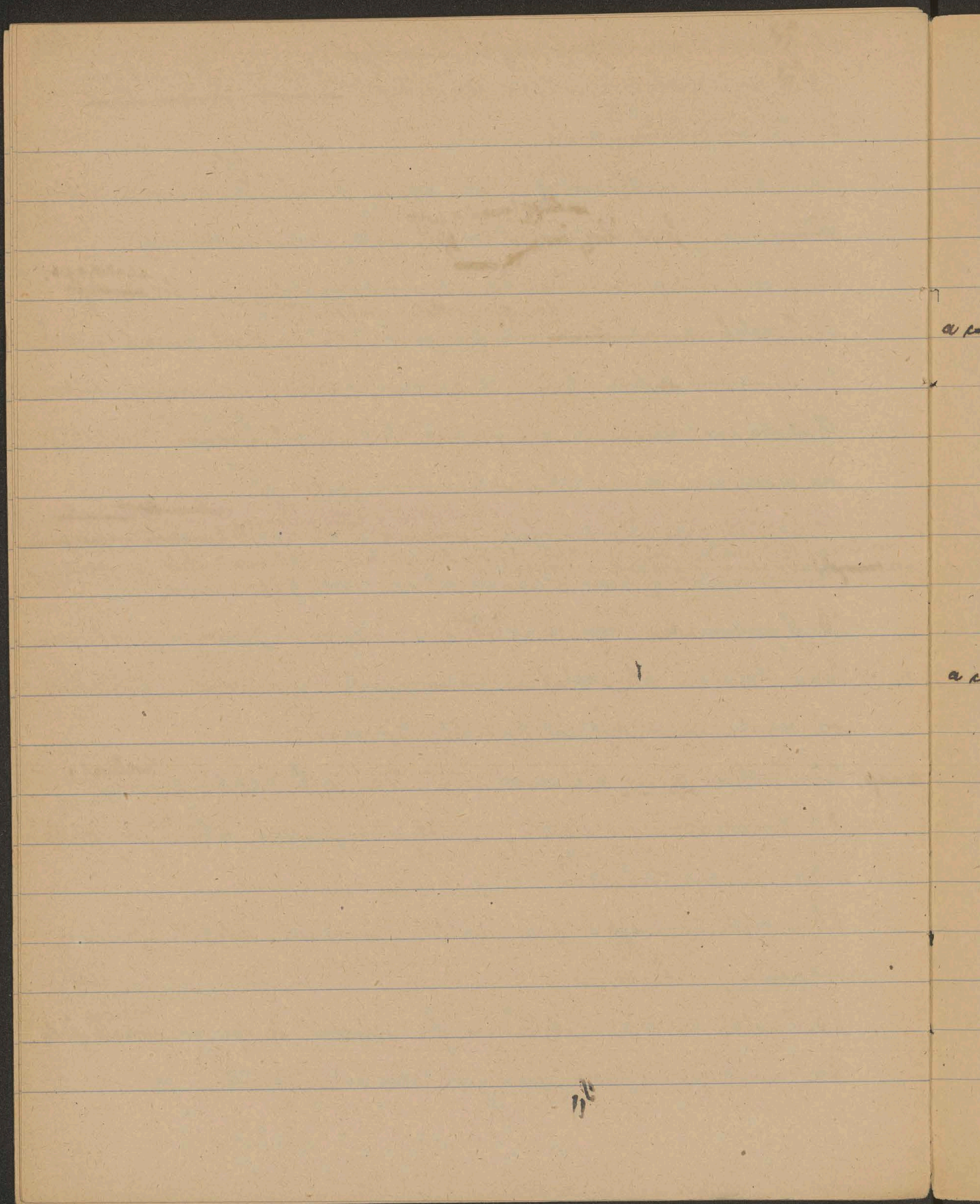
21. I przywiązano napierśnik przez pierścienie jego do pierścieni ornatu sznurkiem błękitnym, aby został na pasie ornatu a nie usuwał się napierśnik od ornatu, jako przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a nap. 22. I zrobiono oponę ~~pod~~ ornatu roboty tkanej całą z błękitu (wełna).

23. A otwór opończy w środku jej, jako otwór pancerza, obrąbek ~~obrzeże~~ przy otworze wkoło, aby nie rozdzierała się.

24. I zrobili na brzegach opończy jabłka granatowe z błękitu, i purpury i karmazynu dwukrotnego kręconego.

25. I zrobili dzwonki ze złota szczerego ~~czystego~~ i umieścili te dzwonki między jabłkami granatowymi na brzegu opończy dokoła, między jabłkami granatowemi.

26. Dzwonek i granatowe jabłko, (znowu) dzwonek i granatowe jabłko (naprzemian), na brzegach opończy wkoło, do służby, jako przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

27. I zrobili szaty (spodnie) z bisioru, roboty tkackiej, dla Ahrona i synów jego;

28. i zawój z bisioru i ozdoby mitry z bisioru i spodnie lniane ~~wszystkie~~ z bisioru kręconego;

29. i pas z bisioru kręconego i z błękitu i z purpury i karmazynu, (dwubarwnego) roboty wzorzystej, jako przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 30. I zrobili diadem, koronę świętą, ze złota szczerego ~~czystego~~ i napisali na nim pismem rytem ~~wzorem~~ „Święte Wiekuistemu".

31. I przytwierdzili ~~do niego~~ sznurek błękitny, aby umieścić go na zawoju, na przedzie, jako przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

32. I tak ukończona została wszelka robota ~~Przybytku~~, t.j.: namiotu ~~przybytku~~ zgromadzenia ~~zboru~~, i uczynili synowie Izraela wszystko tak, jako przykazał Wiekuisty Mojżeszowi, tak wykonali ~~uczynili~~.

a cap. 33. I przynieśli ~~przywiedli~~ Przybytek do Mojżesza: namiot i wszystkie ~~wszelkie~~ przybory jego, haki, deski, wrzeciądze, słupy i podstawy jego;

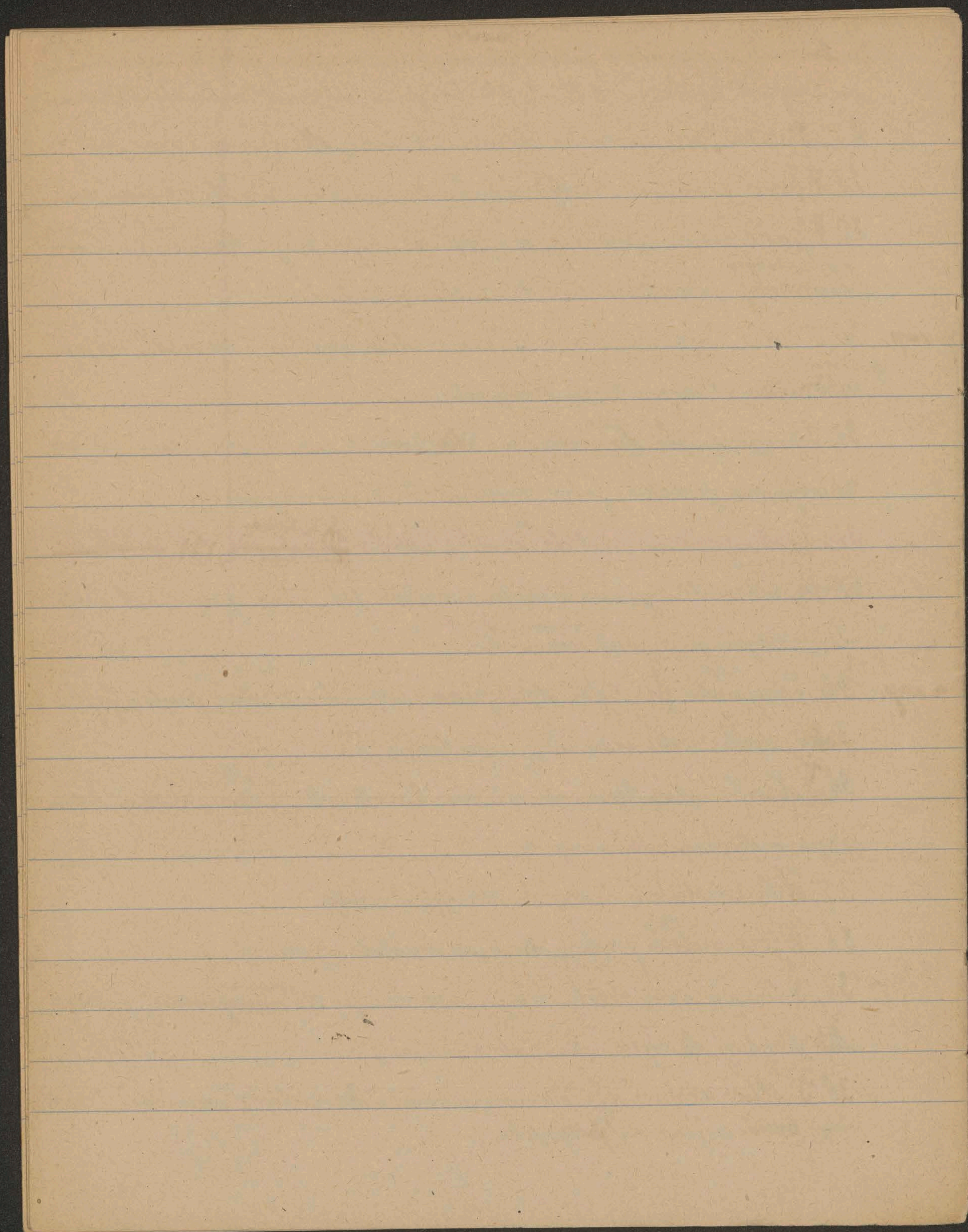
34. i nakrycie ~~opony~~ ze skór baranich, czerwono barwionych, i osłony ~~opony~~ ze skór borsuczych i kotarę zasłaniającą;

35. na Arkę świadectwa i drążki jej i wieko;

36. stół i wszystkie ~~wszelkie~~ przybory jego i chleb wystawny;

37. świecznik szczerozłoty, lampy jego, lampy rzędem ~~uszeregowane~~, i wszystkie przybory jego i oliwę do świecenia;

38. I ołtarz złoty i olej namaszczenia i kadzidło wonności i zasłonę przed wejście do Przybytku.

39. ~~Ofiarnicę~~ Ołtarz miedziany i kratę miedzianą, która przy nim ~~dolnej~~, drążki jego i wszystkie przybory jego, miednicę i podstawę jej;

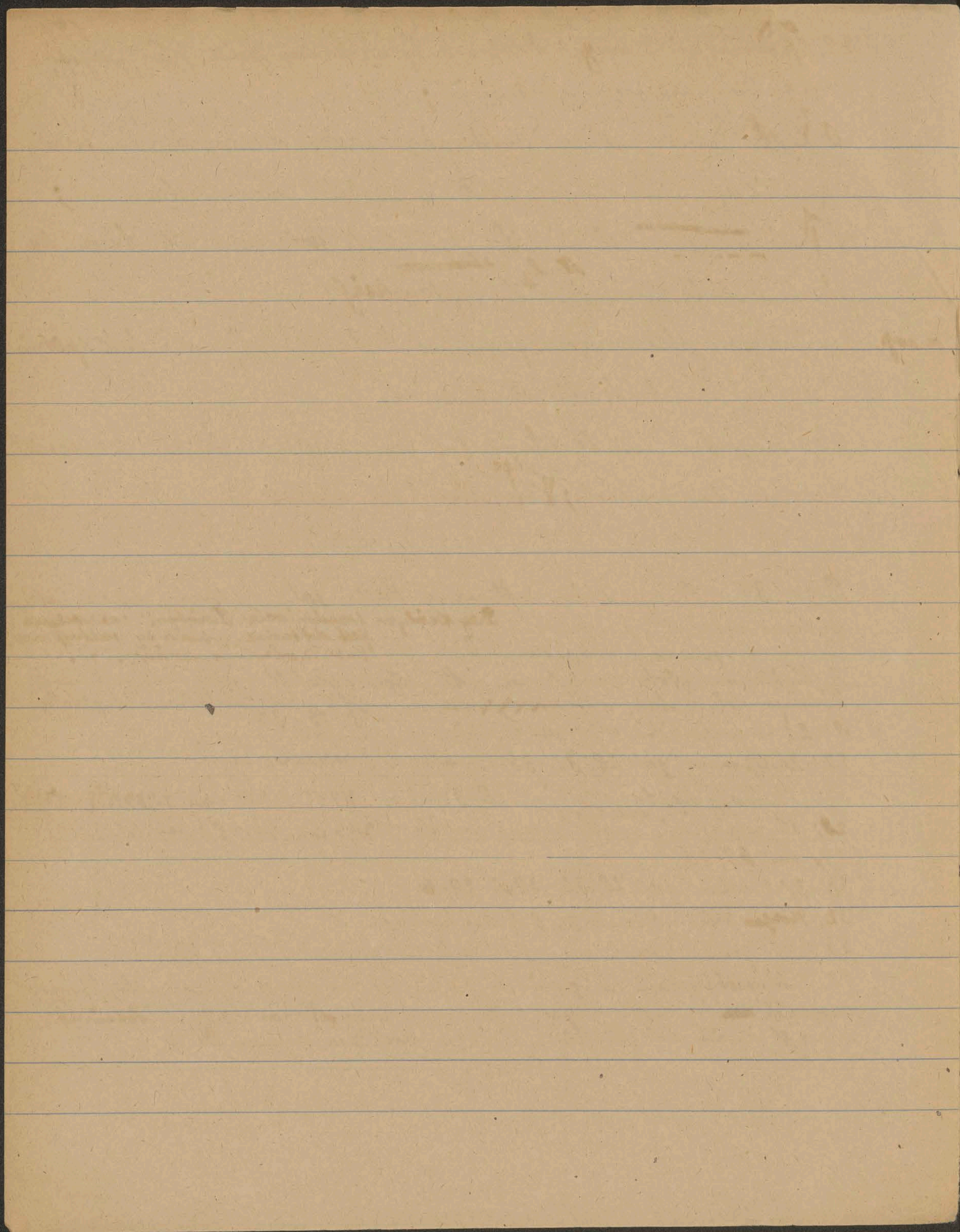
40. Zasłony ~~dworca~~ dziedzińca, słupy jego i podstawy jego i zasłonę do ~~wrót dworca~~ bramy dziedzińca, powrozy i gwoździe jego i wszystkie przybory do służby przybytku, do namiotu zboru;

41. Szaty ~~urzędowe~~ haftowane do służby w Świątyni, szaty świąteczne dla Arona, kapłana, i szaty synów jego do ~~pełnienia~~ służby kapłańskiej.

a cap. 42. Według wszystkiego, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi, tak ~~spełnia~~ wykonali synowie Izraela tę całą ~~służbę~~ pracę.

43. I obejrzał Mojżesz to całe dzieło, i ~~patrz~~ oto, wykonali je, jak przykazał Wiekuisty, tak wykonali; więc błogosławił ich Mojżesz.

Rozdz. 39. 1. Szaty urzędowe" tłumaczy Raszi jako nakrycie przedmiotów podczas wędrówki po pustyni. Przy każdym przedmiocie Świątyni zaznaczone jest dokładne wykonanie według nakazu B. odnośnie do 25; 9. i 40.
2. Ornat zgodnie z przepisem 28; 6-12.
3. Wyklepane złoto pocięli na nitki, które wplatali między nici wełniane różnego koloru tak, że do ~~każdych~~ sześciu nitek przędzy dodali siódmą złotą.
8-21. Napierśnik odpowiada rozkazowi 28; 15-30.
22-26. Opończa, jak 28; 31-35, z małemi przestawieniami.
27 i 28. Szaty kapłańskie, jak 28; 39-43. ~~[illegible] tam. [illegible]~~
28; 40. wspaniałe ozdobne czapki, zwane wogóle פארים Ex. 44; 18 i Jez. 61; 3 i 10.
29, jak 28; 40.
30-31 Diadem, jak 28; 36-38 i 29; 6.
32. ~~Rozpoczęte~~ wyliczanie 36; 8 tu się kończy.
33-40 Ogólny wykaz przedmiotów dostarczonych, jak 35; 11-19.
43. I błogosławił ich za gorliwość i ofiarność w pracy, życząc, aby Bóg szczęścił ~~ich~~ im, osłaniając ich majestatem Swoim, aby miłościwie użyczył dziełu ich łaski i chwały. Modlitwa Mojżesza Ps. 90.

Rozdział ~~XL~~ 40.

1. I przemówił Wiekuisty do Mojżesza, rzekłszy:

2. W dniu ~~nowiu~~ miesiąca pierwszego, w pierwszym (dniu) tego miesiąca ~~wzniesiesz~~ ustawisz Przybytek namiotu zboru.

3. I ~~umieścisz~~ postawisz tam arkę świadectwa i zasłonisz arkę kotarą.

4. I ~~ustawisz~~ wniesiesz stół i ~~urządzisz porządek~~ uszeregujesz w porządku na nim i ~~p~~ umieścisz świecznik i ~~ustawisz~~ zapalisz lampy jego.

5. I umieścisz ołtarz złoty do kadzenia przed arką świadectwa i zawiesisz zasłonę u ~~wejścia~~ do Przybytku.

a cap. 6. I ustawisz ~~ofiarnicę~~ ołtarz całopalenia przed wejściem ~~do~~ Przybytku namiotu ~~świadectwa~~ zgromadzenia.

7. I umieścisz umywalnię między namiotem ~~zboru~~ zgromadzenia a między ~~ofiarnicą~~ ołtarzem i dasz do niej wodę.

8. I urządzisz ~~dworzec~~ dziedziniec wokoło i umieścisz zasłonę ~~u wrót dworca~~ bramy dziedzińca.

a cap. 9. I weźmiesz olej namaszczenia i namaścisz Przybytek i wszystko, co w nim, i poświęcisz go i wszelkie przybory jego, ~~aby stał się~~ i będzie święty.

10. I namaścisz ~~ofiarnicę~~ ołtarz całopaleń i wszystkie przybory jego i poświęcisz ~~ofiarnicę~~ ołtarz, ~~aby ofiarnica stała się~~ i będzie ołtarz świętością uświęconą.

11. I namaścisz miednicę i podstawę jej i poświęcisz ją.

a cap. 12. I ~~przybliżysz~~ przyprowadzisz Arona i synów jego do ~~wrót~~ wejścia namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia i umyjesz ich wodą.

13. I odziejesz Arona w szaty świąteczne i namaścisz go i poświęcisz go, aby kapłaństwo pełnił mi.

14. I synów jego ~~przybliżysz~~ przyprowadzisz i odziejesz ich w ~~szaty~~ sutanny.

15. I namaścisz ich, jakoś namaścił ojca ich, aby kapłaństwo pełnili mi. I stanie się, aby namaszczenie ich służyło im na kapłaństwo wieczne w pokoleniach ich.

16. I uczynił to Mojżesz, według wszystkiego, jak przykazał Wiekuisty jemu, tak uczynił.

a cap. 17. I stało się w miesiącu pierwszym, w roku drugim, pierwszego (dnia) miesiąca, ustawiony był ~~został~~ Przybytek.

18. I ustawił Mojżesz Przybytek i ułożył podstawy jego i ustawił deski i umieścił ~~założył~~ wrzeciądze i ustawił słupy jego.

19. I rozpostarł ~~rozciągnął~~ namiot nad Przybytkiem i ułożył nakrycie ~~dach~~ namiotu nad nim wierzchem, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

20. I wziął i włożył świadectwo do arki i założył drążki u arki i złożył wieko na arce z wierzchu.

21. I wniósł tę arkę do Przybytku i umieścił kotarę zasłony [illegible] że okryła ~~zasłonił~~ arkę świadectwa, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 22. I ustawił stół w namiocie zgromadzenia ~~zboru~~ w stronie północnej Przybytku, zewnątrz kotary.

23. I ułożył na nim w rzędzie chlebów przed obliczem Wiekuistego, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

24. I umieścił świecznik w namiocie świadectwa naprzeciw stołu, po stronie Przybytku południowej.

25. I zapalił ~~ustawił~~ lampy przed Wiekuistym, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

26. I ustawił ~~umieścił~~ ołtarz złoty w namiocie zgromadzenia ~~zboru~~ przed kotarą.

27. I kadził na nim kadzidłem wonności, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

a cap. 28. I umieścił zasłonę u wejścia ~~wrót~~ ~~do~~ Przybytku.

29. I ołtarz ~~ofiarnicę~~ całopaleń ustawił ~~umieścił~~ u wejścia do Przybytku namiotu zgromadzenia ~~zboru~~, i złożył ~~ofiarowano~~ na nim ofiarę całopalną i ofiary śniedne, jak przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

ludu izraelsk.

xx W historji ~~pochodu~~ powtarza się ustawienie Przybytku siedemkroć:
1. na pustyni, 2. w Gilgal, 3. w Szylo, [ניו] 5. w Gibeonie 6. Świątynia pierwsza
7. Świątynia druga;

PP Przyjąwszy przykazania B. na wieczne czasy, co było najwyższym celem i przeznaczeniem ludu izr. i z widoczną obecnością majestatu B. zamyka się księga wyzwolenia ludu izr. z niewoli egipskiej.
Z żywego doświadczenia doszedł lud izr. do przekonania, że tylko szczere uznanie i rzetelne wykonywanie przykazań B. może zapewnić ~~[illegible]~~ stałą opiekę i ochronę na drodze życia i przeznaczenia.

38. Bliższe określenie ~~tego~~ zjawiska tego obłoku znajduje się IV. 9; 15-23.
O poświęceniu kapłanów i znaczeniu ich służby znajduje się w ks. III.

F Z naciskiem zaznaczony jest pierwszy dzień miesiąca nissan dla ustawienia Przybytku ~~[illegible]~~ zgodnie, jako widomego znaku obecności majestatu B., owego słońca „światłości ludu izraels., gdyż w tym miesiącu B. wyprowadził lud z jarzma niewoli, i dla odróżniania od obchodów bałwochwalczych, urządzanych dla planetarnych zjawisk przyrody. Hirsch.

29. O rodzajach ofiar dokładnie III. 9; 7 i IV. 29; 40.
33. Wszystkie urządzenia w Przybytku miały znaczenie symboliczne, miały wzbudzić zmysł piękna i zwrócić uwagę na uświętnienie służby ~~Bożej~~. Niektórzy sądzą, =
34. Po ukończeniu Przybytku okrył go obłok, który przedtem unosił się nad górą Synaj 24; 16, jako znak obecności majestatu B~~ożego~~ wśród ludu. Powtarza się to przy poświęceniu Świątyni Salomona I. Król. 8; 10 i Ezech. 43; 4 Ps. 68. L III. M. 1. i 3.
(w postaci słupa ognia)
36. Znaki obecności ~~Bożej~~ jak 3; 2, (19; 9, 13; 21 i 16; 10) oraz IV. 9; 15, 10; 11 i 23; 20 towarzyszą ludowi w czasie pochodu.
(pobytu na pustyni i wędrówki)

= że odnosiły się do ciała i ducha człowieka, do Królestwa niebieskiego, do obyczajności i świata umysłowego i t. p.

PP

a rozd. 30. I umieścił miednicę między namiotem ~~zboru~~ zgromadzenia a między ~~ofiarnicą~~ ołtarzem i dał ~~tam do niej~~ do niej wodę do mycia.

31. A umywali z niej Mojżesz, Aron i synowie jego ręce swe i nogi swe.

32. Gdy przybywali do namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia i zbliżali się do ~~ofiarnicy~~ ołtarza, umywali się, jako przykazał Wiekuisty Mojżeszowi.

33. I ustawił ~~dworzec~~ dziedziniec wokoło Przybytku i ~~ofiarnicy~~ ołtarza i umieścił zasłonę u ~~wrót dworca~~ bramy dziedzińca; I ~~tak~~ więc dokonał Mojżesz dzieła.

a rozd. 34. Wtedy ~~okrył~~ wział obłok namiot ~~zboru~~ zgromadzenia a majestat Wiekuistego zapełnił Przybytek.

35. I nie ~~zdołał~~ mógł Mojżesz wejść do namiotu ~~zboru~~ zgromadzenia, bo ~~gdyż~~ zawisał ~~spoczywał~~ nad nim obłok a majestat Wiekuistego zapełniał Przybytek.

36. A gdy wznosił się obłok znad Przybytku, wyruszali synowie Izraela we wszystkich pochodach swoich.

37. A jeśli nie wznosił się obłok, to nie wyruszali aż do dnia wzniesienia się jego.

38. Gdyż obłok Wiekuistego był nad Przybytkiem dniem, a ogień bywał nocą nad nim przed oczyma całego domu Izraela we wszystkich pochodach ich.

(bez 14 dni)

Rozdz. 40. 1. Pierwszego dnia miesiąca nissan t. j. niespełna rok po wyjściu z Egiptu.

4. Uszereguj" chleby w rzędach.

15. "Potomkowie i następcy kapłanów w najdalsze pokolenia są dziedzicami namaszczenia a mają być tylko wyświęcani, arcykapłan zaś ~~[illegible]~~ musiał być namaszczony przy objęciu urzędu.

16. Dokładnie podane III. 8.

P17 19. Nakrycie z wełny koziej.

20. Tablice z przykazaniami.

P17. Jak rozdz. 29. 30. i 37. Przez 7 dni odbywało się poświęcenie kapłanów i Przybytku, oraz składanie ofiar. XX

21. Arka w Piśmie Św. nazwana „Arka przymierza" IV. 10, 33, „Arka święta" II. Kron. 35; 3, „arka Boża" I. Sam. 3; 3, „arka potęgi Bożej" II. Kron. 6; 41, „arka świadectwa" lub „arka" bez dalszego określenia.

23. Po namaszczeniu Przybytku i (arcykapłana) kapłanów i po zupełnem ustawieniu namiotu, jak objaśnia III. 8. czynność wyświęcania spełniali już sami kapłani bez udziału (Mojżesza).

27. Rano i wieczór, jak 30, 7.

